

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Кафедра фінансів та банківської справи

М.О. Юнацький

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ З ДИСЦИПЛІНИ
КАЗНАЧЕЙСЬКА СПРАВА

Кривий Ріг
2018

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Кафедра фінансів і банківської справи

М.О. Юнацький

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ З ДИСЦИПЛІНИ

КАЗНАЧЕЙСЬКА СПРАВА

Затверджено на засіданні
кафедри фінансів і банківської справи
Протокол № 1
від “29” серпня 2018р.

Схвалено навчально-методичною радою ДонНУЕТ
Протокол № _____
від “__” _____ 2018 р.

Кривий Ріг
2018

УДК 378.147.091.31-099.1:336.1
Ю 49

Рецензенти:

П.Д. Камінський - кандидат економічних наук, доцент;
О.В. Неізнана - кандидат економічних наук, доцент.

Юнацький М.О.

Ю 49 Конспект лекцій з дисципліни «Казначейська справа» [Текст]: для студ. напрям підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит», ступінь бакалавр / М-во освіти і науки України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, каф. фінансів і банківської справи; М.О. Юнацький – Кривий Ріг: [ДонНУЕТ], 2018. – 199 с.

Конспект лекцій призначений для надання допомоги в першу чергу, студентам напрямку підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит» з вивчення дисципліни «Казначейська справа».

Конспект лекцій містить більшість матеріалів, необхідних викладачу для викладання, а студенту - для вивчення дисципліни: опорні конспекти лекцій, перелік основних термінів і понять, питання для самоперевірки, рекомендовану літературу.

УДК 378.147.091.31-099.1:336.1

© Юнацький М.О., 2018

© Донецький національний університет
економіки і торгівлі
імені Михайла Туган – Барановського, 2018

Зміст

	стор.
Вступ	
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи інституту казначейської справи	6
Тема 1. Становлення й розвиток державного казначейства України	6
Тема 2. Державне казначейство України - повноважний учасник бюджетного процесу	12
Змістовий модуль 2. : Казначейська система обслуговування державного бюджету	31
Тема 3. Бюджетна класифікація	31
Тема 4. Платіжна система виконання бюджетів	44
Тема 5. Казначейське виконання державного бюджету по витратах	68
Тема 6. Касове виконання державного бюджету по доходах	78
Тема 7. Казначейське обслуговування місцевих бюджетів та позабюджетних фондів	87
Змістовий модуль 3. : Забезпечення, облік і звітність виконання бюджетів	131
Тема 8. Інформаційне забезпечення виконання бюджетів	131
Тема 9. Звітність та контроль у системі державного казначейства	154
Тема 10. Керування державним боргом	166
Тема 11. Казначейство закордонних країн	177
Рекомендована література	196

Вступ.

Суверенність України вимагає створення та успішного функціонування цілісної фінансової системи, однією із центральних ланок якої виступає Державна казначейська служба. Саме ця структура повинна забезпечити інтереси держави у ринкових умовах господарювання, слугувати нормам та ідеалам правового суспільства.

Функціонування казначейської системи дозволяє на підставі чітко визначених обсягів реальних потреб найбільш раціонально проводити оптимізацію бюджетних потоків, забезпечити безперервне фінансування учасників бюджетних відносин, зробити процес виконання бюджету прозорим та ефективним. За допомогою казначейського механізму обслуговування бюджетних коштів досягається максимально ефективно використання державних фінансів в інтересах усіх членів суспільства.

Дисципліна «Казначейська справа» тісно пов'язана з іншими економічними дисциплінами: «Макроекономіка», «Державне регулювання економіки», «Місцеві фінанси», «Бюджетна система», «Податкова система», «Бюджетний менеджмент», «Фінанси» та ін., що дає змогу закріпити вже набуті знання і поглибити професійну підготовку фахівців економічного профілю.

Мета курсу – формування у майбутніх фахівців-фінансистів системи базових знань з теорії та практичних механізмів функціонування казначейської системи та порядку здійснення операцій з бюджетними ресурсами.

Завдання: - підготувати студентів із теоретичних питань функціонування казначейської системи (її необхідність, завдання й функції, принципи організації, основні поняття, категорії й терміни) і надати їм певні навички та вміння для подальшого практичного застосування.

Предмет: економічні відносини з приводу формування, розподілу і використання централізованих і децентралізованих фондів у грошовій формі.

Конспект лекцій містить матеріал, який докладно, у логічній послідовності розкриває зміст основних тем курсу. Основою для їх висвітлення стала наявна базова література (підручники, посібники). Метою конспекту лекцій є розкриття основних підходів щодо ефективного управління фінансами держави на базі визначення основних категорій та параметрів їх взаємодії, які представлені у текстовому, табличному, формалізованому та графічному вигляді.

ЛЕКЦІЯ № 1

ТЕМА 1 СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОГО КАЗНАЧЕЙСТВА УКРАЇНИ

ЗМІСТ ТЕМИ

- 1.1. Історичні умови започаткування казначейства.**
- 1.2. Передумови і основні етапи створення Державного казначейства України.**
- 1.3. Організаційна структура і функції Державного казначейства України.**
- 1.4. Розрахункові палати у системі казначейства: суть та призначення.**

Рекомендована література: [12, с.9-14], [13, с. 11-22], [17, с.10-52], [25, с. 13-18], [26, с. 6-10], [35], [40], [41, с.9-23]

Основні терміни і поняття: княжа казна, військова скарбниця, казначейство, казначейська система виконання бюджетів.

1.1. Історичні умови започаткування казначейства.

Історія зародження, становлення і розвитку казначейства надзвичайно багата і тривала.

Термін "казначейство" походить від поняття казна, що в перекладі з англійської означає скарб, цінність.

Терміни "казна" і "казначейство" мають різні тлумачення в різних країнах. Це можна пояснити розвитком та еволюцією казни як суспільного фінансового інституту, який є частиною спадКСУ, традицій і культури різних держав.

У найперших систематизованих працях, присвячених питанням казни, цей термін використовується і у широкому, і більш вузькому розумінні. Так, в "Арташастрі" (праці про гроші), яка була написана в Індії дві тисячі років тому, казна в широкому розумінні - це багатство держави, до якого включались окрім детально перерахованих доходів золото, коштовне каміння і метали, а також усі види сільськогосподарської продукції. У рукописі зазначалося, що армія і казна

- найважливіші інструменти в руках монархії, тому вони мусять бути під безпосереднім контролем керівника держави. У більш вузькому значенні казна

- це місце, куди надходили гроші і звідки здійснювались платежі для конкретних цілей.

Історично казначейство виконувало декілька функцій:

- відповідало за збереження багатства держави;
- було місцем, де збиралися платежі держави і з якого держава здійснювала виплати;

- відповідало (під королівським наглядом) за чеканку монет;
- а також виконувало функцію облікового відомства. Тобто казначейство повинно було вести записи всіх операцій із зазначенням дати, характеру і кінцевого призначення платежів.

З часом функції казначейства різних країн змінювались:

- внаслідок затяжних війн, які призводили до зменшення багатства держави, казначейства почали випускати внутрішні і зовнішні боргові зобов'язання;
- у зв'язку зі збільшенням кількості і розширенням активності фінансових монополій, казначейства почали приймати на збереження їхні акції;
- з виникненням центральних банків і відповідним зростанням системи комерційних банків такі функції казначейства як емісія грошей та чеканка монет, випуск боргових зобов'язань, отримання і видача платежів державою було передано банкам; - у деяких випадках казна працювала як банківська установа і приймала вклади населення.

Наявність окремого уповноваженого органу в системі виконавчої влади держави, який мав відповідати за розробку та здійснення державної фінансової політики, є закономірністю для всіх епох і держав.

Початок створення казначейства належить до управління казною за тієї доби, коли не було ще чіткого розмежування між особистою власністю титулованого володаря та власністю держави.

1.2. Передумови і основні етапи створення Державного казначейства України

З утворенням у 1922 році СРСР було створено єдиний бюджет, до складу якого включались бюджети союзних республік. Казначейство було ліквідовано, оскільки касове виконання державного бюджету здійснював Держбанк СРСР.

Діюча до утворення казначейства банківська система виконання бюджету відповідала основним вимогам економіки, котра централізовано планувалася та директивно управлялася. Її функціонування забезпечувалось взаємодією державних банків, які вирішували широкий спектр питань, пов'язаних з касовим виконанням бюджету. Основним органом, який здійснював касове виконання державного та місцевих бюджетів, був Державний банк СРСР. Отже, застосовувалась банківська система касового виконання бюджетів.

Схема виконання державного бюджету мала такий вигляд. Доходи, що надійшли до державного бюджету, акумулювалися на окремих рахунках в установах банків. Водночас організаціям та установам, що фінансувалися з державного бюджету, банки відкривали державні видаткові рахунки та на основі бюджетних доручень Міністерства фінансів сплачували їхні видатки. Оплата здійснювалась на кредитній основі, тобто без залучення відповідних коштів з державного бюджету. Наприкінці року дохідні та видаткові державні рахунки закривалися. НБУ проводив остаточні обороти по цих рахунках і визначав суми витрат комерційних банків у процесі фінансування бюджету. На цю суму оформлювалась заборгованість Міністерства фінансів Національному банку України.

Практика касового виконання Державного бюджету банками була розрахована на систему єдності банків і не відповідала дворівневій банківській системі, яка почала формуватися в Україні наприкінці 80-х років. Використання такої системи за умов здійснення ринкових реформ, не змогло подолати інфляційні процеси у країні. З ліквідацією Державного банку СРСР управління державними коштами, почали здійснювати безліч комерційних банків.

На початку 90-х років в Україні починає розвиватися підприємницька діяльність. Бюджетним підприємствам, установам та організаціям було дозволено відкривати в установах комерційних банків свої рахунки. За таких умов можливість контролювати рух бюджетних коштів по рахунках, їх цільове використання, а також суму залишків, різко зменшувалась. Оскільки на рахунках комерційних банків тепер перебував значний обсяг бюджетних грошей, вони почали використовувати їх з метою отримання комерційної вигоди. Залишалось не врегульованим і питання виконання видаткової частини державного бюджету, оскільки до компетенції комерційних банків та НБУ не входили функції контролю за виконанням видаткової частини Державного бюджету України та управління наявними коштами. Наявність численних поточних та бюджетних рахунків не давала змогу забезпечити системний попередній та поточний контроль за витрачанням бюджетних коштів. Тому ці кошти часто використовувались нераціонально та не за цільовим призначенням.

Законом України «Про банки та банківську діяльність», який було прийнято у 1992 році, на банківську систему було покладено тільки функції здійснення операцій з касового виконання державного бюджету, а ведення обліку касового виконання державного бюджету, контроль за його виконанням, управління грошовими коштами державного бюджету, не входило до переліку функцій банківської системи і повинно було здійснюватись фінансовою системою.

Внаслідок зазначених суперечностей між банківською та фінансовою системами країни та через неможливість першої відповідати вимогам і потребам ринкової економіки постала нагальна потреба вдосконалити управління державними фінансами, що передбачало пошук нових організаційних форм касового виконання бюджету. Тому 27 квітня 1995 р. Указом Президента України за № 335/95 створено Державне казначейство України, яке повинно виконувати весь комплекс завдань, пов'язаних з касовим виконанням бюджетів усіх рівнів, та ефективним управлінням бюджетними коштами.

З часу створення державного казначейства У країни можна виділити такі основні етапи його розвитку залежно від економічної ситуації, що складалася у державі:

- *Жовтень 1992 р. – жовтень 1995 р.*

Цей етап характеризується на базі підрозділів Головного бюджетного управління Мінфіну України Управління виконання державного бюджету. Це дозволило починаючи з 1 липня 1993 р. перейти на нову систему виконання видаткової частини державного бюджету і забезпечити здійснення Мінфіном України функції обліку видатків державного бюджету, яка раніше забезпечувалась банківською системою. Протягом цього періоду було розроблено концептуальні засади системи Державного казначейства України.

- *Листопад 1995 р. – грудень 1997 р.*

На цьому етапі на базі Управління виконання Державного бюджету України у листопаді 1995 р. було створено систему Державного казначейства України, до якої увійшли Головне управління Державного казначейства України, Управління Державного казначейства в АР Крим, областях, містах Києві та Севастополі, районі (міські) відділення.

За цей час було впроваджено Єдиний казначейський рахунок у НБУ та уповноважених комерційних банках для зарахування доходів державного бюджету та проведення видатків. Відбувається впровадження нової бюджетної класифікації розпису видатків, встановлюється контроль за зобов'язаннями розпорядників коштів.

1997 р. став роком запровадження казначейської системи виконання державного бюджету за видатками, яка передбачила відкриття рахунків розпорядникам коштів у системі органів Казначейства. На казначейську систему виконання видаткової частини державного бюджету переведено практично всі установи, що отримують і використовують у своїй діяльності кошти державного бюджету.

- *Січень 1998 р. – грудень 2000 р.*

Характеризується завершенням переведення на казначейську систему виконання державного бюджету практично всіх розпорядників коштів міністерств і відомств.

Державним казначейством у 2000 р. запроваджено використання такого важливого фінансового інструменту, як щоденне прогнозування доходів та видатків бюджету зі складанням ресурсного балансу; розроблено План рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів, а також фінансову звітність відповідно до Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та звітності.

- *З 2001 р. починається новий етап у розвитку Державного казначейства України.*

Державної казначейської служби України стало учасником Системи електронних платежів НБУ (СЕП НБУ), що дає широкі можливості значно прискорити розрахунки та виконання державного бюджету, а також вести безпосередній контроль за проходженням розрахунків та здійснювати оперативне управління доходами на всіх рівнях.

Нині Державне казначейство України є повноправним учасником бюджетного процесу, що забезпечує оперативне управління державними фінансами.

1.3. Організаційна структура і функції Державного казначейства України.

Державне казначейство України створене при Міністерстві фінансів України. Його слід розглядати як самостійну організаційну одиницю, яка формує власну кадрову, господарчу та інформаційно-технічну політику розвитку казначейства системи. Діяльність Державної казначейської служби України спрямовується і

координується Кабінетом міністрів України через Міністерство фінансів України.

Організаційна структура Державної казначейської служби України відтворює структуру адміністративно-територіального устрою України. Відповідно до цього казначейська система має трирівневу структуру і складається з Державного казначейства України, яке знаходиться у столиці держави і представляє його центральний рівень; Управління Державного казначейства обласного значення (ОУДК) розміщені таким чином: 1 адміністративне управління в АР Крим; 2 адміністративні управління в містах Києві та Севастополі; 24 адміністративні управління функціонують в областях.; Районні (міські, районні у містах) відділення Державного казначейства (РВДК).

Державне казначейство України очолює Голова, який має заступників. На цю посаду їх призначає та звільняє Президент України за поданням Прем'єр-міністра.

Голова Державного казначейства здійснює загальне його керівництво, несе персональну відповідальність за стан справ у сфері діяльності Державного казначейства, визначає повноваження та розподіляє обов'язки між своїми заступниками.

Рис. 7.1. Структура казначейської системи України¹

1.4 Розрахункові палати у системі казначейства: сутність та призначення

Розрахункові палати – проміжна ланка між НБУ та органами Державного казначейства, що забезпечує планомірне та своєчасне проведення міжбанківських та внутрісистемних розрахунків по обслуговуванню державного бюджету за доходами і видатками.

Метою створення розрахункових палат є:

- забезпечити прискорення розрахунків між банками в Україні;
- підвищити рівень надійності розрахунків;
- сприяти раціональному використанню тимчасово вільних ресурсів банків і створення фінансового ринку;
- впровадження сучасних міжнародних технологій, стандартів і поступове виходження банківської системи України в світову банківську систему;
- посилення контрольних функцій НБУ за станом кореспондентських рахунків комерційних банків;
- контроль достовірності даних на всіх ступенях розрахунків;
- надання учасникам розрахунків інформаційних послуг. Система

розрахункових палат в Україні має дворівневу структуру:

1. *Центральна розрахункова палата (ЦРП)* організовує функціонування Системи електронних платежів та керує роботою Регіональних розрахункових палат.

Основним принципом діяльності Центральної розрахункової палати є перерахування платежів через ЦРП відповідним розрахунковим палатам. Центральна розрахункова палата взаємодіє з усіма Регіональними палатами і представляє верхній рівень Системи електронних платежів.

2. *Регіональні розрахункові палати (РРП)* є самостійними структурними підрозділами регіональних управлінь НБУ, які обслуговують у Системі електронних платежів банки-учасники СЕП відповідного регіону.

Основним завданням Регіональних розрахункових палат є:

- безперервне та своєчасне проведення внутрісистемних та міжбанківських розрахунків за виконанням державного та місцевих бюджетів по дохідній і видатковій їх частинах в системі Державної казначейської служби України за його межами;

- управління потоками грошових коштів бюджетів на всіх рівнях в системі ДКСУ з метою оптимального використання вільних залишків бюджетних коштів та їх регіонального перерозподілу;

- взаємодія органів ДКСУ в проведенні внутрісистемних та міжбанківських розрахунків по виконанню бюджетних платежів через систему електронних платежів НБУ із використанням Єдиного казначейського рахунку;

- забезпечення ОУДК, керівництва ДКСУ, центральної розрахункової палати ДКСУ, оперативною інформацією про стан внутрісистемних та міжбанківських розрахунків в даному регіоні для прийняття оперативних рішень перерозподілу бюджетних коштів в даному регіоні, або в систему Державного казначейства в цілому.

Питання для самоперевірки:

1. Історичні умови започаткування казначейства.
2. Передумови і основні етапи створення Державного казначейства України.
3. Організаційна структура і функції Державного казначейства України.
4. Розрахункові палати у системі казначейства: суть та призначення.
5. Проаналізувати постанову Кабінету Міністрів України “Питання державного казначейства України” з метою визначення повноважень зазначеного фінансового інституту.
6. Дослідити переваги та недоліки запровадження казначейської системи виконання бюджетів в Україні.
7. Визначити передумови створення казначейства в Україні.

ЛЕКЦІЯ №2

ТЕМА 2 ДЕРЖВНЕ КАЗНАЧЕЙСТВО УКРАЇНИ – ПОВНОВАЖНИЙ УЧАСНИК БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ

ЗМІСТ ТЕМИ

- 2.1. Бюджетний процес в Україні та його вдосконалення.
- 2.2. Бюджетні повноваження Державного казначейства України.
- 2.3. Взаємовідносини Державної казначейської служби України з банківською системою.
- 2.4. Взаємовідносини Державного казначейства з органами податкової служби.

Рекомендована література: [12, с.21-55], [13, с. 26-66], [17, с.54-86], [25, с. 46-66], [39], [40]

Основні терміни і поняття: бюджетний процес, бюджетний період, стадії бюджетного процесу, принципи бюджетного процесу. Учасники бюджетного процесу, бюджетний запит, бюджетний розпис, бюджетне призначення, резервний фонд, бюджетне асигнування, бюджетне зобов'язання, бюджетне планування, бюджетне прогнозування, бюджетні повноваження Державного казначейства, бюджетна пропозиція, попередній контроль, бюджетне правопорушення.

2.1. Бюджетний процес в Україні та його вдосконалення.

Бюджетна система України складається з державного бюджету України, республіканського бюджету Автономної Республіки Крим та місцевих бюджетів. Сукупність усіх бюджетів, що входять до складу бюджетної системи України, є зведеним бюджетом України. Він використовується для аналізу та визначення засад державного регулювання економічного й соціального розвитку України. Бюджет Автономної Республіки Крим об'єднує республіканський бюджет та бюджети районів і міст республіканського підпорядкування Автономної Республіки Крим. До місцевих бюджетів належать обласні, районні, районні в містах, селищні та сільські бюджети. Бюджет області об'єднує обласний бюджет, бюджети районів і міст обласного підпорядкування.

Бюджет району містить районний бюджет, бюджети міст районного підпорядкування, селищні та сільські бюджети. Районні та міські ради визначають доходи відповідних селищних і сільських бюджетів. Бюджет міста, яке має районний поділ, об'єднує міський бюджет та бюджети районів, що входять до його складу. Бюджетна система України об'єднує 14,1 тис. самостійних бюджетів. Державний бюджет України, республіканський бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, міські, районні, районні в містах, селищні, сільські бюджети є самостійними. Самостійність бюджетів забезпечується наявністю власних дохідних джерел і правом визначення напрямків їх використання

відповідно до законодавства.

Провідне місце в бюджетній системі України належить державному бюджету. З нього фінансуються витрати на здійснення державних заходів у галузі господарського та культурного будівництва, на оборону, утримання центральних органів державної влади й державного управління. Через державний бюджет здійснюється перерозподіл частини фінансових ресурсів між Автономною Республікою Крим, областями й містами республіканського підпорядкування. Республіканський (Автономної Республіки Крим), обласні, районні, міські, сільські бюджети забезпечують фінансування господарського й культурного будівництва, що здійснюється органами місцевого самоврядування. Структуру бюджетної системи України характеризують дані таблиці 7.

У 1999 р. із загального обсягу витрат 61,1% здійснювалося через державний бюджет України, а 38,9% було віднесено на місцеві бюджети. При цьому слід враховувати, що включення до бюджету в 1995 р. Пенсійного фонду змінило співвідношення між ланками бюджетної системи, проте не можна не помітити тенденції до зниження частки місцевих бюджетів у бюджетній системі України.

Надмірна централізація у витрачаннях бюджетних коштів, як і звуження фінансових можливостей органів місцевого самоврядування, мають однакові негативні наслідки. Тут потрібна науково обґрунтована концепція розмежування доходів і витрат різних ланок бюджетної системи. Визначальними при її обґрунтуванні мають стати фактори ефективного витрачання коштів, посилення контролю з боку держави за господарською діяльністю суб'єктів підприємництва, встановлення залежності між розміром бюджетних витрат і результатами економічної діяльності в регіонах. На нинішньому етапі розвитку економіки держави все більшої гостроти набуває необхідність докорінного реформування бюджетних взаємозв'язків як за доходами, так і за видатками, а також міжбюджетних відносин. Це зумовлюється насамперед тим, що в ринкових умовах бюджет є основним джерелом фінансового забезпечення соціально-економічної політики в державі.

Відсутність належного законодавчого регулювання бюджетних праводносин породжує низку негативних соціально-економічних наслідків: постійне недовнесення протягом останніх років належних державному бюджетові платежів і у зв'язку з цим недофінансування або затримка з фінансуваннями окремих видів видатків;

відсутність механізму правового регулювання бюджетних відносин, відповідальності за порушення бюджетного законодавства; послаблення контролю за цільовим і ефективним використанням бюджетних ресурсів, що призводить до численних порушень, а від цього втрат державних коштів; неповне відображення в бюджеті доходів, які одержують бюджетні установи, органи виконавчої влади від використання власності та здійснення позабюджетної діяльності, то створює систему неконтрольованості щодо використання коштів та майна; відсутність належної методології виконання державного бюджету через систему органів Державного казначейства України, чіткого розмежування повноважень усіх рівнів законодавчої та виконавчої влади. Усе це потребує пошуку напрямків удосконалення бюджетного процесу, який би відображав конкретну спрямованість

бюджетних відносин на розв'язання економічних і соціальних завдань та включав широке коло дієвих важелів, за допомогою яких держава здійснюватиме розподільчі й перерозподільчі функції. Виникла нагальна потреба у приведенні положень Закону України "Про бюджетну систему України" до вимог нинішнього часу, усуненні багатьох суперечностей, які існують зараз у законодавстві з питань формування та використання бюджетів усіх рівнів. Основними напрямками вдосконалення бюджетного процесу є законодавче вирішення бюджетних процедур, згідно з якими треба чітко розмежувати повноваження й відповідальність виконавчої та законодавчої гілок влади в процесі підготовки, затвердження та виконання бюджету; уточнити нині діючі процедури підготовки та прийняття бюджету; встановити процес утворення зобов'язань за платежами до бюджету та їх погашення так, щоб не припускати утворення заборгованості в бюджетній сфері; контролювати максимальний рівень державного боргу та гарантійних зобов'язань уряду; чітко визначити відповідальність розпорядників бюджетних коштів на всіх рівнях; забезпечити необхідні повноваження Міністерства фінансів для організації розробки та виконання державного бюджету. Особливо слід наголосити на необхідності встановлення жорстких заходів відповідальності за порушення бюджетного законодавства. Щодо розпорядників бюджетних коштів, які порушують бюджетне законодавство, доцільно застосовувати такі санкції; призупинення повноважень за асигнуваннями або управління доходами чи видатками; запровадження обмеження щодо використання бюджетних рахунків; скасування або призупинення бюджетних асигнувань для відшкодування незаконно витрачених коштів або вимоги їх відшкодування.

Урегулювання проблеми відповідальності учасників бюджетного процесу за повне та своєчасне фінансування. цільове використання бюджетних коштів, своєчасне повернення бюджетних позичок сприятиме підвищенню ефективності бюджетного процесу, стабілізації й оздоровленню державних фінансів.

2.2. Бюджетні повноваження Державної казначейської служби України

Бюджетним кодексом України визначено поняття доходів бюджету. Доходами бюджету є податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, власні надходження бюджетних установ) [1].

Доходи бюджету класифікуються за такими розділами: податкові надходження; неподаткові надходження; доходи від операцій з капіталом; трансферти.

Казначейське обслуговування державного бюджету за доходами здійснюється відповідно до ст.43, 45 Бюджетного кодексу України. Державна казначейська служба України (Казначейство України) забезпечує казначейське обслуговування бюджетних коштів на основі ведення єдиного казначейського рахунку, відкритого у національному банку України. Основні завдання та функції Казначейства України визначені Положенням про Державну казначейську службу України, затвердженим указом Президента України № 460 від 13.04.2011р. [2]. Порядок казначейського обслуговування доходів та інших надходжень державного бюджету затверджений

наказом Міністерства фінансів України № 43 від 29.01.2013 року, який розроблено відповідно до статей 43,45,112 Бюджетного кодексу України. Цей Порядок визначає процедури казначейського обслуговування доходів та інших надходжень державного бюджету, в тому числі: надходжень від повернення бюджетних позик, фінансової допомоги, наданої на поворотній основі, та кредитів, у тому числі залучених державою або під державні гарантії.

У процесі казначейського обслуговування доходів та інших надходжень державного бюджету органи Казначейства здійснюють такі функції:

- відкривають бюджетні рахунки для зарахування надходжень у національній валюті в головних управліннях Казначейства в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі та Державній казначейській службі України для зарахування до державного бюджету доходів та інших надходжень ;

- здійснюють розподіл платежів між загальним та спеціальним фондами державного бюджету, між державним і місцевими бюджетами відповідно до нормативів відрахувань, визначених бюджетним законодавством, та перераховують розподілені кошти за належністю;

- формують розрахункові документи і здійснюють повернення коштів, помилково або надміру зарахованих до бюджету, за поданням органів, що контролюють справляння надходжень бюджету;

- формують розрахункові документи і проводять бюджетне відшкодування податку на додану вартість на підставі висновків органів державної податкової служби;

- здійснюють безспірне списання коштів державного бюджету на підставі виконавчого документа у поряДКСУ, встановленому Кабінетом Міністрів України;

- здійснюють перерахування дотації вирівнювання відповідним місцевим бюджетам;

- ведуть бухгалтерський облік усіх надходжень державного бюджету відповідно до законодавства;

- здійснюють у межах повноважень контроль за бюджетними повноваженнями при зарахуванні надходжень бюджету;

- надають інформацію про виконання доходів та інших надходжень державного бюджету органам, що контролюють справляння надходжень бюджету [3].

Бюджетні рахунки для зарахування надходжень до державного бюджету відкриваються на балансі Казначейства України та Головних управлінь Казначейства відповідно до законодавства.

Платники перераховують платежі до державного бюджету у готівковій або безготівковій формі на відповідні рахунки за надходженнями, відкриті в органах Казначейства, за місцезнаходженням (місцем проживання) платника, якщо інше не встановлено законодавством.

Податки і збори (обов'язкові платежі) та інші доходи державного бюджету зараховуються безпосередньо на єдиний казначейський рахунок і не можуть акумулюватися на рахунках органів, що контролюють їх справляння та визнаються зарахованими до державного бюджету з дня зарахування на єдиний казначейський рахунок.

Процес казначейського обслуговування державного бюджету за доходами зображено на рис.1.:

1. Сплата податків.
2. Перерахування податків на ЄКР.
3. Надання звітності за формою Ф-412.
4. Узгодження висновків на повернення платежів з місцевих бюджетів (при розмежуванні доходів між державним і місцевими бюджетами).
5. Надання висновків на повернення платежів з Державного та місцевих бюджетів та на відшкодування ПДВ.
6. Повернення платежів платникам податків.

Рис. 1. Процес казначейського обслуговування державного бюджету за доходами Порядок повернення коштів, помилково або надміру зарахованих до державного

бюджету, та порядки взаємодії органів Казначейства з органами, що згідно із законодавством контролюють справляння надходжень бюджету, регламентуються окремими нормативно- правовими актами [4].

Органи Казначейства при обслуговуванні доходів та інших надходжень державного бюджету здійснюють операції:

- за платежами, які відповідно до Бюджетного кодексу України та закону про Державний бюджет України є доходами загального фонду державного бюджету;
- за коштами від повернення до загального фонду державного бюджету бюджетних позичок, фінансової допомоги, наданої на поворотній основі, та кредитами, у тому числі залученими державою або під державні гарантії;
- за платежами, які відповідно до Бюджетного кодексу України та закону про Державний бюджет України є доходами спеціального фонду державного бюджету;
- за коштами від повернення до спеціального фонду державного бюджету бюджетних позичок, фінансової допомоги, наданої на поворотній основі, та кредитами, у тому числі залученими державою або під державні гарантії;
- за платежами, які відповідно до Бюджетного кодексу України та закону про Державний бюджет України розподіляються між загальним та спеціальним фондами державного бюджету;

- за платежами, які відповідно до Бюджетного кодексу України та закону про Державний бюджет України розподіляються між державним та місцевими бюджетами;
- за іншими коштами, які тимчасово віднесені на доходи державного бюджету та підлягають розподілу відповідними уповноваженими органами згідно з вимогами нормативно-правових актів;
- за платежами, які належать до власних надходжень бюджетних установ, що утримуються за рахунок коштів державного бюджету;
- за платежами до загального та спеціального фондів державного бюджету в іноземній валюті.

Щодня у регламентований час за результатами обробки інформації органи Казначейства формують виписки з відповідних рахунків за надходженнями, відкритих у Головних управліннях Казначейства, у вигляді електронного реєстру розрахункових документів та у разі потреби роздруковують їх.

За результатами розподілу платежів між державним та місцевими бюджетами органи Казначейства формують Відомість розподілу платежів до бюджетів.

Зазначені виписки та Відомість розподілу платежів до бюджетів в електронному вигляді надаються відповідно до затверджених порядків взаємодії Казначейства України з органами, що контролюють справляння надходжень бюджету. У разі відсутності зазначених порядків взаємодії іншим органам, що контролюють справляння надходжень бюджету, виписки надаються за їх зверненням.

Казначейство України та Головні управління Казначейства щодня у регламентований час формують Звіти про виконання державного бюджету за доходами та іншими надходженнями. В процесі підготовки територіальними органами інформації щодо надходжень, повернень та відшкодування ПДВ Казначейству України має місце значний обсяг роботи в ручному режимі у зв'язку з неможливістю її трансформації з одного програмного продукту в інший.

У перший робочий день місяця, що настає за звітним, звіт про виконання державного бюджету за доходами та іншими надходженнями, складений у Казначействі України, та консолідований звіт про виконання державного бюджету за доходами та іншими надходженнями коригуються на суму гривневого еквівалента надходжень в іноземній валюті, яка надійшла в останній робочий день місяця.

Органи Казначейства при веденні бухгалтерського обліку операцій з виконання державного бюджету за доходами та іншими надходженнями забезпечують облік усіх операцій з виконання державного бюджету відповідно до Бюджетного кодексу України, закону про Державний бюджет України на поточний рік (доходи загального фонду; доходи спеціального фонду; доходи, які розподіляються між загальним та спеціальним фондами; доходи, що розподіляються між державним та місцевими бюджетами; надходження, тимчасово віднесені на доходи державного бюджету; надходження від повернення бюджетних позик, фінансової допомоги, наданої на поворотній основі, та кредитів до загального та спеціального фондів державного бюджету) в розрізі кодів бюджетної класифікації.

Порядок ведення бухгалтерського обліку операцій з виконання державного бюджету та складання звітності органів Казначейства встановлюється окремими нормативно- правовими актами. Разом з тим, в бухгалтерському обліку відсутній облік в розрізі податків сум наданих за окремими рішеннями пільг платникам податків.

В процесі казначейського обслуговування державного бюджету за доходами органи Казначейства України взаємодіють з іншими учасниками бюджетного процесу[5] – див. рис. 3.:

1. сплата платежів до бюджету;
2. звіт про надходження до бюджету, звірка надходжень; 3. висновки та інші документи на повернення платежів; 4. запити та відповіді на них; 5. документи на стягнення платежів;
6. повернення помилково або зайво сплачених платежів;
7. розміщення та погашення облігацій та інші операції по внутрішньому боргу; 8. інформація про виконання доходної частини бюджету.

Рис. 3. Взаємодія органів Державної казначейської служби України в процесі казначейського обслуговування державного бюджету за доходами з іншими учасниками бюджетного процесу

Органи Казначейства України відповідно до вимог ст.112 Бюджетного кодексу України та Положення про Державну казначейську службу України в процесі казначейського обслуговування державного бюджету за доходами здійснюють контрольні функції (попередній та поточний контроль), а саме:

– при здійсненні попереднього контролю встановлюється належність того чи іншого виду надходжень відповідному коду бюджетної класифікації, до конкретного бюджету та фонду (загальний чи спеціальний), їх розподіл згідно Закону України про державний бюджет на відповідний рік; надходження доходів при проведенні повернень помилково або зайво сплачених платежів, відшкодуванні ПДВ, тощо;

- при здійсненні поточного контролю перевіряється правильність: зарахування надходжень на відповідні рахунки; розмежування доходів між бюджетами згідно закону України про державний бюджет; оформлення висновків на повернення помилково або зайво сплачених платежів, наданих контролюючими органами, які адмініструють ті чи інші надходження; своєчасність і повноту перерахування місцевими бюджетами коштів, які належать державному бюджету згідно Закону України про державний бюджет на відповідний рік.

Казначейство України є учасником бюджетного процесу, яке в процесі казначейського обслуговування державного бюджету за доходами забезпечує ведення бухгалтерського обліку операцій, здійснює попередній та поточний контроль за надходженнями, щодня у регламентований час формує звіти про виконання державного бюджету за доходами та іншими надходженнями, взаємодіє з іншими учасниками бюджетного процесу та надає можливість на будь – який проміжок часу отримувати органам державної виконавчої влади повну і достовірну інформацію для прийняття своєчасного і правильного управлінського рішення. В процесі казначейського обслуговування доходів та інших надходжень державного бюджету мають місце окремі проблеми, а саме: в бухгалтерському обліку відсутній облік в розрізі податків сум наданих за окремими рішеннями пільг платникам податків; при підготовці територіальними органами Казначейству України інформації щодо надходжень, повернень та відшкодування ПДВ значний обсяг роботи виконується в ручному режимі у зв'язку з неможливістю трансформації інформації з одного програмного продукту в інший.

Удосконалення програмного забезпечення та бухгалтерського обліку і звітності в органах Казначейства України, зведення до мінімуму операцій, які здійснюються в ручному режимі є важливими завданнями Державної казначейської служби України на сучасному етапі.

2.3. Взаємовідносини Державної казначейської служби України з банківською системою

Державне казначейство України здійснює платежі за видатками державного бюджету через систему своїх органів шляхом безготівкового перерахування коштів. З цією метою в органах Державного казначейства відкрито бюджетний рахунок, який називається "Єдиний казначейський рахунок".

Єдиний казначейський рахунок – це система бюджетних рахунків органів державного казначейства, що відкриті в органах казначейства за відповідними балансовими рахунками, на які зараховуються податки, збори, інші обов'язкові платежі державного та місцевих бюджетів та надходження з інших джерел, і з яких органами Державного казначейства здійснюються платежі безпосередньо на користь суб'єктів господарської діяльності, які виконали роботи або надали послуги розпорядникам бюджетних коштів. Він має об'єднати систему рахунків, що діятимуть в єдиному режимі та через які органи Державного казначейства провадять операції за доходами і видатками бюджетів усіх рівнів відповідно до затвердженого щороку Закону України "Про Державний бюджет України".

З метою покращення організації роботи з банками щодо готівкового

обслуговування бюджетних коштів, підвищення надійності зберігання та посилення контролю за їх рухом Державним казначейством України видано наказ від 30.07.2001 р. № 134 "Про готівкове обслуговування комерційними банками бюджетних установ та організацій". Згідно з цим наказом головним розпорядникам бюджетних коштів доводиться перелік банків, які підписали на центральному рівні генеральні угоди щодо обслуговування рахунків, відкритих на ім'я органів Державного казначейства за балансовими рахунками № 2570 та № 2571 Плану рахунків бухгалтерського обліку комерційних банків України. Відповідно до п.1 постанови Кабінету Міністрів України від 1 березня 2001 р. № 200 "Деякі питання касового виконання Державного бюджету України" до готівкового обслуговування бюджетних коштів залучаються відкрите акціонерне товариство "Державний ощадний банк України", Державний експортно-імпортний банк, Акціонерний комерційний поштово-пенсійний банк "Аваль", Український акціонерний промислово-інвестиційний банк "Промінвестбанк", Акціонерний комерційний банк "Правекс-банк", Акціонерний комерційний банк "Приватбанк".

Звернення про доповнення зазначеного переліку комерційних банків розглядаються колегією Державного казначейства лише протягом грудня кожного року. Державне казначейство України при укладанні з банками угод на готівкове обслуговування бюджетних коштів керується нормативними актами Національного банку України з питань організації розрахунково-касового обслуговування банками клієнтів.

Відповідно до наказу кожний орган Державного казначейства повинен відкрити на своє ім'я у визначеному управлінні Державного казначейства банку один рахунок за балансовими рахунками № 2570 та № 2571 Плану рахунків комерційних банків України. Для цього кожен орган Державного казначейства має укласти з визначеним банком угоду на обслуговування вищезазначеного рахунка, керуючись генеральною угодою між Державним казначейством України та уповноваженим банком. Водночас управління державного казначейства визначають спільно з банками стандарти обміну інформацією, передбачають надання інформації за допомогою ПТК "Клієнт Банку – Банк".

Нині всі бюджетні грошові надходження центрального уряду автоматично спрямовуються на центральний рахунок за доходами, а платежі за видатками здійснюються через 28 кореспондентських рахунків у Національному банку України: один для центрального Казначейства і один для кожного з управлінь. Ці рахунки знаходяться в єдиній системі електронних платежів, а отже Держказначейство має до них прямий доступ. При цьому Держказначейство прийняло виважене рішення щодо скорочення функцій районних відділень (тобто переведення їх у статус безбалансових філій управлінь), що дозволило зосередити виконання складних процесів на обласному рівні. Відділення Державного казначейства відкривають рахунки на своє ім'я в Регіональній розрахунковій палаті управління ДКСУ. У перспективі -впровадження Єдиного казначейського рахунку на центральному рівні. Це відкриття кореспондентського рахунку на центральному рівні шляхом технічного злиття 28 рахунків в об'єднаний казначейський єдиний рахунок з субрахунками для кожної області, та з доступом до СЕП НБУ через розрахункові палати Нацбанку на обласному і центральному рівнях. Управління

цим рахунком здійснюватиметься центральним апаратом Держказначейства.

Розпорядники бюджетних коштів та установи банків згідно з наказом до 20 серпня 2001 року повинні закрити рахунки, відкриті на ім'я розпорядників за балансовими рахунками 257-ї групи Плану рахунків бухгалтерського обліку комерційних банків України. Видача готівки розпорядникам бюджетних коштів здійснюється на підставі чеку лише через рахунки, відкриті на ім'я органів Державного казначейства за балансовим рахунком № 2570 Плану рахунків комерційних банків України.

Обслуговування бюджетних рахунків здійснюється банками на безоплатній основі. Штрафні фінансові санкції за затримку перерахування доходів до бюджету не встановлені. Однак у випадку порушення укладених угод Державне казначейство має право розірвати відносини з банком.

2.4. Взаємовідносини Державного казначейства з органами податкової служби

Взаємодія фінансових органів та органів Державного казначейства

Співпраця Державного казначейства і Державної податкової адміністрації України
Співпраця Державного казначейства та органів Державної митної служби України
Взаємодія органів Державного казначейства

з органами державної контрольно-ревізійної служби

6.1. Взаємодія фінансових органів та органів Державного казначейства

Порядок взаємодії органів Державного казначейства з фінансовими органами визначений нормативно-правовими актами Міністерства фінансів, Державного казначейства України, які ґрунтуються на рішеннях законодавчої та виконавчої влади.

Процес казначейського виконання державного та місцевих бюджетів передбачає тісну співпрацю та взаємодію зацікавлених органів: владних, фінансових, податкових та контролюючих.

Взаємодія Державного казначейства та його територіальних органів з міністерствами та відомствами, органами державної влади, установами банків, податковою службою, місцевими фінансовими органами, державною контрольно-ревізійною службою в Україні визначена Положенням про Державне казначейство, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 21 грудня 2005 р. № 1232.

Дані взаємовідносини почалися з початку заснування Державної казначейської служби України з кожним роком активізуються разом із розвитком казначейського виконання бюджетів усіх рівнів. Їх поглиблення безпосередньо впливає на виконання місцевих бюджетів, що, у свою чергу, є основою економічного розвитку території. Обмеженість бюджетних ресурсів посилює необхідність цих взаємовідносин.

Постанова Кабінету Міністрів України про затвердження Порядку перерахування дотації вирівнювання, додаткової дотації на вирівнювання фінансової забезпеченості місцевих бюджетів та субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам, коштів, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів, а також міжбюджетних трансфертів між місцевими бюджетами від 11

квітня 2002 р. № 490 (із змінами і доповненнями) визначає механізм перерахування дотації вирівнювання, додаткової дотації на вирівнювання фінансової забезпеченості місцевих бюджетів та субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам, коштів, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів, а також міжбюджетних трансфертів між місцевими бюджетами.

Дотація вирівнювання з державного бюджету перераховується головними управліннями Державного казначейства в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі бюджету Автономної Республіки Крим, обласним, міським (міст Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення) та районним бюджетам шляхом застосування нормативів щоденних відрахувань від доходів загального фонду державного бюджету, що надійшли на аналітичні рахунки обліку доходів державного бюджету на відповідній території згідно із законом про державний бюджет на відповідний рік.

Дотації вирівнювання перераховуються згідно з переліком та обсягами доходів загального фонду державного бюджету, за рахунок яких здійснюється перерахування цієї дотації, а також нормативами щоденних відрахувань, установленими законом про державний бюджет.

Одержані відповідно до цього ПорядКСУ субвенції Рада міністрів Автономної Республіки Крим, облдержадміністрації розподіляють між бюджетами районів, міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення пропорційно плановим обсягам субвенцій, передбаченим цим бюджетам у рішеннях Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних рад про бюджет на відповідний рік.

Головні управління Державного казначейства в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі для зарахування дотації вирівнювання відкривають в установленому Державним казначейством порядКСУ аналітичні рахунки обліку доходів загального фонду місцевих бюджетів.

Суми дотації вирівнювання, недоодержані згідно з розписом державного бюджету на відповідний рік шляхом застосування нормативів щоденних відрахувань, перераховуються Державним казначейством бюджету Автономної Республіки Крим, обласним, міським (міст Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення) та районним бюджетам за рахунок доходів загального фонду державного бюджету. Термін здійснення таких платежів установлюється законом про державний бюджет.

Органи Державного казначейства щодня надають відповідним фінансовим органам інформацію про фактичне надходження доходів до загального фонду державного бюджету, за рахунок яких дотація вирівнювання перераховується бюджету Автономної Республіки Крим, обласним, міським (міст Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення) та районним бюджетам. Субвенції з державного бюджету перераховуються бюджету Автономної республіки Крим, обласним, міським бюджетам Державним казначейством на рахунки місцевих бюджетів, відкриті в органах Державного казначейства, із загального фонду державного бюджету – згідно з розписом державного бюджету, із спеціального фонду державного бюджету

– пропорційно плановим річним обсягам, затвердженим законом про державний бюджет на відповідний рік, у межах і за рахунок відповідних надходжень.

Головні управління Державного казначейства в Автономній Республіці Крим та в областях на підставі платіжних доручень відповідних фінансових органів протягом двох операційних днів перераховують субвенції на рахунки загального та спеціального фонду міських (міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення) та районних бюджетів, відкриті в органах Державного казначейства, для здійснення передбачених у цих бюджетах видатків.

Обсяги передбачених на бюджетний рік субвенцій, не використані розпорядником бюджетних коштів за призначенням, органи Державного казначейства перераховують державному бюджету в останній робочий день бюджетного періоду.

Субвенції з одного місцевого бюджету іншому перераховуються із загального фонду бюджету органами Державного казначейства в межах річних бюджетних призначень згідно з розписом місцевого бюджету, з якого надаються субвенції, на рахунки загального фонду бюджету, якому вони перераховуються, відкриті в органах Державного казначейства в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі. Субвенції з одного місцевого бюджету іншому із спеціального фонду бюджету перераховуються органами Державного казначейства пропорційно плановим річним обсягам, передбаченим у рішеннях ради – надавача субвенції про бюджет на відповідний рік, в межах і за рахунок відповідних надходжень, на рахунки спеціального фонду бюджету, якому вони перераховуються, відкриті в органах Державного казначейства в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі.

Субвенції перераховуються в обсягах, передбачених у рішеннях рад – надавачів та одержувачів субвенцій про бюджет на відповідний рік. Отримані відповідними місцевими бюджетами суми субвенцій перераховуються протягом одного операційного дня на рахунки головних розпорядників бюджетних коштів, відкриті в органах Державного казначейства. Субвенції з місцевого бюджету, не використані розпорядником бюджетних коштів за призначенням протягом бюджетного року, органи Державного казначейства перераховують до бюджету, з якого вони надані, в останній робочий день бюджетного періоду.

Відповідно до встановленого порядККСУ, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11.04.2002 р. № 490 субвенції з державного бюджету перераховуються місцевим бюджетам через обласні територіальні органи Державного казначейства на балансові рахунки 3525 „Рахунки для обліку операцій по загальнодержавних видатках за коштами загального фонду державного бюджету" та 3526 „Рахунки для обліку операцій по загальнодержавних видатках за коштами спеціального фонду державного бюджету".

Виділені суми субвенцій зараховуються на рахунки 3141 „Надходження до загального фонду місцевих бюджетів" та 3151 „Надходження коштів спеціального фонду місцевих бюджетів, які направляються на спеціальні видатки". Суми цих коштів зараховуються відповідно на рахунки 3142 „Кошти загального фонду місцевих бюджетів" та 3152 „Кошти спеціального фонду місцевих бюджетів, які направляються на спеціальні видатки". Далі кошти переводяться на рахунок 3715

„Рахунки для обліку коштів бюджету Автономної Республіки Крим, обласних бюджетів, бюджетів міст Києва і Севастополя та розпорядників коштів цих бюджетів". Після розподілу кошти субвенцій зараховуються на дохідні рахунки 3141 (3151) та 3142 (3152) міських та районних бюджетів. З цих рахунків кошти перераховуються на рахунок 3716 „Рахунки для обліку коштів районних, міських, селищних і сільських бюджетів та розпорядників коштів цих бюджетів", звідки проводяться видатки місцевих бюджетів за цільовим призначенням субвенцій.

6.2. Співпраця Державного казначейства і Державної податкової адміністрації України Порядок взаємодії між органами Державного казначейства та органами Державної податкової служби в процесі виконання державного та місцевих бюджетів за доходами затверджено наказом Державної казначейської служби Українита Державної податкової адміністрації 25 квітня 2002 року № 74/194 (зміни внесено згідно наказу Державного казначейства України, Державної податкової адміністрації України від 25 грудня 2008 року № 557/810).

Цей Порядок устанавлюється у зв'язку з набуттям Державним казначейством України статусу учасника системи електронних платежів Національного банку України (СЕП НБУ), а також з метою забезпечення повноти надходжень до бюджету та контролю за погашенням заборгованості за кредитами, залученими державою або під державні гарантії та бюджетними позичками.

Для забезпечення повноти надходжень платежів до бюджетів згідно з бюджетною класифікацією України органи державної податкової служби відповідно до порядКСУ, встановленого чинним законодавством щодо казначейського обслуговування Державного бюджету України та місцевих бюджетів за доходами, до 1 грудня кожного року подають відповідним управлінням Державного казначейства в електронному вигляді списки складу платників податків, які перебувають на податковому обліку в кожному районі (місті), за:

юридичними особами та їх філіями;
фізичними особами – суб'єктами підприємницької діяльності (за відповідним запитом органу Державного казначейства).

При змінах у списках складу платників податків органи державної податкової служби протягом двох тижнів від виникнення зазначених змін подають доповнення до первинних списків.

Після прийняття закону України про Державний бюджет України на відповідний рік та затвердження місцевих бюджетів у разі зміни переліку видів доходів, що зараховуються до державного та місцевих бюджетів, в управліннях Державної казначейської служби України відкриваються (перевідаються) рахунки, відповідно до змін, внесених зазначеним законом України або рішеннями про відповідні місцеві бюджети.

Інформація про реквізити відкритих (перевідакритих) рахунків для зарахування платежів до державного та місцевих бюджетів, операції на яких здійснюватимуться у термін не раніше 10 робочих днів від дати відкриття (перевідакриття) цих рахунків, надається управліннями та відділеннями Державного казначейства відповідним органам державної податкової служби України, Державним казначейством України – Державній податковій адміністрації України

(в частині рахунків, відкритих на центральному рівні) протягом 3 робочих днів з дня відкриття (перевідкриття) цих рахунків.

Органи державної податкової служби повідомляють реквізити аналітичних рахунків платникам. Управління Державної казначейської служби України наступного дня передають (до 11 години) відповідним органам державної податкової служби на обласному рівні та районним відділенням Державного казначейства для подальшої передачі районним податковим інспекціям такі документи:

відомості про зарахування та повернення коштів з аналітичних рахунків за доходами та з рахунків, на які зараховуються кошти, що надійдуть в національній валюті на погашення заборгованості за кредитами, залученими державою або під державні гарантії, та бюджетними позичками, які отримуються від Державної казначейської служби України (центральний рівень) управліннями Державного казначейства в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, у вигляді технологічного файла @B (додаток 8, пункт 1);

звіти про виконання державного та місцевих бюджетів за доходами в розрізі відділень за видами надходжень (додаток 8, пункт 2);

відомість № 2 розподілу платежів до бюджету, які надійшли на рахунок 3311 „Кошти, які підлягають розподілу між державним та місцевими бюджетами”, в електронному вигляді (додаток 8, пункт 3) або її паперову копію;

відомість розподілу платежів між рівнями місцевого бюджету, які надійшли на аналітичні рахунки 3321 „Кошти, які підлягають розподілу між рівнями бюджету” в електронному вигляді (додаток 8, пункт 3) або її паперову копію;

відомість № 2м розподілу платежів до бюджету, які надійшли на рахунок 3411

„Кошти, тимчасово віднесені на доходи державного бюджету, що підлягають розподілу”, в електронному вигляді (додаток 8, пункт 4) або її паперову копію;

відомість розподілу коштів, тимчасово віднесених на доходи місцевого бюджету, які надійшли на аналітичні рахунки 3421 „Кошти, тимчасово віднесені на доходи місцевого бюджету, що підлягають розподілу” в електронному вигляді (додаток 8, пункт 4) або її паперову копію;

виписки з рахунків у вигляді електронного реєстру розрахункових документів (додаток 8, пункт 5).

Державне казначейство України після отримання звітів про виконання державного та місцевих бюджетів за доходами від управлінь Державного казначейства до 13-ї години формує та передає Державній податковій адміністрації України:

відомості про зарахування та повернення коштів з аналітичних рахунків за доходами та аналітичних рахунків, на які зараховуються кошти в національній валюті від повернення заборгованості за кредитами, залученими державою або під державні гарантії, та кошти від повернення бюджетних позичок, у вигляді технологічного файла @B (додаток 8, пункт 1);

звіти про виконання державного та місцевих бюджетів за доходами в розрізі областей (додаток 8, пункт 2).

Державне казначейство України формує та передає наступного дня (до 11-ї

години) управлінням Державної казначейської служби України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі для подальшої передачі відповідним податковим органам відомості про зарахування та повернення коштів з аналітичних рахунків, на які зараховуються кошти, що надійдуть у національній валюті на погашення заборгованості за кредитами, залученими державою або під державні гарантії, та бюджетними позичками.

Державне казначейство України щомісячно до 5-го числа місяця, наступного за звітним, надає Державній податковій адміністрації України інформацію в паперовому вигляді щодо зарахування коштів в іноземній валюті в рахунок погашення заборгованості за кредитами, залученими державою або під державні гарантії, та бюджетними позичками в розрізі боржників, територій та кодів бюджетної класифікації.

Щомісячно, не пізніше 4-го числа місяця, наступного за звітним, управління (відділення) Державного казначейства проводять з відповідними органами податкової служби звірку доходів за всіма кодами бюджетної класифікації на підставі даних про надходження до державного та місцевих бюджетів та відомостей розподілу коштів станом на 1-ше число місяця, наступного за звітним. За результатами складаються акти звірки (додатки 9, 10, 12, 13). Акти звірки органів, підпорядкованих Державному казначейству, Державній податковій адміністрації, разом із звітами про виконання доходної частини державного та відповідних місцевих бюджетів у терміни, передбачені для надання звітів, в обов'язковому порядку надсилаються до органів вищого рівня.

Державне казначейство України (центральний рівень) та Державна податкова адміністрація України проводять звірки надходжень платежів до державного бюджету та бюджетів областей, міст Києва і Севастополя за всіма кодами бюджетної класифікації щомісячно, не пізніше 20-го числа місяця, наступного за звітним. Зазначені звірки проводяться на підставі звітів про надходження до бюджетів, одержаних від управлінь Державного казначейства в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві і Севастополі, Міністерства фінансів Автономної Республіки Крим, Головних фінансових управлінь обласних і Київської державних адміністрацій та фінансового управління Севастопольської міської державної адміністрації. За результатами складаються акти звірки (додатки 9, 10, 11, 12, 13).

Довідник адміністративно-територіальних одиниць України (додаток 14) у електронному вигляді надається Державним казначейством України (центральний рівень) Державній податковій адміністрації України. У разі виникнення змін у зазначеному довіднику Державне казначейство України протягом двох тижнів повідомляє Державну податкову адміністрацію України про зміни, що виникли.

Щомісяця до 20-го числа місяця, наступного за звітним, районні (міські) відділення Державного казначейства надають у паперовому вигляді відповідним податковим органам інформацію про стан простроченої заборгованості перед державним бюджетом за іноземними кредитами, залученими державою або під державні гарантії, та бюджетними позичками в порядку встановленому чинним законодавством.

6.3. Співпраця Державного казначейства та органів Державної митної

служби України Взаємовідносини митних органів та органів
Державної казначейської служби

України регламентує порядок взаємодії митних органів з органами Державної казначейської служби України в процесі повернення з Державного бюджету України помилково та/або надмірно зарахованих до бюджету митних та інших платежів, контроль за справлянням яких покладається на митні органи затверджений наказом Державної митної служби України, Державної казначейської служби України 20.07.2007 № 611/147 (zareestrovaniy в Міністерстві юстиції України 25 вересня 2007 р. за № 1095/14362).

Під дію цього ПорядКСУ підпадають операції з коштами, перерахованими митними органами на рахунки з обліку доходів, відкриті в Державному казначействі України та Головних управліннях Державного казначейства в АР Крим, областях, містах Києві та Севастополі в розрізі митниць та кодів класифікації доходів бюджету.

Дія цього ПорядКСУ не поширюється на:

а) повернення помилково та/або надмірно перерахованих (унесених) платниками коштів на депозитні рахунки, відкриті на ім'я митних органів в органах Державної казначейської служби України за балансовим рахунком 3734 „Депозитні рахунки органів стягнення" (далі – депозитний рахунок 3734) як передоплата, або на відповідний рахунок, відкритий митним органом у вповноваженому банку за балансовим рахунком 2603

„Розподільчі рахунки суб'єктів господарської діяльності" (далі – банківський рахунок 2603) як доплата або грошова застава;

б) повернення помилково та/або надмірно перерахованих (унесених) платниками коштів, сплачених шляхом надання митним органам податкового векселя;

в) виконання судових рішень про повернення помилково та/або надмірно сплачених митних та інших платежів.

Повернення помилково та/або надмірно зарахованих до бюджету митних та інших платежів здійснюється на підставі висновку митного органу, оформленого відповідно до заяви платника податків, яка подається до митного органу, що здійснював оформлення митної декларації.

Зазначений висновок оформлюється відповідно до заяви платника, яка подається до митного органу, що здійснював оформлення митної декларації (пункт 2 в редакції наказу Державної митної служби № 1083/405 від 01.10.2008).

Платник подає заяву про повернення помилково та/або надмірно зарахованих до бюджету митних та інших платежів відповідно до пункту 1 розділу III ПорядКСУ повернення платникам податків коштів, що обліковуються на відповідних рахунках митного органу як передоплата, і митних та інших платежів, помилково та/або надмірно сплачених до бюджету, контроль за справлянням яких здійснюється митними органами, затвердженого наказом Державної митної служби України від 20.07.2007 № 618, в якій зазначаються напрями зарахування коштів, які повертаються. Заява подається не пізніше 1095 дня, наступного за днем зарахування коштів до Державного бюджету України.

Загальний строк прийняття митним органом рішення про повернення

платникам помилково та/або надмірно сплачених митних та інших платежів не повинен перевищувати одного місяця.

Митний орган на підставі заяви платника готує висновок про повернення з Державного бюджету України помилково та/або надмірно зарахованих до бюджету митних та інших платежів, контроль за справлянням яких покладається на митні органи (далі – Висновок про повернення), форма якого наведена в додатку 15, та не пізніше п'яти робочих днів від дня прийняття керівником (заступником керівника) митного органу рішення про повернення з Державного бюджету України помилково та/або надмірно зарахованих до бюджету митних та інших платежів, контроль за справлянням яких покладається на митні органи, направляє його для виконання відповідному органу Державної казначейської служби України разом із супровідним листом, в якому вказується кількість висновків, загальна сума, яка підлягає поверненню, а також наводиться перелік висновків із зазначенням такої інформації: номери та дати висновку, найменування юридичної або ім'я фізичної особи – платника, ідентифікаційного коду за ЄДРПОУ платника – юридичної особи або ідентифікаційного номера за ДРФО платника – фізичної особи (за наявності), суми, яка підлягає поверненню за кожним з висновків. (згідно Наказу Державної митної служби № 1083/405 від 01.10.2008).

При поверненні митних та інших платежів відповідно до статті 264 Митного кодексу України митні органи подають до органів Державної казначейської служби України Висновок про повернення не пізніше ніж за п'ять робочих днів до закінчення 30-денного строку з дня прийняття відповідного рішення митним органом.

Висновки про повернення реєструються органами Державної казначейської служби України в журналі обліку висновків, наданих митними органами.

На підставі отриманого Висновку відповідний орган Державної казначейської служби України готує платіжні документи на перерахування коштів з рахунку з обліку доходів державного бюджету на рахунок, зазначений у Висновку, та протягом п'яти робочих днів від дати отримання Висновку здійснює повернення коштів з бюджету.

6.4. Взаємодія органів Державного казначейства з органами державної контрольно-ревізійної служби

На виконання вимог статей 112 (повноваження Державної казначейської служби України по контролю за дотриманням бюджетного законодавства) і 113 (повноваження органів Державної контрольно-ревізійної служби України за дотриманням бюджетного законодавства) Бюджетного кодексу України та з метою вдосконалення координації дій органів Державної казначейської служби України державної контрольно-ревізійної служби в Україні при здійсненні контролю за порядком ведення бухгалтерського обліку, складанням звітності про виконання бюджетів та кошторисів, проведенням операцій з бюджетними коштами створено наказ Про окремі питання взаємодії органів Державної казначейської служби України та державної контрольно-ревізійної служби в Україні від 14.12.2004 № 215/338 (zareestrovano в Міністерстві юстиції України 5 січня 2005 р. за N 10/10290).

У рамках співпраці Державного казначейства з органами державної

контрольно- ревізійної служби та на виконання спільного наказу Держказначейства та ГоловКРУ від 14.12.2004 № 215/338 „Про окремі питання взаємодії органів Державної казначейської служби України та державної контрольно- ревізійної служби в Україні" Державним казначейством здійснюється систематичне інформування органів ДКРС про виявлені попереднім та поточним контролем факти порушень бюджетного законодавства, для використання цієї інформації як при плануванні контрольно-ревізійної роботи, так і безпосередньо в ході контрольних заходів. Державне казначейство щомісячно інформується про результати контрольних заходів, проведених органами ДКРС. Між органами Служби та казначейства проводяться щоквартальні звірення щодо надходжень до бюджетів та бюджетних установ, які стали наслідком проведених контрольних заходів.

З прийняттям спільного наказу від 27.12.2006 № 352/420 „Про внесення змін до спільного наказу Державної казначейської служби України ГоловКРУ України від 14.12.2004 № 215/338" удосконалено координацію дій органів Державного казначейства і державної контрольно-ревізійної служби при здійсненні контролю за порядком ведення бухгалтерського обліку, складанням звітності про виконання бюджетів та кошторисів, проведенням операцій з бюджетними коштами. Зокрема, передбачено інформування Державного казначейства про результати контрольних заходів, якими в межах компетенції органів державної контрольно-ревізійної служби виявлено порушення бюджетного законодавства, порядКСУ ведення бухгалтерського обліку та достовірності звітності про виконання бюджетів та кошторисів. А також надання органами державної контрольно- ревізійної служби керівнику відповідного органу Державного казначейства та Міністерству фінансів України інформації про факти порушень бюджетного законодавства, порядКСУ ведення бухгалтерського обліку та достовірності звітності про виконання державного та місцевих бюджетів за видатками, які допущені розпорядниками або одержувачами бюджетних коштів у разі неналежного виконання контрольних функцій Державним казначейством України або його територіальним органом.

Крім того, органи ДКРС мають доступ до інформації баз даних автоматизованої системи „Казна"; за результатами річних звітів органи Державного казначейства надають органам Служби інформацію щодо наявності небюджетних зобов'язань та вжитих заходів у розрізі розпорядників бюджетних коштів, інформацію про виконання державного бюджету України за видатками тощо.

Питання для самоперевірки:

1. Бюджетний процес в Україні та його вдосконалення.
2. Бюджетні повноваження Державного казначейства України.
3. Взаємовідносини Державної казначейської служби України з банківською системою.
4. Взаємовідносини Державного казначейства з органами фіскальної служби.
5. У бюджетному кодексі України відзначити норми, які визначають бюджетні повноваження органів законодавчої та виконавчої влади.

6. На основі нормативних актів, які регламентують фінансові відносини в Україні, проаналізувати розподіл завдань та повноважень між окремими фінансовими органами при організації бюджетного процесу.
7. Дати оцінку бюджетному процесу в Україні.
8. Охарактеризувати роль та повноваження казначейства як учасника бюджетного процесу.
9. Встановити які органи здійснюють контроль за акумулюванням доходів бюджетів.

ЛЕКЦІЯ №3

ТЕМА 3 БЮДЖЕТНА КЛАСИФІКАЦІЯ

ЗМІСТ ТЕМИ

- 3.2 Сутність та призначення бюджетної класифікації.
- 3.3 Класифікація доходів бюджету.
- 3.4 Класифікація видатків бюджету.
- 3.5 Класифікація фінансування бюджету.
- 3.6 Класифікація державного боргу.

Рекомендована література: [12, с.392-425], [13, с. 542-599], [17, с.88-115], [27, с. 252-282]

Основні терміни і поняття: бюджетна класифікація, класифікація доходів бюджету, класифікація видатків бюджету, функціональна структура видатків, відомча структура видатків, фінансування за типом кредитора, фінансування за типом 4 боргового зобов'язання, символи банківської звітності.

3.1. Сутність та призначення бюджетної класифікації

Бюджетна класифікація – єдине систематизоване згрупування доходів, видатків та фінансування бюджету за ознаками економічної сутності, функціональної діяльності, організаційного устрою та іншими ознаками відповідно до законодавства України та міжнародних стандартів.

Бюджетна класифікація включає:

I – класифікація доходів бюджету;

II – класифікація видатків бюджету;

III – класифікація фінансування бюджету; IV – класифікація боргу.

У I розділі бюджетної класифікації України «Класифікація доходів бюджету» відображена кодифікація усіх видів надходжень, які підлягають зарахуванню до Держбюджету України та місцевих бюджетів. Відповідно до бюджетної класифікації доходи бюджету згруповані залежно від джерел і форм власності платників податків, що дає змогу визначити їх економічну сутність. Цей розділ складається з 5 основних груп:

- Податкові надходження;
- Неподаткові надходження;
- Доходи від операцій з капіталом;
- Офіційні трансфери (це кошти, одержані від інших органів державної влади, органів АРК, органів місцевого самоврядування на безплатній та безповоротній основі);
- Цільові фонди.

Податковими надходженнями визнаються передбачені податковим законодавством України загальнодержавні та місцеві податки, збори та ін.

обов'язкові платежі.

Неподатковими надходженнями визнаються:

1) доходи від власності та підприємницької діяльності;
2) адміністративні збори та платежі, доходи від не комерційного та побічного продажу;

3) надходження від штрафів та фінансових санкцій;

4) інші неподаткові надходження.

Доходи від операцій з капіталом включають:

1) надходження від продажу основного капіталу;

2) надходження від реалізації державних запасів товарів;

3) надходження від продажу землі та нематеріальних активів;

4) податки на фінансові операції та операції з капіталом.

Офіційні трансфери можуть надходити:

1) від органів державного управління;

2) від урядів зарубіжних країн та міжнародних організацій;

3) з іншої частини бюджету.

Цільові фонди – це:

1) збір до фонду для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту населення;

2) Пенсійний фонд України;

3) Фонд соціального страхування України з тимчасової втрати працездатності;

4) Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття;

5) Державний інноваційний фонд;

6) Фонд соціального захисту інвалідів.

Державні доходи – це сукупність різних видів грошових надходжень до фондів держави, що використовуються нею для виконання її завдань і функцій.

Центральне місце у системі доходів держави посідають доходи бюджетів держави.

Доходи бюджету – усі податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, дарунки, гранти).

Доходи Державного бюджету України на 2007 рік становлять 147.888.145,7 тис. грн., у тому числі доходи загального фонду Державного бюджету України – 116.176.169 тис. грн.. та доходи спеціального фонду Державного бюджету України – 31.711.976,7 тис. грн.

Основними фінансовими інструментами формування доходів бюджету:

- **плата** (за що?) – вона передбачає певну еквівалентність взаємовідносин між державою та платниками. Такі відносини можуть виникнути у тих випадках, коли держава є власником ресурсів, які надаються у використання.

- **відрахування** (на що? від чого?) проводяться за встановленими нормативами та передбачають, як правило, цільове призначення платежів.

- **податки** (для чого?) як плата суспільства державі за виконання нею певних функцій, як/відрахування частини ВВП на суспільні цілі та потреби.

3. 2. Класифікація доходів бюджету

У першому розділі бюджетної класифікації України "Класифікація доходів бюджету" відображена кодифікація усіх видів надходжень, які підлягають зарахуванню до Державного бюджету України та місцевих бюджетів. Відповідно до бюджетної класифікації доходи бюджету згруповані залежно від джерел і форм власності платників податків, що дає змогу визначити їхню економічну сутність.

Цей розділ складається з п'яти основних груп (табл.4.1):

- 1) податкові надходження;
- 2) неподаткові надходження;
- 3) доходи від операцій з капіталом;
- 4) офіційні трансферти;
- 5) цільові фонди.

Податковими надходженнями визнаються передбачені податковими законами України загальнодержавні і місцеві податки, збори та інші обов'язкові платежі.

Неподаткові надходження включають усі безповоротні надходження, крім доходів від продажу капіталу, всі надходження по штрафних і санкціях, крім штрафів за порушення податкового законодавства, а також добровільні, невідплатні поточні надходження з недержавних джерел. Таким чином, неподатковими надходженнями визнаються:

- 1) доходи від власності та підприємницької діяльності;
- 2) адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційного та побічного продажу;
- 3) надходження від штрафів та фінансових санкцій;
- 4) інші неподаткові надходження.

Доходи від операцій з капіталом охоплюють реалізацію основного капіталу, державних запасів, землі та нематеріальних активів і включають:

- надходження від продажу основного капіталу;
- надходження від реалізації державних запасів товарів;
- надходження від продажу землі та нематеріальних активів;
- податки на фінансові операції та операції з капіталом. Трансферти – це кошти, одержані від інших органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, інших держав або міжнародних організацій на безоплатній та безповоротній основі.

Офіційні трансферти включають невідплатні, безповоротні платежі, отримані від інших органів державного управління, недержавних джерел або міжнародних організацій. Офіційні трансферти можуть поступати:

- від органів державного управління;
- від урядів зарубіжних країн та міжнародних організацій;
- з іншої частини бюджету.

Державні цільові фонди – це фонди, створені відповідно до законів України, які формуються за рахунок визначених законами України податків, зборів (обов'язкових платежів) юридичних осіб незалежно від форм власності та фізичних осіб. Це, насамперед,:

Збір до Фонду для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту населення;

Пенсійний фонд України;

Збір на обов'язкове соціальне страхування до Фонду соціального страхування України з тимчасової втрати працездатності;

Збір на обов'язкове державне соціальне страхування України на випадок безробіття до Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття;

Платежі до Фонду України соціального захисту інвалідів;

Збір за забруднення навколишнього природного середовища.

У сукупності податкові та неподаткові надходження складають поточні доходи. Якщо до поточних доходів приплюсувати суму доходів від операцій з капіталом, то отримаємо сукупні доходи

Таблиця 4.1. I. Класифікація доходів бюджету Код Назва

10000000 Податкові надходження

11000000 Податки на доходи, податки на прибуток, податки на ринкової вартості збільшення

11010000 Прибутковий податок з громадян Код класифікації доходів має вісім знаків:

- перша цифра – відповідає групі доходів;
- друга цифра – номер підгрупи бюджетної класифікації;
- третя та четверта цифри – відповідають розділу;
- п'ята та шоста цифри – означають параграф конкретного розділу, який визначає різновид надходження;
- сьома та восьма цифри – відведені для кодування виду бюджету (державний, міський, районний, селищний, сільський) для розщеплення платежу.

Наприклад, під кодом 30000000 зашифровані доходи від операцій з капіталом, 31000000 – надходження від продажу основного капіталу, 31020000 – надходження коштів від Державного фонду дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння.

Для кожного виду надходжень, що зараховуються до бюджетів, коду бюджетної класифікації Національним банком України присвоюється тільки йому відповідний тризначний символ банківської звітності. Це пов'язано зі специфікою зарахування платежів до місцевих бюджетів, яка склалася з переходом їх на казначейське обслуговування (на один рахунок місцевого бюджету може зараховуватися багато різних платежів). У процесі переходу на касове обслуговування місцевих бюджетів за доходами Національним банком будуть присвоєні символи банківської звітності усім, без виключення, кодам бюджетної класифікації, відповідно до яких платежі зараховуватимуться до місцевих бюджетів. Крім цього очікується також зміна символів банківської звітності окремих кодів бюджетної класифікації доходів місцевих бюджетів. Символи банківської звітності формуються для кодування аналітичних рахунків та забезпечують правильність (адресність) надходження коштів на відповідні аналітичні рахунки. При цьому кожному символу звітності відповідає окремий код бюджетної класифікації і аналітичних рахунків. Наприклад, коду бюджетної класифікації 11021200 "Відрахування від суми податку на прибуток для

фінансування житлового будівництва для військовослужбовців" присвоєно символ банківської звітності 222.

3. Класифікація видатків бюджету

Новий підхід запроваджено щодо класифікації видатків, який дозволяє визначити не лише сам факт використання міністерствами та відомствами бюджетних коштів, а й пов'язати ці видатки з виконанням програмних завдань держави та мірою відповідальності у цьому кожного відомства.

Запровадження нової функціональної класифікації видатків бюджету викликане необхідністю приведення її у відповідність до міжнародних стандартів статистики державних фінансів з метою забезпечення міжнародної порівнянності показників бюджету. Нова класифікація видатків бюджету розроблена на основі класифікації функцій управління (КФУ), опублікованої статистичним відділом Організації об'єднаних націй. Класифікація має три рівні категорії (від 1 до 10), групи та класи. Категорії – це загальні цілі державного управління, а групи і класи описують засоби досягнення цих загальних цілей. Державний бюджет на 2002 рік сформовано із застосуванням програмної класифікації видатків державного бюджету, кожен код якої відповідає коду нової функціональної класифікації видатків.

Наступним кроком стане запровадження програмної класифікації видатків місцевих бюджетів. Згідно наказу Міністерства фінансів України місцеві органи влади при складанні і виконанні місцевих бюджетів у 2002 році будуть використовувати тимчасову класифікацію видатків місцевих бюджетів (розроблену на основі функціональної класифікації видатків бюджету, затвердженої наказом Мінфіну від 03.12.1997 р № 265 із змінами та доповненнями).

Видатки бюджету класифікуються за чотирма ознаками:

1. Функціональна класифікація видатків бюджету (за функціями, з виконанням яких пов'язані видатки) (КФКВ);
2. Економічна класифікація видатків бюджету (за економічною характеристикою операцій, при проведенні яких здійснюються ці видатки) (КЕКВ);
3. Відомча класифікація видатків (за ознакою головного розпорядника бюджетних коштів) (КВКВ);
4. Програмна класифікація видатків бюджету (КПКВ).

Функціональна класифікація здійснюється відповідно до основних функцій держави, які викладені у вигляді розділів видатків, з низкою підрозділів. Можна виділити три рівні функціональної класифікації:

Економічна класифікація видатків бюджету визначає конкретне спрямування коштів, тобто предметно-цільове їх призначення, і поділяється на:

- 1) поточні видатки (код 1000) – усі платежі бюджету, що передбачаються на поточні цілі;
- 2) капітальні видатки (код 2000) – платежі з метою придбання основного капіталу,

створення державних запасів і резервів, землі і нематеріальних активів, а

також капітальні трансферти.

3) нерозподілені видатки (код 3000) – це видатки з резервних фондів Кабінету Міністрів України та фондів непередбачених видатків Ради Міністрів Автономної Республіки Крим, обласних та місцевих адміністрацій, виконкомів місцевих рад;

4) кредитування з вирахуванням погашення (код 4000) – платежі бюджетів усіх рівнів з метою проведення економічної політики, в результаті яких у них виникають фінансові вимоги до інших суб'єктів господарської діяльності. При застосуванні категорії кредитування обов'язковою умовою є виникнення зобов'язання щодо повернення коштів.

Кожний напрямок видатків має цільове призначення. Наприклад, поточні видатки (1000) за цільовим призначенням спрямовувати: на оплату праці працівників бюджетних установ – 1100; нарахування на заробітну плату – 1120; видатки на відрядження – 1140, оплату комунальних послуг та енергоносіїв -1160. Капітальні видатки (2000): придбання основного капіталу – 2100; створення державних запасів і резервів – капітальний ремонт – 2200. Надання внутрішніх кредитів з вирахуванням погашення (код 4100) передбачає кредитування (мінус погашення) органів державного управління інших рівнів, державних підприємств, фінансових установ і включає надання внутрішніх кредитів (код 4110) та повернення внутрішніх кредитів (код 4120). Надання зовнішніх кредитів з вирахуванням погашення (код 4200) включає кредитування та платежі в рахунок його погашення, які надаються зарубіжним країнам, міжнародним організаціям, підприємствам, приватним особам: при

цьому надання зовнішніх кредитів має код 4210; повернення зовнішніх кредитів – код 4220 (табл.4.3.).

Таблиця 4.3. Економічна класифікація видатків бюджету КЕКВ Назва

1000	Поточні видатки
1100	Видатки на товари і послуги
1110	Оплата праці працівників бюджетних установ
1120	Нарахування на заробітну плату
1130	Придбання предметів постачання і матеріалів, оплата послуг та інші
1140	Видатки на відрядження
1150	Матеріали, інвентар, будівництво, капітальний ремонт та заходи спеціального призначення, що мають загальнодержавне значення
1160	Оплата комунальних послуг та енергоносіїв
1170	Дослідження і розробки, державні програми
1200	Виплата процентів (доходу) за зобов'язаннями
1300	Субсидії і поточні трансферти
1310	Субсидії та поточні трансферти підприємствам (установам, організаціям)
1320	Поточні трансферти органам державного управління інших рівнів
1340	Поточні трансферти населенню
1350	Поточні трансферти за кордон
2000	Капітальні видатки
2100	Придбання основного капіталу
2110	Придбання обладнання і предметів довгострокового користування
2120	Капітальне будівництво (придбання)
2130	Капітальний ремонт, реконструкція та реставрація
2200	Створення

державних запасів і резервів

- 2300 Придбання землі і нематеріальних активів
- 2400 Капітальні трансферти
- 2410 Капітальні трансферти підприємствам (установам, організаціям)
- 2420 Капітальні трансферти органам державного управління інших рівнів
- 2430 Капітальні трансферти населенню
- 2440 Капітальні трансферти за кордон
- 2450 Капітальні трансферти до бюджету розвитку
- 3000 Нерозподілені видатки
- 4000 Кредитування з вирахуванням погашення
- 4100 Надання внутрішніх кредитів з вирахуванням погашення
- 4110 Надання внутрішніх кредитів
- 4120 Повернення внутрішніх кредитів

Відомча класифікація видатків бюджету дає можливість здійснювати повний економічний аналіз і контроль за витрачанням бюджетних коштів. Вона засвідчує, якому міністерству, відомству спрямовуються кошти, тобто містить перелік головних розпорядників бюджетних коштів. На її основі Державне казначейство України та місцеві фінансові органи ведуть реєстр формування і використання фінансових ресурсів розпорядниками бюджетних коштів.

Наприклад, код Міністерства освіти і науки України – 220, Міністерства фінансів України – 350, Антимонопольного комітету України – 601, Рахункової палати України – 651, Тернопільської обласної державної адміністрації – 789 тощо.

Відомча класифікація видатків бюджетів затверджується:

- 1) для Державного бюджету України – Міністерством фінансів України
- 2) і визначається відповідно до закону про Державний бюджет України (частина друга статті 22 Бюджетного кодексу України). Відомча класифікація видатків державного бюджету наведена у табл.4.4.;
- 3) 2) для бюджетів самоврядування – міністром фінансів Автономної Республіки Крим, керівником місцевого фінансового органу і визначається відповідно до рішення про місцевий бюджет (частина третя статті 22 Бюджетного кодексу України).

Таблиця 4.4.

Відомча класифікація видатків державного бюджету квкв Назва

- 11 Управління справами Верховної Ради України зо Державне управління справами
- 41 Господарське управління Секретаріату Кабінету Міністрів України
- 60 Верховний суд України
- 70 Вищий господарський суд України
- 80 Конституційний Суд України
- 90 Генеральна прокуратура України
- 100 Міністерство внутрішніх справ України
- 110 Міністерство палива та енергетики України
- 120 Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції України
- 140 Міністерство закордонних справ України
- 170 Державний комітет інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України
- 180 Міністерство культури і мистецтв України
- 210 Міністерство оборони України

220 Міністерство освіти і науки України 230 Міністерство охорони здоров'я України
240 Міністерство екології та природних ресурсів України 250 Міністерство праці та соціальної політики України 260 Міністерство промислової політики України
280 Міністерство аграрної політики України 300 Державний комітет статистики України 310 Міністерство транспорту України
320 Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи
340 Державний комітет України у справах сім'ї та молоді 350 Міністерство фінансів України
351 Міністерство фінансів України (загальнодержавні видатки) 360 Міністерство юстиції України
512 Державний комітет України з державного матеріального резерву 516 Державна митна служба України
527 Державний комітет ядерного регулювання України
532 Державний комітет України у справах національностей та міграції 534 Державний комітет у справах охорони державного кордону України 538 Державна туристична адміністрація України
542 Державний комітет України з питань фізичної культури і спорту
545 Державний комітет зв'язку та інформатизації України 598 Вища рада юстиції
599 Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини 601 Антимонопольний комітет України
602 Вища атестаційна комісія України
607 Державний департамент України з питань виконання покарань 611 Державний комітет архівів України
612 Головне управління державної служби України 614 Державна податкова адміністрація України
615 Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку України
625 Державна комісія з питань оборонно-промислового комплексу України
637 Національна комісія регулювання електроенергетики України
638 Національне космічне агентство України
644 Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення 651 Рахункова палата України
652 Служба безпеки України
654 Національна академія наук України
660 Управління державної охорони України 661 Фонд державного майна України
673 Центральна виборча комісія
771 Рада Міністрів Автономної Республіки Крим 772 Вінницька обласна державна адміністрація 773 Волинська обласна державна адміністрація
774 Дніпропетровська обласна державна адміністрація 775 Донецька обласна державна адміністрація
776 Житомирська обласна державна адміністрація 777 Закарпатська обласна

державна адміністрація 778 Запорізька обласна державна адміністрація
 779 Івано-Франківська обласна державна адміністрація 780 Київська обласна державна адміністрація
 781 Кіровоградська обласна державна адміністрація 782 Луганська обласна державна адміністрація
 783 Львівська обласна державна адміністрація
 784 Миколаївська обласна державна адміністрація 785 Одеська обласна державна адміністрація
 786 Полтавська обласна державна адміністрація 787 Рівненська обласна державна адміністрація 788 Сумська обласна державна адміністрація
 789 Тернопільська обласна державна адміністрація 790 Харківська обласна державна адміністрація 791 Херсонська обласна державна адміністрація 792 Хмельницька обласна державна адміністрація 793 Черкаська обласна державна адміністрація
 794 Чернівецька обласна державна адміністрація 795 Чернігівська обласна державна адміністрація 796 Київська міська державна адміністрація
 797 Севастопольська міська державна адміністрація
 868 Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва

Програмна класифікація видатків бюджету застосовується при формуванні бюджету за програмно-цільовим методом і щорічно визначається у законі про Державний бюджет України відповідно до вимог частини третьої статті 38 Бюджетного кодексу України.

Формування програмної класифікації видатків державного бюджету при складанні проекту закону про державний бюджет здійснюється за структурою кодування, наведеною у табл. 4.5.

Таблиця 4.5. Структура кодування програмної класифікації видатків державного бюджету Код програмної класифікації містить сім знаків, з яких:

1	2	3	4	Пояснення
	X	X X	X	
		00	0	Головний розпорядник (код відомчої класифікації видатків державного бюджету)
XX X	1	00	0	Відповідальний виконавець у системі головного розпорядника
XX X	1	00	0	(якщо відповідальним виконавцем є безпосередньо структурний підрозділ центрального апарату головного розпорядника – такою частиною коду є цифра «1», щодо всіх інших відповідальних виконавців використовуються цифри від «2» до «9»)
XX X	X		0	бюджетна програма в межах одного відповідального виконавця

XX X	X	01	0	(якщо бюджетна програма пов'язана з функціонуванням апаратів органів державної влади (в основному це коди діючої функціональної класифікації розділу "Державне управління", ця частина коду визначається цифрами "01", всі інші – "02", "03", "04" і далі в межах одного відповідального виконавця)
XX X	X	6X	0	для відстеження усіх бюджетних програм на реалізацію діючих інституційних та інвестиційних проектів п'ятій цифрі коду таких програм присвоюється номер "6"
XX X	X	7X	0	для відстеження усіх бюджетних програм із резервного фонду п'ятій цифрі коду таких програм присвоюється номер "7"
XX X	X	8X	0	для відстеження усіх бюджетних програм, що складають капітальні вкладення, присвоюється п'ятій цифрі коду таких програм номер "8"
XX X		X X		напряму діяльності в одній бюджетній програмі (код визначається цифрами від "1" до "9"): на 2002 рік цю частину передбачається не застосовувати з метою спрощення системи і апробування її на практиці (тому в даний час на цьому місці буде цифра "0")

Обов'язковою умовою є прив'язка коду конкретної бюджетної програми до відповідного коду нової функціональної класифікації видатків бюджету, що забезпечить можливість автоматичного групування показників бюджетних програм за функціональною класифікацією.

У більшості випадків за базу визначення бюджетної програми беруться бюджетні призначення окремого головного розпорядника за функціональною класифікацією, аналізується його організаційна структура з метою визначення відповідальних виконавців та детально визначається мета бюджетної програми, яку необхідно досягнути, і завдання, які необхідно виконати для досягнення цієї мети за рахунок відповідного бюджетного призначення. З метою поліпшення прозорості та контрольованості використання бюджетних коштів бюджетну програму, обсяг видатків на яку складає більше 1-1,5 відсотка загального обсягу видатків державного бюджету, доцільно розподілити на декілька менших бюджетних програм.

Програмна класифікація видатків державного бюджету щорічно уточнюється і перезатверджується шляхом встановлення бюджетних призначень у Законі про Державний бюджет України. Незмінною залишається лише структура коду програмної класифікації видатків.

3.4. Класифікація фінансування бюджету

Класифікація фінансування бюджету визначає джерела отримання фінансових ресурсів, необхідних для покриття дефіциту бюджету, і напрями витрачання фінансових ресурсів, що утворилися в результаті перевищення доходів бюджету над його видатками.

Класифікація фінансування бюджету здійснюється за такими ознаками:

фінансування за типом кредитора – за категоріями кредиторів або власників боргових зобов'язань. Наприклад, внутрішнє фінансування – 200000, в тому числі фінансування за рахунок коштів бюджетів різних рівнів та державних фондів – 201000, фінансування за рахунок позик банківських установ – 202000 (табл.4.6);

фінансування за типом боргового зобов'язання – за засобами, що використовуються для фінансування дефіциту або профіциту. Наприклад, внутрішнє фінансування – код 400000, в тому числі: довгострокові зобов'язання – 401000; зовнішнє фінансування – 500000, в тому числі: довгострокові зобов'язання – 501000; короткострокові зобов'язання та векселі – 503000 (табл.4.7).

Таблиця 4.6. Класифікація фінансування бюджету за типом кредитора

Код Назва

200000	Внутрішнє фінансування
201000	Фінансування за рахунок коштів бюджетів різних рівнів та державних фондів
202000	Фінансування за рахунок позик банківських установ
203000	Інше внутрішнє фінансування
204000	Надходження від приватизації державного майна
205000	Фінансування за рахунок залишків коштів на рахунках бюджетних установ та організацій
206000	Зміни обсягів депозитів і цінних паперів, що використовуються для управління ліквідністю
207000	Коригування
300000	Зовнішнє фінансування
301000	Позики, надані міжнародними організаціями економічного розвитку
302000	Позики, надані органами управління іноземних держав
303000	Позики, надані іноземними комерційними банками
304000	Позики, надані постачальниками
305000	Позики, не віднесені до інших категорій
306000	Зміни обсягів депозитів і цінних паперів, що використовуються для управління ліквідністю

Таблиця 4.7. Класифікація фінансування бюджету за типом боргового зобов'язання

Код	Назва
400000	Внутрішнє фінансування
401000	Довгострокові зобов'язання
402000	Середньострокові зобов'язання
403000	Короткострокові зобов'язання та векселі
404000	Інші зобов'язання
405000	Зміни обсягів готівкових коштів, депозитів і цінних паперів, використовуються для управління ліквідністю
406000	Надходження від приватизації державного майна
500000	Зовнішнє фінансування
501000	Довгострокові зобов'язання
502000	Середньострокові зобов'язання

503000 Короткострокові зобов'язання та векселі 504000 Інші зобов'язання
505000 Зміни обсягів депозитів і цінних паперів, що використовуються для управління ліквідністю

3.5. Класифікація державного боргу

Класифікація боргу систематизує інформацію про всі боргові зобов'язання держави, Автономної Республіки Крим, місцевого самоврядування.

Державний борг класифікується за типом кредитора та за типом боргового зобов'язання.

Класифікація боргу за типом кредитора складається з двох розділів. Перший розділ – внутрішній борг (код 200000) включає, заборгованість за позиками, одержаними з бюджетів різних рівнів та державних фондів – код 210000, заборгованість перед банківськими установами – код 220000, заборгованість перед іншими органами управління – код 230000 тощо. Другий розділ – зовнішній борг (код 300000) (табл.4.8).

Класифікація боргу за типом боргового зобов'язання складається з внутрішнього та зовнішнього боргу (коди 400000 та 500000), заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями (коди 410000 та 510000) тощо (табл.4.9).

Таблиця 4.8.

Класифікація боргу за типом кредитора	Код	Назва
200000		Внутрішній борг
210000		Заборгованість за позиками, одержаними з бюджетів різних рівнів та державних фондів
211000		Заборгованість за позиками, одержаними з державних фондів
212000		Заборгованість за позиками, одержаними з бюджетів вищих рівнів
213000		Заборгованість за позиками, одержаними з бюджетів нижчих рівнів
220000		Заборгованість перед банківськими установами
221000		Заборгованість за позиками, одержаними від Національного банку України
222000		Заборгованість за позиками, одержаними від інших банків
230000		Заборгованість перед іншими органами управління
231000		Заборгованість за позиками, одержаними від інших фінансових установ
232000		Заборгованість за позиками, одержаними від нефінансових державних підприємств
233000		Заборгованість за позиками, одержаними від нефінансового приватного сектора
234000		Інша внутрішня заборгованість
240000		Внутрішня заборгованість, не віднесена до інших категорій
250000		Коригування, пов'язане із змінами обсягів депозитів, цінних паперів та різницею у вартісних оцінках вищезазначених статей
300000		Зовнішній борг
310000		Заборгованість за позиками, одержаними від міжнародних організацій економічного розвитку
320000		Заборгованість за позиками, одержаними від органів управління

іноземних держав

330000 Заборгованість за позиками, одержаними від іноземних комерційних банків
340000 Заборгованість за позиками, одержаними від постачальників
350000 Зовнішня заборгованість, не віднесена до інших категорій
360000 Коригування, пов'язане із змінами обсягів депозитів, цінних паперів та різницею у вартісних оцінках вищезазначених статей

Таблиця 4.9.

Класифікація боргу за типом боргового зобов'язання Код Назва

400000 Внутрішній борг
410000 Заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями
420000 Заборгованість за середньостроковими зобов'язаннями
430000 Заборгованість за короткостроковими зобов'язаннями і векселями
440000 Заборгованість за іншими внутрішніми зобов'язаннями
450000 Коригування, пов'язане із змінами обсягів депозитів, цінних паперів та різницею у вартісних оцінках вищезазначених статей
500000 Зовнішній борг
510000 Заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями
520000 Заборгованість за середньостроковими зобов'язаннями
530000 Заборгованість за короткостроковими зобов'язаннями і векселями
540000 Заборгованість за іншими зовнішніми зобов'язаннями
550000 Коригування, пов'язане із змінами обсягів депозитів, цінних паперів та різницею у вартісних оцінках вищезазначених статей

Питання для самоперевірки:

1. Сутність та призначення бюджетної класифікації.
2. Класифікація доходів бюджету.
3. Класифікація видатків бюджету.
4. Класифікація фінансування бюджету.
5. Класифікація державного боргу.
6. Визначити які цілі переслідує бюджетна класифікація.
7. Розглянути та проаналізувати класифікацію доходів, видатків, фінансування бюджету, державного боргу відповідно до бюджетного кодексу України.
8. Ознайомитися із кодуванням бюджетної класифікації.
9. На основі даних про доходи та видатки державного бюджету проаналізувати і дати оцінку процесу бюджетного планування.
10. Визначити в яких випадках використовується програмна класифікація.
11. Дослідити як визначити ефективність бюджетних програм.

ЛЕКЦІЯ №4

ТЕМА 4 ПЛАТІЖНА СИСТЕМА ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТІВ

ЗМІСТ ТЕМИ

- 4.1 **Сутність платіжної системи виконання бюджету.**
- 4.2 **Єдиний казначейський рахунок (ЄКР), його зміст та призначення.**
- 4.3 **Види та порядок відкриття рахунків через органи Державного казначейства.**

Рекомендована література: [12, с.63-95], [17, с.117-152], [25, с. 77-93]

Основні терміни і поняття: платіжна система, платежі державного бюджету, платіжна система виконання бюджету, принцип єдності каси і єдиного бухгалтерського обліку, елементи платіжної системи. Єдиний казначейський рахунок, реєстраційні рахунки, спеціальні реєстраційні рахунки, особові рахунки, внутрішньобанківські платіжні системи, системи «клієнт-банк», програмні комплекси «Операційний день банку».

4.1.Сутність платіжної системи виконання бюджету

З метою створення умов для більш ефективного управління коштами державного бюджету шляхом консолідації рахунків органів Державного казначейства в Національному банку Кабінетом Міністрів України і Національним банком затверджено постанову від 15 вересня 1999 року № 1721 "Про створення внутрішньої платіжної системи Державного казначейства".

Відповідно до цієї постанови Державне казначейство набуло статусу учасника системи електронних платежів Національного банку України (СЕП НБУ). Вхідження казначейства в СЕП НБУ дозволило зосередити кошти Державного бюджету на своєму єдиному рахунку, що дало змогу більш ефективно використовувати ці кошти і управляти ними.

Платіжна система виконання державного бюджету є частиною національної платіжної системи, у якій держава виконує функції отримувача і відправника платежів державного бюджету. Під платежами державного бюджету слід розуміти переказ коштів від держави до зовнішнього отримувача і навпаки – від зовнішнього отримувача до держави.

Платіжну систему можна представити у вигляді системи механізмів, які служать для переказу грошових коштів між суб'єктами господарювання, для розрахунку за платіжними зобов'язаннями, що виникають між ними. Платіжна система – це набір платіжних інструментів, банківських процедур і, як правило, міжбанківських систем переказу коштів, поєднання яких забезпечує грошовий обіг разом з інституційними та організаційними правилами та процедурами, що регламентують використання цих інструментів та механізмів. Платіжна система – це платіжна організація, члени платіжної системи та сукупність відносин, що

виникають між ними при проведенні переказу грошей.

Переказ грошей є обов'язковою функцією яку повинна виконувати платіжна система, і здійснюється при допомозі комплексу програмного та технічного забезпечення, із застосуванням електронних засобів приймання. Оброблення, передавання та захисту інформації у відповідності із принципами і правилами проведення переказів.

Загальні засади функціонування платіжної системи регулюються Законом України "Про платіжні системи та переказ грошей в Україні" від 05.04.2001 № 2346-111 та Законом України "Про внесення змін до Закону України "Про платіжні системи та переказ грошей в Україні" від 06.10.2004 № 2056-ІУ. Необхідним елементом ефективно функціонуючих платіжних систем є:

- нормативно-правова база, що регулює платіжні відносини;
- бухгалтерська й технологічна модель, що є основним операційним механізмом здійснення платежів;
- технологічна інфраструктура, яка включає програмні й технічні засоби обробки та передачі даних, засоби аварійного резервування та відтворення даних, обслуговуючий персонал;
- захист інформації як сукупність програмно-технічних, нормативно-правових, адміністративно-організаційних засобів.

Усі елементи платіжної системи тісно пов'язані між собою і не можуть розглядатися відокремлено один від одного.

Сучасними платіжними системами, здебільшого, керує банківський сектор. Платіжні системи виконують функцію передачі потоку інформації, який містить деталі платежу, і безпосередньо переказу грошових коштів. У платіжній операції можна виділити такі основні елементи:

- зобов'язання, яке необхідно виконати;
- сторону, що здійснює платіж (платника);
- сторону, яка отримує платіж (одержувача);
- інструмент платежу;
- одного або кількох фінансових посередників (як правило, це банки), які переказують кошти, списуючи необхідну суму з рахунку платника і зараховуючи її на рахунок одержувача.

Сьогодні в Україні діє система електронних платежів Національного банку України (СЕП НБУ), тобто це державна платіжна система, що забезпечує здійснення розрахунків в електронній формі між банками як за дорученням клієнтів, так і за зобов'язаннями банків на всій території України. Роль платіжної організації виконує НБУ який в свого часу ініціював та організував створення СЕП.

Система електронних платежів складається з трьох рівнів:

- нижній рівень: банки та інші фінансові установи – учасники електронних розрахунків;
- середній рівень: регіональні розрахункові палати (РРП), які обслуговують учасників СЕП відповідного регіону;
- верхній рівень: Центральна розрахункова палата НБУ, яка організовує функціонування СЕП у цілому та керує роботою

регіональних розрахункових палат.

Регіональні розрахункові палати безпосередньо не виконують платіжних послуг. Вони лише є механізмом для переміщення коштів та супроводжуючої інформації.

Серед принципів організації СЕП можна виділити наступні:

1) забезпечення розрахунків між банківськими установами в національній валюті України і в найбільш вживаних іноземних валютах.

2) СЕП є закритою системою, тобто:

- грошові кошти циркулюють у закритому фінансовому просторі;
- грошові кошти перебувають під суворим емісійним контролем Національного банку.

3) СЕП базується на повністю безпаперовій технології. Основним режимом роботи є обмін електронними платіжними документами та службовими повідомленнями.

4) Трансакції відображаються в режимі реального часу на технічних рахунках банківських установ. Унаслідок чого учасники розрахунків володіють необхідною інформацією для прогнозування ліквідності.

Складові системи електронних платежів представлено на рис. 2.1

Рис. 1.1. Складові системи електронних платежів

Безпосереднє використання Державним казначейством можливостей роботи платіжної системи стало необхідною умовою ефективного регулювання та управління коштами державного бюджету.

Уся платіжна і технологічна інформація, якою обмінюється учасник міжбанківських розрахунків з СЕП, має оброблятися системою автоматизації банку (САБ учасника) і надходити до/бути отриманою від СЕП виключно через АРМ-НБУ, який виконує функції шлюзу до СЕП.

Здійснення платіжних трансакцій між органами казначейства, банківськими установами й іншими учасниками бюджетного процесу забезпечується системою електронних платежів, яка функціонує в двох режимах:

- оф-лайнний режим (файловий), за якого інформація (списання/зарахування коштів) від відправника до одержувача надсилається у вигляді файлу за певний проміжок часу;

- он-лайнний режим, інформація (пакет-запит / пакет-відповідь) проводиться в режимі реального часу. При цьому інформація про списання коштів з рахунку платника і зарахування на рахунок одержувача виконується

практично миттєво. Будь-яка інформація в он-лайнному режимі надається учаснику тільки у відповідь на його запит.

Комплексне використання всіх складових системи електронних платежів забезпечує ефективне функціонування внутрішньої платіжної системи казначейства.

Крім СЕП, міжбанківські розрахунки можуть здійснюватися через внутрішньобанківську платіжну систему ВПС, комбінацію систем ВПС і СЕП, міжнародні системи електронних розрахунків та двосторонні прямі кореспондентські відносини.

4.2. Єдиний казначейський рахунок (ЄКР), його зміст та призначення

Державне казначейство України здійснює платежі за видатками державного бюджету через систему своїх органів шляхом безготівкового перерахування коштів. З цією метою в органах Державного казначейства відкрито бюджетний рахунок, який називається "Єдиний казначейський рахунок". Єдиний казначейський рахунок – це система бюджетних рахунків органів державного казначейства, що відкриті в органах казначейства за відповідними балансовими рахунками, на які зараховуються податки, збори, інші обов'язкові платежі державного та місцевих бюджетів та надходження з інших джерел, і з яких органами Державного казначейства здійснюються платежі безпосередньо на користь суб'єктів господарської діяльності, які виконали роботи або надали послуги розпорядникам бюджетних коштів. Він має об'єднати систему рахунків, що діятимуть в єдиному режимі та через які органи Державного казначейства провадять операції за доходами і видатками бюджетів усіх рівнів відповідно до затвердженого щороку Закону України "Про Державний

бюджет України". З метою покращення організації роботи з банками щодо готівкового обслуговування бюджетних коштів, підвищення надійності зберігання та посилення контролю за їх рухом Державним казначейством України видано наказ від 30.07.2001 р. № 134 "Про готівкове обслуговування комерційними банками бюджетних установ та організацій". Згідно з цим наказом головним розпорядникам бюджетних коштів доводиться перелік банків, які підписали на центральному рівні генеральні угоди щодо обслуговування рахунків, відкритих на ім'я органів Державного казначейства за балансовими рахунками № 2570 та № 2571 Плану рахунків бухгалтерського обліку комерційних банків України. Відповідно до п.1 постанови Кабінету Міністрів України від 1 березня 2001 р. № 200 "Деякі питання касового виконання Державного бюджету України" до готівкового обслуговування бюджетних коштів залучаються відкрите акціонерне товариство "Державний ощадний банк України", Державний експортно-імпорتنний банк, Акціонерний комерційний поштово-пенсійний банк "Аваль", Український акціонерний промислово-інвестиційний банк "Промінвестбанк", Акціонерний комерційний банк "Правекс-банк", Акціонерний комерційний банк

"Приватбанк". Звернення про доповнення зазначеного переліку комерційних банків розглядаються колегією Державного казначейства лише протягом грудня кожного року. Державне казначейство України при укладанні з банками угод на готівкове обслуговування бюджетних коштів керується нормативними актами Національного банку України з питань організації розрахунково-касового обслуговування банками клієнтів. Відповідно до наказу кожний орган Державного казначейства повинен відкрити на своє ім'я у визначеному управлінні Державного казначейства банку один рахунок за балансовими рахунками № 2570 та № 2571 Плану рахунків комерційних банків України. Для цього кожен орган Державного казначейства має укласти з визначеним банком угоду на обслуговування вищезазначеного рахунка, керуючись генеральною угодою між Державним казначейством України та уповноваженим банком. Водночас управління державного казначейства визначають спільно з банками стандарти обміну інформацією, передбачають надання інформації за допомогою ПТК "Клієнт Банку – Банк". Нині всі бюджетні грошові надходження центрального уряду автоматично спрямовуються на центральний рахунок за доходами, а платежі за видатками здійснюються через 28 кореспондентських рахунків у Національному банку України: один для центрального Казначейства і один для кожного з управлінь. Ці рахунки знаходяться в єдиній системі електронних платежів, а отже Держказначейство має до них прямий доступ. При цьому Держказначейство прийняло виважене рішення щодо скорочення функцій районних відділень (тобто переведення їх у статус безбалансових філій управлінь), що дозволило зосередити виконання складних процесів на обласному рівні. Відділення Державного казначейства відкривають рахунки на своє ім'я в Регіональній розрахунковій палаті управління ДКСУ. У перспективі - впровадження Єдиного казначейського рахунку на центральному рівні. Це відкриття кореспондентського рахунку на центральному рівні шляхом технічного злиття 28 рахунків в об'єднаний казначейський єдиний рахунок з субрахунками для кожної області, та з доступом до СЕП НБУ через розрахункові палати Нацбанку на обласному і центральному рівнях. Управління цим рахунком здійснюватиметься центральним апаратом Держказначейства. Розпорядники бюджетних коштів та установи банків згідно з наказом до 20 серпня 2001 року повинні закрити рахунки, відкриті на ім'я розпорядників за балансовими рахунками 257-ї групи Плану рахунків бухгалтерського обліку комерційних банків України. Видача готівки розпорядникам бюджетних коштів здійснюється на підставі чеку лише через рахунки, відкриті на ім'я органів Державного казначейства за балансовим рахунком № 2570 Плану рахунків комерційних банків України. Обслуговування бюджетних рахунків здійснюється банками на безоплатній основі. Штрафні фінансові санкції за затримку перерахування доходів до бюджету не встановлені. Однак у випадку порушення укладених угод Державне казначейство має право розірвати відносини з банком. Ведення Єдиного казначейського рахунку, на який зараховуються згідно з новою бюджетною класифікацією усі державні доходи і з якого здійснюються всі наступні видатки державного бюджету, дозволяє зосередити державні кошти в руках одного господаря. Уряд матиме

вичерпну інформацію про стан державних фінансів у режимі реального часу і здійснювати контроль за дотриманням встановленого розміру дефіциту державного бюджету, тобто володітиме фінансовими важелями регулювання економічної ситуації. Значно скорочуються терміни надходження коштів до їх отримувачів. Видатки в межах лімітів, установлених на відповідний період кожному розпоряднику коштів, здійснюватимуться залежно від сум прогнозованих надходжень відповідно до затвердженого бюджету на відповідній території. У такий спосіб реалізується механізм попереднього контролю за витрачанням державних коштів, при якому оплата видатків здійснюється безпосередньо на користь суб'єктів господарської діяльності на підставі первинних документів розпорядників бюджетних коштів, що підтверджують необхідність і доцільність витрат. За наявності Єдиного казначейського рахунку контроль за рухом бюджетних коштів органи Державного казначейства можуть здійснювати безперервно в режимі реального часу кожного дня, а за необхідності – кілька разів на день. Основні вимоги до щоденного управління коштами передбачають не просто визначення залишків бюджетних коштів на ЄКР, але й зіставлення виявлених тенденцій з прогнозами динаміки грошових ресурсів та відстеження причин значних відхилень для проведення своєчасного коригування у планах позичання грошових коштів. На Єдиний казначейський рахунок зараховується загальна сума надходжень відповідно до бюджетної класифікації (податки, збори, всі обов'язкові платежі та надходження, встановлені законодавством України). З нього здійснюються платежі на користь суб'єктів господарської діяльності, які виконали роботи або надали послуги розпорядникам бюджетних коштів. Враховуючи всі переваги консолідації грошових ресурсів на Єдиний казначейський рахунок, поетапній їх інтеграції в систему ЄКР підлягають:

- залишки касових коштів від попереднього року (попередніх років);
- податкові та неподаткові надходження;
- офіційні трансферти у національній валюті;
- дивіденди, внески, інші надходження з державних підприємств;
- прибутки фінансових установ, що належать державі;
- доходи від інвестицій, включаючи надходження процентних платежів від боржників держави;
- надходження від продажу державних активів, включаючи доходи від приватизації;
- повернення позик боржниками;
- ресурси позабюджетних фондів, крім тих, які мають конкретні дозволи діяти поза рамками казначейства;
- потоки касових коштів, отримані від операцій позичання, та надходження від повернення коштів з державного кредитування.

Цей перелік фінансових ресурсів відображає практику консолідації грошових ресурсів на Єдиний казначейський рахунок у розвинених країнах. Характерною особливістю таких країн є досягнення практично повної єдності на користь універсальності охоплення грошових ресурсів органів управління у межах Єдиного казначейського рахунку.

Таким чином, запровадження Єдиного казначейського рахунку дозволяє

зосередити державні кошти в руках однієї юридичної особи і забезпечити:

- досконалу базу даних за бюджетними показниками;
- щоденне перерахування за призначенням коштів, що надходять до державного та місцевих бюджетів;
- розподіл загальнодержавних податків, зборів та обов'язкових платежів між державним бюджетом та місцевими бюджетами;
- перерахування місцевим бюджетам належних їм коштів відповідно до нормативів та результатів взаєморозрахунків;
- дотримання принципу цільового спрямування бюджетних коштів через здійснення попереднього контролю;
- надання інформації органам законодавчої влади щодо здійснених на Єдиному казначейському рахунку операцій;
- оптимальні можливості для прийняття представниками законодавчої та виконавчої влади оперативних рішень щодо використання залишків коштів на Єдиному казначейському рахунку;
- повну незалежність держави від банківської системи у справі контролю та обліку доходів і платежів.

Державне казначейство організовує, контролює і забезпечує роботу Єдиного казначейського рахунку через єдину інформаційно-обчислювальну систему. Територіальні органи Державного казначейства здійснюють попередній контроль за використанням наявних ресурсів Єдиного казначейського рахунку в межах лімітів, що встановлюються Державним казначейством для кожного розпорядника коштів на підставі розподілу, затвердженого відповідним головним розпорядником.

Державне казначейство з Єдиного казначейського рахунку перераховує через систему своїх органів у межах кошторисів бюджетних установ кошти в обсягах, визначених головними розпорядниками або розпорядниками коштів II ступеня. При надходженні коштів до органу Державного казначейства за місцезнаходженням розпорядника бюджетних коштів зарахування здійснюються на відповідні рахунки, які є складовою частиною Єдиного казначейського рахунку, що відкриваються згідно з порядком, встановленим нормативними актами.

4.3. Види та порядок відкриття рахунків через органи Державного казначейства

ЗАТВЕРДЖЕНО	
Наказ Міністерства фінансів України 22.06.2012 № 758	
	Зареєстрован о в Міністерстві юстиції України 18 липня 2012 р.

ПОРЯДОК**відкриття та закриття рахунків у національній валюті в органах
Державної казначейської служби України****I. Загальні положення**

1.1. Цей Порядок регламентує взаємовідносини між органами Державної казначейської служби України (далі – Казначейство) і розпорядниками бюджетних коштів та одержувачами бюджетних коштів, відокремленими структурними підрозділами розпорядників бюджетних коштів, підприємствами, установами, організаціями і фізичними особами – підприємцями (далі – клієнти), а також органами, що контролюють справляння надходжень бюджету, та органами місцевого самоврядування в процесі відкриття (закриття) рахунків.

1.2. У цьому Порядку нижченаведені терміни вживаються у такому значенні: бюджетні рахунки – рахунки, які відкриваються в органах Казначейства для

забезпечення казначейського обслуговування коштів державного та місцевих бюджетів; бюджетні рахунки для зарахування надходжень (рахунки за надходженнями) –

рахунки для зарахування доходів бюджетів, надходжень в частині повернення до бюджетів бюджетних позичок, фінансової допомоги, наданої на поворотній основі, та кредитів, у тому числі залучених державою (Верховною Радою Автономної Республіки Крим, міськими радами) або під державні (місцеві) гарантії;

бюджетні рахунки для операцій з бюджетними коштами – рахунки для здійснення операцій з бюджетними асигнуваннями, передбаченими на виконання відповідних програм і заходів у державному та місцевих бюджетах, які відкриваються розпорядникам бюджетних коштів та одержувачам бюджетних коштів, відокремленим структурним підрозділам розпорядників бюджетних коштів. Бюджетні рахунки для операцій з бюджетними коштами поділяються на особові рахунки, які відкриваються розпорядникам коштів місцевих бюджетів, реєстраційні рахунки розпорядників бюджетних коштів, спеціальні реєстраційні рахунки розпорядників бюджетних коштів, рахунки одержувачів бюджетних коштів, рахунки для обліку операцій по загальнодержавних витратах, рахунки для обліку операцій з міжбюджетними трансфертами;

інші бюджетні рахунки – рахунки, які відкриваються за відповідними кодами бюджетної класифікації для здійснення операцій з обслуговування внутрішніх і зовнішніх боргових зобов'язань держави та в інших випадках, визначених нормативно-правовими актами;

небюджетні рахунки – рахунки, які відкриваються органами Казначейства у випадках, передбачених законодавчими та іншими нормативно-правовими актами, розпорядникам бюджетних коштів та одержувачам бюджетних коштів, відокремленим структурним підрозділам розпорядників бюджетних коштів,

підприємствам, установам, організаціям та фізичним особам – підприємцям за операціями, що не належать до операцій з виконання бюджетів;

особові рахунки – рахунки, які відкриваються розпорядникам коштів місцевих бюджетів за відповідними кодами бюджетної класифікації видатків та кредитування бюджету для обліку руху коштів, виділених із загального та/або спеціального фондів місцевих бюджетів для розподілу між розпорядниками та одержувачами коштів місцевих бюджетів, а також відокремленими структурними підрозділами розпорядників коштів місцевих бюджетів; рахунки для обліку операцій по загальнодержавних витратах – рахунки, які відкриваються розпорядникам бюджетних коштів для здійснення загальнодержавних витрат; рахунки для обліку операцій з фінансування бюджетів – рахунки, які відкриваються

для обліку операцій з фінансування бюджетів, передбачених законом про Державний бюджет України та рішеннями про місцеві бюджети;

рахунки одержувачів бюджетних коштів – рахунки, які відкриваються одержувачам бюджетних коштів за відповідними кодами бюджетної класифікації видатків та кредитування бюджету загального та/або спеціального фондів для обліку операцій з виконання плану використання бюджетних коштів;

рахунки для обліку операцій з міжбюджетними трансфертами – рахунки, які відкриваються розпорядникам коштів місцевих бюджетів для обліку руху коштів загального та/або спеціального фондів місцевих бюджетів за міжбюджетними трансфертами;

реєстраційні рахунки розпорядників бюджетних коштів – рахунки, які відкриваються розпорядникам бюджетних коштів, відокремленим структурним підрозділам розпорядників бюджетних коштів за відповідними кодами бюджетної класифікації видатків та кредитування бюджету для обліку операцій з виконання загального фонду кошторисів;

спеціальні реєстраційні рахунки розпорядників бюджетних коштів – рахунки, які відкриваються розпорядникам бюджетних коштів, відокремленим структурним підрозділам розпорядників бюджетних коштів за відповідними кодами бюджетної класифікації видатків та кредитування бюджету для обліку операцій з виконання спеціального фонду кошторисів.

Інші терміни вживаються у значеннях, визначених Бюджетним кодексом України, іншими нормативно-правовими актами, що регламентують бюджетний процес.

13. Бюджетні рахунки відкриваються щорічно на початок нового бюджетного періоду відповідно до закону про Державний бюджет України та рішень про місцеві бюджети. У разі неприйняття або несвоєчасного прийняття закону про Державний бюджет України відкриваються рахунки попереднього бюджетного періоду. Спеціальні реєстраційні рахунки, на яких зберігаються залишки коштів для покриття відповідних витрат у наступному

бюджетному періоді з урахуванням їх цільового призначення, відкриваються у наступному бюджетному періоді відповідно до законодавства.

14. Рахунки відкриваються згідно з планом рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів, затвердженим у порядку КСУ, встановленому відповідно до законодавства.

15. Рахунки не вважаються відкритими та закритими без дозволу керівника (заступника керівника) і головного бухгалтера (заступника головного бухгалтера) органу Казначейства.

16. Усі відкриті рахунки (бюджетні та небюджетні) реєструються в книзі відкритих рахунків, яка ведеться органами Казначейства.

17. Контроль за правильністю відкриття та закриття рахунків здійснюється головним бухгалтером (заступником головного бухгалтера) органу Казначейства, на балансі якого відкрито та закрито ці рахунки.

18. Розрахунково-касове обслуговування клієнтів здійснюється органами Казначейства відповідно до умов договорів та додаткових договорів між органом Казначейства і клієнтами (додатки 1 та 2 до цього Порядку КСУ).

II. Відкриття рахунків за надходженнями

2 Щорічно на початок нового бюджетного періоду відповідно до Бюджетного

кодексу України, закону про Державний бюджет України, рішень про місцеві бюджети та бюджетної класифікації, затвердженої наказом Міністерства фінансів України від 14 січня 2011 року № 11, в органах Казначейства відкриваються рахунки за надходженнями до державного та місцевих бюджетів (крім рахунків для зарахування власних надходжень бюджетних установ). Рахунки за надходженнями відкриваються протягом 45 днів з дня прийняття закону про Державний бюджет України.

У разі відсутності змін у законодавстві щодо переліку надходжень, що зараховуються до загального і спеціального фондів державного та місцевих бюджетів, та/або порядку їх зарахування до відповідних бюджетів, а також у разі неприйняття або несвоєчасного прийняття закону про Державний бюджет України органами Казначейства не пізніше першого робочого дня нового бюджетного періоду відкриваються (перевідаються) рахунки з реквізитами попереднього бюджетного періоду.

У разі внесення змін до законодавства, згідно з якими змінюється перелік надходжень, що зараховуються до відповідних бюджетів, та/або порядок їх зарахування, Казначейство централізовано відкриває/закриває рахунки за надходженнями згідно із внесеними змінами. Інформація про відкриті/закриті рахунки доводиться до органів Казначейства для подальшого інформування органів, що контролюють справляння надходжень бюджету згідно із встановленими порядками взаємодії, та місцевих фінансових органів. Іншим органам державної влади зазначена інформація надається за їх зверненням.

21   Управління (відділення) Казначейства у районах, районах у містах, містах обласного, республіканського значення (далі – Управління (Відділення) Казначейства) на підставі інформації про відкриті рахунки та даних, отриманих від органів, що контролюють справляння надходжень бюджету, та відповідних місцевих фінансових органів, подають до головних управлінь Казначейства в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі (далі – Головні управління Казначейства) службові записки щодо

відкриття/закриття бюджетних рахунків за надходженнями (додаток 3 до цього ПорядКСУ) з переліком надходжень державного та місцевих бюджетів, які справляються на відповідній території, у розрізі бюджетів із зазначенням їх назви.

22   На підставі поданих Управліннями (Відділеннями) Казначейства переліків надходжень державного та місцевих бюджетів, що справляються на відповідній території, Головними управліннями Казначейства проводиться блокування рахунків за тими надходженнями, що не справляються на відповідній території (крім рахунків за надходженнями, що відповідно до законодавства складають кошик доходів державного бюджету для надання міжбюджетних трансфертів).

23   Головні управління Казначейства формують справи з юридичного оформлення рахунків на Управління (Відділення) Казначейства, які містять службові записки щодо

відкриття/закриття бюджетних рахунків за надходженнями (додаток 3 до цього ПорядКСУ), картку із зразками підписів та відбитка печатки (додаток 4 до цього ПорядКСУ) та документи, передбачені підпунктом 2.2.1 пункту 2.2 цього розділу. Картка містить зразки підписів осіб, яким згідно з розпорядчими документами органів Казначейства надано право розпорядження рахунками і підписання платіжних та інших розрахункових документів.

24   Картка із зразками підписів та відбитка печатки має бути засвідчена підписом керівника (заступника керівника) органу Казначейства вищого рівня та печаткою. У разі зміни або доповнення хоча б одного з підписів оформляється нова картка із зразками підписів та відбитка печатки на всіх осіб, які мають право першого та другого підписів.

Якщо в новій картці, що подається у разі заміни підписів або доповнення підписами, підписи першого керівника та головного бухгалтера не змінюються, то додатково така картка не засвідчується, а підписується керівником та головним бухгалтером.

У разі тимчасового надання особі права першого або другого підпису подаються тимчасова картка із зразками підписів та відбитка печатки тимчасово уповноважених осіб та копія відповідного документа, що підтверджує ці повноваження (наказ, протокол тощо).

Тимчасова картка засвідчується підписами першого керівника та головного бухгалтера та відбитком печатки і додаткового засвідчення не

потребує.

25 Структурні підрозділи Казначейства та/або Головного управління Казначейства для відкриття рахунків за надходженнями подають службові записки щодо відкриття

бюджетних рахунків за надходженнями (додаток 5 до цього ПорядКСУ) за підписом керівника (заступника керівника) структурного підрозділу, який ініціює відкриття цих рахунків, погоджені відповідно Головою (заступником Голови) Казначейства, керівником (заступником керівника) відповідного Головного управління Казначейства.

26 Казначейство та Головні управління Казначейства формують справи з юридичного оформлення рахунків на відповідні структурні підрозділи, які містять службові записки щодо відкриття/закриття бюджетних рахунків, зразки підписів посадових осіб, яким

надано право підпису на платіжних, розрахункових та інших розпорядчих документах (додаток 6 до цього ПорядКСУ), завірені відповідно Головою (заступником Голови) Казначейства або керівником (заступником керівника) відповідного Головного управління Казначейства, або картки із зразками підписів та відбитка печатки (додаток 4 до цього ПорядКСУ).

У разі заміни хоча б одного з підписів або доповнення хоча б одним підписом оформлюються нові зразки підписів посадових осіб, яким надано право підпису на платіжних, розрахункових та інших розпорядчих документах, завірені відповідно Головою (заступником Голови) Казначейства або керівником (заступником керівника) відповідного Головного управління Казначейства.

27 У разі якщо на початок бюджетного періоду відкриваються рахунки з реквізитами попереднього бюджетного періоду, службові записки щодо відкриття таких бюджетних рахунків за надходженнями не складаються.

22 Бюджетні рахунки для зарахування до спеціального фонду власних надходжень бюджетних установ (далі – бюджетні рахунки для зарахування власних надходжень бюджетних установ) відкриваються на ім'я бюджетних установ – розпорядників бюджетних коштів та їх відокремлених структурних підрозділів у розрізі кодів класифікації доходів бюджету згідно із законодавством. Зазначені рахунки відкриваються одночасно з відкриттям відповідних спеціальних реєстраційних рахунків розпорядникам бюджетних коштів та їх відокремленим структурним підрозділам у порядКСУ, визначеному у розділі III цього ПорядКСУ.

2.2.1. Управління (Відділення) Казначейства на підставі заяв бюджетних установ щодо відкриття/закриття рахунків подають Головним управлінням Казначейства службові записки

<u>щодо</u>	<u>відкриття/закриття</u>	<u>бюджетних</u>	<u>рахунків</u>
<u>для</u>	<u>зарахування</u>	<u>власних</u>	<u>надходжень</u>
<u>бюджетних установ</u> (додаток 7 до цього ПорядКСУ) у двох примірниках.			

Після відкриття/закриття бюджетних рахунків для зарахування власних надходжень бюджетних установ Головне управління Казначейства повертає один примірник службової записки щодо відкриття/закриття бюджетних рахунків для зарахування власних надходжень бюджетних установ з переліком відкритих рахунків відповідному Управлінню (Відділенню) Казначейства.

Ці службові записки додаються у справи з юридичного оформлення рахунків, сформовані на кожного клієнта.

2.2.2. Структурні підрозділи Казначейства та/або Головного управління Казначейства відкривають бюджетні рахунки для зарахування власних надходжень бюджетних установ на підставі заяв про відкриття рахунків (додаток 8 до цього ПорядКСУ), наданих розпорядниками бюджетних коштів.

23. Казначейство для відображення в обліку виконання державного бюджету гривневого еквіваленту надходжень іноземної валюти, що зараховуються на валютні рахунки Казначейства, відкриті в уповноважених банках, та які отримують бюджетні установи України, що функціонують за кордоном, відкриває відповідні бюджетні рахунки за відповідними балансовими рахунками та кодами бюджетної класифікації. Бюджетні рахунки відкриваються на підставі службових записок щодо відкриття рахунків, наданих структурними підрозділами Казначейства.

ІІІ. Відкриття бюджетних рахунків для операцій клієнтів з бюджетними коштами

3.1. Розпорядники бюджетних коштів, які не мають відкритих рахунків в органі Казначейства, для відкриття бюджетних рахунків подають такі документи:

а) заяву про відкриття рахунків устанавленого зразка (додаток 8 до цього ПорядКСУ) за підписом керівника та головного бухгалтера або інших посадових осіб, яким відповідно до затвердженої в устанавленому порядКСУ картки із зразками підписів та відбитка печатки надано право першого та другого підписів;

б) картку із зразками підписів та відбитка печатки (додаток 9 до цього ПорядКСУ) і перелік рахунків (додаток 10 до цього ПорядКСУ), якими можуть розпоряджатися зазначені у картці (тимчасовій картці) особи, у двох примірниках;

в) копію довідки про включення розпорядника бюджетних коштів до Єдиного реєстру розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів.

Інформація про те, що клієнт не є платником єдиного внеску, обов'язково зазначається в заяві про відкриття рахунків у рядКСУ "Додаткова інформація".

До розпорядників бюджетних коштів, які обслуговуються централізованими бухгалтеріями та прийняли рішення про відкриття окремих рахунків відповідно до законодавства, застосовуються вимоги, визначені для розпорядників бюджетних коштів.

Розпорядники бюджетних коштів, яким в органах Казначейства справи з юридичного оформлення рахунків уже сформовані, для відкриття нового бюджетного рахунка подають заяву про відкриття рахунків устанавленого зразка (додаток 8 до цього ПорядКСУ) за підписом керівника та головного бухгалтера або інших посадових осіб, яким відповідно до затвердженої в устанавленому порядКСУ картки із зразками підписів та відбитка печатки надано право першого та другого підписів.

3.2. Одержувачі бюджетних коштів, які не мають відкритих рахунків в органі Казначейства, для відкриття бюджетних рахунків подають документи, передбачені підпунктами "а" і "б" пункту 3.1 цього розділу, а також копію довідки про включення одержувача бюджетних коштів до Єдиного реєстру розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів.

Одержувачі бюджетних коштів – фізичні особи – підприємці також подають копію паспорта, засвідчену підписами працівника органу Казначейства та фізичної особи – підприємця.

Інформація про те, що клієнт не є платником єдиного внеску, обов'язково зазначається у заяві про відкриття рахунка в рядКСУ "Додаткова інформація".

Одержувачі бюджетних коштів, яким в органах Казначейства справу з юридичного оформлення рахунків уже сформовано, для відкриття нового бюджетного рахунка подають заяву про відкриття рахунків устанавленого зразка (додаток 8 до цього ПорядКСУ) за підписом керівника та головного бухгалтера або інших посадових осіб, яким відповідно до затвердженої в устанавленому порядКСУ картки із зразками підписів та відбитка печатки надано право першого та другого підписів.

3.3. Відокремлені структурні підрозділи розпорядників бюджетних коштів (одержувачів бюджетних коштів), які не мають відкритих рахунків в органі Казначейства, для відкриття бюджетних рахунків подають документи, передбачені підпунктами "а" і "б" пункту

3.1 цього розділу, а також:

а) довідКСУ про погодження відкриття рахунка (додаток 11 до цього ПорядКСУ) від розпорядника бюджетних коштів (одержувача бюджетних коштів), до складу якого входить відокремлений структурний підрозділ;

б) копію довідки про включення відокремленого структурного підрозділу розпорядника бюджетних коштів (одержувача бюджетних коштів) до Єдиного реєстру розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів.

Інформація про те, що клієнт не є платником єдиного внеску, обов'язково зазначається у заяві про відкриття рахунка в рядКСУ "Додаткова інформація".

Відокремлені структурні підрозділи розпорядників бюджетних коштів (одержувачів бюджетних коштів), яким в органах Казначейства справу з юридичного оформлення рахунків уже сформовано, для відкриття нового бюджетного рахунка подають заяву про відкриття рахунків устанавленого зразка (додаток 8 до цього ПорядКСУ) за підписом керівника та головного

бухгалтера або інших посадових осіб, яким відповідно до затвердженої в установленому порядку КСУ картки із зразками підписів та відбитка печатки надано право першого та другого підписів.

3.4. На кожного з клієнтів формуються справи з юридичного оформлення рахунків, які містять договір про здійснення розрахунково-касового обслуговування, додатковий договір (у разі наявності), реєстраційну картку розпорядника бюджетних коштів (одержувача бюджетних коштів), складену відповідно до ПорядКСУ формування Єдиного реєстру

розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 22 грудня 2011 року № 1691, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 12 січня 2012 року за № 33/20346, зміни до неї та документи, які надаються разом з Реєстраційною картою (змiнами до неї), а також документи, визначені пунктами 3.1-3.3 цього розділу, абзацами третім, четвертим, шостим, сьомим пункту 6.6 розділу VI та пунктом 7.4 розділу VII цього ПорядКСУ, у тому числі ті, що втратили чинність.

Документи, що включені до складу справи з юридичного оформлення рахунків, до яких були внесені зміни, подаються до органів Казначейства не пізніше ніж протягом десяти днів з дня внесення змін до цих документів.

3.5. Бюджетні рахунки для операцій клієнтів з бюджетними коштами відкриваються на початок нового бюджетного періоду. При цьому за бюджетними програмами (кодами тимчасової класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів), виконання яких продовжує здійснюватись у наступному бюджетному періоді та бюджетні призначення за якими передбачені у законі про Державний бюджет України або рішеннях про місцеві бюджети, використовуються рахунки попереднього бюджетного періоду.

3.6. Днем відкриття рахунків вважається дата, зазначена на заяві про відкриття рахунків у розділі "Відмітки органу Державної казначейської служби України".

У разі реорганізації клієнта (приєднання, злиття, виділ, поділ, перетворення), зміни найменування, підпорядкованості рахунки такого клієнта закриваються. Для відкриття нових рахунків протягом десяти днів з дня реєстрації нової юридичної особи подаються документи, передбачені пунктами 3.1-3.3 цього розділу.

Органи Казначейства протягом трьох робочих днів з дня проведення операції відкриття/закриття рахунків клієнтів (включаючи день відкриття/закриття) (крім відкриття рахунків у зв'язку із завершенням та початком бюджетного періоду та за умови, якщо реквізити рахунків, що відкриті у новому бюджетному періоді, не відрізняються від реквізитів рахунків, що були відкриті у попередньому бюджетному періоді) подають відповідним органам доходів і зборів повідомлення про це у порядку КСУ, встановленому законодавством.

До отримання органами Казначейства повідомлення про взяття рахунка на облік органами доходів і зборів операції за цим рахунком здійснюються лише із зарахування коштів.

Датою початку операцій за видатками та надання кредитів з бюджету на рахунках, відкритих в органах Казначейства, є дата реєстрації отриманого органом Казначейства зазначеного повідомлення.

Роздруковане повідомлення щодо взяття рахунка на облік та закриття в органі доходів і зборів підписується відповідальною особою Казначейства та зберігається в справі з юридичного оформлення рахунків разом із заявою про відкриття/закриття рахунка.

Протягом трьох робочих днів з дня отримання повідомлення щодо взяття рахунка на облік та закриття в органі доходів і зборів органи Казначейства надають клієнтам повідомлення про відкриття (закриття) рахунків (додаток 12 до цього ПорядКСУ).

3.7. Документи на відкриття всіх рахунків подають до органу Казначейства особи, які мають відповідні повноваження та право першого або другого підпису.

При отриманні документів на відкриття рахунків орган Казначейства зобов'язаний здійснити перевірку поданих документів, зокрема:

а) підписи осіб на заяві про відкриття рахунка мають бути розшифровані з обов'язковим зазначенням прізвища й ініціалів та ідентифіковані з підписами в картці із зразками підписів та відбитка печатки;

б) дані, наведені у копії виписки з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців (далі – Єдиний державний реєстр), мають відповідати вимогам законодавства;

в) посвідчувальні написи нотаріуса на документах повинні відповідати формам, визначеним законодавством.

Після надання повного пакета документів, оформлених у встановленому порядКСУ, органи Казначейства не пізніше трьох робочих днів з дати подання заяви про відкриття рахунків клієнта відкривають відповідні рахунки. Розрахунок і установа ліміту каси проводяться клієнтами, які обслуговуються в органах Казначейства, самостійно на підставі розрахунку встановлення ліміту залишку готівки в касі, що підписується особами, яким надано право першого та другого підписів, відповідно до вимог нормативно-правових актів Національного банку України.

У розрахунку зазначається визначений у договорі про здійснення розрахунково- касового обслуговування між органом Казначейства та клієнтом строк здавання готівкової виручки (готівки) в установу банку для зарахування її на рахунки, відкриті в органах Казначейства.

Ліміт каси встановлюється та затверджується внутрішніми розпорядчими документами клієнта.

Клієнти, що розпочинають свою діяльність, на перші три місяці своєї

роботи ліміт каси встановлюють відповідно до прогнозних розрахунків. Установлений з урахуванням прогнозних розрахунків ліміт каси переглядається за фактичними показниками діяльності.

{Розділ III в редакції Наказу Міністерства фінансів № 866 від 09.10.2013}

IV. Відкриття інших бюджетних рахунків та рахунків для обліку операцій з фінансування бюджетів

4.1. Для відкриття інших бюджетних рахунків подаються такі документи:

а) органами Казначейства – службові записки щодо відкриття бюджетних рахунків за підписом керівника та головного бухгалтера, картка із зразками підписів та відбитка

печатки(додаток 4 до цього ПорядКСУ);

б) структурними підрозділами Казначейства та Головного управління Казначейства – службові записки щодо відкриття рахунків за підписом керівника (заступника керівника) структурного підрозділу, погоджені відповідно Головою (заступником Голови) Казначейства, керівником (заступником керівника) відповідного Головного управління Казначейства, зразки підписів посадових осіб, яким надано право підпису на платіжних,

розрахункових та інших розпорядчих документах (додаток 6 до цього ПорядКСУ), завірені Головою (заступником Голови) Казначейства або керівником (заступником керівника) відповідного Головного управління Казначейства.

4.2. На кожний структурний підрозділ Казначейства та/або Головного управління Казначейства формуються справи з юридичного оформлення рахунків, які містять документи, визначені відповідно до пункту 4.1 цього розділу та пункту 7.5 розділу VII цього ПорядКСУ.

4.3. Структурні підрозділи, яким в органах Казначейства справи з юридичного оформлення рахунків вже заведені у минулі бюджетні періоди, подають документи, визначені в пункті 4.1 цього розділу, лише в разі внесення змін до цих документів.

4.4. Днем відкриття рахунків вважається дата погодження службової записки щодо відкриття бюджетних рахунків Головою (заступником Голови) Казначейства або керівником (заступником керівника) відповідного Головного управління Казначейства.

V. Відкриття небюджетних рахунків

5.1. Для відкриття небюджетних рахунків підприємства, установи, організації подають до органів Казначейства такі документи:

а) заяву про відкриття рахунків установленого зразка (додаток 8 до цього ПорядКСУ) за підписом керівника та головного бухгалтера або інших посадових осіб, яким відповідно до затвердженої в установленому порядКСУ картки із зразками підписів та відбитка печатки надано право першого та другого підписів;

б) копію виписки з Єдиного державного реєстру, засвідчену органом, що її видав;

в) копію належним чином зареєстрованого (затвердженого) установчого документа, засвідчену органом, який здійснив реєстрацію, або у нотаріальному порядку. Положення про юридичних осіб публічного права, які затверджуються розпорядчими актами Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, засвідчення не потребують. Клієнти, які діють на підставі законів, установчі документи не подають;

г) картку із зразками підписів та відбитка печатки (додаток 9 до цього ПорядКСУ) і перелік рахунків (додаток 10 до цього ПорядКСУ), якими можуть розпоряджатися зазначені у картці (тимчасовій картці) особи, у двох примірниках.

Якщо серед осіб, які мають право першого або другого підпису, є іноземці або особи без громадянства, які тимчасово перебувають на території України, то зазначені особи зобов'язані додатково подати документи, що підтверджують законність їх перебування на території України, та виданий роботодавцю дозвіл на застосування праці іноземців та осіб без громадянства.

Інформація про те, що клієнт не є платником єдиного внеску, обов'язково зазначається у заяві про відкриття рахунка в рядКСУ "Додаткова інформація".

5.2. Для відкриття небюджетних рахунків фізичні особи – підприємці подають до органів Казначейства такі документи:

а) заяву про відкриття рахунків (додаток 8 до цього ПорядКСУ);

б) копію паспорта, засвідчену підписами працівника органу Казначейства та фізичної особи – підприємця;

в) копію виписки з Єдиного державного реєстру, засвідчену органом, що її видав;

г) картку із зразками підписів та відбитка печатки (додаток 9 до цього ПорядКСУ) у двох примірниках.

Інформація про те, що клієнт не є платником єдиного внеску, обов'язково зазначається у заяві про відкриття рахунка в рядКСУ "Додаткова інформація".

5.3. Для відкриття небюджетних рахунків клієнтами, на яких сформовано справу з юридичного оформлення рахунків, надається заява про відкриття рахунків устанавленого зразка (додаток 8 до цього ПорядКСУ) за підписом керівника та головного бухгалтера або інших посадових осіб, яким відповідно до затвердженої в устанавленому порядКСУ картки із зразками підписів надано право першого та другого підписів, яка додається до справи.

5.4. На кожного клієнта формується справа з юридичного оформлення рахунків, яка містить договір про здійснення розрахунково-касового обслуговування, повідомлення про взяття рахунка на облік органом доходів і зборів, документи, визначені пунктами 5.1, 5.2 цього розділу, абзацами третім і четвертим пункту 6.6 розділу VI та пунктом 7.6

розділу VII цього ПорядКСУ, у тому числі ті, які втратили чинність.

5.5. Днем відкриття рахунка вважається дата, зазначена на заяві про відкриття рахунка в розділі «Відмітки органу Державної казначейської служби України».

Органи Казначейства повідомляють про проведені операції відкриття/закриття небюджетних рахунків клієнтів відповідним органам доходів і зборів у порядКСУ, визначеному в пункті 3.6 розділу III цього ПорядКСУ.

5.6. У разі реорганізації підприємства, установи, організації (приєднання, злиття, виділу, поділу, перетворення), зміни найменування, підпорядкованості рахунки клієнта закриваються. Для відкриття нових рахунків подаються документи, передбачені пунктом 5.1 цього розділу.

Зазначені документи подаються до органу Казначейства протягом десяти днів з дня реєстрації нової юридичної особи або внесення змін.

5.7. Документи на відкриття всіх рахунків подають до органу Казначейства особи, які мають відповідні повноваження та право першого або другого підпису.

У разі отримання документів на відкриття рахунків органи Казначейства зобов'язані здійснити перевірку поданих документів, зокрема: а) підписи осіб на заяві про відкриття рахунка мають бути розшифровані з обов'язковим зазначенням прізвища й ініціалів та ідентифіковані з підписами в картці із зразками підписів та відбитка печатки;

б) виписка з Єдиного державного реєстру має відповідати зразку, визначеному законодавством;

VI. Картки із зразками підписів і відбитка печатки

6.1. Для відкриття рахунків клієнти подають до органів Казначейства у двох примірниках ~~картку із зразками підписів та відбитка печатки~~ (додаток 9 до цього ПорядКСУ). До картки включаються зразки підписів осіб, яким відповідно до законодавства або установчих документів надано право розпорядження рахунками та підписання платіжних, розрахункових та інших розпорядчих документів. До картки обов'язково включається зразок відбитка печатки (для фізичної особи – підприємця – за наявності).

6.2. Право першого підпису належить першому керівнику (у військових частинах – командир, начальнику) та його заступникам і не може бути надано головному бухгалтеру та іншим особам, які мають право другого підпису. У разі відсутності у штатному розписі посади заступника керівника право першого підпису або тимчасове право першого підпису може бути надано іншим посадовим особам.

Якщо в картці зразок підпису першого керівника не наведено, то орган Казначейства має право витребувати письмове підтвердження надання права іншим особам розпоряджатися рахунком, засвідчене підписом першого керівника та відбитком печатки клієнта, якщо документами, якими підтверджуються повноваження осіб, підписи яких включені до картки, таке

право не підтверджується.

Право другого підпису належить головному бухгалтеру та його заступнику або спеціалісту, на якого покладено виконання обов'язків бухгалтерської служби.

Для відкриття окремих рахунків в органах Казначейства клієнти, які обслуговуються централізованими бухгалтеріями, подають картки, відповідно до яких право першого підпису належить керівнику бюджетної установи (іншим посадовим особам, яким надано право першого підпису), а право другого підпису – головному бухгалтеру (заступнику головного бухгалтера) централізованої бухгалтерії. При цьому до картки обов'язково включається зразок відбитка печатки органу або установи, при якій діє централізована бухгалтерія.

Право другого підпису не може бути надано особам, які користуються правом першого підпису.

За рахунками клієнтів (крім бюджетних рахунків бюджетних установ), у штатному розписі яких немає осіб, яким може бути надане право другого підпису, до органів Казначейства подається засвідчена в установленому порядКСУ картка зі зразками підписів осіб, які мають право першого підпису, та відбитка печатки.

При цьому у графі картки, що призначена для зазначення посад осіб, які мають право другого підпису, робиться напис про те, що в штатному розписі таких осіб немає.

6.3. Картка із зразками підписів та відбитка печатки засвідчується у нотаріальному порядКСУ або підписами керівника (заступника керівника) та печаткою установи/організації, яка координує діяльність клієнта або якій клієнт підпорядкований, або до складу якої входить.

У населених пунктах, де немає нотаріусів, картки засвідчуються уповноваженими на це посадовими особами органів місцевого самоврядування.

6.4. У разі заміни хоча б одного з підписів або доповнення хоча б одним підписом подається нова картка із зразками підписів усіх осіб, які мають право першого або другого підпису, засвідчена в установленому порядКСУ. У разі звільнення та/або призначення хоча б однієї з посадових осіб, що мають право першого та другого підписів, протягом п'яти робочих днів з дати звільнення та/або призначення подається нова картка із зразками підписів та відбитком печатки. За правильність оформлення та достовірність інформації, наведеної в картці, та за своєчасність внесення змін до картки відповідає клієнт.

У разі призначення тимчасово виконуючого обов'язки першого керівника або головного бухгалтера складається нова картка із зразками підписів та відбитка печатки у двох примірниках, засвідчена у нотаріальному порядКСУ або підписом особи, яка має право першого підпису, та печаткою установи/організації, якій клієнт підпорядкований або до складу якої входить. У разі зміни керівника або головного бухгалтера клієнт зобов'язаний не пізніше

наступного робочого дня повідомити листом про це відповідний орган Казначейства.

У разі тимчасового надання особі права першого або другого підпису, а також у разі тимчасової зміни однієї з осіб, уповноважених першим керівником, до органів Казначейства подається у двох примірниках тимчасова картка із зразком підпису тимчасово уповноваженої особи та зазначенням строку її дії. Тимчасова картка засвідчується підписами першого керівника, головного бухгалтера та відбитком печатки і додаткового засвідчення не потребує.

6.5. При оформленні клієнтами карток із зразками підписів для проставляння на них зразків першого та другого підписів використання факсиміле забороняється.

У картках і тимчасових картках із зразками підписів та відбитка печатки, а також в інших документах, які подаються для відкриття рахунків, проставляється гербова печатка (у разі наявності) або відбиток печатки із найменуванням та ідентифікаційним кодом клієнта, забороняється проставляння печаток, призначених для спеціальної мети (для пакетів, перепусток, для фінансово-господарських документів, грошових документів тощо).

У разі тимчасової відсутності печатки у зв'язку зі створенням нової установи, реорганізацією, зміною найменування, підпорядкованості установи, спрацьованістю або втратою печатки на підставі листа клієнта керівник (заступник керівника) органу Казначейства в резолюції до листа надає дозвіл на прийняття картки із зразками підписів без відбитка печатки. Дозвіл надається на термін не більше десяти днів, а у разі втрати печатки – не більше тридцяти днів.

6.6. Картки та тимчасові картки із зразками підписів та відбитка печатки подаються до органів Казначейства із супровідним листом за підписом особи, яка згідно з цією картою має право першого підпису.

Разом із картою та тимчасовою картою із зразками підписів та відбитка печатки до органів Казначейства клієнтами подаються:

копії сторінок паспорта або іншого документа, що посвідчує особу, які містять фото, прізвище, ім'я, по батькові, дату народження, серію і номер паспорта або іншого документа, що посвідчує особу, інформацію про дату видачі та орган, що видав паспорт, місце реєстрації або тимчасового перебування осіб, які зазначені в картці або тимчасовій картці із зразками підписів та відбитка печатки;

копія документа, виданого органом доходів і зборів, що засвідчує присвоєння фізичній особі реєстраційного номера облікової картки платника податків (ідентифікаційного номера), осіб, які зазначені в картці або тимчасовій картці із зразками підписів та відбитка печатки. Якщо в паспорті цієї особи органами доходів і зборів зроблено відмітку про наявність права здійснювати будь-які платежі за серією та номером паспорта або до паспорта внесені дані про реєстраційний номер облікової картки платника податків, зазначений

документ не надається, а надаються копії відповідних сторінок паспорта цієї особи.

Копії зазначених документів засвідчуються підписами їх власників та вчиненням напису "Згідно з оригіналом" відповідальною особою клієнта, яка засвідчує копію, із зазначенням її посади, підпису, ініціалів, прізвища та дати засвідчення копії;

копії відповідних документів (наказ, протокол тощо), що підтверджують повноваження зазначених у картці осіб та надання (тимчасового надання) права першого та другого підписів посадовим особам, що зазначені в картках із зразками підписів (тимчасових картках із зразками підписів), що цим самим уповноважує їх розпоряджатися рахунком (рахунками). Копії цих документів засвідчуються підписом посадової особи, яка підтверджує відповідність копії оригіналу, про що робиться напис «Згідно з оригіналом», проставляються дата, посада, підпис, прізвище та ініціали особи, яка вчинила напис, і завіряються печаткою з найменуванням відповідної установи;

копія висновку органу Казначейства про погодження призначення на посаду головного бухгалтера бюджетної установи (у разі погодження призначення органами Казначейства головного бухгалтера).

Після відкриття відповідних рахунків до картки або тимчасової картки із зразками підписів та відбитка печатки клієнтом надається перелік рахунків (додаток 10 до цього ПорядКСУ), якими можуть розпоряджатися зазначені у картці або тимчасовій картці особи, засвідчений підписами осіб, яким надано право першого і другого підписів, та відбитком печатки клієнта.

Перелік рахунків (додаток 10 до цього ПорядКСУ), якими можуть розпоряджатися зазначені у картці (тимчасовій картці) особи, переоформляється у разі відкриття/закриття рахунків клієнтів та у разі переоформлення картки (тимчасової картки) із зразками підписів та відбитка печатки клієнта.

VII. Закриття рахунків в органах Казначейства

71. Бюджетні рахунки, відкриті в поточному бюджетному періоді, закриваються не пізніше 31 грудня або в останній день іншого бюджетного періоду. За виняткових обставин Міністр фінансів України може визначити інший термін закриття рахунків, який повинен настати не пізніше ніж через п'ять робочих днів після закінчення бюджетного періоду.

72. У разі змін в законодавстві бюджетні рахунки можуть закриватися протягом поточного бюджетного періоду.

73. Закриття бюджетних рахунків для зарахування надходжень (крім власних надходжень бюджетних установ) у зв'язку із виникненням змін у складі видів надходжень або порядКСУ їх зарахування, пов'язаних із змінами в законодавстві, проводиться на підставі складених службових записок щодо закриття бюджетних рахунків за надходженнями:

а) Управліннями (Відділеннями) Казначейства за підписом керівника (заступника керівника) та головного бухгалтера (додаток 3 до цього

ПорядКСУ), які подаються до головних управлінь Казначейства;

б) структурними підрозділами Головних управлінь Казначейства, якими було ініційовано відкриття відповідних рахунків, погоджених керівником (заступником керівника) відповідного Головного управління Казначейства (додаток 5 до цього ПорядКСУ);

в) структурними підрозділами Казначейства, якими було ініційовано відкриття відповідних рахунків, погоджених Головою (заступником Голови) Казначейства (додаток 5 до цього ПорядКСУ).

Службові записки щодо закриття бюджетних рахунків за надходженнями після закінчення бюджетного періоду не складаються у разі, якщо реквізити рахунків, що відкриваються у новому бюджетному періоді, не відрізняються від реквізитів рахунків, що закриваються у зв'язку із закінченням бюджетного періоду.

74. Бюджетні рахунки для операцій клієнтів, в тому числі бюджетні рахунки для зарахування власних надходжень бюджетних установ, на підставі наданих клієнтами заяв про

закриття рахунків (додаток 13 до цього ПорядКСУ) за підписом керівника та головного бухгалтера або інших посадових осіб, яким відповідно до затвердженої в установленому порядКСУ картки із зразками підписів та відбитка печатки надано право першого та другого підписів, закриваються:

а) у разі відсутності у поточному бюджетному періоді бюджетних асигнувань за відповідним кодом програмної класифікації видатків та кредитування бюджету (кодом тимчасової класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів);

б) у разі ліквідації або реорганізації клієнта (приєднання, злиття, виділу, поділу, перетворення), зміни найменування, підпорядкованості.

У разі наявності на рахунку, що закривається, залишків коштів орган Казначейства на підставі платіжного доручення клієнта перераховує такі залишки на інший рахунок клієнта (відкритий правонаступником рахунок), якщо інше не передбачено бюджетним законодавством.

74.1. У разі реорганізації клієнта внаслідок приєднання, злиття, виділу, поділу, перетворення рахунок може бути закритий уповноваженим органом (правонаступником) за умови подання ним таких документів:

заяви про закриття рахунка;

копії рішення органу клієнта, уповноваженого на це установчими документами, а у випадках, передбачених законом, – копії рішення суду або відповідних органів державної влади про припинення юридичної особи, засвідченої у нотаріальному порядКСУ або органом, який прийняв таке рішення;

картки із зразками підписів і відбитка печатки (додаток 9 до цього ПорядКСУ) уповноваженого органу (правонаступника) та переліку рахунків (додаток 10 до цього ПорядКСУ), якими можуть розпоряджатися зазначені у

картці особи, у двох примірниках. Якщо на рахунку немає залишку коштів, то картка із зразками підписів і відбитка печатки не подається.

7.42 У разі припинення клієнта внаслідок його ліквідації на період проведення ліквідаційної процедури до органів Казначейства подаються такі документи:

копія рішення органу клієнта, уповноваженого на це установчими документами, а у випадках, передбачених законом, – копія рішення суду або відповідних органів державної влади про ліквідацію юридичної особи, засвідчена у нотаріальному порядку КСУ або відповідним органом державної влади, який прийняв таке рішення;

картка із зразками підписів і відбитка печатки (додаток 9 до цього Порядку КСУ) та перелік рахунків (додаток 10 до цього Порядку КСУ), якими можуть розпоряджатися зазначені у картці особи, у двох примірниках. До цієї картки включаються зразки підписів ліквідатора (уповноважених членів ліквідаційної комісії) і відбитка печатки клієнта, що ліквідується.

Рахунки, які не використовуються у період проведення ліквідаційної процедури, закриваються на підставі заяви про закриття рахунка, підписаної особою, яка згідно з рішенням органу клієнта, уповноваженого на це установчими документами, а у випадках, передбачених законом, – суду або відповідного органу державної влади, що прийняв рішення про ліквідацію юридичної особи, призначена ліквідатором (за умови проведення ідентифікації відповідно до законодавства), та копії рішення суду, органу державної влади або відповідного органу клієнта, уповноваженого на це установчими документами, про ліквідацію юридичної особи, засвідченої у нотаріальному порядку КСУ або органом, який прийняв таке рішення.

Рахунки, які використовувались для проведення ліквідаційної процедури, закриваються на підставі заяви ліквідатора про закриття рахунка.

7.5. Інші бюджетні рахунки та рахунки для обліку операцій з фінансування бюджетів закриваються органами Казначейства на підставі службової записки щодо закриття рахунків за підписом керівників (заступників керівників) структурних підрозділів органу Казначейства, якими було ініційовано відкриття відповідних рахунків, погодженої Головою заступником Голови) Казначейства або керівником (заступником керівника) відповідного Головного управління Казначейства.

7.6. Небюджетні рахунки підприємств, установ, організацій та фізичних осіб – підприємців закриваються на підставі заяви про закриття рахунка клієнта за підписом керівника та головного бухгалтера або інших посадових осіб, яким відповідно до затвердженої в установленому порядку КСУ картки із зразками підписів та відбитка печатки надано право першого та другого підписів, та документів, визначених у пункті 7.4 цього розділу.

Органи Казначейства мають право самостійно закривати небюджетні рахунки, якщо за цими рахунками не здійснювалися операції протягом останніх

трьох років і на цих рахунках немає залишків коштів.

Самостійне закриття зазначених рахунків органами Казначейства здійснюється на підставі службової записки щодо закриття рахунків за підписом керівників (заступників керівників) структурних підрозділів органу Казначейства, в якому здійснюється обслуговування відповідного клієнта, погодженої Головою (заступником Голови) Казначейства або керівником (заступником керівника) відповідного Головного управління Казначейства.

7.7. Відповідно до Переліку документів, що утворюються в діяльності Національного

банку України та банків України, із зазначенням строків зберігання, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 8 грудня 2004 року № 601, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 24 грудня 2004 року за № 1646/10245, справа з юридичного оформлення рахунка зберігається в органі Казначейства протягом десяти років з моменту закриття рахунка.

Питання для самоперевірки

1. Вплив об'єктів та суб'єктів платіжної системи на ефективність реалізації бюджетних повноважень органами ДКСУ.

2. Роль НТП у забезпеченні виконання бюджетів казначейською системою.

3. Інформаційно-технічні характеристики сучасної казначейської системи України.

4. Перспективи розвитку інформаційно-технічної бази органів ДКСУ.

1. Охарактеризувати види платіжних систем використовуються в Україні?

2. Визначити як казначейство взаємодіє в СЕП НБУ?

3. Дослідити як здійснюється готівкове обслуговування клієнтів?

4. Розглянути особливості організації інформаційно-технічного забезпечення казначейської системи виконання бюджетів?

5. Визначити як здійснюється технічне забезпечення здійснення платежів?

6. Розкрити сутність механізму взаємостосунків користувачів коштів з системою ДКУ?

7. Охарактеризувати принципи роботи системи "банк-клієнт".

8. Дати характеристику автоматизованих систем казначейства та системи "казна".

ЛЕКЦІЯ №5

ТЕМА 5 КАЗНАЧЕЙСЬКЕ ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ЗА ВИДАТКАМИ

ЗМІСТ ТЕМИ

5.1 Характеристика видатків бюджету.

5.2 Організація роботи щодо казначейського виконання державного бюджету за видатками.

5.3 Види та порядок відкриття рахунків через органи Державного казначейства

Рекомендована література: [10], [12, с.255-286], [13, с. 327-360], [17, с.154-182], [24, с.223-263]

Основні терміни і поняття: здійснення видатків розпорядників бюджетних коштів, одержувачів коштів державного бюджету та платежів з рахунків інших клієнтів. виплата готівки розпорядникам бюджетних коштів, одержувачам коштів державного бюджету та іншим клієнтам. Відмови у здійсненні видатків розпорядників та одержувачів бюджетних коштів

5.1. Характеристика видатків бюджету.

Бюджет завжди був важливим інструментом впливу на розвиток економіки та соціальної сфери. За ринкових умов господарювання він не повинен втрачати своєї ролі в економічному розвитку держави. Незважаючи на заходи, що провадяться урядом щодо роздержавлення та приватизації, та поглиблення ринкових відносин необхідно однак залучати державні кошти. Це зумовлено, по-перше, тим, що значною залишається частка державного сектора економіки, що вимагає розробки державних інвестиційних програм, згідно з якими здійснюється бюджетне фінансування капітальних витрат. По-друге, для стабілізації економіки та розвитку підприємництва потрібна фінансова допомога держави у вигляді бюджетних субсидій, субвенцій. Необхідність існування державного сектора економіки і бюджетного фінансування є об'єктивною і незаперечною, про що свідчить також досвід розвинутих країн світу.

Разом з тим при переході до ринкової економіки суттєво повинні змінитися методи бюджетного впливу на суспільне виробництво, що зумовлено кардинальною перебудовою бюджетних відносин, побудовою нового дієвого бюджетного механізму. За нових умов потрібно змінити напрямки вкладень бюджетних коштів. Важливого значення набувають державні інвестиції у прогресивні галузі економіки для забезпечення стратегічних напрямів її розвитку, створення необхідної виробничої інфраструктури. Видатки бюджетів на розвиток економіки повинні спрямовуватися насамперед на стабілізацію економіки, створення необхідних умов

для зростання економічного потенціалу держави. Видатки бюджету згідно з Бюджетним кодексом – це кошти, що спрямовуються на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом, за винятком коштів на погашення основної суми боргу та повернення надміру сплачених до бюджету сум. У Кодексі наводиться також термін витрати бюджету, під яким слід розуміти видатки бюджету та кошти на погашення основної суми боргу. Бюджетні установи витрачають бюджетні кошти відповідно до кошторисів доходів та видатків, що складаються за функціями з деталізацією за економічними кодами бюджетної класифікації. Залежно від економічного змісту видатки бюджету поділяються на поточні та видатки розвитку, їх групування встановлюється за економічною класифікацією видатків бюджету. До поточних видатків бюджетів належать видатки, які забезпечують поточне функціонування органів державної влади, органів місцевого самоврядування, бюджетних установ та організацій, надання державою міжбюджетних трансфертів іншим бюджетам і окремим галузям економіки у формі дотацій та субвенцій на поточне функціонування. Видатки розвитку або капітальні видатки – це видатки, що забезпечують інноваційну й інвестиційну діяльність, зокрема фінансування капітальних вкладень виробничого і невиробничого призначення; фінансування структурної перебудови народного господарства; кошти, що надаються як бюджетні позички на інвестиційні цілі юридичним особам; видатки, при здійсненні яких створюється або збільшується майно, що знаходиться у власності держави або органів місцевого самоврядування; субвенції та інші видатки, пов'язані з розширенням відтворенням. Залежно від розподілу функцій між державою і органами самоврядування видатки поділяються на видатки з фінансування державних повноважень та фінансування власних повноважень. Видатки на здійснення повноважень, що виконуються за рахунок коштів державного бюджету та місцевих бюджетів, поділяються на: 1) видатки на забезпечення конституційного ладу держави, державної цілісності та суверенітету, незалежного судочинства, а також інші передбачені Бюджетним кодексом видатки, які не можуть бути передані на виконання Автономній Республіці Крим та місцевому самоврядуванню. Ці видатки здійснюються за рахунок коштів Державного бюджету України.

2) видатки, які визначаються функціями держави та можуть бути передані на виконання Автономній Республіці Крим та місцевому самоврядуванню з метою забезпечення найбільш ефективного їх виконання на основі принципу субсидіарності; 3) видатки на реалізацію прав та обов'язків Автономної Республіки Крим та місцевого самоврядування, які мають місцевий характер та визначені законами України. Останні два види видатків здійснюються за рахунок коштів місцевих бюджетів, у тому числі трансфертів з Державного бюджету України. Розмежування видатків між місцевими бюджетами здійснюється на основі принципу субсидіарності з урахуванням критеріїв повноти надання послуги та наближення її до безпосереднього споживача. Відповідно до цих критеріїв види видатків поділяються на такі групи: перша група – видатки на фінансування бюджетних установ та заходів, які забезпечують необхідне першочергове надання соціальних послуг, гарантованих державою, і які розташовані найближче до споживачів. Ці видатки здійснюються з бюджетів сіл, селищ, міст та їх об'єднань.

друга група – видатки на фінансування бюджетних установ та заходів, які забезпечують надання основних соціальних послуг, гарантованих державою для всіх громадян України. Вони здійснюються з бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення, а також районних бюджетів. третя група – видатки на фінансування бюджетних установ та заходів, які забезпечують гарантовані державою соціальні послуги для окремих категорій громадян, або фінансування програм, потреба в яких існує в усіх регіонах України. Такі видатки здійснюються з бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів. З бюджетів міст Києва та Севастополя здійснюються видатки всіх трьох груп.

5.2. Організація роботи щодо казначейського виконання державного бюджету за видатками.

Перерахування коштів на здійснення видатків або сплата рахунків безпосередньо на користь суб'єктів господарської діяльності, які надали послуги або виконали роботи розпорядникам коштів, установи казначейства здійснюють на підставі розпису доходів і видатків Державного бюджету. Розпис доходів і видатків – це розподіл бюджету за підрозділами бюджетної класифікації. Він є головним документом, на підставі якого здійснюється виконання бюджету, тобто забезпечуються надходження доходів і здійснення видатків. Складається він відповідно до прийнятого Верховною Радою України Закону України “Про Державний бюджет” на відповідний рік з урахуванням необхідної деталізації доходів і цільового спрямування видатків згідно з бюджетною класифікацією з визначенням річних призначень і поквартальним їх розподілом. Бюджетний розпис є оперативним планом виконання Державного бюджету, на підставі якого відкриваються асигнування, перераховуються кошти місцевим бюджетам, розпорядникам коштів, зараховуються кошти на реєстраційні рахунки в казначействах, тобто здійснюється весь процес перерахування коштів і оплати рахунків, а також контроль за виконанням бюджету. Кошторис бюджетних установ, підприємств, організацій приводяться у відповідальність до бюджетного розпису, який затверджується міністром фінансів, а по місцевих бюджетах – відповідними фінорганіями. У двотижневий термін після опублікування в пресі Закону України “Про Державний бюджет України” затверджений розпис до ходів і видатків Міністерство фінансів України передає для виконання Державному казначейству, яке, у свою чергу, разом з головними розпорядниками коштів доводять його до територіальних органів Державного казначейства та нижчестоящих розпорядників коштів. Управління Державного казначейства групують і узагальнюють дані і доводять розпис доходів і видатків в цілому до райміськвідділень. На підставі бюджетного розпису складається кошторис доходів і видатків бюджетної установи, який є основним документом, що визначає загальний обсяг, цільовий напрямок і поквартальний розподіл коштів. Перерахування коштів та оплата витрат органами Державного казначейства провадяться за наявності даних про територіальне розташування мережі установ, підприємств і організацій та на підставі затверджених кошторисів доходів і видатків. Наявність цих двох документів є

обов'язковою умовою для перерахування коштів або оплати витрат. За місяць до початку бюджетного року головні розпорядники коштів подають до Державного казначейства на паперових та електронних носіях дані про територіальне розташування мережі установ, підприємств та організацій, яким вони розподіляють кошти на відповідній території (обласний рівень) (рис. 3). Дані про територіальне розташування мережі установ, підприємств та організацій подаються за встановленою формою, наведеною в табл. 1. У табл. 1 вказуються код території, код одержувача коштів, його ідентифікаційний код, назва установи і місцезнаходження, ступінь розпорядника бюджетних коштів, код функціональної класифікації, обсяги бюджетних асигнувань на рік, банківські реквізити.

Державне казначейство узагальнює дані табл. 1 і до початку виділення асигнувань або перерахування коштів доводить мережу в розрізі розпорядників другого або третього ступеня до управлінь Державного казначейства в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві

Про зміни в територіальному розташуванні мережі підвідомчих установ, які виникли в процесі виконання бюджету, головні розпорядники коштів повідомляють Державне казначейство не пізніше ніж за 20 днів до початку наступного кварталу.

Розпорядники другого ступеня, у свою чергу, на паперових або електронних носіях подають далі до управлінь Державного казначейства про мережу підвідомчих установ, підприємств і організацій. Ці дані управління Держказначейства узагальнюють, групують по територіях (місто, район) і доводять до відділень Держказначейства.

При внесенні змін до територіального розташування мережі підприємств, установ у районах або містах розпорядники коштів не пізніше ніж за 10 днів до початку наступного кварталу подають в управління Державного казначейства дані про зміни в підвідомчих установах. Управління Державного казначейства їх узагальнюють, групують за територіями та доводять до відділень Державного казначейства. Інформація щодо територіального розташування мережі установ, підприємств та організацій, які фінансуються з Державного бюджету України, збирається та обробляється за допомогою АРМ

“Інформаційно-пошукова система по мережі бюджетного фінансування”. Перерахування коштів та оплата витрат органами Державного казначейства на відповідній території здійснюється на підставі затверджених кошторисів доходів і видатків бюджетної установи. Для цього Міністерство фінансів України доводить до головних розпорядників коштів обсяги асигнувань, що виділяються з Державного бюджету. Отримавши їх, головні розпорядники коштів відповідно до Положення про порядок складання єдиного кошторису доходів і видатків бюджетної установи, яке затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 16.02.98 р. № 164, доводять нижчестоящим розпорядникам коштів лімітні довідки про витрати з бюджету. Лімітні довідки є підставою для складання в областях єдиного кошторису доходів та видатків.та.

(назва головного розпорядника бюджетних коштів) *
КВК

Мережа підприємств, організацій, установ

(назва розпорядника бюджетних коштів)
які отримують кошти з Державного бюджету України
по _____
(місту, району)

№ з/п	Код території	Код розпорядника бюджетних коштів	Ідентифікаційний код	Назва підприємства, організації, установ	Місце знаходження (місто)	Ступінь розпорядника бюджетних коштів	КФК	Обсяги бюджетних асигнувань на рік	Банківські ревізанти			№ реєстраційного рахунку
									Назва установи	МФО	№ поточного бюджетного рахунку	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
			Разом	X	X	X	X		X	X	X	X

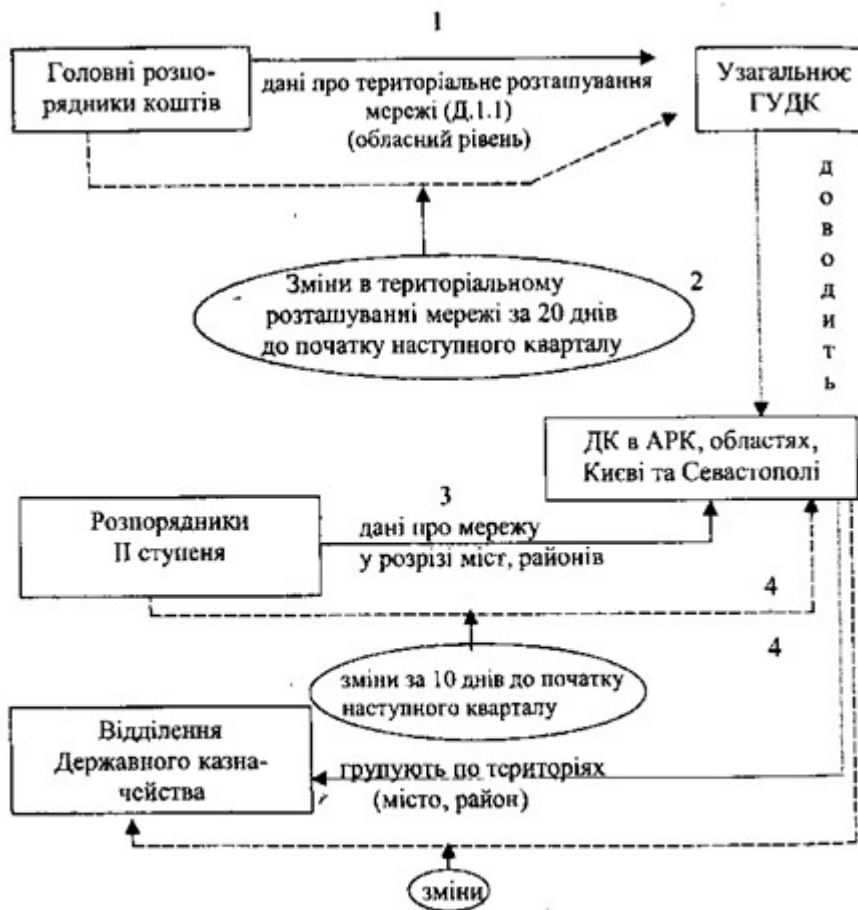

Рис. 3. Рух даних про територіальне розташування мережі установ, підприємств та організацій

Після затвердження Державного бюджету, в місячний термін, головні розпорядники коштів складають зведений кошторис доходів і Датків у розрізі установ підвідомчих територій і подають його до Державної казначейської служби України(рис.4)

Таблиця 2

Розпис
видатків Державного бюджету
по _____ на 200__ р.
назва територіальної одиниці

Назва розпорядника бюджетних коштів	КФК	КВК	КЕВК	рік	Затверджено на			
					у тому числі по кварталах			
					I	II	III	IV
1	2	3	4	5	6	7	8	9

Разом по КФК

Разом по розпоряднику бюджетних коштів

Разом по КВК

Разом:

Начальник управління (відділу) _____

Розпорядники коштів другого ступеня, отримавши лімітні довідки, складають зведений кошторис доходів і видатків у розрізі територій (місто, район) та підвідомчих установ і подають його в управління Державного казначейства в Автономній Республіці Крим, областей, міст Києва і Севастополя, а також доводять лімітні довідки

або кошториси до підвідомчих установ і організацій, тобто до розпорядників коштів третього ступеня.

Відділ обліку лімітів та контролю за виконанням кошторисів територіальних управлінь Державного казначейства звіряє відповідність сум, поданих розпорядником коштів другого ступеня у зведеному кошторисі, до сум розпису видатків, отриманих від Державного казначейства, а також перевіряють відповідність напрямкам бюджетної класифікації і доводять розписи видатків районним та міським відділенням Державного казначейства.

Отримавши, лімітні довідки, розпорядники коштів третього ступеня, складають кошториси доходів та видатків бюджетної установи, затверджують їх і подають відповідному відділенню Державного казначейства, які, у свою чергу, дані поданих кошторисів звіряють з даними розписів видатків, отриманих від управління Державного казначейства. Складання розпису видатків Державного бюджету за територіями здійснюється за допомогою АРМ "Формування розпису видатків Державного бюджету за територіями".

У процесі виконання Державного бюджету виникають зміни, які підлягають обліку в органах Державного казначейства. Зміни можуть

виникати у таких випадках:

а) зміни, внесені Міністерством фінансів України в установленому порядку протягом поточного року;

б) зміни, внесені в кошториси підвідомчих установ головними розпорядниками коштів у межах наданих їм прав.

Міністерство фінансів України повідомляє Державне казначейство відповідною довідкою про зміну кошторису видатків.

На підставі довідки про зміну кошторису видатків Державне казначейство України вносить зміни до розпису доходів та видатків Державного бюджету

України (див. дод. 1).

Головні розпорядники коштів подають до Державної казначейської служби України реєстр змін зведеного кошторису видатків у територіальному розрізі (табл. 3). На підставі реєстру змін зведеного кошторису видатків Державне казначейство України вносить зміни до розпису видатків Державного бюджету за територіями.

Дані про зміни групуються по територіях, після чого складається повідомлення про зміну розпису видатків, яке підписується на чальником управління оперативно-касового планування видатків і затверджується головою

Затверджую
_____ (посада)
_____ (підпис) (ініціали, прізвище)
"___" _____ 200__ р.

Таблиця 3

КВК _____ (назва головного розпорядника бюджетних коштів)

Реєстр
змін зведеного кошторису видатків на 200__ р.
по _____
(назва головного розпорядника коштів, глава)
по _____
(АР Крим, області, м. Київ та Севастополь)

Код території	Код розпорядника коштів	Назва розпорядника бюджетних коштів	КФК	КЕКВ	Разом на рік	Сума (збільшення +, зменшення -) у тому числі по місяцях											
						01	02	03	-4	05	06	07	08	09	10	11	12
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18

ДКСУ. Повідомлення складається в трьох примірниках.

Перший примірник повідомлення про зміни розпису видатків Державного бюджету надсилається відповідному територіальному управлінню Державного казначейства, другий передається управлінню бухгалтерського обліку і звітності Державного казначейства, а третій залишається в управлінні оперативно-касового планування видатків.

Територіальні управління Державного казначейства повідомляють свої нижчестоящі органи про зміни в розписі видатків.

Внесення змін до розпису доходів та видатків Державного бюджету на підставі довідки про зміну кошторису видатків, одержаної від Міністерства фінансів України, здійснюється за допомогою АРМ "Облік фінансування".

Внесення змін до розпису видатків Державного бюджету по територіях на підставі реєстру змін зведеного кошторису видатків, поданого головним розпорядником коштів, здійснюється за допомогою АРМ "Формування розпису видатків Державного бюджету за територіями".

5.3. Види та порядок відкриття рахунків через органи Державного казначейства.

Рахунки, які відкриваються в органах Державного казначейства, відповідно до порядків їх функціонування та призначення коштів, поділяються на бюджетні та небюджетні.

Бюджетні рахунки – це рахунки, які відкриваються в органах Державного казначейства для зарахування надходжень, здійснення операцій клієнтів з бюджетними коштами та здійснення операцій, пов'язаних з обслуговуванням

зовнішніх і внутрішніх боргових зобов'язань, загальнодержавних видатків, а також рахунки для обліку операцій із фінансування бюджетів.

Небюджетні рахунки – рахунки, які відкриваються органами Державної казначейської служби України випадках, передбачених законодавчими та іншими нормативно-правовими актами, підприємствам, установам, організаціям за операціями, що не належать до операцій з виконання бюджетів.

Бюджетні рахунки відкриваються щорічно на початок нового бюджетного періоду відповідно до Закону України про Державний бюджет України на відповідний рік, оскільки згідно з вимогами статті 57 Бюджетного кодексу України не пізніше 31 грудня або на останній день іншого бюджетного періоду Державне казначейство України закриває всі рахунки, відкриті у поточному бюджетному періоді. Закриття рахунків загального фонду державного бюджету означає припинення дії бюджетних призначень. За виняткових обставин міністр фінансів України може визначити інший термін закриття рахунків, який повинен настати не пізніше як через п'ять робочих днів після закінчення бюджетного періоду.

У разі неприйняття Закону України про Державний бюджет України на відповідний рік відкриваються рахунки попереднього бюджетного періоду.

Небюджетні рахунки відкриваються органами Державної казначейської служби України випадках, передбачених законодавчими та іншими нормативно-правовими актами, підприємствам, установам, організаціям за операціями, що не належать до операцій з виконання бюджетів.

Порядок відкриття рахунків у національній валюті в органах Державного казначейства затверджено наказом Державної казначейської служби України від 2 грудня 2002 року за № 221 та зареєстровано в Міністерстві юстиції України 17 грудня 2002 року за

№ 976/7264. Зазначений Порядок регламентує взаємовідносини між органами Держказначейства і клієнтами в процесі відкриття (закриття) рахунків і є обов'язковим до застосування всіма органами Державного казначейства, розпорядниками та одержувачами коштів бюджетів та іншими клієнтами органів Державного казначейства.

Розрахунково-касове обслуговування розпорядників, одержувачів коштів та інших клієнтів здійснюється органами Державного казначейства відповідно до умов договорів між органом Держказначейства і власниками рахунків, які складаються за типовою формою, встановленою Порядком відкриття рахунків у національній валюті в органах ДКСУ.

Питання для самоперевірки:

1. Поняття видатків і витрат бюджету та функції ДКСУ по виконанню державного бюджету за видатками та операціями з надання та повернення кредитів. Характеристика розпорядників бюджетних коштів.
2. Порядок формування єдиної бази даних мережі розпорядники бюджетних коштів.
3. Організація роботи органів ДКСУ щодо забезпечення обліку бюджетних асигнувань.

4. Організація роботи органів ДКСУ з проведення операцій щодо відкриття асигнувань.
5. Організація роботи органів ДКСУ щодо реєстрації та обліку бюджетних зобов'язань розпорядників бюджетних коштів.
6. Порядок здійснення видатків розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів.
7. Порядок виплати готівки розпорядникам та одержувачам бюджетних коштів.
8. Порядок обслуговування операцій з надання та повернення кредитів, наданих за рахунок коштів державного бюджету.

ЛЕКЦІЯ №6

ТЕМА 6 КАЗНАЧЕЙСЬКЕ ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ЗА ДОХОДАМИ

ЗМІСТ ТЕМИ

- 6.1. Загальна характеристика державних доходів.
  - 6.2. Поняття та особливості організації казначейського виконання Державного бюджету за доходами.
  - 6.3. Характеристика операції за надходженнями до загального і спеціального фондів Державного бюджету.
  - 6.4. Операції за платежами до бюджету, що підлягають розподілу.
- Операції за коштами, тимчасово віднесеними до доходів державного бюджету, що підлягають розподілу.
  - Операції за власними надходженнями бюджетних установ та організацій.
  - Операції з повернення у готівковій формі надмірно або помилково сплачених платежів до бюджету.
  - Облік та складання звітності про надходження коштів до державного бюджету.

Рекомендована література: [3], [6], [7], [8], [12, с.101-204], [13, с. 166-271], [17, с.183-220],

Основні терміни і поняття: звіти про доходи державного бюджету. Зобов'язання установ банків при казначейській формі виконання Державного бюджету за доходами. Звітність за доходами Державного бюджету. Контроль за повнотою надходжень доходів до бюджету.

6.1. Загальна характеристика державних доходів.

Держава може виконувати свої функції та завдання, передбачені Конституцією, якщо вона має у своєму розпорядженні достатню кількість коштів. Залучення державою коштів, тобто мобілізація державних доходів, є складовою частиною фінансової діяльності держави.

Державні доходи – це сукупність різних видів грошових надходжень до фондів держави, що використовуються нею для виконання її завдань і функцій. Доходи бюджетів утворюються за рахунок надходжень від сплати фізичними і юридичними особами податків, зборів та інших обов'язкових платежів, надходжень з інших джерел, встановлених законодавством України. Ці кошти зосереджуються у централізованих і децентралізованих грошових фондах. Формування цих грошових фондів здійснюється в результаті розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту.

Залежно від порядКСУ формування системи державних доходів їх можна

розподілити на:

централізовані – кошти, які залишаються у розпорядженні держави в процесі розподілу валового внутрішнього продукту, та спрямовуються на формування централізованих грошових фондів Державного та місцевих бюджетів, Пенсійного фонду України, Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України, Державного фонду охорони праці, Фонду для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту населення та інші;

децентралізовані – це доходи, які залишаються у розпорядженні державних підприємств, установ, організацій при розподілі та перерозподілі валового внутрішнього продукту і формуються, головним чином, за рахунок їх прибутку. Основою для їхнього формування є прибутки і доходи державних підприємств, установ, організацій, населення.

Центральне місце у системі доходів держави посідають доходи бюджетів держави. Безпосередньо за їхньою допомогою мобілізується основна частка фінансових ресурсів держави при формуванні бюджетних і

позабюджетних фондів, які необхідні для фінансового забезпечення виконання державою покладених на неї функцій.

Доходи бюджету (відповідно до Бюджетного кодексу) – усі податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, дарунки, гранти).

Згідно з Бюджетним кодексом бюджетна система України складається з державного та місцевих бюджетів. Основна частка державних доходів формується за рахунок доходів державного бюджету.

Доходи Державного бюджету України включають:

1) доходи (за винятком тих, що згідно зі статтями 64, 66 та 69 Бюджетного кодексу закріплені за місцевими бюджетами), що отримуються відповідно до законодавства про податки, збори і обов'язкові платежі та Закону України "Про основи соціальної захищеності інвалідів";

2) власні надходження установ, які утримуються за рахунок Державного бюджету України відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 17 травня 2002 р. № 659 "Про затвердження переліку груп власних надходжень бюджетних установ, вимог щодо їх утворення та напрямів використання" і доходи з інших визначених законодавством джерел, включаючи кошти від продажу активів, що належать державі або підприємствам, установам та організаціям, а також проценти і дивіденди, нараховані на частку майна, що належить державі в майні господарських товариств;

3) гранти і дарунки у вартісному обрахунку;

4) міжбюджетні трансферти з місцевих бюджетів.

Виходячи з вищенаведеного можна констатувати, що основними фінансовими інструментами формування доходів бюджету є:

- плата (при цьому обов'язково ставимо запитання – за що?) передбачає певну еквівалентність взаємовідносин між державою та платниками. Такі відносини

можуть виникати тільки у тих випадках, коли держава є власником ресурсів, які надаються у користування. Плата вноситься як за рахунок включення у собівартість, так і з прибутку, що визначається механізмом її стягнення. Розмір плати залежить від обсягів ресурсів, які використовуються, а надходження плати державі визначаються державною власністю на дані ресурси. Якщо держава втрачає право власника, то вона втрачає також ці доходи.

- відрахування (на що? від чого?) проводяться за встановленими нормативами та передбачають, як правило, цільове призначення платежів. Незважаючи на те, що вони вносяться до державного бюджету загальною сумою його доходів, їх цільове призначення не втрачається. Тому фінансування з бюджету заходів, на які здійснюються відрахування, повинно дорівнювати надходженням цих відрахувань. На жаль, не завжди цей баланс не витримується.

- податки (для чого?) як плата суспільства державі за виконання нею певних функцій, як відрахування частини валового внутрішнього продукту на суспільні цілі та потреби.

Мобілізація коштів до бюджету здійснюється на підставі правових норм. Правовими нормами регулюються відносини, що виникають при:

- встановленні та введенні податків, неподаткових доходів до бюджету;
- визначенні санкцій за порушення порядДКСУ та строків внесення платежів;
- здійсненні контролю за надходженням коштів до бюджету. Принципи мобілізації грошових коштів, бюджетний склад і структура

доходів бюджету значною мірою залежать від форм, методів господарювання та тих економічних і соціальних завдань, які вирішуються суспільством. Перехід до ринкових відносин вимагає змін у системі формування доходів бюджету, вдосконалення управління цим процесом.

6.2. Поняття та особливості організації казначейського виконання Державного бюджету за доходами

Система виконання державного бюджету за доходами ґрунтується на комплексі касових операцій, що проводяться органами Державного казначейства. Платники податків перераховують платежі до державного бюджету на доходні рахунки, відкриті в органах Державного казначейства, в розрізі кодів класифікації доходів бюджету та територій, на яких справляються дані платежі.

За допомогою програмного забезпечення щоденно проводяться розмежування платежів до бюджету, які підлягають розподілу між державним і місцевими бюджетами або між загальним і спеціальним фондами державного бюджету згідно нормативів, визначених Бюджетним кодексом України та законом України про Державний бюджет України на поточний рік.

Участь органів Держказначейства у цьому процесі зорієнтована на те, щоб максимально вірно визначити обсяг ресурсної бази державного бюджету як у цілому, так і за окремими видами доходів в адміністративно-територіальному розрізі.

У процесі виконання державного бюджету за доходами органи Державного казначейства здійснюють такі функції:

- встановлюють порядок відкриття та відкривають рахунки в управліннях Держказначейства України для зарахування податків і зборів до бюджетів і державних цільових фондів;
- ведуть бухгалтерський облік доходів бюджету відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів;
- здійснюють розподіл зарахованих до державного бюджету платежів відповідно до нормативів відрахувань, затверджених законом України про Державний бюджет України на відповідний рік, та перераховують за належністю розподілені кошти;
- готують розрахункові документи і проводять повернення надмірно або помилково сплачених до державного бюджету платежів на підставі висновків ДПС, рішень судових та інших органів;
- здійснюють відшкодування ПДВ на підставі висновків ДПС і рішень судових органів;
- складають щоденну, періодичну та річну звітність за доходами відповідно до кодів бюджетної класифікації доходів та подають її відповідним органам.

Рахунки для зарахування платежів відкриваються на балансі обласних управлінь Державного казначейства відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів та Інструкції про відкриття аналітичних рахунків для обліку операцій по виконанню бюджетів в системі Державного казначейства України.

Платники податків сплачують платежі до бюджету через установи банків, у яких вони обслуговуються. Банк платника перераховує грошові кошти через СЕП НБУ на рахунки, відкриті в обласному управлінні Державної казначейської служби України в розрізі регіонів (міст обласного значення) та кодів бюджетної класифікації доходів.

Платники податків можуть сплачувати податки і збори у безготівковій або готівковій формах.

6.3. Характеристика операції за надходженнями до загального і спеціального фондів Державного бюджету

Платежі до бюджету, які відповідно до закону України про Державний бюджет України на відповідний рік є доходами загального фонду бюджету, зараховуються безпосередньо на аналітичні рахунки, відкриті в управліннях Держказначейства за балансовим рахунком 3111 «Надходження до загального фонду державного бюджету». Інформація щодо надходження та повернення надмірно або помилково сплачених платежів до бюджету одночасно відображається на рахунках, відкритих за балансовим рахунком 6111

«Доходи загального фонду державного бюджету».

Для щоденного перерахування платежів, які надійшли до загального фонду державного бюджету з обласних управлінь до Державного казначейства України, в обласному управлінні Державного казначейства відкриваються аналітичні рахунки за балансовим рахунком 3112 «Загальний фонд Державного бюджету». У Державному казначействі України відкриваються аналогічні рахунки за балансовим

рахунком 3112

«Загальний фонд Державного бюджету» для зарахування перерахованих обласними управліннями Державного казначейства платежів. Інформація щодо перерахування суми доходів Державному казначействі України одночасно відображається на рахунках, відкритих за балансовим рахунком 8211 «Кошти загального фонду державного бюджету, передані вищестоящим органам Державного казначейства». Сума дебетових залишків на рахунках, відкритих за балансовим рахунком 8211, дає інформацію про суми доходів, перераховані органам Державного казначейства вищого рівня з початку року.

Повернення надмірно або помилково сплачених платежів до бюджету, які є доходами загального фонду державного бюджету, здійснюються обласними управліннями Державного казначейства на підставі висновків органів ДПС, рішень судових органів, інших органів, які здійснюють контроль за нарахуванням та сплатою платежів.

Платежі до бюджету, які відповідно до закону України про Державний бюджет України на відповідний рік є доходами спеціального фонду державного бюджету, зараховуються безпосередньо на аналітичні рахунки, відкриті в управліннях Держказначейства за балансовим рахунком 3121 «Надходження коштів до спеціального фонду державного бюджету, які направляються на спеціальні видатки». Інформація щодо коштів, які зараховуються на аналітичні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3121 або повертаються з них, одночасно відображається на рахунках, відкритих за балансовим рахунком 6112 «Доходи спеціального фонду державного бюджету».

Кредитовий залишок за балансовим рахунком 6112 дає інформацію про надходження коштів до спеціального фонду державного бюджету з початку року.

Для щоденного перерахування платежів, які надійшли до спеціального фонду державного бюджету, управління Державного казначейства та Державне казначейство України відкривають рахунки за балансовим рахунком 3122 «Кошти спеціального фонду державного бюджету, які направляються на спеціальні видатки» окремо за кожним видом надходжень.

Обласні управління Державного казначейства своїми платіжними дорученнями перераховують кошти на рахунки, відкриті у Державному казначействі України за балансовим рахунком 3122.

Інформація щодо перерахування суми доходів Державному казначейству України одночасно відображається на рахунках, відкритих за балансовим рахунком 8212 «Кошти спеціального фонду державного бюджету, передані вищестоящим органам Державного казначейства».

Дебетовий залишок за цим рахунком дає інформацію про кошти спеціального фонду державного бюджету, перераховані з початку року.

6.4.Операції за платежами до бюджету, що підлягають розподілу

Платежі до бюджету, які відповідно до закону України про Державний бюджет України на відповідний рік розподіляють між державним бюджетом та бюджетами АР Крим, областей, міст Києва та Севастополя, зараховуються на

аналітичні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3311 «Кошти, які підлягають розподілу між державним і місцевими бюджетами» Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів. Інформація щодо надходження та повернення надмірно або помилково сплачених платежів одночасно відображається на рахунках, відкритих за балансовим рахунком 6211

«Доходи, які підлягають розподілу між державним і місцевими бюджетами». Кредитовий залишок за рахунком 6211 дає інформацію про надходження (з урахуванням повернень) платежів, які розподіляються між державним і місцевими бюджетами з початку року.

Кошти, які протягом дня зараховувались на аналітичні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3311 «Кошти, які підлягають розподілу між державним і місцевими бюджетами» в кінці операційного дня розподіляються за встановленими нормативами між державним бюджетом та відповідними місцевими бюджетами.

Після розподілу частина коштів, яка належить загальному фонду державного бюджету засобами програмного забезпечення зараховується на відповідний аналітичний рахунок, відкритий за балансовим рахунком 3111 «Надходження до загального фонду державного бюджету», з якого перераховуються на відповідний рахунок, відкритий за балансовим рахунком 3112 «Загальний фонд Державного бюджету» для перерахування платежів, які відносяться до загального фонду державного бюджету.

За результатами розподілу платежів між державним і місцевими бюджетами формується Відомість розподілу платежів до бюджету, які надійшли на рахунок 3311.

2.1 Операції за коштами, тимчасово віднесеними до доходів державного бюджету, що підлягають розподілу

Платежі, які тимчасово віднесені до доходів державного бюджету і підлягають розподілу, зараховуються на аналітичні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3411

«Кошти, тимчасово віднесені на доходи бюджету, що поділяють розподілу» Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів.

Інформація щодо надходження та повернення надмірно або помилково сплачених платежів одночасно відображається на рахунках, відкритих за балансовим рахунком 6411

«Кошти, тимчасово віднесені на доходи державного бюджету». Кредитовий залишок за рахунком 6411 дає інформацію про надходження (з вирахуванням повернень) платежів, які тимчасово віднесені на доходи державного бюджету і підлягають розподілу, з початку року.

Після розподілу єдиного податку суб'єктів малого підприємництва, який зараховується на аналітичні рахунки, відкриті в розрізі місцевих бюджетів в управлінні Державного казначейства за балансовим рахунком 3421 «Кошти, тимчасово віднесені на доходи місцевих бюджетів, що поділяють розподілу» засобами програмного забезпечення:

- частина коштів, належна місцевим бюджетам, зараховується до загального

фонду місцевих бюджетів на окремі аналітичні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3141

«Надходження до загального фонду місцевих бюджетів»;

- частина коштів, належна спеціальному фонду державного бюджету (відрахування до фонду сприяння зайнятості населення), зараховується на відповідний аналітичний рахунок, відкритий за балансовим рахунком 3717 «Рахунки державних позабюджетних фондів».

Частина коштів, яка належить пенсійному фонду та фондам соціального страхування, платіжними дорученнями перераховується на рахунки даних фондів.

Фіксований с/г податок зараховується на відповідні аналітичні рахунки в обласному управлінні Державного казначейства, відкриті в розрізі місцевих бюджетів за балансовим рахунком 3421. Кошти після розподілу за встановленими нормативами перераховуються одержувачам. За результатами розподілу єдиного податку суб'єктів малого підприємництва та фіксованого с/г податку формується Відомість 2м, а також Реєстр платників за спрощеною системою оподаткування. Операції за власними надходженнями бюджетних установ та організацій

Власні надходження установ і організацій, які утримуються за рахунок коштів державного бюджету, у тому числі: спеціальні кошти бюджетних установ і організацій, кошти, отримані бюджетними установами і організаціями на виконання окремих доручень, інші власні надходження бюджетних установ і організацій, субвенції з місцевих бюджетів тощо, зараховуються безпосередньо на спеціальні реєстраційні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3522 «Реєстраційні рахунки розпорядників за коштами спеціального фонду державного бюджету» у відділеннях або управліннях Державного казначейства (за місцем обслуговування бюджетної організації). Інформація щодо власних надходжень бюджетних установ та організацій, які зараховуються на спеціальні реєстраційні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3522, одночасно відображається на рахунках, відкриті за балансовим рахунком 6114 «Власні кошти розпорядників коштів державного бюджету».

Управління (відділення) Державного казначейства засобами програмного забезпечення щоденно складають виписки із спеціальних реєстраційних рахунків, відкритих за балансовим рахунком 3522. Зазначені виписки з реєстром розрахункових документів надаються власникам коштів.

2.2 Операції з повернення у готівковій формі надмірно або помилково сплачених платежів до бюджету

Повернення надмірно або помилково сплачених платежів до бюджету здійснюються органами Державного казначейства на підставі висновків органів ДПС, інших органів, що здійснюють контроль за нарахуванням та сплатою платежів.

Кошти з відповідного аналітичного рахунку, з якого необхідно зробити повернення, платіжним дорученням управління (відділення) Державного казначейства перераховується на відкриті на їх ім'я в установах банку рахунки за балансовими рахунками групи 257 «Кошти до виплати» Плану рахунків

бухгалтерського обліку комерційних банків України.

На підставі висновків органи Державного казначейства виписують грошові чеки на отримання готівки на осіб, вказаних у висновках або готують платіжні доручення на перерахування коштів на вкладні рахунки платників.

На підставі належно оформлених грошових чеків особи, на ім'я яких виписано грошові чеки, отримують готівку з рахунків, відкритих в установах банків за балансовими рахунками групи 257 «Кошти до виплати», відкритих на ім'я органів Державного казначейства. Грошові чеки дійсні протягом 10 днів.

2.3 Облік та складання звітності про надходження коштів до державного бюджету На початку наступного операційного дня, не пізніше 9 години ранку, за результатами обробки інформації формуються виписки з аналітичних рахунків, відкритих за балансовими рахунками 3111, 3113, 3121, 3123, 3131, 3311, 3411, 3412, у вигляді електронного реєстру розрахункових документів та їх паперової копії за підписом керівника органу Державного казначейства із відбитком печатки. До виписок з аналітичних рахунків 3-го класу додається

реєстр розрахункових документів з повним переліком реквізитів.

На підставі даних про рух коштів на всіх аналітичних рахунках щоденно формуються сальдові та оборотно-сальдові відомості про операції за коштами державного бюджету.

На підставі даних про рух коштів на аналітичних рахунках, відкритих за балансовими рахунками 3111, 6111; 3113, 7131; 3121, 6112; 3123, 7132; 3131, 6113; 3522, 6114; 3311, 6211,

щоденно на початку наступного операційного дня, не пізніше 9-ї години ранку, управління Державного казначейства складають Звіт про виконання державного бюджету за доходами у розрізі видів надходжень в цілому по області та передають його (в електронному вигляді) до Державного казначейства України.

Не пізніше 11-ої години дня, наступного за звітним обласні управління Державного казначейства формують Звіти про виконання державного бюджету за доходами в розрізі районних відділень за видами надходжень та передають їх (в електронному вигляді) органам податкової служби на обласному рівні та районним відділенням Державного казначейства для подальшої передачі районним податковим інспекціям.

Управління (відділення) Державної казначейської служби України при веденні бухгалтерського обліку виконання бюджету за доходами повинні забезпечити облік надходжень відповідно до закону України про Державний бюджет України на поточний рік (доходи загального фонду, доходи спеціального фонду, доходи, які розподіляються між загальним та спеціальними фондами, доходи, що розподіляються між державним та місцевими бюджетами, надходження, тимчасово віднесені на доходи державного бюджету) в розрізі кодів бюджетної класифікації.

Органи Державного казначейства складають звітність про надходження коштів до Державного бюджету України в грошовій та безгрошовій формах на підставі даних бухгалтерського обліку на рахунках класу 6 «Доходи бюджету» Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих

бюджетів. Звіти складаються за формами та порядком, установленими Державним казначейством України.

Питання для самоперевірки:

1. Основні положення про організацію роботи по виконанню державного бюджету за доходами.
2. Операції за надходженнями до загального фонду державного бюджету.
3. Операції за надходженнями до спеціального фонду державного бюджету.
4. Платежі, які розподіляються між загальним та спеціальним фондами державного бюджету.
5. Операції за платежами, які розподіляються між державним та місцевими бюджетами, та за коштами, тимчасово віднесеними до доходів державного бюджету.
6. Операції за власними надходженнями бюджетних установ.
7. Звітність про надходження коштів до державного бюджету.
8. Взаємодія органів ДКСУ та органів Державної фіскальної служби України.

ЛЕКЦІЯ №7

ТЕМА 7

КАЗНАЧЕЙСЬКЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ТА ПОЗАБЮДЖЕТНИХ ФОНДІВ

ЗМІСТ ТЕМИ

- 7.1. Склад та структура місцевих бюджетів, їх роль у розвитку економічної та соціальної інфраструктури.**
- 7.2. Загальні положення щодо переходу на казначейське виконання місцевих бюджетів.**
- 7.3. Особливості касового обслуговування місцевих бюджетів за доходами та видатками.**
- 7.4. Порядок перерахування міжбюджетних трансфертів.**
- 7.5. Казначейське обслуговування позабюджетних фондів.**

Рекомендована література: [1], [2], [3], [4], [5], [11, с.274-297], [15], [17, с.356-457], [21]

Основні терміни і поняття: перерахування міжбюджетних трансфертів, бюджетний запит, бюджетний розпис, бюджетне призначення, резервний фонд, бюджетне асигнування, бюджетне зобов'язання, бюджетне планування, бюджетне прогнозування, бюджетні повноваження Державного казначейства, бюджетна пропозиція, попередній контроль, бюджетне правопорушення

7.1. Склад та структура місцевих бюджетів, їх роль у розвитку економічної та соціальної інфраструктури.

Головним інститутом у системі фінансів місцевих органів влади є місцевий бюджет. В Бюджетному кодексі України (стаття 5) сказано, що “Місцевими бюджетами визнаються бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети, бюджети районі у містах та бюджети місцевого самоврядування. Бюджетами місцевого самоврядування визнаються бюджети територіальних громад сіл, селищ, міста та їх об'єднань”.

З цього визначення можна сказати, що структура місцевих бюджетів визначається адміністративно-територіальним поділом України. Кожна самостійна адміністративно-територіальна одиниця створює власний бюджет, який є фінансовою основою діяльності місцевих органів влади.

Видаткова частина місцевих бюджетів найяскравіше відображає наслідки економічних і соціальних процесів в країні. Головні сторони діяльності місцевих органів влади – розробка і здійснення планів економічного і соціального розвитку на підвідомчій їм території.

Необхідними умовами стабільності бюджетної системи є відповідність видаткових зобов'язань повноваженням і функціям державної та місцевої влади й оптимальний розподіл бюджетних ресурсів для фінансування таких функцій. Це є

можливим, коли встановлені законодавчими та іншими нормативно – правовими актами видаткові зобов'язання забезпечені фінансовими можливостями держави.

Нині практично по кожному з показників, які тією чи іншою мірою відображають стан соціально-економічного розвитку регіонів України, спостерігаються істотні міжрегіональні відмінності. Різний рівень забезпеченості, наприклад, послугами транспортної інфраструктури або засобами зв'язку зумовлює неефективне міжрегіональне переміщення капіталів, праці та інших виробничих факторів. При значних відмінностях у можливостях та потенціалі регіонів бідніші з них не можуть конкурувати з іншими за право розміщення підприємств на своїй території. Дуже важливим є також те, що за таких умов навряд чи може бути сформована належна (тобто потужна та розгалужена) інфраструктура системи освіти, що, як відомо, є основою для забезпечення рівних вихідних шансів для молодого покоління.

Відповідно до чинного бюджетного законодавства місцеві органи влади є самостійними при формуванні своїх бюджетів. Однак у структурі їхніх видатків значну питому вагу становлять видатки, які фактично визначаються рішеннями центрального уряду, зокрема рішеннями, що визначають рівень мінімальної заробітної плати або рівень підвищення заробітної плати в бюджетній сфері.

7.2. Загальні положення щодо переходу на казначейське виконання місцевих бюджетів.

Відповідно до статті 78 Бюджетного кодексу виконання місцевих бюджетів здійснюється фінансовими органами виконавчих органів місцевого самоврядування (в областях і районах – фінансовими органами держадміністрацій), на які покладено загальну організацію і управління виконанням відповідного місцевого бюджету та координацію діяльності учасників бюджетного процесу з питань виконання бюджету. Для забезпечення органів місцевого самоврядування моніторингом і контролем за виконанням усіх трансакцій з коштами місцевих бюджетів згідно з пунктом 2 цієї статті в Україні впроваджується казначейська система обслуговування місцевих бюджетів органами Державного казначейства.

Донедавна місцевим бюджетам були притаманні хронічне перефінансування одних статей видатків та недофінансування інших, постійне накопичення кредиторської заборгованості, значні зловживання при проведенні фінансових операцій з коштами бюджетів та їх нецільове використання. Власне проблема тимчасової нестачі грошових коштів, що постає нині перед місцевими бюджетами, та покладення на казначейські органи функції покриття касових розривів у процесі управління грошовими потоками місцевих бюджетів стала ключовою при прийнятті рішення про переведення коштів місцевих бюджетів на казначейське обслуговування. При цьому такі операції мають здійснюватися шляхом використання тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів на рахунках Державного казначейства замість залучення кредитів на ринку позикових капіталів.

Казначейське обслуговування місцевих бюджетів здійснюється органами Державного казначейства відповідно до рішень рад згідно з розписами відповідних місцевих бюджетів.

Казначейське обслуговування місцевих бюджетів здійснюється територіальними органами казначейства в межах функцій, визначених статтею 48 Бюджетного кодексу, а саме: обслуговують місцеві бюджети за доходами та видатками, кошториси розпорядників та плани використання бюджетних коштів одержувачів коштів місцевих бюджетів; установлюють механізм відкриття та відкривають аналітичні рахунки в управліннях Державної казначейської служби України для зарахування податків і зборів (обов'язкових платежів) у розрізі видів платежів, що зараховуються до місцевих бюджетів усіх рівнів;

здійснюють розподіл платежів між рівнями місцевих бюджетів відповідно до нормативів відрахувань, визначених Бюджетним кодексом України та рішеннями рад про бюджет;

здійснюють розподіл інших платежів, що зараховуються до місцевих бюджетів, у розмірах визначених законодавством та розподілені кошти перераховують за належністю;

готують платіжні документи і проводять повернення надміру та/або помилково сплачених до місцевих бюджетів платежів на підставі відповідних документів органів виконавчої влади, яким відповідно до закону надано право

стягнення до бюджету податків, зборів (обов'язкових платежів) та інших надходжень. Висновки щодо повернення надмірно та/або помилково сплачених до місцевих бюджетів платежів подаються органами стягнення на виконання до відповідних органів Державного казначейства. Органи казначейства протягом 5 робочих днів виконують отримані висновки. При умові надходження до органів Державного казначейства рішень органів судової влади про повернення коштів, ці рішення виконуються органами Держказначейства відповідно до вимог нормативно-правових актів, а копії цих рішень передаються до органів стягнення з метою інформування цих органів;

здійснюють розрахунки за міжбюджетними трансфертами та перераховують їх до відповідних бюджетів. Органи Державної казначейської служби України несуть відповідальність за повноту і своєчасність проведення розрахунків за міжбюджетними трансфертами бюджетів;

щоденно перераховують залишки надходжень на рахунки із здійснення видатків для кожного місцевого бюджету;

здійснюють операції по зарахуванню та перерахуванню коштів на аналітичні рахунки, відкриті в органах Держказначейства розпорядникам та одержувачам бюджетних коштів на підставі перевірених підтверджуючих документів, зареєстрованих зобов'язань, платіжних доручень та відповідно до планових показників, передбачених відповідними місцевими бюджетами і кошторисами розпорядників або планами використання бюджетних коштів одержувачів;

ведуть бухгалтерський облік операцій, що виникають у процесі виконання місцевих бюджетів, кошторисів розпорядників коштів та планів використання бюджетних коштів одержувачів коштів місцевих бюджетів;

здійснюють попередній фінансовий контроль за відповідністю платежів взятим зобов'язанням та бюджетним асигнуванням;

складають звітність про виконання місцевих бюджетів.

У процесі казначейського обслуговування місцевих бюджетів беруть участь й

інші органи виконавчої влади, функції яких розподіляються наступним чином:

Фінансові органи:

здійснюють загальну організацію та управління виконанням відповідного місцевого бюджету, координують діяльність учасників бюджетного процесу з питань виконання бюджету;

беруть участь у складанні відповідних місцевих бюджетів;

затверджують розписи доходів загального та спеціального фонду відповідних місцевих бюджетів та забезпечують протягом бюджетного періоду відповідність розписів встановленим бюджетним призначенням;

повідомляють органи Державного казначейства про внесення змін у розпис доходів загального та спеціального фонду відповідних місцевих бюджетів;

здійснюють прогнозування та аналіз доходів місцевих бюджетів;

щоденно аналізують, згідно інформацій органів Державного казначейства, надходження податкових та інших обов'язкових платежів до

місцевих бюджетів у розрізі кодів класифікації доходів бюджету;

готують інформації про виконання місцевих бюджетів органам виконавчої влади; аналізують звітність про виконання місцевих бюджетів та готують пропозиції за

наслідками аналізу;

проводять звірку надходжень до місцевих бюджетів з відповідними органами Державного казначейства та Державної податкової служби. Органи Державної податкової служби:

здійснюють облік податкових та інших обов'язкових платежів в розрізі видів надходжень та платників податків;

проводять звірку надходжень до місцевих бюджетів з відповідними органами Державного казначейства та фінансовими органами;

складають списки платників податків та подають їх органам Державного казначейства та фінансовим органам;

повідомляють платників податків про реквізити відкритих в органах Державного казначейства аналітичних рахунків для зарахування доходів до місцевих бюджетів;

складають звіти за формою 1-П та інші звіти, встановлені чинними нормативними документами, надають їх органам Державного казначейства та вищестоящим органам Державної податкової служби.

контрольне – ревізійні органи:

здійснюють послідувачий контроль за використанням бюджетних коштів; проводять тематичні перевірки та ревізії виконання місцевих бюджетів області.

Органи місцевого самоврядування:

складають, затверджують і виконують відповідні місцеві бюджети; вносять і затверджують зміни до відповідних бюджетів; встановлюють перелік місцевих податків та зборів, які сплачуються до відповідних місцевих бюджетів;

отримують у відділеннях Державного казначейства виписки з рахунків по обліку надходжень до місцевих бюджетів, на підставі яких здійснюють облік доходів.

Районні та обласна ради затверджують районні та обласний бюджети і

контролюють їх виконання.

Районні та обласна державні адміністрації складають та виконують районні та обласний бюджети.

Платники податків сплачують платежі до місцевих бюджетів через установи банків, у яких вони обслуговуються.

Банківські установи, в яких обслуговуються платники податків: перераховують грошові кошти через систему електронних платежів Національного банку України на аналітичні рахунки, відкриті в управліннях Державного казначейства в розрізі місцевих бюджетів та кодів бюджетної класифікації доходів.

Запровадження казначейської системи обслуговування місцевих бюджетів має стати важливим кроком у напрямку:

- створення єдиного механізму для впровадження засад реформування міжбюджетних відносин;
- формалізації єдиних процедур управління видатками на всіх стадіях виконання бюджету;
- посилення поточного контролю за дотриманням фінансової дисципліни та попередження нецільового використання коштів на стадії прийняття зобов'язань та здійсненні платежу;
- запровадження єдиного механізму управління коштами державного та місцевих бюджетів.

Разом з тим казначейська система виконання місцевих бюджетів не позбавляє місцеві органи влади прав, гарантованих їм Конституцією та Законом України "Про місцеве самоврядування в Україні", а створює належні умови для ефективного виконання покладених на них повноважень. Це відбувається завдяки посиленню контролю за витрачанням коштів місцевих бюджетів, отриманню від органів Держказначейства повної та оперативної інформації про фінансові операції з коштами місцевого бюджету і поліпшення управління бюджетними зобов'язаннями. При цьому органи місцевого самоврядування мають право приймати рішення у процесі виконання місцевого бюджету, а органи казначейства мають повноваження щодо забезпечення та контролю за реалізацією цих рішень з боку розпорядників бюджетних коштів місцевого бюджету.

Створення системи "єдиного казначейства" ставить місцеві органи влади в рівні умови, оскільки перерахування міжбюджетних трансфертів здійснюється органами Держказначейства відповідно до встановлених нормативів щоденних перерахувань від обсягу надходжень доходів державного бюджету на регіональні рахунки казначейства.

Казначейське виконання місцевих бюджетів значно посилює контроль за використанням бюджетними організаціями бюджетних коштів, передбачених на їхнє утримання і проведення заходів. Адже воно забезпечує щоденний контроль за цільовим і ефективним використанням бюджетних коштів, дотриманням штатної, фінансової і касової дисципліни, відповідність наданих до оплати документів (рахунків, договорів, актів виконаних робіт (наданих послуг) тощо) вимогам чинного законодавства.

9.5.2. Казначейське обслуговування місцевих бюджетів за доходами та перерахуванням міжбюджетних трансфертів

9.5.2.1. Організація роботи з виконання місцевих бюджетів за доходами

Порядок казначейського обслуговування місцевих бюджетів за доходами та перерахуванням міжбюджетних трансфертів (наказ Державної казначейської служби України № 17 від 31.01.2002 року) розроблено на виконання ст. 78 Бюджетного кодексу України, "Основних напрямів бюджетної політики на 2002 рік", схвалених постановою Верховної Ради України від 21 червня 2001 року №

535/5726, та "Плану заходів із запровадження казначейського обслуговування місцевих бюджетів за доходами та перерахування міжбюджетних трансфертів до бюджетів усіх рівнів", затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 29.10.2001 № 482 "Про забезпечення запровадження з 1 січня 2002 року казначейського обслуговування місцевих бюджетів".

Цей порядок регламентує організаційні взаємовідносини між органами Державного казначейства, фінансовими органами, платниками податків, зборів (обов'язкових платежів), що належать місцевим бюджетам, у процесі казначейського обслуговування органами Державного казначейства місцевих бюджетів за доходами при функціонуванні внутрішньої платіжної системи Державного казначейства України.

Для зарахування надходжень до місцевих бюджетів, в управліннях Державного казначейства відкриваються аналітичні рахунки в розрізі місцевих бюджетів та видів надходжень. Зазначені аналітичні рахунки відкриваються за балансовими рахунками Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів та відповідно до Інструкції про відкриття аналітичних рахунків для обліку операцій по виконанню бюджетів у системі Державного казначейства України, затвердженої наказом Державної казначейської служби України від 28 листопада 2000 року № 119 зі змінами і доповненнями.

Органи Державного казначейства повідомляють про відкриття та закриття рахунків для зарахування доходів місцевих бюджетів відповідні фінансові органи, органи державної податкової служби та банківські установи і доводять до них реквізити відкритих рахунків.

Органи державної податкової служби повідомляють платників податків про реквізити відкритих в управлінні Державного казначейства рахунків для зарахування доходів до місцевих бюджетів.

Платники податків (юридичні та фізичні особи) сплачують платежі до місцевих бюджетів у безготівковій або готівковій формі на відповідні аналітичні рахунки, відкриті на балансі управлінь Держказначейства. Платежі здійснюються платниками через установи банків, у яких вони обслуговуються, установи Державного комітету зв'язку та інформатизації України та установи Ощадного банку за місцезнаходженням платника.

При безготівковій формі оплати розрахункові документи, які подаються платниками до установ банків, оформляються відповідно до вимог Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 29.03.2001 № 135.

Підставою для зарахування платежів, сплачених до місцевого бюджету готівкою, є такі документи:

- копії платіжних доручень відділень Ощадбанку та корінці прибуткових

документів (повідомлення) про приймання установою банку платежів місцевих бюджетів готівкою;

- копії квитанцій за формою 24 та формою 10, видані органами місцевого самоврядування платникам податків разом з описом до них; платіжні доручення установ Державного комітету зв'язку та інформатизації України на перекази з додатком до них талонів поштових переказів (при сплаті платежів через установи зв'язку).

Платежі визнаються зарахованими в доходи місцевих бюджетів з моменту зарахування на аналітичні рахунки відповідних бюджетів, відкриті в управліннях Державного казначейства. Банк платника перераховує кошти через Систему електронних платежів Національному банку України на аналітичні рахунки, відкриті на балансі управлінь Держказначейства у розрізі місцевих бюджетів та кодів бюджетної класифікації доходів.

Сплачені платниками доходи місцевих бюджетів зараховуються на аналітичні рахунки третього класу рахунків, які відкриваються в управлінні Державного казначейства за такими балансовими рахунками Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів:

- 1) 3141 (П) "Надходження до загального фонду місцевих бюджетів, що знаходяться на казначейському обслуговуванні";
- 2) 3151 (П) "Надходження коштів спеціального фонду місцевих бюджетів, які направляються на спеціальні видатки";
- 3) 3161 (П) "Кошти, які розподіляються між загальним і спеціальним фондами місцевих бюджетів, що знаходяться на казначейському обслуговуванні";
- 4) 3321 (П) "Кошти, які підлягають розподілу між рівнями бюджету";
- 5) 3421 (П) "Кошти, тимчасово віднесені на доходи місцевого бюджету, що підлягають розподілу";
- 6) 3422 (П) "Інші кошти, тимчасово віднесені на доходи місцевого бюджету";
- 7) 3542 (П) "Реєстраційні рахунки розпорядників за коштами спеціального фонду місцевого бюджету".

Зарахування до місцевих бюджетів коштів від повернення кредитів, виданих за рахунок місцевих бюджетів, проводиться на аналітичні рахунки, що відкриті за такими балансовими рахунками:

- 1) 3143 (П) "Рахунок для зарахування до загального фонду місцевих бюджетів повернення бюджетних кредитів";
- 2) 3153 (П) "Рахунок для зарахування до спеціального фонду місцевих бюджетів повернення бюджетних кредитів".

Зарахування сплачених платниками сум до місцевих бюджетів відображається за кредитом наведених вище рахунків.

Операції з обробки платежів, що надійшли до місцевих бюджетів, здійснюються у такій послідовності:

- повернення надміру та/або помилково сплачених коштів;
- розподіл платежів до бюджетів за нормативами, визначеними Бюджетним кодексом та рішенням відповідної ради про місцевий бюджет;
- перерахування до державного та місцевих бюджетів коштів, що передаються

з місцевих бюджетів згідно з законом України про Державний бюджет України на відповідний рік та рішенням відповідної ради про місцеві бюджети;

проведення розрахунків за міжбюджетними трансфертами бюджету;

перерахування залишків надходжень на рахунки для здійснення видатків для кожного місцевого бюджету.

Щомісяця органи Державного казначейства, органи державної податкової служби та фінансові органи проводять звірку надходжень до місцевих бюджетів.

До місцевих бюджетів можливе внесення змін у випадках та порядКСУ, встановлених Законами України «Про місцеве самоврядування» та «Про Державний бюджет України» на відповідний рік, Бюджетним кодексом України та іншими нормативне – правовими актами. В яких випадках фінансові органи надають органам Державного казначейства рішення сесій місцевих рад або інших органів, яким делеговані такі повноваження, щодо внесення змін у розписи доходів загального та/або спеціального фонду відповідних місцевих бюджетів. Разом з рішеннями сесій місцевих рад подаються складені фінансовими органами довідки про внесені зміни в розписи доходів.

Органи Державного казначейства здійснюють реєстрацію довідок, про що на оригіналі довідки ставиться відбиток печатки, та відображають внесені зміни в облік виконання місцевого бюджету на відповідних аналітичних рахунках, відкритих на рахунках позабалансового обліку.

Схема обігу коштів при касовому виконанні місцевих бюджетів за доходами органами Державного казначейства до запровадження і після впровадження касового виконання видаткової частини місцевих бюджетів наведена на рис. 9.1. та рис.9.2.

Порядок застосування та оформлення платіжних документів

Згідно з "Інструкцією про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті", затвердженою постановою Правління Національного банку України від 29.03.2001 р. № 135, для сплати коштів, які підлягають зарахуванню в доходи місцевих бюджетів, при здійсненні безготівкових розрахунків можуть застосовуватися такі платіжні інструменти: меморіальний ордер; платіжне доручення; платіжна вимога-доручення; платіжна вимога; розрахунковий чек; акредитив.

Платіжні доручення та інші розрахункові документи, які подаються в банк, мають бути оформлені відповідно до вимог додатку 8 "Правила заповнення реквізитів розрахункових документів на паперових носіях, їх реєстрів та заяви на відкриття акредитива" до "Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті".

Заповнення розрахункових документів на перерахування платежів до місцевого бюджету, які подаються платниками до установи банку або формуються в банківській установі, повинні відповідати також вимогам додатку № 3 до "ПорядКСУ передачі інформації від установ банків до органів державної податкової служби електронними засобами", який затверджено постановою

Здійснення документообороту та оформлення документів, пов'язаних з касовим виконанням місцевих бюджетів за доходами, проводиться в органах

Державного казначейства з дотриманням вимог "Положення про організацію бухгалтерського обліку і звітності виконання державного та місцевих бюджетів в органах Державного казначейства України", затвердженого наказом Державної казначейської служби України від 28.11.2000 р.

№ 119.

9.5.2.3. Порядок здійснення операцій по зарахуванню коштів до місцевих бюджетів Платежі до місцевих бюджетів, які згідно з рішеннями рад є доходами загального

фонду місцевих бюджетів на відповідний рік, зараховуються на аналітичні рахунки, відкриті в управліннях Державного казначейства за балансовим рахунком 3141 "Надходження до загального фонду місцевих бюджетів" Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів. Інформація щодо надходження та повернення зайво та/або помилково сплачених платежів до місцевих бюджетів одночасно відображається на відповідних аналітичних рахунках, відкритих за рахунком бюджетного обліку 6121 "Доходи загального фонду місцевого бюджету".

Кредитовий залишок за балансовим рахунком 6121 дає інформацію про надходження, з урахуванням повернення, платежів до загального фонду місцевих бюджетів наростаючим підсумком з початку року. За окремими аналітичними рахунками допускається від'ємний залишок, який свідчить, що повернень платежів у поточному бюджетному періоді з цього рахунку (за рахунок надходжень до загального фонду) відбулося більше, ніж надходжень. Від'ємний залишок за рахунком бюджетного обліку 6121 у цілому не допускається.

Відділення Державного казначейства за місцем реєстрації платника на підставі висновку органу стягнення або рішення судового органу готує платіжне доручення про повернення надміру та/або помилково сплачених платежів до місцевого бюджету та щоденно засобами телекомунікаційного зв'язку передає його до відповідного управління Державного казначейства. Управління здійснює перерахування за належністю коштів з відповідних аналітичних рахунків, відкритих за балансовим рахунком 3141, на поточні рахунки платників податків, відкриті в установах банку, де обслуговуються зазначені платники. Повернення платежів здійснюється в межах поточних надходжень за день.

У разі недостатності або відсутності коштів на відповідному аналітичному рахунку проводиться підкріплення з відповідного рахунку 3142 "Кошти загального фонду місцевих бюджетів" на підставі меморіальних документів на перерахування коштів на відповідний аналітичний рахунок 3141 "Надходження до загального фонду місцевих бюджетів".

Для щоденного акумулювання платежів, які надійшли до загального фонду місцевих бюджетів, в управлінні Держказначейства відкриваються аналітичні рахунки за балансовим рахунком 3142 "Кошти загального фонду місцевих бюджетів". Залишки коштів, що склалися на відповідних аналітичних рахунках, відкритих за балансовим рахунком 3141 "Надходження до загального фонду місцевих бюджетів" на кінець операційного дня у регламентований час засобами програмного забезпечення, на підставі меморіальних документів перераховуються (списуються) на рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3142 "Кошти загального

фонду місцевих бюджетів" окремо для кожного місцевого бюджету.

Суми коштів, зараховані на рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3142 "Кошти загального фонду місцевих бюджетів", направляються на здійснення видатків, передбачених місцевими бюджетами, шляхом перерахування цих коштів у такій послідовності:

1) на рахунки для зарахування міжбюджетних трансфертів (дотацій вирівнювання; субвенцій; коштів, що передаються до державного та місцевих бюджетів з інших місцевих бюджетів, інших дотацій), передбачених у відповідному бюджеті. Перерахування коштів до Державного бюджету України з бюджету АРК, обласних, районних бюджетів, бюджетів районів у містах та бюджетів місцевого самоврядування здійснюється органами Держказначейства за рахунок надходжень доходів, що враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів, з окремого аналітичного рахунку, відкритого за балансовим рахунком 3142 "Кошти загального фонду місцевих бюджетів";

2) залишок коштів після перерахування міжбюджетних трансфертів на рахунки, відкриті відповідним місцевим бюджетам в установах банків за групою балансових рахунків 254 "Кошти місцевих бюджетів та бюджетні кошти клієнтів, що утримуються з місцевих бюджетів"

Плану рахунків бухгалтерського обліку комерційних банків України. За згодою сторін кошти з аналітичних рахунків, відкритих за балансовим рахунком 3142 можуть бути перераховані на рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3922 "Інші рахунки фінансових органів" Плану рахунків в органах Держказначейства, як в установах банків, без надання підтверджувальних документів.

Схема обліку коштів загального фонду місцевих бюджетів наведена на рис. 9.3.

Платежі за надходженнями до спеціального фонду місцевих бюджетів зараховуються на аналітичні рахунки, відкриті в управліннях Державного казначейства за балансовим рахунком 3151 "Надходження коштів спеціального фонду місцевих бюджетів, які направляються на спеціальні видатки" Плану рахунків. Інформація щодо надходження та повернення платежів одночасно відображається на відповідних аналітичних рахунках, відкритих за рахунком бюджетного обліку 6122 "Доходи спеціального фонду місцевого бюджету, які направляються на спеціальні видатки". Кредитовий залишок за балансовим рахунком 6122 дає інформацію про надходження коштів (з урахуванням повернення платежів) до спеціального фонду місцевих бюджетів наростаючим підсумком з початку року.

Відділення Державного казначейства за місцем реєстрації платника на підставі висновку органу стягнення або рішення судового органу готує платіжне доручення про повернення надміру та/або помилково сплачених платежів до місцевого бюджету та щоденно засобами телекомунікаційного зв'язку передає його до відповідного управління ДКСУ. Управління здійснює перерахування за належністю коштів з відповідних аналітичних рахунків, відкритих за балансовим рахунком 3151, на поточні рахунки платників податків, відкриті в установах банку, де обслуговуються зазначені платники.

У разі недостатності або відсутності коштів на відповідних аналітичних

рахунках, відкритих за балансовим рахунком 3151, повернення може здійснюватись за рахунок підкріплення з відповідного рахунку, відкритого за балансовим рахунком 3152 "Кошти спеціального фонду місцевих бюджетів, які направляються на спеціальні видатки".

Для щоденного акумулювання платежів, які надійшли до спеціального фонду місцевого бюджету, управління Держказначейства відкривають рахунки за балансовим рахунком 3152 "Кошти спеціального фонду місцевих бюджетів, які направляються на спеціальні видатки" для кожного місцевого бюджету.

Залишки коштів, що склалися на відповідних аналітичних рахунках, відкритих за балансовим рахунком 3151 "Надходження коштів спеціального фонду місцевих бюджетів, які направляються на спеціальні видатки", на кінець операційного дня у регламентований час засобами програмного забезпечення, шляхом формування меморіальних документів перераховуються (списуються) на рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3152 "Кошти спеціального фонду

місцевих бюджетів, які направляються на спеціальні видатки" для подальшого їх направлення на здійснення відповідних видатків шляхом перерахування цих коштів:

1) на рахунки для зарахування міжбюджетних трансфертів (субвенцій на утримання об'єктів спільного користування чи ліквідацію негативних наслідків діяльності об'єктів спільного користування; субвенцій на виконання власних повноважень територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об'єднань; субвенцій на виконання інвестиційних проектів; інших субвенцій), передбачених у відповідному бюджеті;

2) залишок коштів після перерахування міжбюджетних трансфертів на рахунки, відкриті відповідним місцевим бюджетам в установах банків за групою балансових рахунків 254 "Кошти місцевих бюджетів та бюджетні кошти клієнтів, що утримуються з місцевих бюджетів" Плану рахунків бухгалтерського обліку комерційних банків України. За згодою сторін кошти з аналітичних рахунків, відкритих за балансовим рахунком 3152 можуть бути перераховані на рахунок, відкритий за балансовим рахунком 3922 "Інші рахунки фінансових органів" Плану рахунків в органах Держказначейства, як в установах банків, без надання підтверджувальних документів.

Схема обліку коштів спеціального фонду місцевих бюджетів наведена на рис. 9.4.

Платежі, які відповідно до рішення місцевої ради в поточному році розподіляються між загальним та спеціальним фондами даного бюджету, зараховуються на аналітичні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3161 "Кошти, які розподіляються між загальним і спеціальним фондами місцевих бюджетів" Плану рахунків. Інформація про надходження з урахуванням повернень одночасно відображається на аналітичних рахунках, відкритих за рахунком бюджетного обліку 6123 "Доходи місцевого бюджету, які підлягають розподілу між загальним та спеціальним фондами". Кредитовий залишок за балансовим рахунком 6123 дає інформацію про надходження платежів, які розподіляються між загальним та спеціальним фондами місцевого бюджету наростаючим підсумком з початку року. Відділення Державного казначейства за місцем реєстрації платника на

підставі висновку органу стягнення або рішення судового органу готує платіжне доручення про повернення надміру та/або помилково сплачених платежів до місцевого бюджету та щоденно засобами телекомунікаційного зв'язку передає його до відповідного управління ДКСУ. Управління здійснює перерахування за належністю коштів з відповідних аналітичних рахунків, відкритих за балансовим рахунком 3161, на поточні рахунки платників податків, відкриті в установах банку, де обслуговуються зазначені платники.

Залишки коштів за день з аналітичних рахунків, відкритих за балансовим рахунком 3161 "Кошти, які розподіляються між загальним і спеціальним фондами місцевих бюджетів", розподіляються управліннями Державного казначейства між загальним та спеціальним фондами місцевого бюджету за встановленими нормативами відповідного бюджету.

Кошти, які належать загальному фонду місцевих бюджетів, перераховуються на аналітичні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3141 "Надходження до загального фонду місцевих бюджетів". Кошти, які належать спеціальному фонду місцевих бюджетів, перераховуються на аналітичні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3151 "Надходження коштів спеціального фонду місцевих бюджетів, які направляються на спеціальні видатки".

За результатами розподілу платежів між загальним та спеціальним фондами місцевих бюджетів формується Відомість розподілу платежів між загальним та спеціальним фондами місцевого бюджету, які надійшли на аналітичні рахунки 3161 та засобами програмного забезпечення у регламентованому режимі проводиться перерахування розподілених коштів на відповідні аналітичні рахунки (додаток 14).

Схема обліку коштів місцевих бюджетів, що розподіляються між загальним та спеціальним фондами місцевих бюджетів, наведена на рис. 9.5.

Платежі, які згідно із законом України про Державний бюджет України на відповідний рік та рішенням місцевої ради у поточному році розподіляються між рівнями місцевих бюджетів, зараховуються на аналітичні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3321 "Кошти, які підлягають розподілу між рівнями бюджету" Плану рахунків. Інформація про надходження з урахуванням повернень одночасно відображається на аналітичних рахунках, відкритих за рахунком бюджетного обліку 6221 "Доходи, які підлягають розподілу між рівнями бюджету". Кредитовий залишок за рахунком 6221 дає інформацію про надходження платежів, які підлягають розподілу між рівнями місцевих бюджетів.

Відділення Державного казначейства за місцем реєстрації платника на підставі висновку органу стягнення або рішення судового органу готує платіжне доручення про повернення надміру та/або помилково сплачених платежів до місцевого бюджету та щоденно засобами телекомунікаційного зв'язку передає його до відповідного управління ДКСУ. Управління здійснює перерахування за належністю коштів з відповідних аналітичних рахунків, відкритих за балансовим рахунком 3321, на поточні рахунки платників податків, відкриті в установах банку, де обслуговуються зазначені платники.

Залишки коштів на аналітичних рахунках, відкритих за балансовим рахунком 3321 "Кошти, які підлягають розподілу між рівнями бюджету", в кінці дня за встановленими нормативами розподіляються між рівнями місцевих бюджетів.

7.3. Особливості касового обслуговування місцевих бюджетів за доходами та видатками.

Платники податків (юридичні та фізичні особи) сплачують платежі до місцевих бюджетів у безготівковій або готівковій формі на відповідні аналітичні рахунки, відкриті на балансі управлінь Держказначейства. Платежі здійснюються платниками через установи банків, у яких вони обслуговуються, установи Державного комітету зв'язку та інформатизації України та установи Ощадного банку за місцезнаходженням платника.

При безготівковій формі оплати розрахункові документи, які подаються платниками до установ банків, оформляються відповідно до вимог Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 29.03.2001 № 135.

Підставою для зарахування платежів, сплачених до місцевого бюджету готівкою, є такі документи:

- копії платіжних доручень відділень Ощадбанку та корінці прибуткових документів (повідомлення) про приймання установою банку платежів місцевих бюджетів готівкою;
- копії квитанцій за формою 24 та формою 10, видані органами місцевого самоврядування платникам податків разом з описом до них;
- платіжні доручення установ Державного комітету зв'язку та інформатизації України на перекази з додатком до них талонів поштових переказів (при сплаті платежів через установи зв'язку).

Платежі визнаються зарахованими в доходи місцевих бюджетів з моменту зарахування на аналітичні рахунки відповідних бюджетів, відкриті в управліннях Державного казначейства. Банк платника перераховує кошти через Систему електронних платежів Національному банку України на аналітичні рахунки, відкриті на балансі управлінь Держказначейства у розрізі місцевих бюджетів та кодів бюджетної класифікації доходів.

Сплачені платниками доходи місцевих бюджетів зараховуються на аналітичні рахунки третього класу рахунків, які відкриваються в управлінні Державного казначейства за такими балансовими рахунками Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів:

- 1) 3141 (П) "Надходження до загального фонду місцевих бюджетів, що знаходяться на казначейському обслуговуванні";
- 2) 3151 (П) "Надходження коштів спеціального фонду місцевих бюджетів, які направляються на спеціальні видатки";
- 3) 3161 (П) "Кошти, які розподіляються між загальним і спеціальним фондами місцевих бюджетів, що знаходяться на казначейському обслуговуванні";
- 4) 3321 (П) "Кошти, які підлягають розподілу між рівнями бюджету";
- 5) 3421 (П) "Кошти, тимчасово віднесені на доходи місцевого бюджету, що підлягають розподілу";
- 6) 3422 (П) "Інші кошти, тимчасово віднесені на доходи місцевого бюджету";

7) 3542 (П) "Реєстраційні рахунки розпорядників за коштами спеціального фонду місцевого бюджету".

Зарахування до місцевих бюджетів коштів від повернення кредитів, виданих за рахунок місцевих бюджетів, проводиться на аналітичні рахунки, що відкриті за такими балансовими рахунками:

- 1) 3143 (П) "Рахунок для зарахування до загального фонду місцевих бюджетів повернення бюджетних кредитів";
- 2) 3153 (П) "Рахунок для зарахування до спеціального фонду місцевих бюджетів повернення бюджетних кредитів".

Зарахування сплачених платниками сум до місцевих бюджетів відображається за кредитом наведених вище рахунків.

Операції з обробки платежів, що надійшли до місцевих бюджетів, здійснюються у такій послідовності:

- повернення надміру та/або помилково сплачених коштів;
- розподіл платежів до бюджетів за нормативами, визначеними Бюджетним кодексом та рішенням відповідної ради про місцевий бюджет;
- перерахування до державного та місцевих бюджетів коштів, що передаються з місцевих бюджетів згідно з законом України про Державний бюджет України на відповідний рік та рішенням відповідної ради про місцеві бюджети;
- проведення розрахунків за міжбюджетними трансфертами бюджету;
- перерахування залишків надходжень на рахунки для здійснення видатків для кожного місцевого бюджету.

Щомісяця органи Державного казначейства, органи державної податкової служби та фінансові органи проводять звірку надходжень до місцевих бюджетів.

До місцевих бюджетів можливе внесення змін у випадках та порядККСУ, встановлених Законами України «Про місцеве самоврядування» та «Про Державний бюджет України» на відповідний рік, Бюджетним кодексом України та іншими нормативне – правовими актами. В таких випадках фінансові органи надають органам Державного казначейства рішення сесій місцевих рад або інших органів, яким делеговані такі повноваження, щодо внесення змін у розписи доходів загального та/або спеціального фонду відповідних місцевих бюджетів. Разом з рішеннями сесій місцевих рад подаються складені фінансовими органами довідки про внесені зміни в розписи доходів.

Органи Державного казначейства здійснюють реєстрацію довідок, про що на оригіналі довідки ставиться відбиток печатки, та відображають внесені зміни в обліку виконання місцевого бюджету на відповідних аналітичних рахунках, відкритих на рахунках позабалансового обліку.

Схема обігу коштів при касовому виконанні місцевих бюджетів за доходами органами Державного казначейства до запровадження і після впровадження касового виконання видаткової частини місцевих бюджетів наведена на рис. 9.1. та рис.9.2.

9.5.2.2. Порядок застосування та оформлення платіжних документів

Згідно з "Інструкцією про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті", затвердженою постановою Правління Національного банку України від 29.03.2001 р. № 135, для сплати коштів, які підлягають зарахуванню в доходи

місцевих бюджетів, при здійсненні безготівкових розрахунків можуть застосовуватися такі платіжні інструменти: меморіальний ордер; платіжне доручення; платіжна вимога-доручення; платіжна вимога; розрахунковий чек; акредитив.

Платіжні доручення та інші розрахункові документи, які подаються в банк, мають бути оформлені відповідно до вимог додатку 8 "Правила заповнення реквізитів розрахункових документів на паперових носіях, їх реєстрів та заяви на відкриття акредитива" до "Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті".

Заповнення розрахункових документів на перерахування платежів до місцевого бюджету, які подаються платниками до установи банку або формуються в банківській установі, повинні відповідати також вимогам додатку № 3 до "ПорядКСУ передачі інформації від установ банків до органів державної податкової служби електронними засобами", який затверджено постановою

Плану рахунків бухгалтерського обліку комерційних банків України. За згодою сторін кошти з аналітичних рахунків, відкритих за балансовим рахунком 3142 можуть бути перераховані на рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3922 "Інші рахунки фінансових органів" Плану рахунків в органах Держказначейства, як в установах банків, без надання підтверджувальних документів.

Схема обліку коштів загального фонду місцевих бюджетів наведена на рис. 9.3.

Платежі за надходженнями до спеціального фонду місцевих бюджетів зараховуються на аналітичні рахунки, відкриті в управліннях Державного казначейства за балансовим рахунком 3151 "Надходження коштів спеціального фонду місцевих бюджетів, які направляються на спеціальні видатки" Плану рахунків. Інформація щодо надходження та повернення платежів одночасно відображається на відповідних аналітичних рахунках, відкритих за рахунком бюджетного обліку 6122 "Доходи спеціального фонду місцевого бюджету, які направляються на спеціальні видатки". Кредитовий залишок за балансовим рахунком 6122 дає інформацію про надходження коштів (з урахуванням повернення платежів) до спеціального фонду місцевих бюджетів наростаючим підсумком з початку року.

Відділення Державного казначейства за місцем реєстрації платника на підставі висновку органу стягнення або рішення судового органу готує платіжне доручення про повернення надміру та/або помилково сплачених платежів до місцевого бюджету та щоденно засобами телекомунікаційного зв'язку передає його до відповідного управління ДКСУ. Управління здійснює перерахування за належністю коштів з відповідних аналітичних рахунків, відкритих за балансовим рахунком 3151, на поточні рахунки платників податків, відкриті в установах банку, де обслуговуються зазначені платники.

У разі недостатності або відсутності коштів на відповідних аналітичних рахунках, відкритих за балансовим рахунком 3151, повернення може здійснюватись за рахунок підкріплення з відповідного рахунку, відкритого за балансовим рахунком 3152 "Кошти спеціального фонду місцевих бюджетів, які направляються на спеціальні видатки".

Для щоденного акумулювання платежів, які надійшли до спеціального фонду місцевого бюджету, управління Держказначейства відкривають рахунки за балансовим рахунком 3152 "Кошти спеціального фонду місцевих бюджетів, які направляються на спеціальні видатки" для кожного місцевого бюджету.

Залишки коштів, що склалися на відповідних аналітичних рахунках, відкритих за балансовим рахунком 3151 "Надходження коштів спеціального фонду місцевих бюджетів, які направляються на спеціальні видатки", на кінець операційного дня у регламентований час засобами програмного забезпечення, шляхом формування меморіальних документів перераховуються (списуються) на рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3152 "Кошти спеціального фонду

місцевих бюджетів, які направляються на спеціальні видатки" для подальшого їх направлення на здійснення відповідних видатків шляхом перерахування цих коштів:

1) на рахунки для зарахування міжбюджетних трансфертів (субвенцій на утримання об'єктів спільного користування чи ліквідацію негативних наслідків діяльності об'єктів спільного користування; субвенцій на виконання власних повноважень територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об'єднань; субвенцій на виконання інвестиційних проектів; інших субвенцій), передбачених у відповідному бюджеті;

2) залишок коштів після перерахування міжбюджетних трансфертів на рахунки, відкриті відповідним місцевим бюджетам в установах банків за групою балансових рахунків 254 "Кошти місцевих бюджетів та бюджетні кошти клієнтів, що утримуються з місцевих бюджетів" Плану рахунків бухгалтерського обліку комерційних банків України. За згодою сторін кошти з аналітичних рахунків, відкритих за балансовим рахунком 3152 можуть бути перераховані на рахунок, відкритий за балансовим рахунком 3922 "Інші рахунки фінансових органів" Плану рахунків в органах Держказначейства, як в установах банків, без надання підтверджувальних документів.

Схема обліку коштів спеціального фонду місцевих бюджетів наведена на рис. 9.4.

Платежі, які відповідно до рішення місцевої ради в поточному році розподіляються між загальним та спеціальним фондами даного бюджету, зараховуються на аналітичні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3161 "Кошти, які розподіляються між загальним і спеціальним фондами місцевих бюджетів" Плану рахунків. Інформація про надходження з урахуванням повернень одночасно відображається на аналітичних рахунках, відкритих за рахунком бюджетного обліку 6123 "Доходи місцевого бюджету, які підлягають розподілу між загальним та спеціальним фондами". Кредитовий залишок за балансовим рахунком 6123 дає інформацію про надходження платежів, які розподіляються між загальним та спеціальним фондами місцевого бюджету наростаючим підсумком з початку року.

Відділення Державного казначейства за місцем реєстрації платника на підставі висновку органу стягнення або рішення судового органу готує платіжне доручення про повернення надміру та/або помилково сплачених платежів до місцевого бюджету та щоденно засобами телекомунікаційного зв'язку передає його

до відповідного управління ДКСУ. Управління здійснює перерахування за належністю коштів з відповідних аналітичних рахунків, відкритих за балансовим рахунком 3161, на поточні рахунки платників податків, відкриті в установах банку, де обслуговуються зазначені платники.

Залишки коштів за день з аналітичних рахунків, відкритих за балансовим рахунком 3161 "Кошти, які розподіляються між загальним і спеціальним фондами місцевих бюджетів", розподіляються управліннями Державного казначейства між загальним та спеціальним фондами місцевого бюджету за встановленими нормативами відповідного бюджету.

Кошти, які належать загальному фонду місцевих бюджетів, перераховуються на аналітичні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3141 "Надходження до загального фонду місцевих бюджетів". Кошти, які належать спеціальному фонду місцевих бюджетів, перераховуються на аналітичні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3151 "Надходження коштів спеціального фонду місцевих бюджетів, які направляються на спеціальні видатки".

За результатами розподілу платежів між загальним та спеціальним фондами місцевих бюджетів формується Відомість розподілу платежів між загальним та спеціальним фондами місцевого бюджету, які надійшли на аналітичні рахунки 3161 та засобами програмного забезпечення у регламентованому режимі проводиться перерахування розподілених коштів на відповідні аналітичні рахунки (додаток 14).

Схема обліку коштів місцевих бюджетів, що розподіляються між загальним та спеціальним фондами місцевих бюджетів, наведена на рис. 9.5.

Платежі, які згідно із законом України про Державний бюджет України на відповідний рік та рішенням місцевої ради у поточному році розподіляються між рівнями місцевих бюджетів, зараховуються на аналітичні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3321 "Кошти, які підлягають розподілу між рівнями бюджету" Плану рахунків. Інформація про надходження з урахуванням повернень одночасно відображається на аналітичних рахунках, відкритих за рахунком бюджетного обліку 6221 "Доходи, які підлягають розподілу між рівнями бюджету". Кредитовий залишок за рахунком 6221 дає інформацію про надходження платежів, які підлягають розподілу між рівнями місцевих бюджетів.

Відділення Державного казначейства за місцем реєстрації платника на підставі висновку органу стягнення або рішення судового органу готує платіжне доручення про повернення надміру та/або помилково сплачених платежів до місцевого бюджету та щоденно засобами телекомунікаційного зв'язку передає його до відповідного управління ДКСУ. Управління здійснює перерахування за належністю коштів з відповідних аналітичних рахунків, відкритих за балансовим рахунком 3321, на поточні рахунки платників податків, відкриті в установах банку, де обслуговуються зазначені платники.

Залишки коштів на аналітичних рахунках, відкритих за балансовим рахунком 3321 "Кошти, які підлягають розподілу між рівнями бюджету", в кінці дня за встановленими нормативами розподіляються між рівнями місцевих бюджетів. За результатами розподілу платежів між рівнями місцевого бюджету формується Відомість розподілу платежів між рівнями місцевого бюджету, які надійшли на аналітичні рахунки 3321 (додаток 15).

Платежі, які тимчасово відносяться на доходи місцевого бюджету і підлягають розподілу, зараховуються на аналітичні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3421 "Кошти, тимчасово віднесені на доходи місцевого бюджету, що підлягають розподілу" Плану рахунків. Інформація про надходження з урахуванням повернень одночасно відображається на аналітичних рахунках, відкритих за рахунком бюджетного обліку 6421 "Кошти, тимчасово віднесені на доходи місцевого бюджету, що підлягають розподілу". Кредитовий залишок за рахунком бюджетного обліку 6421 дає інформацію про надходження платежів, які тимчасово відносяться на доходи місцевого бюджету і підлягають розподілу, наростаючим підсумком з початку року.

Повернення надміру та/або помилково плачених платежів, які тимчасово віднесені на доходи місцевого бюджету і підлягають розподілу, здійснюється з відповідних аналітичних рахунків до їх розподілу в межах поточних надходжень за день.

Залишки коштів на аналітичних рахунках, відкритих за балансовим рахунком 3421, у кінці дня розподіляються за нормативами, встановленими відповідними законодавчими актами України.

Після розподілу кошти, що відносяться на доходи місцевого бюджету, засобами програмного забезпечення зараховуються на:

відповідні аналітичні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3141 "Надходження до загального фонду місцевих бюджетів";

відповідні аналітичні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3151 "Надходження коштів спеціального фонду місцевих бюджетів, які направляються на спеціальні видатки".

Частина коштів, яка належить іншим одержувачам, перераховується на рахунки власників.

За результатами розподілу коштів, тимчасово віднесених на доходи місцевого бюджету, формується Відомість розподілу коштів, тимчасово віднесених на доходи місцевого бюджету, які надійшли на аналітичні рахунки 3421 "Кошти, тимчасово віднесені на доходи місцевого бюджету, що підлягають розподілу" (додаток 16), а також "Реєстр платників за спрощеною системою оподаткування (кошти Пенсійного фонду України та Фонду соціального страхування України)" (додаток 17).

Схема обліку коштів тимчасово віднесених на доходи місцевих бюджетів, що підлягають розподілу, наведена на рис. 9.7.

Інші платежі, які тимчасово віднесені на доходи місцевого бюджету, зараховуються на аналітичні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3422 "Інші кошти, тимчасово віднесені на доходи місцевого бюджету" Плану рахунків. Інформація про надходження з урахуванням повернень інших платежів, які

тимчасово віднесені на доходи місцевого бюджету, одночасно відображається на аналітичних рахунках, відкритих за рахунком бюджетного обліку 6422 "Інші кошти, тимчасово віднесені на доходи місцевого бюджету". Кредитовий залишок за рахунком бюджетного обліку 6422 відображає інформацію про надходження інших платежів, які тимчасово віднесені на доходи місцевого бюджету, наростаючим підсумком з початку року.

Повернення надміру та/або помилково плачених інших платежів, які тимчасово віднесені на доходи місцевого бюджету, здійснюється з відповідних аналітичних рахунків у межах залишку коштів на цих рахунках.

Залишки коштів на аналітичних рахунках, відкритих за балансовим рахунком 3422, у кінці дня розподіляються за нормативами, встановленими відповідними законодавчими актами, та/або перераховуються за призначенням.

Власні надходження розпорядників, які утримуються за рахунок коштів місцевих бюджетів, до переходу місцевих бюджетів на казначейське обслуговування за видатками зараховуються на рахунки, відкриті в установах банків на ім'я розпорядників коштів. Розпорядники коштів місцевих бюджетів подають до фінансових органів звіти про виконання спеціального фонду кошторису в частині власних надходжень.

Фінансові органи на підставі даних звітів, отриманих від розпорядників, відображають у бухгалтерському обліку з виконання місцевих бюджетів операції щодо зарахування власних надходжень розпорядників до доходів спеціального фонду місцевих бюджетів.

Повернення у готівковій формі надміру та/або помилково сплачених платежів до місцевих бюджетів здійснюється органами Державної казначейської служби України підставі висновків органів стягнення. Кошти з відповідного аналітичного рахунку, з якого необхідно зробити повернення, можуть перераховуватися платіжними дорученнями на вкладні рахунки платників податків, відкриті в установах банків, або відправлятися поштовими переказами.

При поверненні платежів фізичним особам у готівковій формі з рахунків. Відкритих на ім'я органів Держказначейства за групою 257 "Кошти до виплати" Плану рахунків бухгалтерського обліку комерційних банків України, органи Державного казначейства на підставі висновків органів стягнення виписують чеки на отримання готівки особами, вказаними у висновках.

На підставі належно оформлених чеків на отримання готівки фізичні особи, на ім'я яких виписано чеки, отримують готівку з рахунків, відкритих на ім'я органів Державного казначейства в установах банків за балансовими рахунками групи 257. Чеки на отримання готівки вважаються дійсними протягом 10 днів. На підставі виписки з рахунку групи 257 "Кошти до виплати" проводиться списання коштів з відповідних аналітичних рахунків.

Загальна схема зарахування коштів місцевих бюджетів на рахунки органів Державного казначейства наведена на рис. 9.9.

Казначейське обслуговування місцевих бюджетів за видатками

Основні положення казначейського обслуговування місцевих бюджетів за видатками Відповідно до положень Бюджетного кодексу повноваження органів Державного

казначейства у частині обслуговування операцій місцевих бюджетів за видатками зосереджується на посиленні контролю за рухом коштів місцевих бюджетів, своєчасному попередженні їх нецільового використання та впровадженні нових засад управління бюджетними зобов'язаннями.

Основним завданням органів Держказначейства в процесі обслуговування

місцевих бюджетів є сприяння виконанню бюджетної політики місцевого самоврядування та здійсненні ефективного управління коштами місцевих бюджетів. Це завдання має бути реалізоване через створення оптимальної системи оперативного управління місцевими фінансами і забезпечення своєчасних розрахунків за зобов'язаннями місцевих органів влади та розв'язання проблеми короткострокової незбалансованості місцевих бюджетів. Власне функція процесу управління грошовими потоками повинна забезпечувати оптимізацію здійснення видатків у межах асигнувань, передбачених місцевими бюджетами.

Разом з тим, здійснення фінансових операцій за видатками місцевих бюджетів органами Держказначейства має такі особливості:

- усі кошти місцевих бюджетів накопичуються на рахунках, що відкриваються у територіальних відділеннях Державного казначейства на ім'я розпорядників коштів місцевих бюджетів;
- оплата видатків органами Державного казначейства здійснюється після одержання від розпорядників коштів розрахункових документів;
- органи Держказначейства здійснюють контроль за відповідністю касових видатків розпорядників коштів напрямом та обсягу встановлених бюджетних призначень, виділеним асигнуванням та прийнятим зобов'язанням;
- платіж здійснюється на користь суб'єктів господарської діяльності, які виконали роботи або надали послуги бюджетним установам.

Таким чином, роль Державного казначейства полягає не у виконанні окремих видаткових повноважень, а у комплексному обслуговуванні всіх учасників бюджетного процесу.

Облік бюджетних зобов'язань та контроль бюджетних повноважень

З метою реалізації поставлених завдань щодо процедур попереднього контролю в органах Державного казначейства з 1 січня 2001 року запроваджено облік зобов'язань розпорядників коштів бюджету. Облік зобов'язань розпорядників коштів та контроль за їх дотриманням здійснюється органами Державного казначейства згідно з вимогами "ПорядКСУ обліку зобов'язань розпорядників коштів бюджету в органах Державного казначейства", затвердженого наказом Державної казначейської служби України від 19.10.2000 р. № 103 зі змінами та доповненнями (внесеними наказами Державного казначейства України від 12.10.2001 р. № 180 та від 31.01.2002 р. № 16).

Він передбачає здійснення обліку зобов'язань розпорядників коштів бюджету в межах бюджетних асигнувань, одержаних розпорядниками бюджетних коштів відповідно до затвердженого бюджетного розпису, та удосконалення механізму використання бюджетних коштів.

Відповідно до п.8 ст. 2 Бюджетного кодексу зобов'язання – це будь-яке здійснення відповідно до бюджетного асигнування розміщення замовлення, укладення договору, придбання товару, послуги чи здійснення інших аналогічних операцій протягом бюджетного періоду, стосовно яких необхідно виконати платежі протягом цього ж періоду або у майбутньому.

Зобов'язання розпорядників поділяються на:

- договори, угоди, контракти тощо, прийняті розпорядниками в межах бюджетних асигнувань, передбачених їм у відповідному бюджету на поточний

бюджетний рік;

- фінансові зобов'язання, а саме: рахунки-фактури, платіжні вимоги, акти виконаних робіт тощо, тобто документи, які отримує розпорядник на виконання зареєстрованих зобов'язань (договорів, угод, контрактів тощо).

Головні розпорядники коштів розподіляють бюджетні асигнування і доводять їх своїм підвідомчим установам, що служить основою для складання кошторису. Кошторис – основний плановий документ установи, який надає повноваження щодо отримання доходів і здійснення видатків, визначає обсяг і спрямування коштів для виконання бюджетною установою своїх функцій та досягнення цілей, тобто взяття зобов'язань на відповідний бюджетний період.

Органи Державного казначейства здійснюють облік зобов'язань розпорядників коштів державного бюджету на рахунках позабалансового обліку Плану рахунків виконання державного та місцевих бюджетів. Розпорядниками коштів бюджету фінансові зобов'язання обліковуються як кредиторська заборгованість.

Відповідно до вимог ПорядКСУ обліку зобов'язань розпорядників коштів бюджету в органах державного казначейства розпорядники мають право брати зобов'язання щодо видатків державного бюджету в межах кошторисних призначень, виходячи з потреби у забезпеченні виконання пріоритетних заходів та з урахуванням здійснення платежів для погашення зобов'язань минулих періодів. У разі скорочення бюджетних асигнувань розпорядники повинні вжити заходів щодо ліквідації або скорочення бсягу взятих зобов'язань, які перевищують уточнені плани асигнувань. Будь-які зобов'язання, взяті розпорядниками коштів без відповідних бюджетних асигнувань або ж перевищенням повноважень, встановлених Бюджетним кодексом України та законом про Державний бюджет України не вважаються бюджетними зобов'язаннями. Видатки державного бюджету на покриття таких зобов'язань не здійснюються.

7.5.Порядок перерахування коштів на здійснення видатків

Не пізніше ніж за 15 днів до початку бюджетного року головні розпорядники та розпорядники коштів нижчого рівня подають на паперових і електронних носіях до органу Державного казначейства за місцезнаходженням дані про розташування мережі установ та організацій, погоджені з відповідним фінансовим органом. Одержувачі коштів включаються до мережі відповідного розпорядника.

Після прийняття місцевих бюджетів фінансові органи в місячний термін направляють річний розпис асигнувань місцевих бюджетів та помісячний розпис асигнувань загального фонду місцевих бюджетів органам Державного казначейства, які реєструють їх на відповідних аналітичних рахунках.

Міністерство фінансів АРК, місцеві фінансові органи у тижневий термін доводять до головних розпорядників витяги із затвердженого річного розпису асигнувань відповідних місцевих бюджетів та помісячного розпису асигнувань загального фонду місцевих бюджетів, які є підставою для затвердження в установленому порядКСУ кошторисів, планів асигнувань розпорядниками та планів використання бюджетних коштів одержувачами. Установи та організації

вищого рівня затверджують кошториси, плани асигнувань та плани використання бюджетних коштів своїм підвідомчим установам.

Головні розпорядники протягом трьох робочих днів після отримання витягу з річного розпису асигнувань місцевих бюджетів відповідно до мережі подають органам Державного казначейства, в яких вони обслуговуються, розподіл показників зведених кошторисів та зведених планів асигнувань загального фонду місцевих бюджетів в розрізі розпорядників коштів нижчого рівня. Розпорядники, які не мають підвідомчих установ, подають кошторис та план асигнувань із загального фонду місцевих бюджетів.

Органи Державного казначейства здійснюють контроль за відповідністю загальних сум, вказаних у зазначених документах, сумам, зазначеним у річному розписі асигнувань місцевих бюджетів. У разі невідповідності кошторисів та планів асигнувань даним розпису місцевих бюджетів, розпорядники повинні привести зазначені документи у відповідність з розписом бюджету.

Доведені обсяги бюджетних асигнувань є підставою для прийняття розпорядниками коштів бюджету зобов'язань на здійснення видатків, передбачених відповідними місцевими бюджетами.

Кошти місцевих бюджетів, які передбачаються для одержувачів бюджетних коштів, повинні бути враховані в показниках зведеного кошторису та плану асигнувань відповідного розпорядника коштів бюджету. Одержувачі коштів місцевого бюджету подають до органу Державного казначейства план використання бюджетних коштів, на підставі якого їм перераховуються бюджетні кошти.

Для перерахування коштів на здійснення видатків, передбачених у загальному фонді місцевих бюджетів, органи Державного казначейства на підставі календарного плану проведення видатків, складеного відповідним фінансовим органом, та з урахуванням зареєстрованих фінансових зобов'язань готують розпорядження про виділення коштів загального фонду місцевих бюджетів у розрізі головних розпорядників коштів. Відповідно до розпорядження кошти зараховуються на особові рахунки головних розпорядників із зазначенням кодів економічної класифікації видатків. Для зарахування виділених коштів головним розпорядникам коштів відкриваються аналітичні рахунки за балансовим рахунком 3531 "Особові рахунки розпорядників за коштами, отриманими із загального фонду місцевого бюджету". Одержувачам коштів місцевих бюджетів відкриваються аналітичні рахунки за балансовим рахунком 3543 "Рахунок одержувачів коштів за коштами загального фонду місцевого бюджету".

Виписка з особового рахунку надається головному розпоряднику, який протягом одного робочого дня готує та подає органу Держказначейства розподіл виділених бюджетних асигнувань на перерахування коштів підвідомчим установам.

Отриманий розподіл перевіряється органом Державного казначейства щодо відповідності вказаних у них сум залишку на особовому рахунку, залишкам невикористаних бюджетних асигнувань по загальному фонду та зареєстрованим фінансовим зобов'язанням.

Кошти спеціального фонду місцевого бюджету, що зараховані на аналітичні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3152 "Кошти спеціального фонду

місцевих бюджетів, які направляються на спеціальні видатки" органи Державного казначейства на підставі розпорядження на виділення цих коштів направляють на аналітичні рахунки головних розпорядників, відкриті за балансовим рахунком 3532 "Особові рахунки розпорядників за коштами, отриманими із спеціального фонду місцевого бюджету" з урахуванням зареєстрованих фінансових зобов'язань розпорядників коштів. Одержувачам

коштів місцевих бюджетів відкриваються аналітичні рахунки за балансовим рахунком 3544 "Рахунок одержувачів коштів за коштами спеціального фонду місцевого бюджету".

На реєстраційні, спеціальні реєстраційні рахунки розпорядників та рахунки одержувачів коштів місцевих бюджетів, відкриті в органі Держказначейства відповідно за балансовими рахунками групи рахунків 354 "Рахунки розпорядників та одержувачів за коштами місцевих бюджетів" зараховуються кошти, які надходять як від вищих та підвідомчих установ, так і від юридичних та фізичних осіб на утримання, виконання певних доручень, здійснення певних видатків тощо. Усі суми коштів, що надходять готівкою у каси установ, повинні бути зараховані на аналітичні рахунки розпорядників та одержувачів, відкриті в органах Держказначейства за балансовими рахунками групи рахунків 354. На рахунки одержувачів коштів можуть бути зараховані тільки суми невикористаної готівки, що відносяться на відновлення касових видатків. При внесенні готівки на аналітичні рахунки розпорядників та одержувачів коштів місцевих бюджетів відправники коштів у платіжних документах (квитанціях тощо) зазначають номери реєстраційних (спеціальних реєстраційних) рахунків розпорядників коштів для зарахування цих коштів на рахунки власників.

Кошти, які надходять на рахунки розпорядників коштів, вважаються отриманими доходами розпорядників бюджетних коштів або коштами, що відносяться на відновлення касових видатків.

Зі спеціальних реєстраційних рахунків, на яких обліковуються власні надходження установ, розпорядники бюджетних коштів можуть здійснювати перерахування коштів вищим та підвідомчим установам та організаціям, що не обумовлені кошторисами відповідно до чинних нормативно-правових актів. Перерахування таких коштів здійснюється на підставі платіжних доручень, наданих розпорядниками бюджетних коштів, та відображається відповідно як отримання та/або зменшення доходів.

Власні надходження розпорядників, які утримуються за рахунок коштів місцевих бюджетів, зараховуються на аналітичні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3542 "Реєстраційні рахунки розпорядників за коштами спеціального фонду місцевого бюджету" в розрізі груп власних надходжень. Інформація щодо власних надходжень, які зараховуються на рахунок 3542, одночасно відображається на рахунках бюджетного обліку 6124 "Власні кошти розпорядників коштів місцевого бюджету".

Органи Державного казначейства щоденно складають виписки з аналітичних рахунків за балансовим рахунком 3542 і разом з реєстром розрахункових документів надають їх розпорядникам коштів місцевих бюджетів. Повернення надміру та/або помилково зарахованих коштів за балансовим рахунком 3542

здійснюється на підставі платіжних документів розпорядника бюджетних коштів місцевих бюджетів та відповідного

підтвердження щодо обґрунтованості здійснення такої операції у межах наявних залишків коштів на аналітичних рахунках.

9.5.3.3. Оплата видатків розпорядників та одержувачів коштів місцевих бюджетів

Здійснення касових видатків розпорядників та одержувачів бюджетних коштів відповідно до кошторисів бюджетних установ, планів асигнувань або планів використання бюджетних коштів проводиться органами Державного казначейства з реєстраційних, спеціальних реєстраційних рахунків розпорядників бюджетних коштів (одержувачів) шляхом проведення платежів з цих рахунків. Відповідно до покладених завдань Державне казначейство контролює цільове направлення бюджетних коштів на стадії проведення платежу на підставі підтвердних документів, наданих розпорядниками бюджетних коштів.

Перевірка підтвердних документів на оплату рахунків розпорядників або одержувачів коштів місцевих бюджетів здійснюється в органах Державного казначейства за наявності:

зареєстрованих зобов'язань;

залишків коштів на реєстраційних (спеціальних реєстраційних) рахунках розпорядників та рахунках одержувачів коштів у розрізі кодів економічної класифікації видатків за коштами загального фонду місцевих бюджетів та залишків коштів без розбивки за кодами економічної класифікації видатків за коштами спеціального фонду місцевих бюджетів;

відповідності змісту операцій, представлених підтвердними документами, кодам економічної класифікації видатків, зазначеним у призначенні платежу.

При цьому перевіряється законність підстави (наявність підтвердних документів, нормативно-правових актів тощо) для здійснення платежів, відповідність платежів вимогам обліку і контролю за зобов'язаннями, а також правильність оформлення розрахункових документів.

Підставою для здійснення видатків є платіжні доручення розпорядників та одержувачів коштів і зареєстровані зобов'язання та фінансові зобов'язання, які підтверджують цільове направлення коштів (рахунки, рахунки-фактури, накладні, товарно-транспортні накладні, трудові угоди, договори на виконання робіт, акти виконаних робіт, звіти про результати здійснення процедур закупівель товарі, робіт і послуг за державні кошти тощо). Порядок оформлення і подання цих документів до органів Державного казначейства регламентується вимогами щодо обліку зобов'язань, згідно з якими розпорядник коштів бюджету як споживач має сплатити належну суму виконавцю робіт та послуг або постачальнику товарів за умови виконання договірних умов.

Платіжні доручення подаються до органів Державного казначейства в двох примірниках або в кількості примірників, потрібній для всіх учасників безготівкових розрахунків, за встановленою Національним банком України формою. В окремих випадках, за погодженням з Державним казначейством,

платіжне доручення подається у довільній формі за умови обов'язкового забезпечення наявності та графічного розташування усіх елементів (рамки, лінії,

текстові елементи) згідно з вимогами щодо заповнення реквізитів платіжних доручень.

Строк дії платіжного доручення розпорядників бюджетних коштів, одержувачів та інших клієнтів встановлений у межах 10-ти календарних днів з дня його виписки. День заповнення не враховується. У разі невідповідності дати подання даті платіжного доручення у правому верхньому куті на всіх примірниках обов'язково проставляється дата подання.

Подані в органи Державного казначейства від розпорядників та одержувачів бюджетних коштів платіжні доручення перевіряються казначеями на правильність заповнення реквізитів та відповідність зразкам підписів і відбитка печатки. При невиконанні будь-якої з цих вимог орган Держказначейства відмовляє в оплаті та повертає документи на доопрацювання.

В оплаті рахунків розпорядників бюджетних коштів може бути відмовлено:

- за відсутності затверджених та взятих на облік кошторисів видатків та планів асигнувань;
- за відсутності або недостатності коштів на відповідних рахунках бюджетних установ чи організацій та/або бюджетних чи кошторисних призначень, крім установлених випадків;
- у разі обмежень здійснення бюджетних видатків, що визначаються чинними нормативно-правовими актами;
- при неподанні необхідних підтвердних документів для оплати рахунків;
- при недотриманні або порушенні встановленого порядДКСУ використання коштів загального та/або спеціального фондів бюджету;
- за відсутності в бухгалтерському обліку виконання бюджетів взятих розпорядниками бюджетних коштів зобов'язань;
- якщо документи на оплату видатків оформлені неправильно та/або не підтверджують цільового направлення коштів;
- у разі неподання розпорядниками бюджетних коштів фінансової звітності про виконання кошторисів та використання бюджетних коштів.

В оплаті рахунків одержувачів бюджетних коштів може бути відмовлено:

- за відсутності затвердженого та погодженого плану використання бюджетних коштів;
- за відсутності або недостатності коштів на відповідних рахунках одержувачів, крім установлених випадків;
- у разі обмежень здійснення бюджетних видатків, що визначаються чинними нормативно-правовими актами;
- при неподанні необхідних підтвердних документів для оплати рахунків;
- якщо документи на оплату видатків оформлені неправильно та/або не підтверджують цільового направлення коштів;
- у разі неподання одержувачами бюджетних коштів фінансової звітності про використання бюджетних коштів;
- за відсутності в бухгалтерському обліку виконання бюджетів взятих одержувачами бюджетних коштів зобов'язань;

Органи Державного казначейства повідомляють своїх клієнтів про відмову в оплаті у письмовій формі. Платіжне доручення, не прийняте до виконання у зв'язку

з неправильним заповненням реквізитів, органами державного казначейства повертається розпоряднику коштів без виконання в день його отримання. На зворотному боці платіжного доручення робиться запис про причину повернення без виконання та зазначається дата його повернення за підписами головного бухгалтера або його заступника та виконавця з проставленням штампів органу Державного казначейства. Платіжне доручення та всі підтвердні документи, подані разом із ним і не прийняті до виконання, не пізніше наступного робочого дня повертаються розпорядникам бюджетних коштів (одержувачам, іншим клієнтам), від яких вони надійшли.

При здійсненні видатків шляхом проведення платежів з рахунків розпорядників, одержувачів бюджетних коштів та інших клієнтів орган Державного казначейства надає їм виписки за результатами попереднього операційного дня.

Вимоги щодо заповнення розрахункових документів, що подаються органам Державного казначейства, аналогічні вимогам, установленим для установ банків і визначеним Правилами заповнення розрахункових документів на паперових носіях, їх реєстрів і заяви на відкриття акредитива (додаток №8 до Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 29.03.2001 р. № 135, із змінами та доповненнями).

9.5.3.4. Порядок виплати готівки

Для оформлення документів на отримання заробітної плати, стипендії, допомоги, видатків на службові відрядження та інших готівкових коштів, що направляються на видатки і не можуть бути проведені безготівковою оплатою, розпорядники та одержувачі бюджетних коштів подають до органів Державного казначейства заявку на видачу готівки.

Заявки подаються у двох примірниках, один з яких після видачі готівки повертається розпоряднику (одержувачу) коштів з відповідним відбитком штампів казначейства та зберігається як обов'язковий документ і є додатком до бухгалтерських реєстрів, що підтверджують обсяг та цільове направлення бюджетних коштів.

При отриманні заробітної плати та прирівняних до неї платежів разом зі заявкою на видачу готівки розпорядники та одержувачі бюджетних коштів повинні подавати платіжні доручення на одночасне перерахування платежів, утримуваних із заробітної плати працівників та нарахованих на фонд оплати праці

податків до бюджету і зборів до державних цільових фондів, або документально підтверджувати їх попередню сплату. Крім того, в інформації до цього реквізиту зазначається наявність чи відсутність заборгованості зі сплати податків.

Здійснення видатків готівкою на придбання матеріальних цінностей (продуктів харчування, господарських товарів та медикаментів) проводиться за тими самими документами, що й за перерахуванням, але за наявності на це дозволу головного розпорядника бюджетних коштів. Після отримання матеріальних цінностей, придбаних за готівку, до органів Державної казначейської служби України подаються документи, які підтверджують здійснені видатки та взяття на облік (за потреби) матеріальних цінностей (акт придбання матеріальних цінностей, прибуткова накладна, роздавальна відомість з підписами осіб, що отримали

матеріальні цінності тощо).

Підтвердні документи подаються протягом трьох робочих днів після придбання. При неподанні розпорядниками та/або одержувачами бюджетних коштів в установлені терміни документів органи Державного казначейства припиняють видачу чеків на отримання готівки для придбання матеріальних цінностей.

На підставі перевіреної заяви органи Державного казначейства виписують на вказаних у ній осіб грошові чеки на отримання готівки. Уповноважені особи розпорядників та одержувачів бюджетних коштів отримують готівку з поточних рахунків, відкритих в установах банків на ім'я органів Державного казначейства. Чеки на отримання готівки вважаються дійсними протягом 10 днів.

Залишок невикористаних готівкових коштів повертається уповноваженими особами розпорядників бюджетних коштів безпосередньо на цей самий рахунок за відповідними документами, при заповненні яких обов'язково вказується номер реєстраційного (спеціального реєстраційного) рахунку, на який перераховуються зазначені кошти на рахунки їх власників.

Оформлення змін, що виникають у процесі виконання місцевих бюджетів

Унесення змін до місцевих бюджетів здійснюється на підставі рішення відповідної ради. Прийняття рішення про внесення змін до місцевих бюджетів можливе у випадках та порядККСУ, встановлених статтями 23 та 78 Бюджетного кодексу України, а також у разі внесення змін до Закону України про Державний бюджет України на відповідний рік.

Фінансові органи надають органам Державної казначейської служби України до ДКСУ про внесення змін у розпис доходів загального та/або спеціального фонду відповідного місцевого бюджету та помісячний розпис доходів загального фонду місцевого бюджету і повідомляють про внесені зміни відповідними довідками.

Управління (відділення) Державного казначейства здійснюють реєстрацію довідок, про що на оригіналі довідки ставиться відбиток печатки, та

відображаються унесені зміни в обліку виконання місцевого бюджету на відповідних аналітичних рахунках, відкритих за рахунками позабалансового обліку.

Про зміни повідомляються головні розпорядники коштів для складання та подання органам Державного казначейства протягом трьох днів реєстрів змін зведених кошторисів і помісячних планів асигнувань загального фонду місцевих бюджетів в розрізі розпорядників нижчого рівня та одержувачів коштів бюджету. Якщо зазначені зміни викликані змінами у підпорядКСУванні та/або розташуванні підвідомчих установ, то головний розпорядник коштів зміни до зведеного кошторису подає одночасно зі змінами до мережі, погодженими з відповідним фінансовим органом.

Зміни до кошторисів та помісячних планів асигнувань загального фонду місцевих бюджетів уносяться розпорядниками на підставі довідок про зміни кошторису та про зміни помісячного плану асигнувань загального фонду місцевих бюджетів, які затверджуються керівником вищої установи та надаються відповідним розпорядникам нижчого рівня.

Зміни до планів використання бюджетних коштів затверджуються керівником

установи та погоджуються відповідним розпорядником коштів бюджету.

У разі внесення змін до спеціального фонду кошторису (в частині власних надходжень розпорядників) у зв'язку з потребою перерозподілу видатків, виникненням нових видів надходжень або перевиконанням показників, які були передбачені бюджетними асигнуваннями, проводиться така робота:

розпорядники коштів протягом року уносять зміни до спеціального фонду кошторису шляхом подання до відповідного органу Державного казначейства довідки без внесення відповідних змін до бюджетного розпису за спеціальним фондом. Ця довідка є підставою для подальшого виконання кошторису в частині спеціального фонду з урахуванням унесених змін;

головні розпорядники узагальнюють показники довідок про внесення змін до спеціального фонду кошторисів розпорядників нижчого рівня за звітний період та при поданні квартальної звітності про виконання кошторису проводять з управліннями Державного казначейства звірку зведених показників щодо внесених змін до планових показників спеціального фонду.

Органи Державного казначейства, керуючись рішенням місцевої ради про тимчасове обмеження асигнувань загального фонду місцевих бюджетів, наданим відповідним фінансовим органом, проводить видатки з урахуванням тимчасового обмеження асигнувань, встановлених кошторисами, з урахуванням тимчасового обмеження асигнувань загального фонду місцевих бюджетів.

9.5.5. Перерахування міжбюджетних трансфертів

Перерахування міжбюджетних трансфертів здійснюється органами Державного казначейства відповідно до ПорядКСУ перерахування дотації вирівнювання та субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам, коштів, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів, а також міжбюджетних трансфертів між місцевими бюджетами, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11.04.2002 р. № 490 та інших нормативних документів.

Дотації вирівнювання перераховуються згідно з переліком та обсягами доходів загального фонду державного бюджету, за рахунок яких здійснюється перерахування цієї дотації, а також нормативами щоденних відрахувань, установленими законом про державний бюджет. Управління Державного казначейства в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі для зарахування дотації вирівнювання відкривають в установленому Державним казначейством порядКСУ аналітичні рахунки обліку доходів загального фонду місцевих бюджетів.

Дотація вирівнювання перераховується органами Державного казначейства бюджетам районів у містах, сіл, селищ, міст районного значення та їх об'єднань шляхом застосування нормативів щоденних відрахувань від доходів загального фонду районних та міських (міст Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення) бюджетів з урахуванням дотації вирівнювання з державного бюджету та коштів, що передаються з місцевих бюджетів, які надійшли на аналітичні рахунки обліку доходів загального фонду місцевих бюджетів, відкриті в управліннях Державного казначейства в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі.

Управління Державного казначейства в Автономній Республіці Крим,

областях, містах Києві та Севастополі перераховують кошти, що передаються до державного бюджету з бюджету Автономної Республіки Крим, обласних, міських та районних бюджетів, за рахунок надходжень доходів, які враховуються під час визначення обсягів міжбюджетних трансфертів відповідних бюджетів, згідно з нормативами щоденних відрахувань і в обсягах, установлених законом про державний бюджет на відповідний рік.

Органи Державного казначейства щодня надають відповідним фінансовим органам інформацію про фактичне надходження доходів до загального фонду місцевих бюджетів.

Субвенції з державного бюджету перераховуються бюджету Автономної республіки Крим, обласним, міським бюджетам Державним казначейством на рахунки місцевих бюджетів, відкриті в органах Державного казначейства, із загального фонду державного бюджету – згідно з розписом державного бюджету, із спеціального фонду державного бюджету – пропорційно

плановим річним обсягам, затвердженим законом про державний бюджет на відповідний рік, у межах і за рахунок відповідних надходжень.

Управління Державного казначейства в Автономній Республіці Крим та в областях на підставі платіжних доручень відповідних фінансових органів протягом двох операційних днів перераховують субвенції на рахунки загального та спеціального фонду міських (міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення) та районних бюджетів, відкриті в органах Державного казначейства, для здійснення передбачених у цих бюджетах видатків.

Управління Державного казначейства на підставі платіжних доручень відповідних фінансових органів протягом двох операційних днів перераховують субвенції на рахунки загального та спеціального фонду бюджетів міст районного значення, районів у містах, сіл, селищ для здійснення видатків, передбачених у відповідних місцевих бюджетах. Одержані відповідними місцевими бюджетами суми субвенції перераховуються протягом одного операційного дня на рахунки головних розпорядників бюджетних коштів, відкриті в органах Державного казначейства.

Обсяги передбачених на бюджетний рік субвенцій, не використані розпорядником бюджетних коштів за призначенням, органи Державного казначейства перераховують державному бюджету в останній робочий день бюджетного періоду.

Субвенції з одного місцевого бюджету іншому перераховуються із загального фонду бюджету органами Державного казначейства в межах річних бюджетних призначень згідно з розписом місцевого бюджету, з якого надаються субвенції, на рахунки загального фонду бюджету, якому вони перераховуються, відкриті в органах Державного казначейства в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі.

Субвенції з одного місцевого бюджету іншому із спеціального фонду бюджету перераховуються органами Державного казначейства пропорційно плановим річним обсягам, передбаченим у рішеннях ради – надавача субвенції про бюджет на відповідний рік, в межах і за рахунок відповідних надходжень, на рахунки спеціального фонду бюджету, якому вони перераховуються, відкриті в

органах Державного казначейства в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі.

Субвенції перераховуються в обсягах, передбачених у рішеннях рад - надавачів та одержувачів субвенцій про бюджет на відповідний рік. Отримані відповідними місцевими бюджетами суми субвенції перераховуються протягом одного операційного дня на рахунки головних розпорядників бюджетних коштів, відкриті в органах Державного казначейства.

Субвенції з місцевого бюджету, не використані розпорядником бюджетних коштів за призначенням протягом бюджетного року, органи

Державного казначейства перераховують до бюджету, з якого вони надані, в останній робочий день бюджетного періоду.

Відповідно до встановленого порядКСУ, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11.04.2002 р. № 490 субвенції з державного бюджету перераховуються місцевим бюджетам через обласні територіальні органи Державного казначейства на балансові рахунки 3525 "Рахунки для обліку операцій по загальнодержавних видатках за коштами загального фонду державного бюджету" та 3526 "Рахунки для обліку операцій по загальнодержавних видатках за коштами спеціального фонду державного бюджету".

Виділені суми субвенцій зараховуються на рахунки 3141 "Надходження до загального фонду місцевих бюджетів" та 3151 "Надходження коштів спеціального фонду місцевих бюджетів, які направляються на спеціальні видатки". Суми цих коштів зараховуються відповідно на рахунки 3142 "Кошти загального фонду місцевих бюджетів" та 3152 "Кошти спеціального фонду місцевих бюджетів, які направляються на спеціальні видатки". Далі кошти переводяться на рахунок 3715 "Рахунки для обліку коштів бюджету Автономної Республіки Крим, обласних бюджетів, бюджетів міст Києва і Севастополя та розпорядників коштів цих бюджетів". Після розподілу кошти субвенцій зараховуються на дохідні рахунки 3141 (3151) та 3142 (3152) міських та районних бюджетів. З цих рахунків кошти перераховуються на рахунок 3716 "Рахунки для обліку коштів районних, міських, селищних і сільських бюджетів та розпорядників коштів цих бюджетів", звідки проводяться видатки місцевих бюджетів за цільовим призначенням субвенцій.

9.5.6. Операції по взаємних розрахунках

Визначення суми, яку віднесено на взаєморозрахунки та термін її погашення проводиться вищим фінансовим органом, який повідомляє про це відповідний фінансовий орган та орган Державного казначейства у формі довідки.

При передачі планових та фактичних показників бюджетних установ, організацій та заходів з місцевого бюджету вищого рівня до бюджетів нижчого рівня, з місцевого бюджету нижчого рівня до бюджетів вищого рівня, а також з одного бюджету відповідного рівня до іншого необхідно внести зміни до бухгалтерського обліку за плановими та фактичними показниками цих місцевих бюджетів. При цьому зменшується та збільшуються річні обсяги бюджетних асигнувань за кодами бюджетної класифікації відповідного розпорядника бюджетних коштів, про що повідомляються органи Державного казначейства, які здійснюють казначейське обслуговування відповідного місцевого бюджету.

При зміні адміністративно-територіального розподілу на взаєморозрахунки

між бюджетами відноситься сума коштів, яка підлягає передачі з одного бюджету іншому.

При передачі бюджетних установ, організацій та заходів з одного підпорядкування до іншого на взаєморозрахунки між бюджетами відноситься вся сума річних бюджетних асигнувань з урахування внесених змін. При цьому сума касових видатків, проведених до моменту передачі видатків бюджетних установ, організацій та заходів в інше підпорядкування вноситься на взаєморозрахунки між бюджетами.

Установи, видатки яких переведено з одного бюджету до іншого складають бухгалтерську звітність на дату передачі. Ця звітність надається фінансовому органу як старої, так і нової підпорядкованості. При чому, фінансовий орган, у підпорядкованість якого передано видатки бюджетних установ, організацій та заходів і відповідний фінансовий орган Державного казначейства, який буде обслуговувати відповідного розпорядника коштів, повинен отримати від нього:

затверджений кошторис;

помісячний розпис асигнувань загального фонду місцевого бюджету;

звіт про виконання кошторису на момент передачі бюджетних установ, організацій та заходів. В подальшому бухгалтерська звітність подається органу Державного казначейства тільки за новою підпорядкованістю.

При передачі бюджетних установ, організацій та заходів одночасно проводиться закриття та відкриття реєстраційних рахунків цих установ та організацій у відповідних органах Державного казначейства.

Органи Державного казначейства щоквартально не пізніше п'ятого числа першого місяця нового звітного періоду надають відповідним фінансовим органам виписки з рахунку по взаєморозрахунках за попередній квартал. Фінансові органи зобов'язані перевірити правильність записів за рахунками взаєморозрахунків, про що надати інформацію до органів Державного казначейства.

Взаємні розрахунки повинні бути погашені до кінця бюджетного року.

9.5.7. Облік та складання звітності про виконання місцевих бюджетів

Для ведення аналітичного обліку операцій за доходами та перерахуванням трансфертів до інших рівнів місцевих бюджетів відкриваються особові картки до кожного аналітичного рахунку.

Відображені в особових картках облікові дані повинні відповідати аналогічним даним оборотно-сальдової відомості і сальдової відомості, що є підставою для складання щоденної форми звіту "Звіт про виконання місцевих бюджетів за доходами", яка складається органами за кожним місцевим бюджетом (додаток 18). Зазначений звіт передається фінансовим та податковим органам у встановленому порядку. Дані звіту за останній робочий день місяця є підставою для складання звітності про виконання відповідних місцевих бюджетів (у частині доходів). Звіт про виконання місцевих бюджетів на відповідну звітну дату фінансові органи звіряють з бухгалтерським обліком органів Державного казначейства України.

До повного запровадження казначейського обслуговування місцевих бюджетів звітність про виконання місцевих бюджетів складається фінансовими органами за формами та порядком, установленим Державним казначейством

України.

При переведенні на казначейське обслуговування місцевих бюджетів за видатками для обліку операцій з виконання кошторисів розпорядників бюджетних коштів, планів використання бюджетних коштів одержувачів до кожного аналітичного рахунку відкриваються особові картки за кодами бюджетної класифікації. Відображені в особових картках облікові дані повинні відповідати аналогічним даним оборотно-сальдової відомості і сальдової відомості, що є підставою для складання органами Державного казначейства звітності про виконання місцевих бюджетів за видатками.

Звітність одержувачами бюджетних коштів складається тільки за тим кодом, за яким їм були передбачені кошти відповідним розпорядником бюджетних коштів.

Звіти про виконання місцевих бюджетів складаються органами Державного казначейства за формами та в порядку, встановленому Державним казначейством згідно з чинним законодавством. Основним принципом складання форм звітності є використання економічних показників безпосередньо із баз даних Держказначейства. Згідно з цим принципом Державне казначейство встановлює конкретні форми звітності на підставі значень економічних показників, які містяться у базах даних.

Органи Державного казначейства подають звіти про виконання місцевих бюджетів відповідним фінансовим органам. Фінансові органи готують пояснюючу записку, звіт про виконання плану по штатах і контингентах і разом зі звітністю, отриманою від органів Державного казначейства подають до вищого фінансового органу.

Одночасно органи Державного казначейства подають звіти про виконання місцевих бюджетів до Державного казначейства України. Державне казначейство України подає зведений звіт про виконання місцевих бюджетів Міністерству фінансів України.

1. Порядок перерахування міжбюджетних трансфертів.

ЗАТВЕРДЖЕНО постановою Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2010 р. N 1132 ПОРЯДОК перерахування міжбюджетних трансфертів

1. Цей Порядок визначає механізм перерахування міжбюджетних трансфертів (дотації вирівнювання, субвенції, кошти, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів та до місцевих бюджетів з інших місцевих бюджетів, а також додаткові дотації).

2. Дотація вирівнювання з державного бюджету бюджетові Автономної Республіки Крим, обласним, міським (м. Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення) та районним бюджетам, іншим бюджетам місцевого самоврядування, для яких у державному бюджеті визначаються міжбюджетні трансферти (далі – дотація вирівнювання з державного бюджету) перераховується територіальними органами Державної казначейської служби в Автономній Республіці Крим, областях, м. Києві та Севастополі із застосуванням установлених законом про Державний бюджет України на відповідний рік нормативів щоденних відрахувань від кошика доходів державного бюджету для надання міжбюджетних трансфертів, що надійшли на

аналітичні рахунки обліку доходів державного бюджету на відповідній території. До складу таких доходів належать доходи, визначені частиною четвертою статті 108 Бюджетного кодексу України.

3. Перерахування дотації вирівнювання з державного бюджету припиняється у разі виконання наростаючим підсумком з початку року однієї дванадцятої її річної суми, визначеної законом про Державний бюджет України на відповідний рік і помноженої на кількість місяців у звітному періоді.

4. Державна казначейська служба подає Мінфіну інформацію про:

1) перераховані суми дотації вирівнювання з державного бюджету в розрізі зведених бюджетів:

Автономної Республіки Крим, областей, мм. Києва та Севастополя – щодня; Автономної Республіки Крим, областей, мм. Києва та Севастополя, а також бюджету

Автономної Республіки Крим, обласних, міських (мм. Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення) та районних бюджетів, інших бюджетів місцевого самоврядування, для яких у державному бюджеті визначаються міжбюджетні трансферти, – щодаки та щомісяця;

2) фактичні надходження кошика доходів державного бюджету для надання міжбюджетних трансфертів, що зараховані на аналітичні рахунки обліку доходів державного бюджету на відповідній території, в розрізі зведених бюджетів Автономної Республіки Крим, областей, мм. Києва та Севастополя – щомісяця.

5. Органи Державної казначейської служби подають щодня відповідним фінансовим органам інформацію про фактичні надходження кошика доходів державного бюджету для надання міжбюджетних трансфертів, що зараховані на аналітичні рахунки обліку доходів державного бюджету на відповідній території.

6. Дотація вирівнювання з районних і міських (мм. Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення) бюджетів бюджетам районів у містах, сіл, їх об'єднань, селищ, міст районного значення, крім бюджетів місцевого самоврядування, для яких у державному бюджеті визначаються міжбюджетні трансферти (далі – дотація вирівнювання з районних та міських бюджетів), перераховується органами Державної казначейської служби із застосуванням установлених рішеннями відповідних рад про бюджет нормативів щоденних відрахувань від кошика доходів районних і міських (мм. Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення) бюджетів з урахуванням дотації вирівнювання з державного бюджету та коштів, що передаються з місцевих бюджетів, які надійшли на аналітичні рахунки обліку доходів загального фонду місцевих бюджетів, відкриті в територіальних органах Державної казначейської служби в Автономній Республіці Крим, областях, мм. Києві та Севастополі.

7. Територіальні органи Державної казначейської служби в Автономній Республіці Крим, областях, мм. Києві та Севастополі відкривають для відповідних місцевих бюджетів у встановленому Державною казначейською службою порядДКСУ аналітичні рахунки обліку доходів загального фонду місцевих бюджетів для зарахування дотації вирівнювання з державного бюджету і дотації

вирівнювання з районних та міських бюджетів.

8. Суми дотації вирівнювання з районних та міських бюджетів, недоодержані згідно з розписом районних та міських (мм. Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення) бюджетів, перераховуються органами Державної казначейської служби на підставі платіжних доручень відповідних фінансових органів за рахунок фактичних доходів загального фонду місцевого бюджету, з якого надається дотація, в строк, установлений рішеннями відповідних рад про бюджет.

9. Кошти, що передаються до державного бюджету з бюджету Автономної Республіки Крим, обласних, міських (мм. Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення) та районних бюджетів, інших бюджетів місцевого самоврядування, для яких у державному бюджеті визначаються міжбюджетні трансферти (далі – кошти, що передаються до державного бюджету), перераховуються територіальними органами Державної казначейської служби в Автономній Республіці Крим, областях, мм. Києві та Севастополі за рахунок фактичних надходжень кошика доходів, які враховуються під час визначення обсягів міжбюджетних трансфертів відповідних бюджетів, із застосуванням нормативів щоденних відрахувань, установлених законом про Державний бюджет України на відповідний рік.

10. Кошти, що передаються до державного бюджету, зараховуються на аналітичні рахунки обліку доходів загального фонду державного бюджету, відкриті в територіальних органах Державної казначейської служби в Автономній Республіці Крим, областях, мм. Києві та Севастополі.

11. У разі коли місцевими бюджетами, з яких перераховуються кошти до державного бюджету, в поточному місяці забезпечується фактичне виконання кошика їх доходів, що враховуються під час визначення обсягів міжбюджетних трансфертів, у розмірі, який дорівнює не менше ніж одній дванадцятій річного обсягу таких доходів, урахованого Мінфіном під час визначення обсягу міжбюджетних трансфертів, помноженій на кількість місяців з початку року, включаючи поточний місяць, і не забезпечується перерахування відповідних обсягів коштів до державного бюджету із застосуванням нормативів щоденних відрахувань, недоодержані кошти перераховуються до державного бюджету відповідними органами Державної казначейської служби за рахунок доходів загального фонду таких бюджетів з 1 числа місяця, що настає за звітним. При цьому недоодержані кошти за грудень перераховуються до державного бюджету починаючи з 15 грудня поточного бюджетного періоду до дня закриття рахунків, установленого згідно з частиною першою статті 57 Бюджетного кодексу України.

12. Державна казначейська служба подає Мінфіну інформацію про перераховані суми коштів, що передаються до державного бюджету, в розрізі зведених бюджетів:

1) Автономної Республіки Крим, областей, мм. Києва та Севастополя – щодня;

2) Автономної Республіки Крим, областей, мм. Києва та Севастополя, а також бюджету Автономної Республіки Крим, обласних, міських (мм. Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного

значення) та районних бюджетів, інших бюджетів місцевого самоврядування, для яких у державному бюджеті визначаються міжбюджетні трансферти, разом з інформацією про фактичні надходження кошика доходів зазначених бюджетів, за рахунок яких перераховуються кошти, що передаються до державного бюджету, – щодаки та щомісяця.

13. Органи Державної казначейської служби подають щодня відповідним фінансовим органам інформацію про обсяг фактичних надходжень кошика доходів місцевих бюджетів, зазначених у пункті 9 цього ПорядКСУ, за рахунок яких перераховуються кошти, що передаються до державного бюджету, із зазначенням суми.

14. Кошти, що передаються до районних і міських (мм. Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення) бюджетів з бюджетів районів у містах, сіл, їх об'єднань, селищ, міст районного значення, крім бюджетів місцевого самоврядування, для яких у державному бюджеті визначаються міжбюджетні трансферти (далі – кошти, що передаються до районних та міських бюджетів), перераховуються територіальними органами Державної казначейської служби в Автономній Республіці Крим, областях, мм. Києві та Севастополі за рахунок фактичних надходжень кошика доходів, які враховуються під час визначення обсягів міжбюджетних трансфертів, із застосуванням нормативів щоденних відрахувань, установлених рішеннями відповідних рад про бюджет.

15. Територіальні органи Державної казначейської служби в Автономній Республіці Крим, областях, мм. Києві та Севастополі відкривають відповідним місцевим бюджетам в установленому Державною казначейською службою порядКСУ аналітичні рахунки обліку доходів загального фонду місцевих бюджетів для зарахування коштів, що передаються до районних та міських бюджетів.

16. Суми коштів, що передаються до районних та міських бюджетів, недоодержані згідно з розписом районних і міських (мм. Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення) бюджетів, перераховуються органами Державної казначейської служби на підставі платіжних доручень відповідних фінансових органів за рахунок фактичних доходів загального фонду місцевого бюджету, з якого передаються кошти, в строк, установлений рішеннями відповідних рад про бюджет.

17. Субвенції з державного бюджету бюджетові Автономної Республіки Крим, обласним бюджетам, бюджетам мм. Києва та Севастополя, іншим місцевим бюджетам, для яких у державному бюджеті визначаються субвенції (далі – субвенції з державного бюджету), перераховуються Державною казначейською службою в обсягах, установлених Законом про Державний бюджет України на відповідний рік, на рахунки таких бюджетів, відкриті в територіальних органах Державної казначейської служби в Автономній Республіці Крим, областях, мм. Києві та Севастополі, згідно з розписом державного бюджету (у разі перерахування із спеціального фонду державного бюджету – також у межах і за рахунок відповідних надходжень).

18. Рада міністрів Автономної Республіки Крим, облдержадміністрації розподіляють одержані відповідно до пункту 17 цього ПорядКСУ суми субвенцій

між міськими (міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення) та районними бюджетами пропорційно обсягам субвенцій, передбаченим таким бюджетам у рішеннях Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних рад про бюджет.

19. Територіальні органи Державної казначейської служби в Автономній Республіці Крим та в областях перераховують протягом двох операційних днів на підставі платіжних доручень відповідних фінансових органів субвенції з державного бюджету на рахунки загального та спеціального фондів міських (міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення) та районних бюджетів, відкриті в органах Державної казначейської служби, для здійснення передбачених ними видатків.

20. У разі коли видатки за рахунок субвенцій з державного бюджету здійснюються з бюджетів міст районного значення, районів у містах, сіл, їх об'єднань, селищ, міські (мм. Києва та Севастополя), районні держадміністрації та виконавчі органи міських (міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення) рад розподіляють субвенції, одержані відповідно до пункту 19 цього ПорядКСУ, пропорційно обсягам субвенцій, передбаченим таким бюджетам у рішеннях відповідних рад про бюджет.

21. Територіальні органи Державної казначейської служби в Автономній Республіці Крим, областях, мм. Києві та Севастополі перераховують протягом двох операційних днів на підставі платіжних доручень відповідних фінансових органів субвенції з державного бюджету на рахунки загального та спеціального фондів бюджетів міст районного значення, районів у містах, сіл, їх об'єднань, селищ, відкриті в органах Державної казначейської служби, для здійснення передбачених ними видатків.

22. Одержані суми субвенцій з державного бюджету перераховуються протягом одного операційного дня на рахунки головних розпорядників бюджетних коштів, відкриті в органах Державної казначейської служби.

Учасники розрахунків додатково зазначають у графі "призначення платежу" платіжного доручення норму закону про Державний бюджет України або рішення ради про бюджет на відповідний рік, якими передбачено надання субвенцій.

23. Порядок відкриття рахунків в органах Державної казначейської служби для зарахування субвенцій з державного і місцевих бюджетів, а також відображення проведених операцій у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності про виконання зазначених бюджетів устанавлюється Державною казначейською службою.

24. Обсяг субвенцій з державного бюджету, не використаний на кінець бюджетного періоду, перераховується в останній робочий день такого періоду органами Державної казначейської служби до державного бюджету.

25. Державна казначейська служба подає Мінфіну інформацію про суми субвенцій з державного бюджету, повернуті до нього, у розрізі місцевих бюджетів, зазначених у законі про Державний бюджет України та/або розписі державного бюджету на відповідний рік, і видів субвенцій.

26. Субвенції, передбачені конкретним місцевим бюджетам згідно із законом про Державний бюджет України та/або розписом державного бюджету на

відповідний рік, перераховуються Державною казначейською службою відповідно до пункту 17 цього ПорядКСУ на рахунки загального і спеціального фондів місцевих бюджетів, що зазначені у таких законі та/або розписі, відкриті в органах Державної казначейської служби в Автономній Республіці Крим, областях, мм. Києві та Севастополі.

27. Субвенції з одного місцевого бюджету іншому перераховуються органами Державної казначейської служби в обсягах, установлених рішеннями відповідних рад про бюджет, із:

загального фонду такого бюджету в межах річних бюджетних призначень згідно з розписом бюджету, з якого надаються субвенції, на рахунки загального фонду бюджету, якому вони надаються, відкриті в територіальних органах Державної казначейської служби в Автономній Республіці Крим, областях, мм. Києві та Севастополі;

спеціального фонду такого бюджету пропорційно річним обсягам, передбаченим у рішеннях ради про бюджет, в межах і за рахунок відповідних надходжень на рахунки спеціального фонду бюджету, якому вони надаються, відкриті в територіальних органах Державної казначейської служби в Автономній Республіці Крим, областях, мм. Києві та Севастополі.

28. Одержані суми субвенцій з одного місцевого бюджету іншому перераховуються протягом одного операційного дня на рахунки головних розпорядників бюджетних коштів, відкриті в органах Державної казначейської служби.

Учасники розрахунків у графі "призначення платежу" платіжного доручення додатково зазначають норму рішення ради про бюджет, якою передбачено надання субвенції.

29. Обсяг субвенцій з одного місцевого бюджету іншому, не використаний на кінець бюджетного періоду, перераховується в останній робочий день такого періоду органами Державної казначейської служби до бюджету, з якого вони надані.

30. Додаткова дотація з державного бюджету на вирівнювання фінансової забезпеченості місцевих бюджетів, додаткова дотація на компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів, що не враховуються під час визначення обсягу міжбюджетних трансфертів, внаслідок надання пільг, установлених державою, інші додаткові дотації перераховуються Державною казначейською службою один раз на місяць згідно з розписом державного бюджету.

Щомісячні суми додаткової дотації з державного бюджету на вирівнювання фінансової забезпеченості місцевих бюджетів перераховуються на аналітичні рахунки обліку доходів загального фонду бюджету Автономної Республіки Крим, обласних бюджетів, відкриті в територіальних органах Державної казначейської служби в Автономній Республіці Крим, областях, пропорційно обсягам додаткових дотацій, передбачених їм у законі про Державний бюджет України на відповідний рік.

Додаткові дотації на компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів, що не враховуються під час визначення обсягу міжбюджетних трансфертів, внаслідок надання пільг, установлених державою, інші додаткові дотації конкретним

місцевим бюджетам, передбачені згідно із законом про Державний бюджет України на відповідний рік, перераховуються Державною казначейською службою в обсягах згідно з розписом державного бюджету на рахунки таких бюджетів, відкриті в органах Державної казначейської служби.

31. Обсяг додаткової дотації на вирівнювання фінансової забезпеченості місцевих бюджетів до міських бюджетів (міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення) та районних бюджетів установлюється рішеннями Верховної Ради Автономної Республіки Крим та відповідної обласної ради про бюджет.

32. Міністерство фінансів Автономної Республіки Крим, головне фінансове управління облдержадміністрації подають протягом двох операційних днів після надходження суми додаткової дотації на вирівнювання фінансової забезпеченості місцевих бюджетів органам Державної казначейської служби платіжні доручення щодо їх перерахування на аналітичні рахунки обліку доходів загального фонду бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення, районних бюджетів, відкриті в органах Державної казначейської служби, пропорційно обсягам дотацій, передбачених їм у рішенні Верховної Ради Автономної Республіки Крим та відповідної обласної ради про бюджет.

33. Додаткові дотації на вирівнювання фінансової забезпеченості місцевих бюджетів з районних та міських (міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення) бюджетів бюджетам районів у містах, сіл, їх об'єднань, селищ, міст районного значення перераховуються органами Державної казначейської служби в обсягах, установлених рішеннями міських (міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення) та районних рад про бюджет, на аналітичні рахунки обліку доходів загального фонду таких бюджетів, відкриті у відповідних органах Державної казначейської служби, на підставі платіжних доручень районних та міських (міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення) фінансових органів.

34. Органи Державної казначейської служби перераховують протягом операційного дня після надходження платіжних доручень додаткові дотації на відповідні рахунки.

7.6. Казначейське обслуговування позабюджетних фондів.

Основним централізованим фондом фінансових ресурсів держави, як відомо, виступає бюджет. Кошти бюджету є знеособленими і забезпечують реалізацію її функцій. Однак, у держави можуть бути певні потреби, що мають особливе значення і тому повинні мати відповідне гарантоване фінансове забезпечення. З цією метою держава створює фонди цільового призначення. За своєю економічною сутністю державні цільові фонди – це грошові відносини з приводу розподілу та перерозподілу вартості суспільного продукту та частини національного багатства, пов'язаних з формуванням фінансових ресурсів в розпорядженні держави та використанням державних коштів для забезпечення розширеного відтворення, задоволення соціально-культурних потреб суспільства, матеріального стимулювання членів суспільства щодо пенсійного, соціального захисту населення,

розвитку науково-технічного потенціалу держави. Основне призначення державних цільових фондів полягає у: – забезпеченні соціального захисту населення шляхом виплати субсидій, пенсій, фінансування соціальної інфраструктури; – сприяння економічному піднесенню держави через фінансування, субсидування, кредитування вітчизняних підприємств; – фінансування природоохоронних заходів; – надання позик, кредитів. Джерелами формування доходів державних цільових фондів є: – бюджетне фінансування; – обов'язкові відрахування юридичних та фізичних осіб; – доходи від інвестування власних коштів; – добровільні внески, спонсорська допомога; – інші джерела. Державні цільові фонди поділяють на цільові бюджетні фонди (фонди, що входять до складу державного бюджету) і державні позабюджетні фонди (фонди, що не входять до складу державного бюджету). Під цільовими бюджетними фондами слід розуміти грошові фонди, що утворюються у складі бюджету держави за рахунок цільових джерел засобів і використовуються на фінансування певних державних чи місцевих витрат під контролем фіскальних органів держави. Наприклад, платежі до Фонду України соціального захисту інвалідів, збір за забруднення навколишнього природного середовища, цільові фонди, утворені Верховною Радою Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади. Реформування системи фінансів України на початку 90-х років призвело до появи нової ланки загальнодержавної системи фінансів – позабюджетних фондів. Особливе значення серед них мають соціальні позабюджетні фонди (Пенсійний фонд України, Фонд соціального страхування України з тимчасової втрати працездатності, Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань). Специфікою позабюджетних фондів є чітке закріплення дохідних джерел і, як правило, суворе цільове їх використання. Джерелами формування позабюджетних фондів є: спеціальні податки і збори, асигнування із державного і місцевих бюджетів, спеціальні позики, добровільні поступлення. Поступлення можуть формуватися також від капіталізації частини тимчасово вільних засобів позабюджетних фондів (як, наприклад, покупка цінних паперів, інвестування тощо). В управлінні та контролі за коштами бюджетних та позабюджетних фондів є певні відмінності: по-перше, використання коштів бюджетними фондами регламентується законодавством та органами влади, а використання коштів позабюджетних фондів – законодавством та виконавчими дирекціями фондів, при цьому є реальна можливість використання коштів в оперативному режимі; по-друге, контроль за діяльністю і використанням коштів бюджетних фондів здійснює Верховна Рада України, а позабюджетні фонди не підлягають контролю з боку законодавчих органів. Контроль здійснюється податковими інспекціями, фінансовими відділами і виконавчими дирекціями фондів.

10.2.Порядок зарахування коштів до державних цільових фондів Відповідно до ст. 58 Закону України "Про Державний бюджет України на 2002 рік" кошти державних позабюджетних фондів, крім Пенсійного фонду України, обслуговуються органами Державного казначейства України. Однак на засіданні Кабінету Міністрів України від 29 травня 2002 року розглядалось питання щодо

порядку ДКСУ переведення та консолідації коштів Пенсійного фонду на єдиному казначейському рахунку (витяг з протоколу № 13 засідання). Здійснюється також переведення на обслуговування до органів Державного казначейства коштів Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності та повнофункціональне казначейське обслуговування митних органів за видатками. Для цього в органах Державного казначейства відкриваються рахунки за балансовими рахунками 3717 "Рахунки державних позабюджетних фондів" та 3718 "Рахунки для обліку коштів від приватизації". Порядок відкриття цих рахунків регламентується листом Державної казначейської служби України від 10.01.2002 року № 07-06/45-254 і повинен здійснюватися наступним чином: 3717KPVV900NNN, де К – ключ, що вираховується автоматично,

Р- ознака фонду,

VV- вид надходження, NNN – код території, взятий з довідника адміністративно- територіальних одиниць відповідних бюджетів. Ознака фондів до рахунку 3717 "Рахунки державних цільових фондів" мають наступний вигляд: 1 – Пенсійний фонд України, 2- Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності 3- Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, 4- Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, 5- Фонд державного майна України. Рахунки за балансовим рахунком 3718 "Рахунки для обліку коштів від приватизації" відкриваються за аналогічною схемою. Рахунки за балансовим рахунком 3717 "Рахунки державних позабюджетних фондів" в розрізі районів відкриваються наступним чином: 3717KPVV9BBNN де аналітичний параметр BB має наступні значення: 00 – надходження, 01 – використання.

Казначейське обслуговування коштів від приватизації державного майна

Кошти, одержані від продажу державного майна та майна, що належить Автономній республіці Крим, інші надходження, безпосередньо пов'язані з процесом приватизації (від покупців за подання заяви на приватизацію; реєстраційний збір за реєстрацію покупців на участь в аукціоні, конкурсі; суми штрафних санкцій за несвоєчасні розрахунки за придбані об'єкти приватизації; надходження від продажу патентів на право оренди приміщень; відсотки, нараховані на суму відстрочених платежів тощо), зараховуються до позабюджетного Державного фонду при приватизації України та позабюджетного фонду приватизації Автономної Республіки Крим.

Кошти, які надходять від приватизації державного майна, зараховуються на рахунки, відкриті в органах Державного казначейства (на центральному і територіальному рівнях) на ім'я Фонду державного майна України за балансовим рахунком 3718 "Рахунки для обліку коштів від приватизації". Органи Державного казначейства наступного дня після зарахування коштів, одержаних від приватизації, надають представникам Фонду державного майна України виписки із зазначених рахунків та реєстр розрахункових документів до них. На підставі підготовлених Фондом державного майна України платіжних доручень, кошти перераховуються на відповідні рахунки, відкриті у Державному казначействі України (центрального рівня): 3231 "Гранти, отримані загальним фондом державного бюджету", 3232 "Гранти, отримані спеціальним фондом державного бюджету" Плану рахунків

бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів, затвердженого наказом Державної казначейської служби України від 28.11.2000 № 119 із змінами та доповненнями. Нормативи відрахувань коштів затверджуються Законом України "Про Державний бюджет України на 2002 рік". На рахунки, відкриті у Державному казначействі України в розрізі територій за балансовим рахунком 3231 зараховуються: 97% надходжень від приватизації державного майна (крім об'єктів, для яких передбачено окремих розподіл коштів відповідно до Державної програми приватизації на 2000-2002 роки) та інших надходжень, безпосередньо пов'язаних з процесом приватизації (код 406100); 97% надходжень від приватизації об'єктів незавершеного будівництва, фінансування яких здійснювалося виключно за рахунок централізованих капітальних вкладень (код 406200); 97% надходжень від продажу об'єктів приватизації, у тому числі віднесених відповідно до пункту 5 Державної програми приватизації на 2000-2002 роки до об'єктів групи Ж (крім об'єктів незавершеного будівництва), що виділяються у балансі підприємств (код 406400). На рахунки, відкриті у Державному казначействі України в розрізі територій за балансовим рахунком 3232 зараховуються: 90% надходжень від приватизації об'єктів незавершеного будівництва, що споруджувалися відповідно до Чорнобильської будівельної програми (код 406300); 75% надходжень, отриманих від продажу акцій відкритих акціонерних товариств за переліком, визначеним Кабінетом Міністрів України, для ліквідації наслідків аварії на очисних спорудах міста Харкова (код 406500); 98% надходжень від приватизації підприємств, що належать до сфери управління Міністерства оборони України (код 406600). Крім цього, на рахунки, відкриті у Державному казначействі України за балансовим рахунком 3232 зараховуються кошти, які витрачаються на заходи, пов'язані з проведенням приватизації державного майна, а саме: 3% надходжень за кодом 406100; 3% надходжень за кодом 406200; 3% надходжень за кодом 406400; 10% надходжень за кодом 406300; 25% надходжень за кодом 406500; 2% надходжень за кодом 406600; Видатки за рахунок коштів, які спрямовуються на заходи, пов'язані з виконанням Державної програми приватизації, здійснюються відповідно до ПорядКСУ виконання державного бюджету за видатками за умови функціонування внутрішньої платіжної системи, затвердженого наказом Державної казначейської служби України від 10.08.2001 року № 140. Рахунки за балансовими рахунками 3231 та 3232 відкриваються за наступною схемою: 3231 К FFFFFXXX. 3232 К FFFFF XXX, де К – ключ, що вираховується автоматично, FFFFF – код фінансування, відповідно до класифікації фінансування бюджету за типом боргового зобов'язання, XXX – код території.

Порядок зарахування коштів до Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття з 1 січня 2001 року набрав чинності Закон України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття". Функції по управлінню страхуванням на випадок безробіття, провадженням збору та акумуляцією страхових внесків, контролю за використанням коштів, виплатою забезпечення та наданням соціальних послуг, здійснення інших функцій згідно з цим Законом подано на Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття. Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на

випадок безробіття створився як правонаступник Фонду сприяння зайнятості населення з метою управління страхуванням на випадок безробіття, провадження збору та акумуляції страхових внесків, контролю за використанням коштів, виплати забезпечення та надання соціальних послуг, здійснення інших функцій згідно із Законом і статутом Фонду. Згідно із Законом "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування України на випадок безробіття" джерелами коштів Фонду є: страхові внески страхувальників (роботодавців, застрахованих осіб); асигнування державного бюджету; суми фінансових санкцій, що визначені Законами України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття", "Про зайнятість населення"; благодійні внески підприємств, установ, організацій та фізичних осіб; інші надходження відповідно до законодавства України. Відповідно до чинного законодавства кошти Фонду використовуються на: допомогу по безробіттю; матеріальну допомогу у період професійної підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації безробітного; матеріальну допомогу по безробіттю; допомогу на поховання у разі смерті безробітного або особи, яка перебувала на його утриманні; професійну підготовку або перепідготовку; підвищення кваліфікації та профорієнтацію; пошук підходящої роботи та сприяння у працевлаштуванні; інформаційні та консультаційні послуги, пов'язані з працевлаштуванням; виплату забезпечення та надання соціальних послуг; відшкодування Пенсійному фонду України витрат, пов'язаних із достроковим виходом на пенсію осіб; фінансування витрат на утримання та забезпечення діяльності виконавчої дирекції Фонду та її робочих органів; створення резерву коштів фонду тощо. Як показують розрахунки доходи Фонду формуються головним чином за рахунок внесків роботодавців – їх питома вага становить 70%, частка коштів, що надходять внаслідок утримань із заробітків працюючого населення є не такою значною – 15%. Надходження у вигляді асигнувань з Держбюджету та інших джерел є незначними (відповідно 3% та 5%). Така мала частка надходжень із бюджету пояснюється тим, що Фонд є самодостатнім. Якщо аналізувати видаткову частину бюджету Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, то помітним є те, що найбільша частка коштів витрачається на фінансування матеріального забезпечення та соціальні послуги – 72%; достатньо значною є питома вага витрат – 10,7% – на утримання та забезпечення діяльності виконавчої дирекції, її робочих органів, управління Фондом; 6,7% – на розвиток матеріальної та інформаційної бази Фонду; 5,6% – на відшкодування Пенсійного фонду. Кошти Фонду загальнодержавного страхування на випадок безробіття не входять до складу державного бюджету. Для централізованого зарахування коштів до Фонду в управліннях Державного казначейства відкриваються аналітичні рахунки за балансовим рахунком 3717 "Рахунки державних позабюджетних фондів" в розрізі відділень. Щоденно на аналітичні рахунки відділень Державного казначейства надходять кошти до фонду в розрізі видів надходжень. Засобами програмного забезпечення ці кошти акумулюються в обласних управліннях на окремих аналітичних рахунках, з яких відбувається перерахування коштів на центральний рівень. Для перерахування коштів регіональні відділення Фонду подають до управлінь Державного казначейства платіжні доручення, на підставі яких проводиться відповідне перерахування коштів. На наступний день органи

Державного казначейства подають фондам банківські виписки з рахунку, де відслідковується рух коштів за цим рахунком. Далі проводиться звірка на предмет проведення операцій за попередній день. За результатами проведених перерахувань щоденно складається оборотно-сальдова відомість по рахунку 3717 "Рахунки державних позабюджетних фондів", де показуються надходження та використання коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття.

Порядок проходження коштів Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань з метою повного та своєчасного виконання обов'язків Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України щодо здійснення соціальних послуг та виплат, передбачених Законом України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності", запроваджується казначейське обслуговування цього фонду. Для обліку надходжень та здійснення платежів до Фонду органам виконавчої дирекції Фонду у відповідних територіальних органах Державного казначейства відкриваються рахунки за балансовим рахунком 3717 "Рахунки державних позабюджетних фондів" Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів, затвердженого наказом Державної казначейської служби України від 28.11.2000 року № 119, із змінами та доповненнями. Платники сплачують внески до Фонду на рахунки, відкриті на ім'я відділень виконавчої дирекції Фонду в районах та містах обласного значення. Платники внесків до Фонду у містах Києві та Севастополі сплачують внески на рахунки, відкриті на ім'я управлінь виконавчої дирекції Фонду у містах Києві та Севастополі. Кошти, які надійшли на рахунки, відкриті на ім'я відділень виконавчої дирекції Фонду для зарахування надходжень, щоденно на підставі платіжних доручень перераховуються на відповідні рахунки, відкриті на ім'я управлінь виконавчої дирекції Фонду в Автономній Республіці Крим та областях. Зазначені кошти відділень виконавчої дирекції Фонду можуть акумулюватись органами Державного казначейства (на підставі договорів на розрахунково-касове обслуговування Фонду) на рахунках управлінь виконавчої дирекції Фонду в Автономній Республіці Крим та областях в автоматизованому режимі. На підставі платіжних доручень управлінь виконавчої дирекції Фонду не рідше ніж два рази на тиждень кошти у повному обсязі перераховуються на рахунок, відкритий у Державному казначействі України (центрального рівня) на ім'я Фонду за балансовим рахунком 3717 "Рахунки державних позабюджетних фондів". У окремих випадках, на підставі наказів виконавчої дирекції Фонду, кошти, які надійшли на доходні рахунки управлінь виконавчої дирекції Фонду, можуть використовуватись для здійснення виплат. Інформацію про проведені виплати управління виконавчої дирекції Фонду у день здійснення таких операцій подають до виконавчої дирекції Фонду. Державне казначейство (центрального апарату) на підставі платіжних доручень Фонду перераховує кошти на рахунки для здійснення платежів управлінь виконавчої дирекції фонду. Зазначені кошти використовуються за напрямками, визначеними

Фондом. Управління виконавчої дирекції Фонду розподіляють отримані кошти між відділеннями виконавчої дирекції Фонду. Розподіл здійснюється згідно зі затвердженими кошторисами та фактичною потребою відділень. Кошти перераховуються органами Державного казначейства за призначенням на підставі платіжних доручень управлінь виконавчої дирекції Фонду в Автономній Республіці Крим та областях. Відділення виконавчої дирекції Фонду з рахунків, відкритих у відповідних територіальних органах Державного казначейства, перераховують кошти на здійснення виплат потерпілим. Виплати потерпілим здійснюються з рахунків, відкритих робочим органам виконавчої дирекції Фонду в установах банків, або через відділення зв'язку. Органи Державного казначейства після проведення операцій на рахунках Фонду надають їх представникам виписки з рахунків та додають до них реєстри розрахункових документів. Повернення зайво або помилково зарахованих на рахунки Фонду коштів здійснюється органами Державного казначейства на підставі платіжних доручень управлінь та відділень виконавчої дирекції Фонду. Відповідальність за цільове направлення та використання коштів несуть управління та відділення виконавчої дирекції Фонду.

Питання для самоперевірки:

1. Характеристика місцевих бюджетів.
2. Міжбюджетне фінансування.
3. Процедури казначейського обслуговування місцевих бюджетів за доходами.
4. Процедури казначейського обслуговування місцевих бюджетів за видатками.
5. Операції за власними коштами розпорядників коштів місцевих бюджетів.

ЛЕКЦІЯ №8

ТЕМА 8

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТІВ

ЗМІСТ ТЕМИ

- 8.1. **Комп'ютерне та програмне забезпечення казначейських операцій.**
- 8.2. **Інформаційна система управління та контролю за виконанням бюджету.**
- 8.3. **Система електронних платежів Національного банку України.**
- 8.4. **Загальна характеристика системи «клієнт-банк».**
- 8.5. **Облікова політика державного казначейства.**
- 8.6. **Система бухгалтерського обліку виконання бюджетів. Організація бюджетного обліку.**
- 8.7. **План рахунків як засіб реєстрації в обліку операцій. Структура плану рахунків. Внутрішня побудова рахунків.**

Рекомендована література: [12, с.63-95], [17, с.117-152], [25, с. 77-93]

Основні терміни і поняття: облікова політика державного казначейства. Система бухгалтерського обліку виконання бюджетів. організація бюджетного обліку бюджетний запит, бюджетний розпис, бюджетне призначення, резервний фонд, бюджетне асигнування, бюджетне зобов'язання, бюджетне планування, бюджетне прогнозування, бюджетні повноваження Державного казначейства, бюджетна пропозиція, попередній контроль, бюджетне правопорушення

8.1. Комп'ютерне та програмне забезпечення казначейських операцій

Важливим елементом платіжної системи є технічне забезпечення здійснення платежів. А вже впровадження казначейської форми касового виконання Державного бюджету України можливе за умов застосування сучасних інформаційно-обчислювальних технологій, що передбачають комплексне використання комп'ютерної техніки та програмних продуктів. Це, у свою чергу, зумовлює необхідність розробки та затвердження програми їх створення з визначенням етапів, термінів, обсягів та джерел фінансування.

З моменту входження в Систему електронних платежів Національного банку України органи Державного казначейства використовували у своїй роботі різні програмні продукти: "ТАСК", "ІСАОД", "УНІТІ БАРС" та АС "Казна". Такий стан справ призводив до певних ускладнень у роботі всієї системи

Державного казначейства України. У процесі випробовування та тестування цих програмних продуктів виявились їх недоліки та неможливість адаптувати для розв'язання назрілих проблем та нових функцій щодо казначейського виконання державного бюджету. Це не давало очікуваного позитивного результату згідно з баченням їх функціонування у нових умовах роботи казначейства.

Оскільки програмний продукт АС "Казна" найповнішою мірою забезпечував функціональність системи, було прийнято рішення про використання єдиного прикладного програмного забезпечення, розробленого Дніпропетровським управлінням ДКСУ, по всій країні. На сьогодні розроблено "Типову схему КТЗ УДК областей, АР Крим, м. Києва та Севастополя і центрального апарату Державного казначейства України", яка забезпечує підконтрольний вихід в Інтернет, захист комп'ютерних систем від несанкціонованого доступу, викривлення і знищення інформації, а також зараження комп'ютерів вірусами. Це дозволить запровадити АС "Казна" в регіонах і на ЕВ-сайті Державного казначейства України, на якому буде розміщена вся інформація за доходами як державного, так і місцевих бюджетів.

Листом Державної казначейської служби України від 17.05.2002 08-06/142 до управлінь доведено "План робіт по впровадженню АС "КАЗНА" в Державному казначействі України для обслуговування державного бюджету за видатками". Ним передбачено календарний план підготовчих робіт, що включає системно-

технічне, фінансове та організаційне забезпечення, а також етапи переходу управлінь на застосування АС "КАЗНА".

Структура інформаційно-обчислювальної системи органів Держказначейства залежить від низки факторів: характеру виконуваних функцій та завдань, інструктивно-нормативної бази, внутрішньої організаційної структури тощо. Кожен з цих факторів суттєвим чином впливає на організацію інформаційно-обчислювальної мережі Державного казначейства.

Нинішній стан охоплення казначейськими функціями, враховуючи інформаційну насиченість системи, її багаторівневу ієрархічну структуру, функціональну складність та необхідність роботи практично в реальному режимі часу синхронно з банківською системою, стало можливим завдяки проведеній значній роботі з автоматизації інформаційно-обчислювальних процесів.

Державне казначейство України та його регіональні органи функціонують на даний час на достатньо високому рівні автоматизації, що є хорошим підґрунтям для створення єдиної державної системи передачі даних з високим ступенем надійності та власною системою захисту інформації. Система захисту – це сукупність правових і морально-технічних норм, організаційних (адміністративних) заходів та програмно-технічних засобів, які спрямовані на протидію загрозам для платіжної системи і метою яких є мінімізація можливих збитків користувачів і власників платіжної системи.

Створення надійної системи захисту можна розділити на чотири основних етапи: аналіз можливих загроз, розробка (планування) системи захисту; реалізація системи захисту; супроводження системи захисту під час експлуатації платіжної системи. Усі етапи нерозривно пов'язані між собою. У процесі впровадження та експлуатації платіжної системи необхідно постійно аналізувати достатність системи захисту та можливість виникнення загроз, які не були враховані під час першого етапу. Тому процес створення системи захисту є постійним і потребує уваги та безперервного ретельного аналізу роботи платіжної системи.

У структурі органів Держказначейства створені Відділи захисту інформації, об'єктом діяльності яких є інформаційно-обчислювальна система центрального апарату та регіональних органів Державного казначейства, а також її користувачі. Основним завданням цих відділів є забезпечення захисту від несанкціонованого доступу до інформаційно-обчислювальної мережі та платіжних систем, шляхом налагодження та впровадження відповідних систем захисту інформації, проведення постійного аналізу стану їх безпеки, обігу електронної банківської інформації, формування політики безпечної електронної банківської інформації і дотримання правил захисту працівниками казначейства на всіх рівнях.

Спільно з Управлінням інформаційних технологій та Управлінням внутрісистемних та міжбанківських розрахунків Відділи захисту інформації організують роботу щодо впровадження засобів захисту в обчислювальній мережі Державного казначейства, координують розробки програмно-технічних

комплексів та нової банківської техніки, програм обробки електронної інформації з метою впровадження політики безпечної обробки банківської електронної інформації. Вони також проводять аналіз стану захищеності локальних мереж Державної казначейської служби України цілому, захист від комп'ютерних вірусів.

Управління інформаційних технологій у свою чергу забезпечує розробку та впровадження автоматизованих робочих місць, автоматизованого опрацювання інформації в системі Держказначейства на підставі діючої інструктивно-нормативної бази виконання бюджетів, бухгалтерського обліку та звітності, а також здійснення контролю за ефективним функціонуванням програмно-технічних комплексів. Воно організовує роботу по вдосконаленню системи управління органами Державного казначейства на основі застосування сучасних економіко-математичних методів, технічних засобів і новітніх інформаційних технологій.

8.2. Інформаційна система управління та контролю за виконанням бюджету.

Важливим напрямом Стратегії виступає напрям створення уніфікованої організаційної та інформаційної облікової системи. В межах цього напрямку

виділено такі завдання: модернізація фінансово- бухгалтерських служб; забезпечення казначейського обслуговування усіх суб'єктів державного сектору; адаптація бюджетної системи, створеної на засадах програмно-цільового методу, до нових методологічних принципів системи бухгалтерського обліку; посилення контролю з боку органів Державної казначейської служби України (далі – ДКСУ) за дотриманням єдиних правил ведення бухгалтерського обліку і складення звітності; удосконалення системи підготовки та перепідготовки кадрів фінансово-бухгалтерських служб; уніфікацію програмного забезпечення, що використовується суб'єктами державного сектору, з метою забезпечення обміну інформацією між Міністерством фінансів України, органами ДКСУ і суб'єктами державного сектору з використанням баз даних та інформаційних систем.

На виконання кожного з завдань Постановою Кабінету Міністрів України №34 встановлено певний термін (табл.1).

Таблиця 1

Основні завдання Стратегії зі створення уніфікованої організаційної та інформаційної облікової системи

Завдання	Терміни
Нормативно-правове врегулювання питання функціонування фінансово-бухгалтерських служб суб'єктів державного сектору, в тому числі головних бухгалтерів	2010-2011
Нормативно-правове врегулювання питання повноважень органів ДКСУ в процесі здійснення ними контролю бюджетних повноважень при зарахуванні надходжень, прийнятті зобов'язань та проведенні платежів	2007-2009
Створення інформаційно-аналітичної системи моніторингу виконання бюджетів у режимі реального часу	2008-2015
Уніфікація програмного забезпечення з бухгалтерського обліку суб'єктів державного сектору	2008
Організація навчання та підвищення кваліфікації фахівців Міністерства фінансів, органів ДКСУ, працівників фінансово-бухгалтерських служб бюджетних установ та державних цільових фондів	2011-2015

На виконання цих завдань внесено зміни до Бюджетного кодексу України (ст. 56) та Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» (ст. 8), відповідно до яких Кабінет Міністрів України встановлює завдання та функціональні обов'язки бухгалтерських служб, повноваження керівників бухгалтерської служби у бюджетних установах та вимоги до їх професійно-кваліфікаційного рівня [8, 9]. Також, стаття 112 оновленого Бюджетного кодексу України закріплює положення, відповідно до якого до повноважень Державної казначейської служби України з контролю за дотриманням бюджетного законодавства належить здійснення контролю за: веденням бухгалтерського обліку всіх надходжень і витрат державного бюджету та місцевих бюджетів, складанням та поданням фінансової і бюджетної

звітності; бюджетними повноваженнями при зарахуванні надходжень бюджету; відповідністю кошторисів розпорядників бюджетних коштів показникам розпису бюджету; відповідністю взятих бюджетних зобов'язань розпорядниками бюджетних коштів встановленим бюджетним асигнуванням, паспорту бюджетної програми (у разі застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі); відповідністю платежів взятим бюджетним зобов'язанням та відповідним бюджетним асигнуванням [9].

Оскільки органи Державної казначейської служби України виконують функції з обслуговування виконання бюджетів та кошторисів, контроль бюджетних повноважень при зарахуванні надходжень, прийнятті зобов'язань та проведенні платежів з їх боку передбачає певні процедури. Так, в процесі виконання дохідної частини бюджетів органи ДКСУ здійснюють контрольні дії на стадії зарахування, повернення помилково та надмірно зарахованих платежів, розмежування надходжень між рівнями бюджетів та фондами, при наданні дотації вирівнювання місцевим бюджетам та перерахуванні міжбюджетних трансфертів, а також при перерахуванні коштів одержувачам. Контрольні повноваження органів Державного казначейства в процесі обслуговування бюджетів за доходами визначені Порядком казначейського обслуговування державного бюджету за доходами та іншими надходженнями, затвердженим наказом Державної казначейської служби України від 19.12.2000 р. №131, та Порядком казначейського обслуговування місцевих бюджетів, затвердженим наказом Державної казначейської служби України від 04.11.2002 р. №205. Порядок повернення платниками помилково або надмірно сплачених податків, зборів (обов'язкових платежів) регламентується наказом Державної казначейської служби України від 10.12.2002 р. за №226, а взаємодія органів Державної податкової служби України, фінансових органів та органів Державної казначейської служби України в процесі повернення помилково та/або надмірно сплачених податків, зборів – спільним наказом Державної податкової адміністрації України, Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України від 03.02.2005 р. №58/78/22, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 18.02.2005 р. за №247/10527.

У процесі обслуговування розпорядників бюджетних коштів органи ДКСУ здійснюють реєстрацію та облік бюджетних зобов'язань розпорядників бюджетних коштів і відображає їх у звітності про виконання бюджету. При реєстрації бюджетних зобов'язань здійснюється перевірка відповідності напрямів витрачання бюджетних коштів бюджетному асигнуванню, паспорту бюджетної програми (у разі застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі) (ст. 48 Бюджетного кодексу України). Контрольні повноваження органів ДКСУ за ним напрямом визначені Наказом ДКСУ від 02.03.2012 р.

№309 Про затвердження Порядку реєстрації та обліку бюджетних зобов'язань розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних

коштів в органах Державної казначейської служби України. В процесі обслуговування розпорядників бюджетних коштів органи ДКСУ здійснюють контроль за відповідністю платежів взятим бюджетним зобов'язанням та відповідним бюджетним асигнуванням (ст. 49 Бюджетного кодексу України). Контрольні повноваження органів Державної казначейської служби України щодо перевірки та виконання платіжних доручень визначені Наказами ДКСУ від 30.09.2011 № 1223 Про затвердження Порядку обслуговування державного бюджету за видатками та операціями з надання та повернення кредитів, наданих за рахунок коштів державного бюджету та від 04.11.2002 № 205 Про затвердження Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів.

Вивчення нормативних документів з питань організації бухгалтерського обліку вказує на фактичне виконання завдання з нормативно-правового регулювання функціонування фінансово- бухгалтерських служб суб'єктів державного сектору, в тому числі головних бухгалтерів. Так, у 2011 році затверджено нормативні документи, які виступають інструментом реалізації вказаного завдання. Йдеться про Постанову Кабінету Міністрів України № 59 від 26.01.2011р. «Про затвердження Типового положення про бухгалтерську службу бюджетної установи», а також Накази Міністерства фінансів України № 214 від 21.02.2011р «Про затвердження Порядку погодження призначення на посаду та звільнення з посади головного бухгалтера бюджетної установи» і №1537 від 01.12.2011 «Про затвердження Порядку проведення оцінки виконання головним бухгалтером бюджетної установи своїх повноважень».

Отже, відповідно до таблиці 1, фактично невиконаними є завдання зі створення інформаційно-аналітичної системи моніторингу виконання бюджетів у режимі реального часу, а також уніфікації програмного забезпечення з бухгалтерського обліку суб'єктів державного сектору. Вочевидь, перше завдання може бути розв'язано виключно за умов виконання першого – розробки уніфікованого програмного забезпечення з бухгалтерського обліку суб'єктів державного сектору.

Виконання останнього з завдань потребує чіткої обґрунтованої постановки завдань зі створення програмного забезпечення бухгалтерського обліку виконання бюджетів в органах Державної казначейської служби України, в бюджетних установах та цільових фондах, які і виступають суб'єктами бухгалтерського обліку в державному секторі. При формуванні такого завдання мають бути чітко визначені об'єкти бухгалтерського обліку, порядок узагальнення інформаційних даних за ними та інформаційні потоки на вході та на виході з системи бухгалтерського обліку в державному секторі. Зауважимо, що склад об'єктів бухгалтерського обліку в державному секторі може бути ідентифіковано за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку в державному секторі, який на сьогодні розроблено та затверджено Міністерством фінансів України 19 [10]. Втім, порядок узагальнення інформації про ці об'єкти в межах рахунків бухгалтерського обліку є невизначеним через

відсутність єдиного плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі. В зв'язку цим, вбачається доречним внесення змін до Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі України в частині визначених термінів створення інформаційно-аналітичної системи моніторингу виконання бюджетів у режимі реального часу, а також уніфікації програмного забезпечення з бухгалтерського обліку суб'єктів державного секторі з перенесення строків виконання вказаних завдань та 2014 рік.

Висновки. В процесі опрацювання спеціалізованих наукових, практичних літературних джерел, а також вітчизняних нормативно-правових актів з питань бухгалтерського обліку в державному секторі встановлено, що переважна більшість завдань Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі України на 2007-2012 роки в частині створення уніфікованого організаційного та інформаційного забезпечення системи бухгалтерського обліку в державному секторі виконана. Допущене відставання в частині створення інформаційно-аналітичної системи моніторингу виконання бюджетів у режимі реального часу, а також уніфікації програмного забезпечення з бухгалтерського обліку суб'єктів державного секторі потребує прискорення розробки єдиного плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі та внесення відповідних змін до Постанови Кабінету Міністрів України №34 від 16.01.07

8.3. Система електронних платежів Національного банку України.

Важливим складовим чинником успішного функціонування платіжної системи є нормативно-правова база, орієнтована на створення сприятливих умов для її ефективної діяльності, забезпечення своєчасного завершення розрахунків між суб'єктами господарювання.

Базовим законом, що визначає загальні засади функціонування платіжних систем в Україні та загальний порядок проведення переказу коштів у межах України є Закон України “Про платіжні системи та переказ коштів в Україні”. Цим Законом систему електронних платежів Національного банку України (далі – СЕП) визначено державною системою міжбанківських розрахунків.

Основним нормативно-правовим актом Національного банку України, що визначає загальні вимоги щодо функціонування в Україні СЕП та порядКСУ виконання міжбанківського переказу коштів через кореспондентські рахунки банків-резидентів, філій іноземних банків у національній валюті України, є Інструкція про міжбанківський переказ коштів в Україні в національній валюті, затверджена постановою Правління Національного банку України від 16.08.2006 № 320, зареєстрована в Міністерстві юстиції України 06.09.2006 за № 1035/12909 (зі змінами).

СЕП забезпечує здійснення розрахунків у межах України між банками як за дорученнями клієнтів банків, так і за зобов'язаннями банків та інших

учасників системи. У СЕП виконуються міжбанківські перекази у файловому режимі та в режимі реального часу. Здійснення банком початкових платежів у файловому режимі є обов'язковим, а в режимі реального часу – за його вибором. Разом з тим учасник системи, який працює в СЕП у файловому режимі, забезпечує приймання платежів у режимі реального часу.

У файловому режимі обмін міжбанківськими електронними розрахунковими документами здійснюється шляхом приймання-передавання документів, сформованих у файл. Тривалість технологічного циклу становить 15 – 20 хвилин.

У режимі реального часу кошти зараховуються на рахунок отримувача негайно, у момент надходження платежу від відправника до СЕП. Саме це є головною ознакою платіжних систем класу RTGS згідно з міжнародною класифікацією.

1. Загальна характеристика системи «клієнт-банк».

Розрахункове обслуговування є однією з сфер до банку надає свої послуги із найдавніших часів. Розрахункове обслуговування клієнтів є однією із трьох базових операцій банків, котрі класифікують їхні як особливі фінансові установи, що називаються банками. Розрахункові операції полягають у забезпеченню руху грошових коштів на рахунках клієнтів банків згідно із їхніми розпорядженнями. Ці операції посідають особливе місце в банківській діяльності та економічній системі в цілому через ті, що смердоті забезпечують успішне та ефективного функціонування економіки та перебіг економічних процесів як на мікро- то й на макрорівнях.

Розрахункове обслуговування тісно пов'язане із усіма іншими банківськими операціями. Будь-яка операція як активна, то й пасивна, то й надання інших послуг, обов'язково супроводжується здійсненням платежу.

За своїм характером ці операції є послугами й них банки стягують плату із клієнтів у вигляді комісійної винагороди. Одержання таких доходів обходиться банкам відносно дешево й без значних ризиків для їхнього фінансового стану. Тому зростання обсягів розрахункових операцій є надійним й вигідним способом збільшення доходів й підвищення рентабельності банківської діяльності.

Для клієнтів банків розрахункові операції забезпечують одержання копійчаного еквіваленту за реалізовану продукцію чи надані послуги, оплату необхідних ресурсів, виплату заробітної плати працівникам, оплату інших зобов'язань, накопичення та використання заощаджень тощо. Тому чим швидше та надійніше банки здійснюватимуть розрахункове обслуговування своїх клієнтів, тим кращі умови створюватимуться в останніх для відтворювального процесу, зміцнення платіжної дисципліни, оздоровлення фінансового стану. Визначальне місце у забезпеченню оперативності та надійності проведення платежів посідає система «клієнт-банк». Засоби електронної доставки

платіжних доручень дозволяють скоротити до мінімуму процес пересилки документа та його обробку операціоністом банку перед відправленням на наступні стадії проведення операцій.

Важлива роль своєчасного здійснення грошових платежів у забезпеченню функціонування економіки кожної країни обумовлює необхідність створення спеціальних платіжних систем, спроможних надати усім економічним агентам (фізичним та юридичним особам) можливість виконати свої платіжні зобов'язання, включаючи можливість оперативно виконувати заповідання дотримання платіжної дисципліни.

Відповідно в Україні “Про платіжні системи та переказ грошей в Україні” платіжна система – це платіжна організація, члени платіжної системи та сукупність відносин, що виникають між ними при проведенні переказу грошей. Проведення переказу грошей є обов'язковою функцією, що має виконувати платіжна система. Внутрішньодержавна платіжна система – платіжна система, в якій платіжна організація є резидентом та яка здійснює свою діяльність й забезпечує проведення переказу грошей виключно в межах України, а міжнародна платіжна система – це платіжна система, в якій платіжна організація може бути як резидентом, то й нерезидентом й котра здійснює свою діяльність на території двох й понад країн та забезпечує проведення переказу грошей із однієї країни в іншу.

Встановлення в межах платіжної системи для всіх її учасників визначених законом норм та правил ставити їхні у рівні умови й захищає інтереси шкірного. Тому створення високоефективної, дієвої та надійної платіжної системи є одним з ключових економічних завдань держави. На сьогоднішній біля світовому масштабі найбільшої популярності набирають електронні платіжні системи, що дозволяють оперативно проводити розрахунки, а отже і прискорювати економічний розвиток компаній, держави, та економіки вцілому. Система “клієнт-банк” є засобом обміну інформацією в електронній платіжній системі країни, виконуючи функцію постачальника платіжних документів в електронному вигляді від клієнта банку до самої установи банку, а також зворотній зв'язок із доставкою інформативних та підтверджуючих матеріалів. Принцип побудови електронної платіжної системи показано на Рис. 1.1.1.

Використання електронних засобів доставки інформації У т.ч.
використання системи “клієнт-банк” Використання паперових засобів доставки інформації

Рис. 1.1.1. Типова схема побудови платіжної системи країни

Особливе місце в платіжних системах посідають банки. Вони не лише беруть доля в них як звичайні платники та одержувачі коштів, а і як посередники в платежах, покликані якнайшвидше, в режимі реального години доставити грошові кошти від платника до одержувача. Цю своєї ролі у платіжній системі банки виконують через сукупність розрахункових операцій, котрі, по суті, є ключовим елементом платіжної системи, й забезпечують

функціонування всього копійчаного обороту.

У організації розрахункових операцій можна виділити три етапи: . підготовка організаційних, технічних та технологічних передумов для здійснення платежу; . підготування та передача інформації щодо платежу; . переказування чи передавання грошей – сам платіж.

На першому етапі здійснюються такі дії, як відкриття у трилітрові банки рахунків для учасників платіжної системи, створення систем зв'язку, приймання, оброблення, обліку та передавання інформації, емісія платіжних карток тощо. Система “клієнт-банк” приймає доля в розрахункових операціях банку уже на цьому етапі шляхом створення систем зв'язку, механізмів оброблення та передавання інформації.

На іншому етапі виконується підготовка, забезпечення захисту, та перевірка на справжність інформації, що передається банку, необхідної для здійснення платежу на певних носіях, за допомогою певних інструментів. Електронні документи є складовою частиною інформації, що передається банку для виконання певних операцій. Система “клієнт-банк” допомагає формувати платіжні документи, виходячи із визначених правил побудови, шифрує інформацію задля захисту від злочинних дій третіх осіб та за допомогою вбудованої поштової програми переправляє документи до банку.

На третьому етапі здійснюється переказування грошей із рахунку платника на рахунок одержувача, приймання-видання готівки із рахунків клієнтів чи залік взаємної заборгованості.

Розрахункові операції банки здійснюють із урахуванням загальних принципів, на які базується організація платіжних систем: . економічні агенти (юридичні чи фізичні особи) – власники грошових коштів мають право вибору форми платежу (безготівково чи готівкою) в межах діючого законодавства та право вибору банку, в якому смердоті зберігають кошти й через який здійснюватимуть розрахунки, обираючи також й засоби доставки платежу до банку (паперовий носій чи електронний); . зберігання коштів у банку та їхнього переказування здійснюється на банківські рахунки, котрі відкриваються клієнтам на їхні прохання при згоді банку. Кожна особа має право відкрити декілька рахунків у різних банках.

Доступ до шкiрного iз клiєнтських рахункiв може бути здiйснений за допомогою системи “клiєнт-банк”; . переказкоштiв чи видача готiвки

Розпорядженням власника в порядКСУ визначеної їм черговості та в межах залишку коштів на рахунку, із застосуванням рукописного підпису розпорядження чи електронного цифрового підпису; . форма переказування банком коштів по рахунку клієнта визначається самим клієнтом відповідно до форми безготівкових розрахунків, передбаченої в його господарському договорі із контрагентом, при невтручанні банку в договірні відносини між ними. Банк може лише пропонувати шляхи якомога кращого та оперативного виконання розрахунків; . рядків переказування банком коштів із рахунку визначається

клієнтом відповідно до порядКСУ його розрахунків із контрагентом, передбаченого в контракті. Безготівкові платежі між господарськими агентами будуються на принципі строковості й можуть бути достроковими, строковими й простроченими. Стосовно господарської операції, котра оплачується, платіж може бути: авансовим (попереднім), компенсаційним (робиться відразу после здійснення господарської операції), відстроченим (здійснюється через певний рядків после операції); . відносини між банком й клієнтом у процесі розрахункового обслуговування будуються на засідках партнерства й взаємної вигоди й здійснюються на підставі договору. Визнання електронного підпису одне одним здійснюється на основі підписання окремого договору.

Дані принципи організації грошових розрахунків обумовлені закономірностями функціонування ринку й найповніше проявляються в країнах із розвинутою економікою, а країнах із перехідними економіками ці принципи лише поступово утверджуються.

Відповідно в Україні “Про банки й банківську діяльність” №2121- III від 07.12.2000р., розрахункові банківські операції – це рух грошей на банківських рахунках, здійснюваний згідно із розпорядженнями клієнтів чи в результаті дій, котрі у межах закону призвели до зміни права власності на активи.

Закон України “Про платіжні системи та переказ грошей в Україні” №2346- III від 05.04.2001 дає таке визначення розрахункового обслуговування – послуги, що надаються банком клієнту на підставі відповідного договору, укладеного між ними, котрі пов’язані з переказом грошей із рахунка чи на рахунок цього клієнта, а також здійсненням інших операцій, передбачених договорами.

Під час перебування чергу Національний банк України в Постанові “Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті” №135 від 29.03.2001 дає наступне формулювання: розрахункове обслуговування – надання банком клієнту на підставі укладеного між ними договору послуг, котрі пов’язані із переказом коштів із рахунку та на рахунок цього клієнта, а також здійсненням інших операцій, передбачених договором.

Ці три визначення залишають місце, із точки зору законодавчого поля, на впровадження системи “клієнт-банк”. Вони вказують тих, що банківські послуги надаються на основі договірних засідок, якими може бути передбачене й використання “клієнт-банку”.

Своєчасна й повна оплата поставленої продукції, виконаних робіт, зроблених послуг, інших боргових зобов’язань є однієї із головних передумов й ознак ефективного функціонування економіки в цілому й шкірнього її суб’єкта окремо. Тому в всіх країнах багато уваги приділяється організації грошових розрахунків, створюються особливі розрахунково- платіжні системи, у центрі які знаходяться банки як спеціалізовані грошово-кредитні установи. У залежності від форми використовуваних коштів усі розрахунки підрозділяються на дві сфери: розрахунки готівкою – що обслуговується законними грошовими

знаками держави; безготівкових розрахунків – що обслуговується платіжними засобами. Сфера безготівкових розрахунків організаційно підрозділяється на міжбанківські розрахунки, що обслуговують ставлення між банками, й на міжгосподарські розрахунки між клієнтами банків.

Важливе місце в розрахункових операціях посідають платіжні інструменти – певні носії інформації, що слугують банкам правовою підставою для здійснення грошових переказів на рахунки (платіжне доручення, платіжна вимога, вексель, платіжні картки тощо).

У сучасній практиці розрахунків застосовуються документи різного призначення. Усі їхнього можна згрупувати наступним чином: розрахункові, платіжні, комерційні. 1. Розрахунковими звичайно називають складені по установленій формі документи, що подають у банк юридичні особи із дорученням (чи із вимогою) перерахувати із їхніх рахунків (чи зарахувати на їхні рахунки) визначену суму грошей. Такими документами в Україні є:

- . платіжне доручення,
- . платіжна вимога,
- . платіжне вимога-доручення,
- . розрахунковий чек,

. акредитивна заява. 2. Платіжними називають складені по установленій формі й передані однією особою іншій документів із зобов'язанням (чи наказом третій особі) сплатити визначену суму грошей пред'явнику документа. Типовим платіжним документом в українських умовах є вексель. 3. Комерційними прийнято називати документи, у які дається характеристика відвантажених товарів, виконаних робіт, наданих послуг й який супроводжує їхнє переміщення від постачальника до покупця (платнику). До комерційних документів відносять рахунки-фактури, товарно-транспортні документи, сертифікати якості й походження, страхові поліси та ін. Звичайно на основі комерційних документів визначаються сума й правомірність платежів, що робляться за допомогою розрахункових й платіжних документів.

Рис. 1.1.2. Документальна сфера застосування системи “клієнт-банк”

З рис. 1.1.2. видно, що система “клієнт-банк” охоплює невеликий сегмент документів, що використовуються при розрахунках – лише платіжні доручення. Однак, статистичні дослідження визнають, що саме платіжні доручення забезпечують понад 90% руху грошових коштів у платіжній системі. Близько 70% цього руху забезпечують системи “клієнт-банк” комерційних банків. Зважаючи на такі цифри можна відмітити велику роль системи “клієнт- банк” у розрахункових операціях банку.

Розрахункові й платіжні документи в національній валюті, що подаються клієнтами до банку на паперових носіях, суворо уніфіковані, мають єдину для всієї країни стандартну форму та установлень набір реквізитів. До обов'язкових реквізитів всіх розрахункових документів відносяться: . найменування документа; . номер документа; . число, місяць, рік його складення; .

найменування платника і одержувача коштів, їхні ідентифікаційні коди відповідно до єдиного державного реєстру підприємств й організацій

України, номери їхніх рахунків у відділеннях банку; . найменування банків платника і одержувача коштів, їхнє місцезнаходження й номер МФО; . сума платежу цифрами й прописом; . призначення платежу: найменування товару, посилання на документ, на підставі якого здійснюється операція (договір, рахунок, товарно- транспортна накладна й т.д.) з указівкою його номери й дати. . підпис відповідальних осіб платника й відбиток печатки, що проставляється на першому екземплярі документа незалежно від способу виготовлення розрахункового документа (у разі використання системи “клієнт-банк” даний реквізит замінюється електронним цифровим підписом; . сума податку на додану вартість чи запис

«без податку на додану вартість».

Ці реквізити повинні бути присутні на платіжних документах незалежно від форми їхнього подання: чи то паперова, чи електронна. У тому випадку, якщо хоча б один з перерахованих вище реквізитів (якщо смердоті передбачені формою документа) не заповнений чи заповнений неправильно, банк не приймає такий документ до виконання.

Банк платника приймає й виконує документи від клієнтів протягом операційного дня, годину якого регламентується режимом роботи банку.

На всіх паперових розрахункових документах банк в обов'язковому порядку в правому нижньому куту проставляє дату надходження та виконання цих розрахункових документів.

Програмне забезпечення «Операційний день – RS-bank», дозволяє в режимі реального години відслідковувати безготівкове надходження коштів на рахунки клієнтів й із обліком цих надходжень проводити платежі клієнтів.

Банк одержувача зобов'язаний зараховувати гроші на рахунки клієнтів не пізніше наступного робочого дня после одержання інформації із розрахункової палати. Користувачі системи “клієнт-банк” мають змогу практично в режимі реального години спостерігати за надходженнями на свої рахунки за допомогою передачі електронних виписок із банку по рахунку клієнта, інші ж клієнти такої змоги не мають й, як правило дізнаються про нові надходження наступного робочого дня после формування паперової виписки по рахунку.

2. Облікова політика державного казначейства.

Становлення та розвиток в Україні ринкових відносин, структурна перебудова економіки, поглиблення демократичних процесів у суспільстві вимагають змін у бюджетній політиці держави, а відповідно у бюджетному обліку як інформаційній базі виконання державного бюджету. Відповідно до потреб інтеграції економіки України до світової спільноти та досягнення співмірності основних параметрів її розвитку з показниками розвитку інших

країн світу було розроблено та затверджено нову структуру бюджетної класифікації. Але для того, щоб ця класифікація стала дійовим інструментом фінансового аналізу потрібно було суттєво переглянути та уточнити існуючу методологію бухгалтерського обліку і звітності. Облік і звітність є ключовими елементами управління бюджетним процесом. Прийняття управлінських рішень базується на всебічному і глибокому аналізі облікових даних. Обґрунтування цих рішень залежить, насамперед, від повноти і достовірності вихідної інформації, яка формується на базі обліку та звітності. Прийняті рішення будуть дійовими тільки у тому разі, коли вони своєчасні. Це, у свою чергу, висуває вимоги оперативності в отриманні інформації про виконання бюджету. Тому нагальним питанням у діяльності органів Державного казначейства стала розробка та проведення дієвої облікової політики. Облікова політика Державного казначейства – це сукупність визначених у межах чинного законодавства принципів, методів і процедур, що використовуються Державним казначейством для складання та подання фінансової звітності про виконання бюджетів. Облікова політика системи органів Державного казначейства базується на основних принципах бухгалтерського обліку, яких вони повинні дотримуватися при веденні рахунків і складанні зовнішньої та внутрішньої звітності. Система бюджетного обліку має бути зорієнтована на модель ринкової економіки і відповідати міжнародним принципам обліку і звітності. Таким чином, облікова політика повинна забезпечити у найкращий спосіб відображення результатів, фінансових операцій, які обліковуються, виходячи із об'єктивності її оцінки і впливу на прийняте рішення. Наявна нині система бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів побудована з урахуванням усіх необхідних змін з дотриманням міжнародних принципів і вимог щодо здійснення бухгалтерського обліку і фінансової звітності. Найголовнішими серед них є такі принципи:

- законність – відповідність правилам та процедурам, що передбачені законодавчими та нормативними актами;
  - правильність – сумлінне застосування прийнятих правил та процедур;
  - достовірність – правдиве відображення у бухгалтерській звітності фінансових операцій, проведених учасниками бюджетного процесу, з дотриманням вимог відповідних нормативних актів;
- *суттєвість (доречність) – корисність інформації для підготовки та прийняття економічних рішень; інформація є суттєвою, якщо її відсутність або перекручення може вплинути на рішення користувачів інформації;
- *безперервність – оцінка активів здійснюється, виходячи з того, що процес виконання бюджетів є постійним;
- *повнота бухгалтерського обліку – всі операції по виконанню бюджетів в органах Державного казначейства підлягають реєстрації на рахунках бухгалтерського обліку без будь-яких винятків;
- *дата операції – операції по виконанню бюджетів реєструються в

бухгалтерському обліку в момент проведення відповідних платежів, що відповідає касовому методу ведення бухгалтерського обліку;

*прийнятність вхідного балансу – залишки за рахунками на початок поточного звітного періоду мають відповідати залишкам за станом на кінець попереднього звітного періоду;

- обережність – обґрунтована, розсудлива оцінка фактів;
- незалежність – відокремленість фінансових бюджетних років (звітних періодів);
- сталість – незмінність методів бухгалтерського обліку, крім випадків істотних змін у діяльності або в правовій базі. У такому разі має бути забезпечена порівнюваність зі звітами за минулі періоди;
- відкритість – інформація, що включається до бухгалтерського обліку та звітності, має бути достатньо зрозумілою і детальною, щоб уникнути двозначності, правдиво відображати операції з необхідними поясненнями в записках. Звітність має бути чітко викладена і зрозуміла для користувачів;
- співставність – можливість визначення тенденцій виконання бюджету через порівняння інформації, що міститься у бухгалтерському обліку і звітності, за певний період часу;
- превалювання сутності над формою – відображення операцій відповідно до їх економічної суті, а не за юридичною формою; узагальнення інформації має здійснюватися не тільки за юридичними нормами, але й відповідно до її економічної ефективності;
- своєчасність – забезпечення своєчасною інформацією органів законодавчої та виконавчої влади, які приймають рішення, здійснюють оцінку виконання бюджету, готують пропозиції щодо складання бюджету тощо та інших користувачів;
- консолідація – складання зведеної фінансової звітності про виконання бюджетів в цілому по системі Державної казначейської служби України з урахуванням підвідомчих управлінь та відділень в розрізі бюджетів, за винятком залишків за внутрішньо системними розрахунками.

Облікова політика щодо методів оцінки, обліку і контролю активних операцій, мобілізованих Державним казначейством ресурсів та інших пасивних операцій ґрунтується на відповідних нормативних документах.

В Україні застосовується касовий метод виконання Державного бюджету за доходами та видатками і метод нарахування по боргах і зобов'язаннях. Це означає, що доходи реєструються в бухгалтерському обліку при зарахуванні коштів на рахунки, відкриті в установах банків на ім'я органів Державного казначейства, видатки вважаються здійсненими при проведенні перерахувань та/або виплат з рахунків, а борги та зобов'язання – на момент їх виникнення.

Облікова політика повинна активно сприяти поліпшенню структури активів, якнайшвидшому стягненню сумнівної, безнадійної заборгованості. Активи і зобов'язання мають бути оцінені та відображені в обліку таким чином,

щоб не переносити наявні фінансові ризики, які потенційно загрожують фінансовому стану бюджету, на наступні звітні періоди.

Процедури бухгалтерського обліку повинні виключати можливість здійснення взаємозаліку (крім випадків, передбачених чинним законодавством) активів та зобов'язань, або доходів та видатків як у бухгалтерських записах, так і у фінансовій звітності, а саме:

- позик, депозитів й іншої кредиторської і дебіторської заборгованості юридичних та фізичних осіб;
- позик, депозитів та іншої кредиторської і дебіторської заборгованості одних і тих же юридичних та фізичних осіб;
- депозитів та позик, наданих під заставу депозиту, якщо інше не визначене відповідними законодавчими актами.

Будь-які зміни в обліковій політиці, що мають суттєвий вплив на показники звітного або майбутніх періодів, повинні бути описані із зазначенням їх причин і змін.

8.6. Система бухгалтерського обліку виконання бюджетів. Організація бюджетного обліку.

Правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку виконання бюджетів та фінансової звітності в органах Державного казначейства здійснюється на основі Положення „Про організацію бухгалтерського обліку і звітності виконання державного та місцевих бюджетів в органах Державного казначейства України”, затвердженого наказом Державної казначейської служби України від 28 листопада 2000 року № 119 (надалі – Положення), а також змін і доповнень, внесених до нього. Положення розроблено на основі Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність", Указу Президента України "Про Державне казначейство України" від 27 квітня 1995 року № 335/95, Положення про Державне казначейство, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України, основних принципів міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Положення визначає і регулює в межах повноважень, наданих Державному казначейству відповідною нормативно-правовою базою, єдиний методологічний та організаційний порядок ведення бухгалтерського обліку і звітності в органах Державного казначейства з виконання державного та місцевих бюджетів. Як зазначається у Положенні система обліку включає: бухгалтерський, бюджетний, управлінський облік, які ґрунтуються на єдиній теоретичній та інформаційній базі, відрізняючись формою та періодичністю розрахунку даних. Система бухгалтерського обліку повинна надавати можливість прогнозування і визначення стратегії виконання бюджету та аналізу їх динаміки. Бухгалтерський облік забезпечує своєчасне та повне відображення всіх операцій органів Державного казначейства та надання користувачам інформації про стан активів та зобов'язань, результати виконання

бюджетів та їх змін. На основі даних бухгалтерського обліку складається фінансова звітність. Успішне виконання державного та місцевих бюджетів може бути забезпечене лише за чіткої організації бухгалтерського обліку, який в контексті сказаного (тобто виконання бюджету) прийнято називати бюджетним обліком. Бюджетний облік як складова єдиного економічного обліку є науково обґрунтованою системою спостереження, відображення, узагальнення та контролю за кількісними та якісними показниками виконання бюджету. Більшість важливих рішень, незалежно від їх суті, базуються на фінансових розрахунках. Облік забезпечує ці розрахунки отрібною інформацією та дає аналітичну орієнтацію щодо можливих чинників та наслідків розглянутих альтернатив. Управлінський облік ведеться з метою забезпечення керівництва органів Державного казначейства оперативною фінансовою і не фінансовою інформацією у визначеній ними формі для планування, управління бюджетними коштами, оцінки і контролю використання бюджетних коштів. Управлінський облік ведеться органами Державного казначейства для забезпечення внутрішніх потреб в інформації, виходячи зі специфіки виконання бюджетів та особливостей діяльності. Бухгалтерський облік в органах Державного казначейства – це складова системи обліку, що включає сукупність правил, методик та процедур обліку для виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та обміну інформацією про операції в органах Державного казначейства та передачі її зовнішнім користувачам для прийняття управлінських рішень. На основі даних бухгалтерського обліку складається фінансова звітність про виконання бюджетів. Слід мати на увазі, що система бухгалтерського обліку у бюджетній сфері має ряд особливостей. Якщо фінансові операції суб'єктів господарювання спрямовані на отримання прибутку, то у фінансових операціях, здійснюваних державою, домінує ідея надання державних послуг. З цих позицій: сума доходів важлива лише тією мірою, якою вона є джерелом покриття видатків; • видатки здійснюються в загальнодержавних інтересах і, в основному, не оцінюються з точки зору фінансової рентабельності. Бюджетні операції здійснюються у межах бюджетних призначень, встановлених законодавством України, тому їх виконання віддзеркалюється у бухгалтерському обліку відповідно до щорічного Закону про Державний бюджет України. Бухгалтерський облік з виконання бюджетів відзначається також певною складністю, що пояснюється великою кількістю учасників бюджетного процесу, різноманітністю операцій, великою кількістю зв'язків. Він обробляє масові результати (отримання податків та здійснення платежів), одночасно забезпечуючи принцип касової єдності та консолідації бюджетних рахунків. Бухгалтерський облік операцій з виконання бюджету передбачає їх зв'язок через єдину бюджетну класифікацію з аналогічними операціями, які реєструються розпорядниками бюджетних коштів шляхом застосування єдиних аналітичних бухгалтерських реєстрів. Система бухгалтерського обліку організована таким чином, щоб описувати бюджетні

операції в узагальненому вигляді – у синтетичному обліку і деталізовано в розвиток синтетичного – в аналітичному. При цьому бухгалтерський облік повинен відповідати загальним вимогам, що ставляться до його організації: • облік повинен бути чітко документований; • облік здійснених операцій здійснюється у певній послідовності на підставі документів; • записи здійснених операцій відображаються по облікових рахунках бухгалтерського обліку; • облік повинен бути суцільним за охопленням операцій і безперервним у часі. У повністю автоматизованій системі бухгалтерського обліку основні процеси обліку автоматизовані, і дані, згруповані відповідно до Структури кодів плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів, вносяться до системи лише один раз, під час здійснення операції. Основними завданнями системи бухгалтерського обліку Державного казначейства по виконанню бюджетів є: – додержання принципів обліку і звітності; – своєчасне, повне і достовірне відображення в обліку за відповідними рахунками і параметрами операцій по виконанню бюджетів, які здійснюються на підставі первинних документів клієнтів, органів, які мають право безспірного списання коштів тощо; – щоденне завершення та звірку всіх облікових процесів, реєстрів та документів; складання щоденного балансу та автоматизовану перевірку відповідності даних аналітичного обліку даним балансу; – достовірне відображення в обліку і звітності руху використання фінансових та інших ресурсів бюджетів, надання об'єктивної і порівняльної інформації про стан зобов'язань, активів, результатів виконання бюджетів з метою аналізу та управління бюджетними коштами.

8.7. План рахунків як засіб реєстрації в обліку операцій. Структура плану рахунків. Внутрішня побудова рахунків.

1.1 План рахунків як засіб реєстрації операцій в обліку.

Для забезпечення потреб ведення бухгалтерського обліку операцій по виконанню державного та місцевих бюджетів за касовим методом та складання фінансової звітності наказом Державної казначейської служби України від 28 листопада 2000 року № 119 затверджено План рахунків бухгалтерського обліку в розрізі кодів бюджетної класифікації і типів операцій (із змінами та доповненнями).

План рахунків бухгалтерського обліку по виконанню державного та місцевих бюджетів органами Державного казначейства – це систематизований перелік рахунків бухгалтерського обліку, що використовується для реєстрації відповідних операцій та відображення бухгалтерської інформації, забезпечує складання фінансової звітності.

План рахунків надає змогу здійснювати детальний і повний облік операцій, пов'язаних з виконанням бюджетів, а також своєчасно надавати детальну, достовірну і змістовну інформацію керівництву органів Державного

казначейства та фінансових органів, Міністерству фінансів України, статистичним, податковим та іншим органам.

При побудові Плану рахунків враховано особливості виконання державного та місцевих бюджетів, функціонування Єдиного казначейського рахунку, виконання місцевих бюджетів через органи Державного казначейства, з дотриманням загальних принципів і вимог щодо здійснення бухгалтерського обліку та звітності. Будова Плану рахунків базується на класифікації рахунків за економічним змістом з метою отримання інформації про виконання бюджетів та здійснення контролю за цим процесом.

План рахунків ґрунтується на міжнародних стандартах бухгалтерського обліку та

звітності, що засновані за такими принципами:

законність – звітність повинна відповідати правилам та процедурам, які передбачені законодавчими та нормативними актами;

достовірність – правдиве відображення у бухгалтерській звітності фінансових операцій держави з дотриманням вимог відповідних нормативних актів;

повнота бухгалтерського обліку – всі операції по виконанню бюджетів в органах Державного казначейства підлягають реєстрації на рахунках бухгалтерського обліку без будь-яких винятків. Фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні результати операцій органів Державного казначейства, яка може впливати на рішення, що приймаються згідно з нею. Повнота та достовірність в обліку можливі тільки за умови, якщо облікова політика та процедури органів Державного казначейства забезпечать виконання всіх правил бухгалтерського обліку, а також, якщо ці правила застосовуються без відхилень, з урахуванням реальної оцінки операцій, подій та ситуацій;

дата операції – операції по виконанню бюджетів реєструються в бухгалтерському обліку в момент проведення відповідних платежів, що відповідає касовому методу ведення бухгалтерського обліку;

прийнятність вхідного балансу – залишки за рахунками на початок поточного звітного періоду мають відповідати залишкам за станом на кінець попереднього звітного періоду;

превалювання сутності над формою – операції обліковуються та розкриваються у звітності відповідно до їх суті та економічного змісту, а не за їх юридичною формою;

суттєвість – у фінансових звітах має відобразитись уся істотна інформація, корисна для прийняття рішень керівництвом. Інформація є суттєвою, якщо її відсутність або перекручення може вплинути на економічні рішення користувачів звітності;

доречність – корисність інформації для підготовки та прийняття економічних рішень;

відкритість – фінансові звіти мають бути достатньо зрозумілими і

детальними, щоб уникнути двозначності, правдиво відображати операції з необхідними поясненнями в записках. Операції повинні відповідати змісту статей звітів. Звітність має бути чітко викладена і зрозуміла для користувача;

сталість – постійне, протягом бюджетного року, застосування обраних методів. Зміна методів обліку потребує додаткового обґрунтування і розкриття у фінансових звітах.

правильність – сумлінне застосування прийнятих правил та процедур;

обережність – обґрунтована, розсудлива оцінка фактів;

незалежність – відокремленість фінансових бюджетних років (звітних періодів);

співставність – можливість визначення тенденцій виконання бюджету через співставлення інформації, що міститься у бухгалтерському обліку і звітності за певний період часу;

своєчасність – забезпечення своєчасною інформацією органів законодавчої та виконавчої влади, які приймають рішення, здійснюють оцінку виконання бюджету, готують пропозиції щодо складання бюджету, тощо, та інших користувачів;

безперервність – оцінка активів здійснюється, виходячи з того, що процес виконання бюджетів є постійним;

консолідація – складання зведеної фінансової звітності про виконання бюджетів в цілому по системі Державної казначейської служби України з урахуванням підвідомчих управлінь та відділень в розрізі бюджетів, за винятком залишків за внутрішньосистемними розрахунками;

окреме відображення активів та пасивів – цей принцип передбачає, що всі рахунки активів та пасивів оцінюються окремо і відображаються в розгорнутому вигляді. Усі рахунки є активними або пасивними за винятком клірингових (рахунків за розрахунками), технічних та транзитних рахунків.

План рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів забезпечує відображення в бухгалтерському обліку операцій, пов'язаних з виконанням функцій, які покладаються на органи Державного казначейства та фінансові органи, тобто касове виконання державного та місцевих бюджетів за доходами та видатками, тощо.

Структура плану рахунків і їх побудова.

План рахунків охоплює 9 класів і поділяється на три логічні частини: балансові рахунки, бюджетні рахунки (доходи і видатки), меморандні і позабалансові рахунки.

I. Балансові рахунки:

Клас перший. Активи. Клас другий. Зобов'язання.

Клас третій. Кошти бюджетів та розпорядників бюджетних коштів. Клас четвертий. Розрахунки.

II. Рахунки доходів та видатків бюджету (бюджетні рахунки):

Клас п'ятий. Результат виконання бюджету. Клас шостий. Доходи

бюджету.

Клас сьомий. Видатки бюджету.

III. Меморандні і позабалансові рахунки:

Клас восьмий. Управлінський облік. Клас дев'ятий. Позабалансовий облік.

Характеристика класів рахунків

Перший клас Плану рахунків визначає активи бюджетів. Цей клас включає кореспондентський рахунок Державного казначейства в НБУ, кошти бюджетів у інших банках, розміщені депозити, цінні папери, надані бюджетні кредити, інші активи (кошти в дорозі та заблоковані на рахунках, товарно-матеріальні цінності), субкореспондентські рахунки, відкриті в органах Державного казначейства. Всі рахунки першого класу активні.

Другий клас Плану рахунків визначає зобов'язання, які виникають в процесі виконання бюджетів. Цей клас включає зобов'язання, що пов'язані з випуском в обіг цінних паперів, за отриманими кредитами та депозитами, за іншими зобов'язаннями. Всі рахунки другого класу пасивні.

У третьому класі Плану рахунків відображені зобов'язання за операціями Державного казначейства за коштами бюджетів та розпорядників бюджетних коштів. Цей клас включає операції за коштами: державного бюджету, місцевих бюджетів; які підлягають розподілу між рівнями бюджетів; тимчасово віднесеними на доходи бюджету; на рахунках розпорядників бюджетних коштів, органів Державного казначейства. Рахунки третього класу пасивні. *У четвертому класі* Плану рахунків відображаються розрахунки, які виникають між бюджетами в процесі їх виконання, розрахунки за векселями, позицію Державного казначейства щодо іноземної валюти та балансуєчі рахунки. Всі рахунки четвертого класу активно-пасивні.

П'ятий клас Плану рахунків визначає результат виконання бюджетів. Він включає результат виконання загального та спеціального фондів бюджетів. Рахунки п'ятого класу активно-пасивні.

У шостому класі Плану рахунків відображаються доходи. Цей клас включає доходи: державного та місцевих бюджетів, доходи, які підлягають розподілу; кошти тимчасово віднесені на доходи бюджетів. Всі рахунки шостого класу пасивні, крім рахунку 6911 "Контррахунок за операціями за доходами бюджетів", який є контрпасивним.

У сьомому класі Плану рахунків відображаються видатки. Цей клас включає видатки державного та місцевого бюджетів. Всі рахунки сьомого класу активні за винятком рахунків: 713 групи "Кредитування державного бюджету за вирахуванням погашення", 723 групи "Кредитування місцевого бюджету за вирахуванням погашення" які є активно-пасивні та 7911 "Контррахунок за видатковими операціями" який є контрактивний і 7921 "Контррахунок за операціями з кредитування за вирахуванням погашення", який є активно-пасивним.

Восьмий клас Плану рахунків включає меморандні (технічні) рахунки, які є елементом управлінського обліку і не входять в баланс про виконання бюджету. Цей клас включає кошти передані та кошти отримані органами Державного казначейства в процесі виконання бюджетів. Рахунки 81 розділу “Кошти отримані” пасивні, рахунки 82 та 83 розділів – активні, а рахунки 8911 “Контррахунок за операціями управлінського обліку за переданими коштами”

– контрактивний і рахунок 8921 “Контррахунок за операціями управлінського обліку за отриманими коштами” – контрпасивний.

У *дев'ятому класі* Плану рахунків відображаються позабалансові статті. Цей клас включає: тимчасові планові показники, пропозиції та інші планові показники; кошторисні призначення; асигнування; планові показники за доходами бюджету; зобов'язання розпорядників бюджетних коштів; розрахункові документи, не оплачені в строк; нараховані доходи і витрати; зобов'язання і вимоги за кредитуванням та всіма видами гарантій. Рахунки 90, 91, 92, 94, 95 розділів – пасивні; рахунки 93 розділу – активні. Рахунки: 9911 “Контррахунок для активних рахунків позабалансового обліку” – контрактивний та 9921 “Контррахунок для пасивних рахунків позабалансового обліку” – контрпасивний.

Кожна операція, що здійснюється органами фінансової системи, повинна документально фіксуватися і відображатися на рахунках.

Рахунок – це спосіб групування фінансово-економічної інформації для її поточного відображення в бухгалтерському обліку і для здійснення контролю за рухом і станом коштів: за їх надходженням, зарахуванням і перерахуванням за призначенням.

Рахунки поділяються на балансові і позабалансові, синтетичні і аналітичні.

Балансові рахунки – призначені для здійснення синтетичного обліку і забезпечення інформації про операції, які виконуються органами фінансової системи при виконанні бюджетів, та їх відображення у фінансовій звітності.

Синтетичний облік здійснюється на рівні класів, розділів, груп та балансових рахунків.

Усі балансові рахунки є чотиризначними.

Кожний клас розподілений на:

рахунки II порядКСУ (двозначні – розділ); рахунки III порядКСУ (трьохзначні – група);

рахунки IV порядКСУ (чотиризначні – балансовий рахунок).

Позабалансові рахунки – рахунки, що використовуються для обліку цінностей та документів, які не належать ні до активів, ні до пасивів: розрахункових документів, які не оплачені в строк.

Детальна інформація про кожного контрагента та кожну операцію забезпечується за допомогою аналітичного обліку, що дає змогу уникнути використання зайвої кількості окремих балансових рахунків.

Аналітичний облік забезпечується за допомогою аналітичних рахунків. Відкриття будь-яких аналітичних рахунків передбачає обов'язкові параметри, згідно з вимогами Державного казначейства України. Додаткова інформація, необхідна для органів фінансової системи, може бути забезпечена за допомогою додаткових параметрів, визначених самостійно. Органи фінансової системи можуть самостійно збільшувати кількість необхідних їм параметрів.

Крім того розрізняють активні, пасивні, активно-пасивні рахунки.

Активні рахунки призначаються для обліку активів бюджету за їх складом та розміщенням, *пасивні* – для обліку джерел бюджетних коштів за їх цільовим призначенням, *активно-пасивні* – поєднують ознаки активних і пасивних рахунків.

Питання для самоперевірки:

1. Завдання, функції, методи та форми обліку виконання бюджетів.
2. План рахунків як засіб реєстрації в обліку операцій.
3. Основні засади складання фінансової та бюджетної звітності.
4. Характеристика звітності про виконання Державного бюджету України.
5. Функції обліку виконання бюджету.
6. Сутність обліку в органах ДКСУ.
7. Основні напрями облікової політики ДКСУ.
8. Класифікація бухгалтерських документів з казначейського обслуговування бюджетів.

ЛЕКЦІЯ №9

ТЕМА 9 ЗВІТНІСТЬ ТА КОНТРОЛЬ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО КАЗНАЧЕЙСТВА УКРАЇНИ

ЗМІСТ ТЕМИ

9.1 Облік і звітність у системі Державного казначейства.

9.2 Звіти про виконання Державного бюджету.

9.3. Звіти про виконання місцевих бюджетів.

Рекомендована література: [12, с.431-470], [13, с. 613-677], [17, с.329-354], [25, с. 431-445]

Основні терміни і поняття: Звітність про виконання Державного бюджету. основні принципи складання фінансової звітності, єдиний казначейський рахунок, реєстраційні рахунки, спеціальні реєстраційні рахунки, особові рахунки, внутрішньобанківські платіжні системи, системи «клієнт-банк», програмні комплекси «Операційний день банку»

9.1. Облік і звітність у системі Державного казначейства.

Облік виконання бюджету в органах державного казначейства ведеться за такими розділами:

1. Облік ресурсів бюджету.
2. Облік доходів.
3. Облік видатків.
4. Облік розрахунків по боргових зобов'язаннях.
5. Облік коштів у розрахунках.

Підставою для бухгалтерського обліку по виконанню бюджетів в органах Державного казначейства є первинні документи. Вони повинні бути складені під час здійснення операції, а якщо це неможливо – безпосередньо після її закінчення та можуть складатися у паперовій формі або у вигляді електронних записів.

Для безготівкових перерахунків за рахунками використовуються *меморіальні документи*: меморіальні ордери, платіжні доручення, платіжні вимоги-доручення, акредитиви, векселі, чеки тощо.

Електронні документи – розрахункові документи, повідомлення визначеного формату, які містять встановлені реквізити і несуть інформацію про перерахування коштів у вигляді файлу при передачі електронною поштою.

Орган Державного казначейства приймає документи від клієнтів протягом операційного дня, час якого регламентується режимом його роботи в договорі на

розрахункове обслуговування.

Бухгалтерський облік повинен забезпечувати виконання основних функцій:

- запис інформації про операції по виконанню бюджетів, що здійснюються органами Державного казначейства, та можливість відображення їх в агрегованому вигляді у звітності з метою аналізу та управління;
- відображення детальної інформації про контрагентів кожної операції та параметрів самих операцій для складання внутрішніх звітів з метою аналізу та контролю.

Ведення агрегованого обліку забезпечується за допомогою синтетичного обліку з використанням балансових рахунків Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання бюджетів. Детальна інформація про кожного контрагента та операцію фіксується на рівні аналітичного обліку на аналітичних рахунках. Дані аналітичних рахунків повинні бути тотожними відповідним рахункам синтетичного обліку.

Регістри синтетичного та аналітичного обліку операцій – це носії спеціального формату у вигляді відомостей, книг, журналів, карток обліку тощо. Їх призначення – хронологічне, систематичне накопичення, групування та узагальнення інформації з первинних документів. Записи у регістрах бухгалтерського обліку здійснюються на підставі первинних облікових документів в момент здійснення операції.

Державне казначейство України розробляє та затверджує форми регістрів обліку з урахуванням того, що регістри синтетичного та аналітичного обліку повинні мати назву, період реєстрації операцій, прізвища і підписи або інші кодовані знаки, що дають змогу ідентифікувати осіб, які їх склали. Органи Державного казначейства ведуть такі обов'язкові облікові регістри: оборотно-сальдовий баланс (щоденний баланс оборотів і залишків за балансовими, бюджетними, позабалансовими рахунками та рахунками управлінського обліку, в якому відображаються обороти за дебетом і кредитом за день, вихідні залишки за активом і пасивом), особові картки, сальдові та оборотно-сальдові відомості за аналітичними рахунками.

9.2. Звіти про виконання Державного бюджету.

Звітність є завершальним етапом бюджетного процесу бухгалтерського узагальнення інформації.

Державне казначейство здійснює зведення, складання та подання звітності про виконання Державного бюджету України.

Звітність про виконання державного бюджету – сукупність впорядкованих, взаємопов'язаних показників, які характеризують умови і результати виконання бюджету, ґрунтується на інформації поточного бухгалтерського обліку.

Звітність поділяється на фінансову і статистичну.

Фінансова (бухгалтерська) звітність – система взаємопов'язаних узагальнюючих показників, що відображають фінансовий стан бюджету та результати його виконання за звітний період.

Метою складання фінансової звітності про виконання бюджету є надання

повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан і виконання бюджету користувачам для прийняття економічних рішень.

Розрізняють декілька видів фінансової звітності.

За призначенням фінансова звітність поділяється на :

- *внутрішню* – необхідна для планування, оцінки та контролю за щоденними операціями органів фінансової системи;

- *зовнішню* – складається з метою оцінки минулих та майбутніх результатів виконання Державного та місцевих бюджетів.

За обсягом показників розрізняють:

- *первинну* – складається на основі даних бухгалтерського обліку органів фінансової системи;

- *зведену (консолідовану)* – готують органами фінансової системи, включаючи звітність підвідомчих органів.

За терміном складання і подання звітність про виконання Державного бюджету

України є: оперативна, місячна, квартальна, річна.

Оперативний звіт – щоденний, тижневий, декадний або звіт за інший період, який визначено Державним казначейством України;

Місячний, квартальний, річний звіти – складаються органами Державного казначейства за відповідний період.

Органи казначейства складають консолідовану (зведену) фінансову звітність, включаючи звітність підвідомчих органів по виконанню державного та місцевих бюджетів. Дані цієї звітності використовуються для прийняття управлінських рішень щодо виконання бюджетів Державним казначейством України, Мінфіном, Кабміном, Верховною Радою України, податковими органами, органами статистики, та для відкритого опублікування.

Метою складання *статистичної звітності* є отримання статистичних даних про виконання державного бюджету користувачами для економічного аналізу та їх прогнозування на поточний і перспективний періоди.

Місячна звітність органів казначейства включає такі основні форми:

Форма № 1мдб «Сальдовий баланс рахунків» складається органами Державного казначейства на підставі даних синтетичного обліку звірених з даними аналітичного обліку за всіма рахунками 1-7 класу рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів. Термін подання – до 10-го числа місяця, наступного за звітним.

Форма № 2мдб «Звіт про виконання державного бюджету» включає 4 розділи:

Розділ I «Доходи» – складається органами Державного казначейства по загальному та спеціальному фондах державного бюджету.

Розділ II «Видатки» – складається в розрізі кодів програмної та економічної класифікації видатків на підставі даних аналітичного обліку, звірених з даними синтетичного обліку видатків органів Державного казначейства та звітами розпорядників бюджетних коштів. Цей розділ складається з таких підрозділів:

- «Видатки загального фонду бюджету» – складається в розрізі кодів програмної та економічної класифікації видатків на підставі даних аналітичного

обліку видатків органів Державного казначейства звірених з даними синтетичного обліку та підтверджених звітами розпорядників бюджетних коштів за формою №2мд «Звіт про виконання кошторису установи».

- «Видатки спеціального фонду бюджету» – складається в розрізі кодів програмної та економічної класифікації видатків на підставі даних аналітичного обліку видатків органів Державного казначейства, звірених з даними синтетичного обліку та підтверджених звітами розпорядників бюджетних коштів за формами №4-1мд «Звіт про надходження і використання коштів, отриманих як плата за послуги, що надаються бюджетними установами», №4-2мд «Звіт про надходження і використання коштів, отриманих за іншими джерелами власних надходжень бюджетних установ», №4-3мд «Звіт про надходження і використання інших надходжень спеціального фонду».

Розділ III «Кредитування». Цей розділ складається з таких підрозділів:

- «Надання кредитів»
- «Повернення кредитів»

Розділ IV «Фінансування Державного бюджету України». Цей розділ складається з таких підрозділів:

- «За типом кредитора»
- «За типом боргового зобов'язання»

Термін подання звіту до Державної казначейської служби України – до 8-го числа місяця, наступного за звітним.

Форма № 7мдб «Звіт про заборгованість» передбачає два розділи:

Розділ I «Дані про наявність дебіторської та кредиторської заборгованості

розпорядників» складається органами Державного казначейства окремо по загальному та спеціальному фондах державного бюджету;

Розділ II «Звіт про фінансові зобов'язання розпорядників бюджетних коштів» складається тільки по загальному фонду державного бюджету.

Звіт складається щомісячно станом на перше число місяця, наступного за звітним, у розрізі кодів програмної та економічної класифікації видатків на підставі звітів розпорядників бюджетних коштів, звірених за окремими даними з обліком органів Державного казначейства. Термін подання звіту – до 25-го числа місяця, наступного за звітним.

Довідка про повернення кредитів, наданих з державного бюджету складається органами Державного казначейства по загальному та спеціальному фондах державного бюджету. Термін подання – до 8-го числа місяця, наступного за звітним.

Інформація про виконання захищених статей видатків Державного бюджету України складається Державним казначейством України тільки на центральному рівні на підставі даних бухгалтерського обліку по загальному фонду державного бюджету.

Заповнюється в розрізі кодів програмної та економічної класифікації видатків державного бюджету. Термін подання – до 15-го числа місяця, наступного за звітним.

Звіт про використання коштів з резервного фонду Державного бюджету

України складається органами Державного казначейства тільки на центральному рівні на підставі даних бухгалтерського обліку по загальному фонду державного бюджету. Заповнюється в розрізі кодів економічної класифікації видатків загального фонду державного бюджету. Термін подання – до 8-го числа місяця, наступного за звітним.

Весь пакет місячної звітності надається вищестоящому органу Державного казначейства на електронних носіях у повному обсязі та в паперовій формі за скороченою формою.

Квартальна звітність органів казначейства включає такі основні форми:

Форма № 1кдб «Звіт про фінансовий стан Державного бюджету України (баланс)» складається органами Державного казначейства на підставі даних синтетичного обліку, звірених з даними аналітичного обліку за рахунками 1-5 класів Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів.

Форма № 1к «Сальдовий баланс рахунків» складається органами Державного казначейства на підставі даних синтетичного обліку звірених з даними аналітичного обліку за всіма рахунками 1-9 класів Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів. Баланс складається щоквартально, станом на 1 число місяця, наступного за звітним кварталом.

Форма № 2кдб «Звіт про виконання державного бюджету» включає 4 розділи:

- Розділ I «Доходи»
- Розділ II «Видатки»
- Розділ III «Кредитування»
- Розділ IV «Фінансування Державного бюджету України»

Форма № 3кдб «Звіт про рух грошових коштів» включає чотири розділи:

- Розділ I «Операційна діяльність» – складається на підставі даних бухгалтерського обліку органів Державного казначейства, звірених з даними Державної казначейської служби України ДПАУ по загальному і спеціальному фондах державного бюджету.

- Розділ II «Інвестиційна діяльність» – складається органами Державного казначейства по загальному і спеціальному фондах державного бюджету на підставі даних бухгалтерського обліку органів Державного казначейства, звірених з даними Державного казначейства України.

- Розділ III «Нерозподілені видатки» – складається органами Державного казначейства по загальному і спеціальному фондах державного бюджету на підставі даних бухгалтерського обліку органів Державного казначейства, звірених з даними Державного казначейства України.

- Розділ IV «Фінансова діяльність» – складається в розрізі боргових зобов'язань загального та спеціального фондів державного бюджету, на підставі даних аналітичного обліку Державного казначейства України.

Форма № 7кдб «Звіт про бюджетну заборгованість» передбачає 3 розділи:

- Розділ I «Дані про наявність дебіторської та кредиторської заборгованості розпорядників»

- Розділ II «Звіт про фінансові зобов'язання розпорядників»

бюджетних коштів»

- Розділ III «Інформація про заборгованість бюджетних установ»

Звіт складається щоквартально, станом на 1 число місяця, наступного за звітним кварталом, у розрізі кодів програмної та економічної класифікації видатків на підставі звітів розпорядників бюджетних коштів, звірених за окремими даними з обліком Державного казначейства.

Довідка про повернення кредитів, наданих з державного бюджету складається органами Державного казначейства по загальному і спеціальному фондах державного бюджету на підставі даних аналітичного обліку органів Державного казначейства за коштами, що надійшли в рахунок повернення бюджетних коштів.

Звіт про використання коштів з резервного фонду Державного бюджету України складається органами Державного казначейства на підставі даних бухгалтерського обліку по загальному фонду державного бюджету. Заповнюється в розрізі кодів економічної класифікації видатків загального фонду державного бюджету за кодом програмної класифікації 3511030 «Резервний фонд».

Інформація про виконання захищених статей видатків Державного бюджету України складається Державним казначейством України на підставі даних бухгалтерського обліку по загальному фонду державного бюджету. Заповнюється в розрізі кодів програмної та економічної класифікації видатків державного бюджету.

Інформація про стан державного боргу складається Державним казначейством України тільки на центральному рівні по загальному та спеціальному фондах державного бюджету на підставі даних аналітичного обліку державних боргових зобов'язань, які виникли та погашені в поточному періоді, в розрізі кодів класифікації боргу за типом кредитора.

Квартальні звіти про виконання державного бюджету складаються в тисячах гривень з трьома знаками після коми.

Термін подання форм квартальної звітності – до 25-го числа місяця, наступного за звітним кварталом.

Дані квартальної звітності органів Державної казначейської служби України повинні дорівнювати аналогічним зведеним звітним даним розпорядників бюджетних коштів за кодами бюджетної класифікації видатків.

Весь пакет квартальної звітності надається вищестоящому органу Державного казначейства на електронних носіях у повному обсязі та в паперовій формі.

Річні звіти про виконання державного бюджету, які складаються органами Державного казначейства, поділяються на фінансові та статистичні.

Строки подання Державному казначейству України річних звітів про виконання державного бюджету встановлюються Міністерством фінансів України. Управління Державного казначейства встановлюють строки подання річних звітів своїм підвідомчим органам та установам, які вони обслуговують з таким розрахунком, щоб забезпечити своєчасне їх подання Державному казначейству України. Відділення Державного казначейства встановлюють строки подання звітності бюджетними установами, організаціями та іншими одержувачами коштів,

яким вони перераховують кошти або здійснюють оплату рахунків, з таким розрахунком, щоб забезпечити своєчасне подання фінансової звітності управлінням Державного казначейства в АРК, областях, містах Києві та Севастополі.

Річні звіти подаються до вищестоящого органу Державного казначейства у паперовому вигляді та електронною поштою у вигляді файлів із набором значень економічних показників. Зведені звітні дані органів Державної казначейської служби України повинні дорівнювати аналогічним даним зведеної фінансової звітності міністерств, центральних органів виконавчої влади, інших головних розпорядників бюджетних коштів.

При несвоєчасному поданні або неподанні розпорядниками бюджетних коштів фінансової та статистичної звітності, органи Державного казначейства можуть припинити бюджетні асигнування або здійснення оплати рахунків.

Річна фінансова звітність органів казначейства включає такі основні форми:

Форма № 1дб «Звіт про фінансовий стан Державного бюджету України (баланс)» складається органами Державного казначейства на підставі даних синтетичного обліку, звірених з даними аналітичного обліку за рахунками 1-5 класів Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів.

Форма № 2 «Звіт про результати виконання державного бюджету» включає 3 розділи:

- Розділ I «Операційний дохід» складається органами Державного казначейства на підставі даних бухгалтерського обліку органів Державного казначейства, звірених з даними Державної казначейської служби України та ДПАУ по загальному і спеціальному фондах державного бюджету.

- Розділ II «Операційні видатки» складається на підставі даних бухгалтерського обліку органів Державного казначейства, звірених з даними Державної казначейської служби України в розрізі кодів функціональної класифікації видатків по загальному і спеціальному фондах державного бюджету.

- Розділ III «Фінансування» заповнюється лише на центральному рівні на підставі даних аналітичного обліку органів Державного казначейства в розрізі боргових зобов'язань загального та спеціального фондів державного бюджету і включає два підрозділи: внутрішнє фінансування та зовнішнє фінансування.

- *Форма № 3дб «Звіт про рух грошових коштів»* включає чотири розділи:

- Розділ I «Операційна діяльність» – складається на підставі даних бухгалтерського обліку органів Державного казначейства, звірених з даними Державної казначейської служби України та ДПАУ по загальному і спеціальному фондах державного бюджету за попередній та звітний періоди.

- Розділ II «Інвестиційна діяльність» – складається органами Державного казначейства по загальному і спеціальному фондах державного бюджету на підставі даних бухгалтерського обліку органів Державного казначейства, звірених з даними Державного казначейства України.

- Розділ III «Нерозподілені видатки» – складається органами Державного казначейства по загальному і спеціальному фондах державного бюджету на підставі даних бухгалтерського обліку органів Державного

казначейства, звірених з даними Державного казначейства України.

- Розділ IV «Фінансова діяльність» – складається в розрізі боргових зобов'язань загального та спеціального фондів державного бюджету, на підставі даних аналітичного обліку Державного казначейства України.

Річна статистична звітність включає такі основні форми:

Форма № 1-1 «Сальдовий баланс рахунків» складається органами Державного казначейства на підставі даних синтетичного обліку звірених з даними аналітичного обліку за всіма рахунками 1-9 класів Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів.

Форма № 2дб «Звіт про виконання державного бюджету» включає 4 розділи:

- Розділ I «Доходи»
- Розділ II «Видатки»
- Розділ III «Кредитування»
- Розділ IV «Фінансування Державного бюджету України»

Форма № 7дб «Звіт про заборгованість» передбачає 3 розділи:

- Розділ I «Дані про наявність дебіторської та кредиторської заборгованості розпорядників»

- Розділ II «Звіт про фінансові зобов'язання розпорядників бюджетних коштів»

- Розділ III «Інформація про заборгованість бюджетних установ»

Звіт складається у розрізі відомчої, функціональної та економічної класифікації видатків на підставі звітів розпорядників бюджетних коштів, звірених з обліком органів Державного казначейства.

Довідка про повернення кредитів, наданих з державного бюджету.

Звіт про використання коштів з резервного фонду Державного бюджету України. Інформація про виконання захищених статей видатків Державного бюджету

України.

Інформація про стан державного боргу.

Довідка про перераховані кошти державного бюджету транзитними управліннями Державного казначейства на здійснення видатків розпорядників бюджетних коштів.

Довідка про звірку доходів державного та місцевих бюджетів між органами Державного казначейства, фінансовими органами та органами ДПА.

Звіти про виконання бюджетів складають територіальні органи Державного казначейства за правилами та формами, встановленими Державним казначейством за погодженням з Міністерством фінансів України та Рахунковою палатою складання і подання звітності про виконання бюджету відбувається поетапно.

Бюджетні установи, тобто установи та організації, які отримують кошти з державного або місцевих бюджетів складають місячну, квартальну та річну звітність і подають її відділенню Державного казначейства у встановлені законодавством терміни.

Відділення Державного казначейства узагальнюють дану бюджетними установами звітність та формують зведену фінансову та статистичну звітність про

виконання державного бюджету. Сформовану зведену звітність відділення Державного казначейства подають до управління Державного казначейства у відповідній області.

Управління Державного казначейства на основі отриманих звітів формують звітність і подають її безпосередньо до Державного казначейства України. Державне казначейство України узагальнює отриману інформацію, аналізує її, у разі необхідності вносить пропозиції про зміни та доповнення до існуючих форм, розробляє нові форми звітності і передає її користувачам.

Основними користувачами інформації є: Міністерство фінансів України, Кабінет Міністрів України, Рахункова палата України, Верховна Рада України, податкові органи, органи статистики тощо.

9.3. Звіти про виконання місцевих бюджетів

Органи Державної казначейської служби України складають звітність про виконання місцевих бюджетів відповідно до "Правил складання звітності про виконання місцевих бюджетів", затверджених наказом Державного казначейства від 08.10.2004 № 173.

Метою складання звітності про виконання місцевих бюджетів є надання повної, правдивої та неупередженої інформації про стан виконання місцевих бюджетів користувачам для прийняття рішень.

Звітність про виконання місцевих бюджетів за періодичністю складання поділяється на місячну, квартальну, річну.

Основними формами місячної звітності про виконання місцевих бюджетів є:

- 1) звіт про виконання місцевих бюджетів;
- 2) звіт про бюджетну заборгованість;
- 3) звіт про надання та використання місцевими бюджетами дотацій та субвенцій, отриманих з державного бюджету;
- 4) інформація про виконання захищених статей видатків місцевих бюджетів;
- 5) інформація про використання коштів з резервного фонду. Основними формами квартальної звітності про виконання місцевих бюджетів є:

- 1) звіт про фінансовий стан (баланс);
- 2) звіт про виконання місцевих бюджетів;
- 3) звіт про рух грошових коштів;
- 4) звіт про бюджетну заборгованість;
- 5) звіт про надходження та використання коштів спеціального фонду місцевих бюджетів у частині власних надходжень бюджетних установ, що утримуються за рахунок коштів місцевих бюджетів;

6) звіт про надходження та використання інших надходжень спеціального фонду (позики міжнародних фінансових організацій);

7) звіт про надання та використання місцевими бюджетами дотацій та субвенцій, отриманих з державного бюджету;

8) інформація про виконання захищених статей видатків місцевих бюджетів;

9) інформація про використання коштів з резервного фонду;

10) пояснювальна записка до квартального звіту.

Основними формами річної звітності про виконання місцевих бюджетів є:

- 1) звіт про фінансовий стан (баланс);
- 2) звіт про виконання місцевих бюджетів;
- 3) звіт про результат виконання місцевих бюджетів; 4) звіт про рух грошових коштів;
- 5) звіт про бюджетну заборгованість;
- 6) звіт про надходження та використання коштів спеціального фонду місцевих бюджетів у частині власних надходжень бюджетних установ, що утримуються за рахунок коштів місцевих бюджетів;
- 7) інформація про виконання захищених статей видатків місцевих бюджетів;
- 8) інформація про використання коштів з резервного фонду;
- 9) довідка про рух матеріалів і продуктів харчування бюджетних установ, що утримуються за рахунок місцевих бюджетів;
- 10) звіт про рух необоротних активів бюджетних установ, що утримуються за рахунок місцевих бюджетів;
- 11) звіт про недостачі та крадіжки грошових коштів і матеріальних цінностей в бюджетних установах, що утримуються за рахунок коштів місцевих бюджетів;
- 12) довідка про зміни до показників загального фонду місцевих бюджетів у процесі їх уточнення протягом року;
- 13) звіт про надходження та використання інших надходжень спеціального фонду (позики міжнародних фінансових організацій);
- 14) звіт про надання та використання місцевими бюджетами дотацій та субвенцій, отриманих з державного бюджету;
- 15) пояснювальна записка до річного звіту.

Форми звітності про виконання місцевих бюджетів повинні:

- базуватися на даних бухгалтерського обліку, підтверджених окремими даними звітів бюджетних установ, що утримуються за рахунок коштів місцевих бюджетів;
- бути оптимальними за своєю кількістю та складом показників;
- бути зручними для заповнення, розроблення та створення програм електронної обробки.

Звітність про виконання місцевих бюджетів складається на основі даних бухгалтерського обліку і повинна містити всю інформацію про фактичні результати операцій з виконання місцевих бюджетів, яка може впливати на рішення, що приймаються на її підставі. Звітність про виконання місцевих бюджетів складається в гривнях без копійок.

Зміни даних звітності внаслідок допущених помилок, що належать до поточного року, проводяться у тому звітному періоді, у якому були виявлені помилки.

Структурні підрозділи Державної казначейської служби України та місцеві фінансові органи в разі необхідності вносять пропозиції про зміни та доповнення до існуючих форм і передають їх відповідному управлінню для подальшої передачі до Державного казначейства України.

У зв'язку із запровадженням в органах Державної казначейської служби

Україниною технології надання звітності, яка базується на економічних показниках, нова звітна інформація подається електронною поштою. Ці файли розроблені на базі показників форм місячної, квартальної та річної звітності про виконання місцевих бюджетів, що затверджуються наказами Державного казначейства України. Параметри аналітичних рахунків, на базі яких формуються економічні показники, встановлюються Державним казначейством України. Вихідні документи за формами звітності формуються із значень економічних показників, які містяться у базах даних органів Державного казначейства України.

Звітність про виконання місцевих бюджетів подається Державним казначейством України відповідно до вимог статті 80 Бюджетного кодексу України.

Місячний, квартальний і річний звіти та зведені звіти про виконання місцевих бюджетів складають відповідні органи Державної казначейської служби України за підписом керівника органу Державної казначейської служби України та головного бухгалтера подають відповідним фінансовим органам та/або міським (міст районного значення), сільським, селищним радам або їх виконавчим органам.

Фінансові органи та/або міські (міст районного значення), сільські, селищні ради або їх виконавчі органи опрацьовують звіт та в разі необхідності подають свої зауваження органам Державного казначейства. Зміни даних звітності внаслідок допущених помилок, що належать як до поточного, так і до минулого періоду (після затвердження цієї звітності), проводяться у тому звітному періоді, у якому були виявлені помилки.

Зведені місячні та квартальні звіти подаються до Управління консолідованої звітності з виконання бюджетів Державної казначейської служби України паперовому (у розрізі бюджету Автономної Республіки Крим, обласних бюджетів, бюджетів міст Києва та Севастополя) та електронному вигляді (у розрізі бюджету Автономної Республіки Крим, обласних бюджетів, бюджетів міст Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення і бюджетів районів).

Фінансові органи (та/або міська (міст районного значення), сільська, селищна рада або її виконавчий орган) готують пояснювальну записку і разом із звітністю, отриманою від органів Державного казначейства України, подають їх до вищого фінансового органу для перевірки та візування.

Зведені річні звіти подаються головними бухгалтерами органів Державної казначейської служби України до Управління консолідованої звітності з виконання бюджетів Державної казначейської служби України паперовому (у розрізі бюджету Автономної Республіки Крим, обласних бюджетів, бюджетів міст Києва та Севастополя) та електронному вигляді (у розрізі бюджету Автономної Республіки Крим, обласних бюджетів, бюджетів міст Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення і бюджетів районів).

З метою складання достовірної звітності Міністерство фінансів України та Державне казначейство України вирішує всі спірні питання, що виникли між фінансовими органами та органами Державного казначейства при опрацюванні річних звітів. Результати опрацьованих Міністерством фінансів річних звітів у разі наявності обґрунтування враховуються Державним казначейством у річному

зведеному звіті. \

Державне казначейство України встановлює терміни подання місячної, квартальної звітності управлінням Державної казначейської служби України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі з таким розрахунком, щоб забезпечити своєчасне подання звітності про виконання місцевих бюджетів відповідно до вимог Бюджетного кодексу України.

Питання для самоперевірки:

1. Сутність та значення фінансового контролю.
2. Види та форми фінансового контролю.
3. Методи фінансового контролю.
4. Фінансовий контроль у процесі виконання державного та місцевих бюджетів.
5. Форми бюджетного контролю.
6. Завдання Рахункової палати України щодо здійснення контролю в процесі виконання державного та місцевих бюджетів.
7. Завдання Міністерства фінансів України у сфері бюджетного контролю.
8. Зарубіжний досвід організації та проведення бюджетного контролю.

ЛЕКЦІЯ №10

ТЕМА 10 УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ

ЗМІСТ ТЕМИ

10.1. Економічна сутність, класифікація та причини виникнення державного боргу країни.

10.2. Загальна характеристика управління державним боргом.

10.3. Управління внутрішнім державним боргом.

10.4. Управління зовнішнім державним боргом.

Рекомендована література: [12, с.431-470], [13, с. 613-677], [17, с.329-354], [25, с. 431-445]

Основні терміни і поняття: Єдиний казначейський рахунок, реєстраційні рахунки, спеціальні реєстраційні рахунки, особові рахунки, внутрішньобанківські платіжні системи, системи «клієнт-банк», програмні комплекси «Операційний день банку», перерахування бюджетних коштів через органи Державного казначейства. порядок перерахування коштів. Перерахування дотацій місцевим бюджетам.

10.1. Економічна сутність, класифікація та причини виникнення державного боргу країни.

Державний борг за своєю економічною сутністю визначає економічні відносини держави як позичальника з її кредиторами (резидентами та нерезидентами) з приводу перерозподілу частини вартості валового внутрішнього продукту на умовах строковості, платності та повернення.

За умовами залучення коштів розрізняють внутрішній та зовнішній борг.

Внутрішній державний борг – сукупність зобов'язань держави перед резидентами (заборгованість держави всім громадянам, які тримають внутрішні державні облигації).

Державний внутрішній борг складається із заборгованості, що виникає щорічно за новими борговими зобов'язаннями уряду. Він формується в результаті випуску державних цінних паперів, отримання кредитів та виникнення інших боргових зобов'язань.

Зовнішній державний борг – сукупність боргових зобов'язань держави, що виникли в результаті запозичення держави на зовнішньому ринку.

Державний зовнішній борг складається з:

- позик на фінансування державного бюджету та погашення зовнішнього державного боргу;
- позик на підтримку національної валюти;
- позик на фінансування інвестиційних та інституціональних проєктів;

- гарантій іноземним контрагентам щодо виконання контрактних зобов'язань у зв'язку з некомерційними ризиками;
- державних гарантій, що надаються Кабінетом Міністрів України для кредитування проектів, фінансування яких передбачено державним бюджетом України.

Відповідно до Закону України про Державний бюджет на відповідний рік визначається граничний розмір дефіциту бюджету (граничний розмір дефіциту Державного бюджету України на 2007 рік у сумі 15.715.729 тис. грн., у тому числі граничний розмір дефіциту загального фонду Державного бюджету України – у сумі 14.412.501 тис. грн. та граничний розмір дефіциту спеціального фонду Державного бюджету України – у сумі 1.303.228 тис. грн.) та джерела його покриття за рахунок внутрішнього та зовнішнього фінансування, а також встановлюється граничний розмір державного внутрішнього та зовнішнього боргу України на 1 січня наступного за бюджетним роком з визначенням напрямів використання фінансових ресурсів.

Розмір державного боргу розраховується у грошовій формі, як непогашена основна сума прямих боргових зобов'язань держави. Стан державного боргу визначається на останній день звітного періоду та включає операції за цей день.

Згідно із Законом України "Про Державний бюджет на 2007 рік" станом на 31 грудня 2007 року граничний розмір державного внутрішнього боргу України встановлено в сумі

20.274.714,9 тис. гривень та в сумі 1.033.911,9 тис. доларів США, граничний розмір державного зовнішнього боргу України – в сумі, еквівалентній 9.890.764,5 тис. доларів США.

Відповідно до бюджетної класифікації України державний борг класифікується за типом кредитора і типом боргового зобов'язання.

За формою залучення коштів державний борг поділяється на державні запозичення та гарантії.

Державні запозичення – залучення державою в особі Кабінету Міністрів України, через Міністерство фінансів України грошових коштів, іншого майна та майнових прав, яке передбачає прийняття зобов'язань щодо грошових коштів на умовах строковості, платності та повернення.

Розрізняють:

- 1) *державне внутрішнє запозичення*, що здійснюється шляхом укладання угод з резидентами України про позику та випуск державних цінних паперів, що розміщуються на внутрішньому ринку;
- 2) *державне зовнішнє запозичення* – державне запозичення, що здійснюється шляхом укладання з нерезидентами України угод про позику та випуск державних цінних паперів, що розміщуються на зовнішньому ринку.

Державне запозичення може здійснюватись лише з метою:

- фінансування дефіциту державного бюджету;
- підтримки платіжного балансу та поповнення валютних резервів;
- на інші цілі, встановлені законом України в кожному окремому випадку.

Державна гарантія – зобов'язання держави в особі Кабінету Міністрів України, що діє через Міністерство фінансів України, повністю або частково виконати платежі на користь кредитора у випадку невиконання позичальником, іншим ніж Україна, зобов'язань щодо повернення грошових коштів на умовах строковості і платності.

Формою надання державної гарантії є державна порука. Основними способами реалізації державних гарантій та запозичень можуть бути:

- випуск (емісія) державних цінних паперів;
- укладення угод про позику та гарантійних угод;
- інші способи, передбачені законодавством України.

При наданні державних гарантій виникає потенційний державний борг, який стає реальним за умови відшкодування кредитору суми зобов'язань позичальника, за якими держава була гарантом.

За валютою залучення державний борг поділяється на борг у національній і іноземній валюті.

Внутрішній борг переважно формується в *національній валюті*. Для залучення коштів емітуються цінні папери, які розміщуються на внутрішньому фондовому ринку. Державний борг в *іноземній валюті* виникає в результаті здійснення безпосереднього запозичення коштів в урядів зарубіжних країн, міжнародних фінансово-кредитних організацій, іноземних банків, а також розміщення державних боргових зобов'язань на міжнародних ринках капіталів.

Залежно від терміну залучення коштів розрізняють:

- короткостроковий борг (з терміном погашення до одного року),
  - середньостроковий (від одного до п'яти років),
  - довгостроковий (від п'яти років і більше).
- Державний борг можна поділити також на:
- *капітальний*, який включає всю сукупність боргових зобов'язань держави на певну дату;
  - *поточний*, що складається з платежів по зобов'язаннях, які позичальник повинен погасити у звітному періоді.

Основними причинами виникнення та зростання державного боргу в Україні є дефіцит державного бюджету.

10.2. Загальна характеристика управління державним боргом

Для оптимізації витрат, пов'язаних з фінансуванням дефіциту державного бюджету, держава здійснює управління державним боргом.

Під *управлінням державним боргом* слід розуміти комплекс заходів, що приймаються державою в особі її уповноважених органів щодо визначення місць умов розміщення і погашення державних позик, а також забезпечення гармонізації інтересів позичальників, інвесторів і кредиторів.

Державний борг можна розглядати з двох позицій: з одного боку, державне запозичення сприяє економічному зростанню; з іншого – борг збільшує навантаження на державний бюджет. Тому необхідно знайти оптимальні співвідношення між інвестиціями, економічним зростанням та внутрішнім і

зовнішніми запозиченнями. Умови залучення нових позик мають оцінюватися з урахуванням здатності країни обслуговувати внутрішній та зовнішній борг за раніше прийнятими зобов'язаннями.

Управління державним боргом може розглядатися в широкому та вузькому розумінні. У широкому розумінні, під управлінням державним боргом мається на увазі формування одного із напрямів фінансової політики держави, пов'язаної з її діяльністю у вигляді позичальника і гаранта. Під управлінням боргом у вузькому розумінні мається на увазі сукупність дій, пов'язаних з підготовкою до випуску, розміщення боргових зобов'язань держави, надання гарантій, а також проведення операцій з обслуговування та погашення боргових зобов'язань.

У процесі управління державним боргом вирішуються такі завдання:

- 1) пошук ефективних умов запозичення коштів з точки зору мінімізації вартості боргу;
- 2) недопущення неефективного та нецільового використання запозичених коштів;
- 3) забезпечення своєчасної та повної сплати суми основного боргу та нарахованих відсотків;
- 4) визначення оптимального співвідношення між внутрішніми та зовнішніми запозиченнями за умови збереження фінансової рівноваги в країні;
- 5) забезпечення стабільності валютного курсу та фондового ринку країни.

Для ефективного управління державним боргом потрібно дотримуватись наступних

принципів:

- *безумовності* – забезпечення режиму безумовного виконання державою всіх зобов'язань перед інвесторами і кредиторами, які держава, як позичальник, прийняла на себе при укладанні договору позики;
- *зниження ризиків* – розміщення і погашення позик таким чином, щоби максимально знизити вплив коливань кон'юнктури світового ринку капіталів і спекулятивних тенденцій ринку цінних паперів на ринок державних зобов'язань;
- *оптимальності структури* – підтримання оптимальної структури боргових зобов'язань за термінами обертання і погашення;
- *зберігання фінансової незалежності* – підтримка оптимальної структури боргових зобов'язань держави між інвесторами-резидентами і інвесторами-нерезидентами;
- *прозорості* – дотримання відкритості при випуску позик, забезпечення доступу міжнародних рейтингових агентств до достовірної інформації про економічний стан у державі для підтримки високої кредитної репутації і рейтингу держави-позичальника.
- У процесі управління державним боргом необхідно враховувати економічну та політичну ситуацію в країні; рівень інфляції; ділову активність суб'єктів підприємницької діяльності; ступінь ризику країни щодо неповернення боргу.

Для ефективного управління державним боргом, розв'язання проблеми зниження боргового навантаження та ризику невиконання боргових зобов'язань держави використовують різноманітні методи. Одним із найпоширеніших є

рефінансування державного боргу, тобто погашення основної заборгованості і процентів за рахунок засобів, отриманих від розміщення нових позик.

З позиції інвесторів, найбажанішим варіантом є повне, безумовне і своєчасне виконання державою своїх зобов'язань. Однак за умови неспроможності держави через певні причини забезпечити погашення позик і виплат за ними процентів, можуть прийматися рішення щодо новації, уніфікації, конверсії, консолідації, відстрочки погашення боргів або ж анулювання державного боргу.

Новація – домовленість між позичальником і кредитором щодо заміни зобов'язання по певному фінансовому кредиту іншим зобов'язанням.

Уніфікація позик – об'єднання декількох раніше випущених позик. При цьому облігації та сертифікати раніше випущених позик обмінюються на облігації та сертифікати нової позики.

Конверсія – одностороння зміна доходності позики, коли держава заявляє про зниження для кредиторів доходності по позиках, отриманих державою.

Консолідація – зміна умов обертання позик в частині терміну їх погашення, тобто рішення про перенесення дати виплати по зобов'язаннях на пізніший термін.

Обмін облігацій за регресивним співвідношенням – кілька раніше випущених облігацій прирівнюються до однієї нової облігації.

Відстрочення погашення позики – провадиться, коли випуск нових позик використовується на обслуговування раніше випущених позик.

Анулювання боргу – відмова держави від усіх зобов'язань щодо раніше випущених позик. Може бути зумовлене фінансовою неспроможністю держави або політичними мотивами.

Слід мати на увазі, що застосування цих методів порушує перший принцип управління державним боргом – принцип безумовності. Тому їх використання вимагає глибокого попереднього вивчення та аналізу подальших економічних і політичних наслідків. Це може бути:

1. Скорочення споживання населення країни.
2. Збільшення податків для обслуговування державного боргу виступає антистимулом економічної активності.
3. Перерозподіл доходу на користь власників державних облігацій.
4. Іноземні кредити, отримані вітчизняними підприємствами під гарантії уряду.

Напрями управління державним боргом:

Правовою основою управління державним боргом є Конституція України, в якій передбачено, що виключно законами України встановлюються порядок утворення і погашення державного внутрішнього і зовнішнього боргів; порядок випуску та обігу державних цінних паперів, їх види та типи.

Згідно з Конституцією України Верховна Рада України є єдиним органом законодавчої влади в Україні і уповноважена затверджувати:

державний бюджет України та вносити зміни до нього в частині зовнішнього та внутрішнього боргів;

рішення про надання Україною позики та економічної допомоги іноземним державам та міжнародним організаціям, а також про одержання Україною від

іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій позик не передбачених Державним бюджетом України, здійснення контролю за їх використанням.

Управління державним боргом здійснюється при тісній і взаємодії і співпраці різних міністерств та відомств, які несуть відповідальність за розробку та реалізацію ефективної боргової стратегії держави. В управлінні державним боргом України беруть участь: Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів України, Національний банк України, Державне казначейство України.

Кабінет Міністрів України в частині управління державним боргом виконує такі функції:

визначає порядок та умови здійснення державного запозичення та надання державних гарантій;

змінює умови угод щодо державного запозичення та державних гарантій.

Міністерство фінансів України розробляє програму державного запозичення, яка подається Кабінету Міністрів України на розгляд та затвердження Верховною Радою України.

На Департамент державного боргу Міністерства фінансів України покладено такі функції:

розробка стратегії та боргової політики;

розрахунок планових показників, що свідчать про заборгованість держави, а також проведення моніторингу державного боргу;

визначення доцільності залучення коштів на внутрішніх та зовнішніх ринках капіталів;

аналіз та супроводження кредитних проектів та визначення доцільності укладання гарантійних угод.

Національний банк України здійснює обслуговування операцій Міністерства фінансів України щодо випущених облігацій на підставі договору, відповідно до якого він:

відкриває та веде рахунки Міністерства фінансів України у цінних паперах, а також окремого рахунку стосовно викуплених ним облігацій;

зберігає глобальні сертифікати;

контролює обсяг облігацій та їх кількість в обігу;

надає за запитом виписки про стан рахунку Міністерства фінансів України в цінних паперах і виконання операцій з ними;

надає довідкову інформацію стосовно проведених операцій за облігаціями;

здійснює платежі по сплаті доходу та погашення облігацій за дорученням та за рахунок коштів Державного казначейства України.

На Державне казначейство в системі управління державним боргом покладається виконання таких функцій:

здійснює управління внутрішнім державним боргом і проведення його обслуговування відповідно до чинного законодавства;

фінансує витрати з державного бюджету з обслуговування державного боргу в терміни згідно з графіком;

забезпечує фінансування витрат з державного бюджету щодо погашення державних цінних паперів і сплати доходу по них;

веде облік випуску та погашення державних цінних паперів;
нараховує проценти та здійснює облік за кредитами, отриманими на покриття дефіциту бюджету.

Функції казначейства можна сформулювати таким чином: казначейство виступає як "скарбник" держави і в цьому плані воно сприяє постійній рівновазі державних коштів, забезпечує потреби держави у фінансуванні та управляє державним боргом.

Управління державним боргом складається з трьох стадій: залучення державних запозичень;

використання коштів;
погашення та обслуговування боргу.

Залучення коштів може здійснюватися шляхом випуску державних цінних паперів та отримання позик.

Кошти від державних запозичень можуть *використовуватися* на:
підтримку інвестиційних програм та розвиток матеріального виробництва (фінансове розміщення);

задоволення поточних потреб бюджету, тобто покриття його дефіциту, в т.ч. обслуговування та погашення державного боргу (бюджетне використання);
покриття дефіциту платіжного балансу.

У залученні та розміщенні коштів беруть участь Міністерство фінансів України та Національний банк України, а функцію погашення та обслуговування державного боргу безпосередньо виконує Державне казначейство України.

Погашення та обслуговування державного боргу здійснюється шляхом проведення платежів з виконання боргових зобов'язань перед кредитором щодо погашення основної суми боргу, сплати відсотків та супутніх витрат, передбачених умовами випуску державних цінних паперів, угодами про позику, державними гарантіями та іншими документами.

Погашення боргу – виконання боргових зобов'язань перед кредиторами щодо сплати основної суми боргу, тобто суми позики, визначеної угодою про позики або номінальної вартості державних цінних паперів.

Обслуговування боргу – це комплекс заходів держави з погашених позик, виплати процентів за ними, уточнення і змін умов погашених позик. Проценти – це дохід, що сплачується на користь кредитора за умовами угоди про позику або про випуск державних цінних паперів.

Погашення та обслуговування державного боргу може здійснюватися в грошовій формі, а за згодою кредитора – шляхом поставки товарів (послуг), заліку зустрічної вимоги та іншими шляхами відповідно до чинного законодавства України.

Основними джерелами погашення та обслуговування боргу можуть бути:

- кошти, отримані державою в процесі приватизації;
- державні запозичення; кошти бюджету;
- золотовалютні резерви.

10.3. Управління внутрішнім державним боргом

Внутрішній борг держави може виникати в результаті емісії цінних паперів: облігацій, казначейських зобов'язань тощо.

Облігація – цінний папір, що засвідчує внесення її власником коштів до Державного бюджету і підтверджує зобов'язання уряду відшкодувати йому номінальну вартість цього цінного паперу в передбачений у ньому строк із виплатою попередньо визначеного доходу, якщо це передбачається умовами випуску.

Законодавством України передбачено, що обсяг емісії облігацій визначається в межах встановленого бюджетом на поточний рік граничного розміру внутрішнього державного боргу та обсягу дефіциту Державного бюджету.

Казначейські зобов'язання – цінні папери на пред'явника, що розповсюджуються тільки на добровільних засадах серед населення, засвідчують внесення їхніми власниками грошових коштів до бюджету і дають право на одержання фінансового доходу.

В Україні казначейські зобов'язання поки вже випускаються. Дефіцит державного бюджету покривається за рахунок випуску облігацій внутрішньої державної позики.

Обслуговування державного внутрішнього боргу здійснює Міністерство фінансів України через банківську систему шляхом:

- розміщення облігацій внутрішніх державних позик, інших цінних паперів;
- їхнє погашення;
- виплата доходів за ними.

Щодо управління державним внутрішнім боргом Державне казначейство України виконує такі функції:

- здійснює контроль за своєчасним проведенням витрат з Державного бюджету з обслуговування внутрішнього державного боргу;
- готує необхідні документи для проведення операцій з Державного бюджету з погашення і виплати доходу по державних цінних паперах;
- здійснює облік випуску державних цінних паперах у розрізі термінів їх обігу;
- здійснює облік витрат з погашення основного боргу та сплати доходу за державними цінними паперами за термінами їх обігу;
- складає довідки про надходження коштів на покриття дефіциту бюджету із внутрішнього та зовнішнього фінансування;
- здійснює облік фактичного обсягу державного внутрішнього боргу.

Суттєвою проблемою державного боргу України є високий рівень валютного ризику, що обумовлено значною питомою вагою зовнішнього боргу у загальній заборгованості держави.

Стратегію щодо залучення коштів від іноземних кредиторів розробляє Міністерство фінансів України, яке є єдиним позичальником від імені уряду, крім кредитів МВФ. Розпорядником кредитів, що надає Україні МВФ, є НБУ.

З вересня 1992 р. Україна стала членом МВФ та МІРР. Країни, що стають членами МВФ, мають можливість отримати позики у вільно конвертованій валюті для покриття дефіциту платіжного балансу та поповнення золотовалютних резервів.

Розміщення коштів, акумульованих за рахунок іноземних кредитів здійснює Міністерство фінансів України згідно з Державною програмою запозичень.

Зовнішній державний борг має дві складові:

борг органів державної влади і управління, який виникає в результаті залучення державою іноземних кредитів та випуску державних цінних паперів, які розміщуються на міжнародних ринках капіталів;

борг підприємств, гарантований урядом. Погашає та обслуговує такий борг підприємство-позичальник.

Погашення та обслуговування державного зовнішнього боргу в Україні забезпечують Міністерство фінансів України, Державне казначейство України, НБУ та уповноважені банки України. Погашення зовнішнього боргу проводиться з трьох основних джерел: із бюджету; за рахунок золотовалютних резервів, приватизації власності; із нових запозичень.

10.4. Управління зовнішнім державним боргом

Суттєвою проблемою державного боргу України є високий рівень валютного ризику, що обумовлено значною питомою вагою зовнішнього боргу у загальній заборгованості держави. Стратегію щодо залучення коштів від іноземних кредиторів розробляє Міністерство фінансів України, яке є єдиним позичальником від імені уряду, крім кредитів Міжнародного валютного фонду. Розпорядником кредитів, що надає Україні МВФ, є Національний банк України.

На прохання України у квітні 1992 року міжнародні фінансово-кредитні установи прийняли рішення про членство України в цих авторитетних фінансових організаціях. А 3 червня 1992 року Верховна Рада України ухвалила відповідний Закон «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій». З вересня 1992 р. Україна стала членом МВФ та МБРР.

Слід зазначити, що визнання країни-позичальника Міжнародним валютним фондом викликає довіру до неї з боку інших міжнародних фінансово-кредитних інститутів та приватних іноземних кредиторів. Це дає можливість отримати позики від іноземних кредиторів на вигідних умовах. Країни, що стають членами МВФ, мають можливість отримати позики у вільноконвертованій валюті для покриття дефіциту платіжного балансу та поповнення золотовалютних резервів.

Національний банк України є депозитарієм (зберігачем) коштів МВФ, МБРР, Корпорації, Асоціації та Агентства на території нашої держави.

Обслуговування державного зовнішнього боргу перед МВФ здійснюється за рахунок коштів Національного банку України.

Відповідно до угоди між Національним банком України та Європейським банком реконструкції і розвитку, НБУ є позичальником за кредитами для забезпечення фінансування малого та середнього бізнесу під державні гарантії. Національний банк України визначає перелік уповноважених банків та розміри кредитних ліній, у межах яких підприємства-позичальники зможуть отримати кредити для підтримки малого та середнього бізнесу.

Розміщення коштів, акумульованих за рахунок іноземних кредитів здійснює Міністерство фінансів України згідно з Державною програмою запозичень.

Зовнішній державний борг має дві складові. Це:

- борг органів державної влади і управління, який виникає в результаті залучення державою іноземних кредитів та випуску державних цінних паперів, які розміщуються на міжнародних ринках капіталів. Ця частина державного зовнішнього боргу погашається та обслуговується за рахунок коштів державного бюджету та коштів Національного банку України в частині кредитів, отриманих з метою підтримки платіжного балансу;

- борг підприємств, гарантований урядом. Погашає та обслуговує такий борг підприємство-позичальник. Але у разі невиконання боргових зобов'язань підприємством перед іноземним кредитором, набирає чинності державна гарантія, і погашення та обслуговування таких кредитів здійснюється Державним казначейством за рахунок коштів Державного бюджету.

Погашення та обслуговування державного зовнішнього боргу в Україні забезпечують Міністерство фінансів України, Державне казначейство України, Національний банк України, Укресімбанк як банк-агент уряду та уповноважені банки України. Погашення зовнішнього боргу проводиться з трьох основних джерел: із бюджету; за рахунок золотовалютних резервів, приватизації власності;

із нових запозичень. Процедура погашення та обслуговування державного зовнішнього боргу за рахунок коштів державного бюджету здійснюється наступним чином:

Щомісячно Міністерство фінансів України направляє інформацію у вигляді графіка платежів по сплаті та обслуговуванню зовнішнього боргу Національному банку України для орієнтира. У Національному банку України відкрито поточний рахунок коштів державного бюджету в іноземній валюті на ім'я Державного казначейства для виконання платежів із зовнішнього боргу. За рахунок коштів, що концентруються на Єдиному казначейському рахунку за дорученням Державного казначейства Національний банк України купує іноземну валюту, в якій необхідно здійснити платіж на користь нерезидента згідно з графіком платежів.

Для проведення платежу Державне казначейство з Єдиного казначейського рахунку перераховує кошти в національній валюті Національному банку України для закупівлі іноземної валюти, після цього валюта зараховується Національним банком України на поточний рахунок Державного казначейства в іноземній

валюті. За валютним дорученням Державного казначейства Національний банк України здійснює платежі на користь іноземного кредитора і списує суму перерахувань з валютного рахунку Державного казначейства.

На ім'я Міністерства фінансів України в Національному банку України відкрито спеціальний поточний рахунок в іноземній валюті для обліку кредитів цільового спрямування.

Питання для самоперевірки:

1. Сутність і класифікація державного боргу.
2. Завдання та методи управління державним боргом.

3. Порядок здійснення операцій з погашення та обслуговування державного боргу.
4. Поділ державного боргу згідно бюджетної класифікації.
5. Завдання, що вирішуються в процесі управління державним боргом.
6. Функції ДКСУ щодо управління державним боргом.
7. Основні засоби реалізації державних гарантій і запозичень.

ЛЕКЦІЯ №11

ТЕМА 11 КАЗНАЧЕЙСЬКІ СИСТЕМИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

ЗМІСТ ТЕМИ

- 11.1. Загальна характеристика зарубіжних казначейських систем**
- 11.2 Касове виконання бюджетів у Франції**
- 11.3. Державне казначейство США**
- 11.4. Державне казначейство Великобританії**

Рекомендована література: [12, с.431-470], [13, с. 613-677], [17, с.329-354], [25, с. 431-445]

Основні терміни і поняття: операції з платежами, які розподіляються між загальним і спеціальним фондами Державного бюджету. Операції з платежами до бюджету, які розподіляються між державним і місцевим бюджетами. Операції з власними надходженнями бюджетних установ та організацій. Поняття та сутність нез'ясованих надходжень до бюджету. Розподіл загальнодержавних податків, зборів та інших обов'язкових платежів між бюджетами. Звіти про доходи державного бюджету.

11.1. Загальна характеристика зарубіжних казначейських систем.

Історія зародження, становлення та розвитку інституту казначейства має глибокі історичні корені, що беруть свої витoki з давніх часів, а саме з появи держави. Державотворення супроводжувалось появою органів влади, здатних забезпечити реалізацію її функцій, таких як: забезпечення обороноздатності держави, надання медичних і освітніх послуг населенню, підвищення рівня життя тощо.

Держава може успішно виконувати покладені на неї функції, якщо матиме у своєму розпорядженні достатньо бюджетних коштів. Для забезпечення своєчасного і в повному обсязі надходження коштів до бюджетів та цільового їх використання держава або:

- наділяла окремими бюджетними повноваженнями наявні органи державної та місцевої влади, що дозволяло їм оперативнo управляти фінансовими ресурсами;
- або ж створювала нові фінансові структури з відлагодженим механізмом виконання державного та місцевих бюджетів у вигляді

казначейства.

Так, у Росії та Великобританії виконання бюджетів забезпечують органи казначейства, у США – Міністерство фінансів, Адміністративно-бюджетне управління та мережа федеральних агентств, у Швеції – відділ бюджету при Міністерстві фінансів, у Японії – бюджетне та фінансове бюро, що є підрозділом Міністерства фінансів, у Франції – Міністерство економіки і фінансів та Міністерство бюджету, державних рахунків та державної служби.

У сфері муніципального управління касове виконання бюджетів забезпечується за допомогою:

1) "системи єдиного казначейства" – використовується у тих країнах, де організація касового виконання бюджетів в органах місцевого самоврядування перебуває під контролем державної влади й організовується державним казначейством. Як приклад можна навести Францію, де держава керує муніципальними коштами;

2) "системи автономного управління" – коли функцію касового виконання місцевих бюджетів та інших фондів фінансових ресурсів покладено на муніципалітет, як це організовано у Німеччині, Австрії, Польщі та інших країнах;

3) змішаних систем (в Італії, Португалії), при яких організація касової справи у великих муніципалітетах контролюється і забезпечується державним казначейством, а менші за чисельністю населення та територіально віддалені муніципалітети мають певну автономію в управлінні муніципальними коштами.

Переваги "системи автономного управління" муніципальними коштами очевидні. Зокрема, при такій системі управління грошовими потоками держава мобілізує всі грошові надходження та розпоряджається ними, що дозволяє оперативно вирішувати фінансові проблеми. За цих умов значно підвищується ефективність управління грошовою масою, здійснюється чіткий розподіл функцій. При цьому спрощується процедура контролю за рухом грошових потоків, зменшуються фінансові ризики, усуваються касові розриви між надходженнями та видатками грошових коштів. Разом з тим така система управління муніципальними коштами позбавляє автономії органи місцевого самоврядування, ініціативи щодо забезпечення найефективнішого використання коштів у конкретних умовах кожної території.

Автономія місцевого самоврядування у питаннях управління муніципальними коштами розширює можливості їхньої фінансової самостійності. У режимі автономії фінансового управління кожен муніципалітет розглядається як незалежна одиниця. Для організації касової справи муніципалітети призначають власних скарбників, які спільно з банківськими установами забезпечують управління муніципальними коштами, готують фінансові звіти тощо. Незважаючи на позитивні сторони системи автономного управління муніципальними фінансами, виникає можливість певних зловживань, розпорошення ресурсів. Оптимальним у цій ситуації є організація

касової справи комунальними (муніципальними) банками, що створюються місцевими органами влади.

У деяких країнах з метою ефективного управління місцевими фінансами органи місцевого самоврядування можуть створювати місцеве казначейство за рахунок коштів місцевих бюджетів, або заключати угоди на обслуговування з федеральним казначейством (як це робиться у Росії).

Загалом структура і роль казначейства, принципи його організації в окремих країнах визначаються історичними та культурними особливостями, а також економічною ситуацією і розподілом повноважень між певними органами державної влади. На функціонування інституту казначейства значний вплив спричиняють також кількість місцевих бюджетів, масштаби країни та особливості функціонування відомств, за якими закріплено виконання казначейських функцій.

У різних країнах на конкретних етапах їх економічного розвитку на казначейство покладалась особливі характерні функції. Та, незважаючи на внутрішні особливості та наявні відмінності, головним призначенням інституту казначейства є сприяння оптимальному управлінню державними фінансами шляхом забезпечення своєчасного та в повному обсязі надходження доходів до бюджетів та цільового використання бюджетних коштів.

Зазвичай казначейство зображають як "скарбника" держави і в цьому плані воно сприяє постійній рівновазі державних коштів, забезпечує потреби держави у фінансуванні найважливіших заходів суспільного життя та управляє державним боргом.

У цілому з точки зору виконуваних функцій, які розкривають сутність казначейства, його можна розглядати у двох аспектах. Це:

- по-перше, касир держави; він здійснює зарахування надходжень та проведення видатків у межах єдиного казначейського рахунка;
- по-друге, державний бухгалтер, головними завданнями якого є:
  - попередження касових розривів між надходженням і використанням бюджетних коштів;
  - розподіл ліквідних засобів між державними установами для того, щоб вони могли у будь-який момент покрити витрати;
  - регулювання податкових пільг і виплат, закладених у бюджеті;
  - фінансування політики економічної та соціальної підтримки виробників і населення;
  - забезпечення повернення зовнішнього державного боргу та погашення внутрішніх позик.

Сучасна світова практика свідчить, що існують як казначейства з широкими

функціональними повноваженнями, які несуть відповідальність за розробку і проведення державної економічної та фінансової політики

(казначейства Австрії, Великобританії, США тощо), так і казначейства з дещо обмеженими функціями (як, наприклад, казначейство Аргентини, яке виконує широкий спектр завдань, пов'язаних зі збором надходжень, потоком платежів і зберіганням готівкових активів, але не здійснює управління державним боргом).

При цьому роль казначейства у виконанні бюджетів може бути пасивною, коли казначейство лише виділяє ресурси бюджетним установам для виконання їх програм, так і активно, якщо казначейство має право встановлювати обмеження (ліміти) на прийняття зобов'язання і на оплату витрат на основі заздалегідь встановлених критеріїв.

Функціонування інституту казначейства поряд з іншими органами державної влади, які злагоджено взаємодіють у бюджетному процесі, доказало свою доцільність та правомірність. Така практика фінансового управління та організації фінансового контролю за бюджетними коштами дозволяє оперативно маневрувати обмеженими державними коштами, спрямовувати їх на першочергові соціально-економічні потреби.

Важливою передумовою ефективного управління грошовими потоками держави є концентрація бюджетних коштів на єдиному рахунку. Він являє собою систему бюджетних рахунків, відкритих в установах банків, на які зараховуються надходження коштів до бюджетів та звідки здійснюються платежі. Функціонування єдиного казначейського рахунка дозволяє у режимі реального часу мати інформацію про залишки коштів на рахунках для оптимізації їх використання. Ці рахунки успішно використовують казначейства країн з чітко організованим банківським сектором, ефективними платіжними системами, розвиненою системою телекомунікаційного зв'язку. Зазначені рахунки діють в єдиному режимі, створюючи єдину загальнодержавну інформаційно-обчислювальну систему єдиного казначейського рахунка.

Останнім часом органи казначейства в різних країнах, окрім основних функцій, пов'язаних з процесом касового виконання бюджетів, починають відігравати все більш активну роль у системі державних фінансів, виступаючи "фінансовим менеджером" держави. Використовуючи інститут казначейства, держави активно впливають на ті сфери фінансів і економіки, в яких раніше основну роль відігравали банківські установи та приватні підприємства. Для реалізації функції "фінансового менеджера" органи казначейства широко використовують сучасні методи аналізу й прогнозування бюджетних потоків, здійснюють операції з цінними паперами на вітчизняних і світових фінансових ринках.

Позитивним є досвід діяльності органів казначейства на ринку капіталів, де вони виступають як у ролі позичальників, так і кредиторів. Використовуючи касові залишки на казначейських рахунках, вони вкладають їх в депозити та цінні папери.

Використання тимчасово вільних бюджетних коштів в якості кредитних ресурсів на міжбанківському кредитному ринку забезпечує отримання

бюджетною сферою додаткового доходу.

Міжнародні організації казначейських служб

Питання раціонального управління державними фінансами в контексті сучасних євроінтеграційних процесів, пошук спільних рішень щодо плідного співробітництва в сфері управління фінансовими ресурсами знаходяться в центрі уваги світової спільноти. В умовах світової фінансової кризи на національному та міжрегіональному рівнях пошук механізмів підвищення ролі міжнародних співтовариств з обміну досвідом роботи казначейських служб та перспектив залучення нових членів з числа країн Західної і Східної Європи є надзвичайно важливим.

З ініціативи Світового Банку у 2006 році створено Казначейське співтовариство PEM PAL, яка об'єднує представників міністерств фінансів та казначейських служб Албанії, Азербайджану, Білорусії, Болгарії, Боснії і Герцеговини, Вірменії, Хорватії, Грузії, Казахстану, Косово, Узбекистану, України, Туреччини, Таджикистану, Сербії, Румунії, Молдови, Чорногорії, Македонії та Киргизстану.

Головною метою діяльності PEM PAL є поліпшення ефективності та прозорості управління державними фінансами країн-членів шляхом обміну досвідом за ключовими напрямками роботи. Мережа PEM PAL складається з трьох Практикуючих співтовариств, а саме, з питань бюджету, внутрішнього аудиту та казначейства. Керуючим органом Практикуючого співтовариства з питань казначейства є Лідерська група, до складу якої входить Україна. Практикуюче Казначейське співтовариство спрямовує свою діяльність на завдання, пов'язані з реалізацією ініціатив у сфері реформ у казначействі, а також на питання, що представляють професійний інтерес для його членів.

Стратегічна діяльність PEM PAL передбачає обмін досвідом та інформацією між країнами-учасниками мережі та міжнародними фінансовими організаціями, зокрема зі Світовим банком та Міжнародним валютним фондом, які є донорами програми, навчання та професійні обміни між фахівцями за актуальною тематикою.

Стратегічними напрямками діяльності Казначейського співтовариства на 2012-2017 роки

є:

- використання інформаційних технологій у казначейських операціях; – бухгалтерський облік і звітність у державному секторі;
- фінансовий менеджмент і контроль, що відповідає пріоритетним напрямкам розвитку Казначейства.

Керуючим органом Співтовариства є Лідерська група, персональний склад якої обирається його членами з кола осіб, діяльність яких пов'язана з реалізацією відповідних реформ у їхніх країнах. Представник України входить до Лідерської групи. Членство у Лідерській групі дозволяє брати участь на

постійній основі в організації діяльності та роботі мережі РЕМ РАЛ, інформувати про досягнення України у сфері реформи управління державними фінансами, складовою якої є модернізація бухгалтерського обліку та звітності в державному секторі, а також пропонувати актуальні для Казначейства України питання до розгляду на засіданнях.

Значна увага приділяється питанням: послідовності казначейських реформ, модернізації документообігу і впровадження інноваційних технологій, гармонізації бухгалтерського обліку й фінансової звітності з міжнародними стандартами, обміну інформацією, що сьогодні є особливо актуальними і для нашої держави.

З 2007 року Україна стала членом Міжнародної асоціації казначейських служб (ЛІСТ), створеної з ініціативи Міністерства економіки, промисловості та фінансів Франції у 2006 році. Асоціація об'єднує представників казначейських служб окремих країн Європи, Африки, Азії, Карибського і Тихоокеанського басейнів та колишнього СРСР (всього 32 країни) та тісно співпрацює з такими міжнародними організаціями як: Світовий банк, Міжнародний валютний фонд, Організація економічного співробітництва і розвитку та Європейський банк реконструкції та розвитку.

Головною метою створення Асоціації є обмін досвідом роботи, а також надання підтримки її членам у впровадженні в національних казначействах нових форм та методів діяльності відповідно до існуючих міжнародних стандартів. Вищим органом Асоціації є Генеральна асамблея, засідання якої відбулися у: 2007 р. (Рабат, Марокко), 2008 р. (штаб-квартира МВФ, Вашингтон), 2009 р. (Париж, Франція), 2010 р. (Любляна, Словенія), 2011 р. (Київ, Україна), 2012 р. (Хаммамет, Туніс), 2013 р. (Кот д'Івуарі).

Керівники казначейських служб обмінюються досвідом роботи з питань управління державними фінансами в контексті сучасних викликів для фінансово-економічних систем представлених країн. Особлива увага приділяється питанням послідовності казначейських реформ, модернізації документообігу, серед яких, впровадження інноваційних технологій обміну інформацією.

Значна увага учасників дебатів та дискусій зосереджується навколо питань гармонізації бухгалтерського обліку і фінансової звітності із міжнародними стандартами для державного сектора та структури єдиного плану рахунків у державному секторі як засобу раціонального управління державними фінансами країнами-членами Асоціації. Реформа бухгалтерського обліку у державному секторі країн – членів Асоціації, національної економіки кожної з яких відчули негативний вплив світової фінансової кризи, супроводжується низкою питань, пов'язаних з необхідністю: підвищення якості інформації, що відображається у бухгалтерському обліку за методом нарахувань; удосконалення процедур внутрішнього контролю та управління ризиками; пошуку нових засобів управління готівкою; удосконалення процедур

управління боргом; впровадження новітніх інформаційних систем, які підтримуватимуть нововведення реформи.

Особливого значення проведення такого плану заходів набувають в період наростаючих ризиків світової фінансової нестабільності, під час яких в процесі обміну думками відбувається пошук шляхів раціонального вирішення актуальних проблем та посилюється взаємодія між фінансовими організаціями. Світова фінансова криза спричинила перегляд усталених норм управління економічним сектором держави та підштовхнула до розробок інноваційних методів у цьому напрямі. Ефективність системи державних фінансів є пріоритетною у державному регулюванні економіки для кожної країни.

Тому, такі зустрічі та змістовні дискусії керівників казначейських служб – членів Асоціації сприятимуть, за словами Президента Асоціації Б. Лімаля, виробленню практичних рекомендацій та наданню нового поштовху у розвитку взаємовигідного співробітництва між країнами-членами Асоціації у фінансовій сфері, а також стимулюватимуть пошук шляхів виходу з фінансової та економічної світової кризи. За результатами зустрічей досягаються домовленості щодо подальшої роботи у галузі реформування державних фінансів в рамках євроінтеграційних прагнень .

Участь делегації України у спільних семінарах та зустрічах сприятиме підвищенню міжнародного іміджу України у фінансовій сфері та розширенню двостороннього казначейського співробітництва з окремими країнами-членами казначейських співтовариств, а також з міжнародними фінансовими організаціями (табл. 18.1). Так, завдяки зусиллям експертів сторін закладено основи подальшої активізації сталого міжгалузевого співробітництва і налагоджено постійний консультативний діалог між Генеральною дирекцією державних фінансів Міністерства бюджету, державних рахунків та державної реформи Франції та Державною казначейською службою України. Результатом тісної співпраці стало підписання Угоди про технічне співробітництво між Казначейством України та Генеральною дирекцією державних фінансів (ГДДФ) на 2012-2014 роки, а також обговорення питань, пов'язаних з перспективами подальшого двостороннього співробітництва в умовах світової фінансової кризи.

Тісна співпраця та взаємовигідне співробітництво Державної казначейської служби України з казначейськими службами інших країн та іншими фінансовими інституціями зарубіжних країн сприятиме прискоренню процесу адаптації українського законодавства у фінансовій сфері до міжнародних і, зокрема, європейських вимог та стандартів.

11.2. Касове виконання бюджетів у Франції

Структура казначейства

Державне казначейство Франції є системою органів влади і діє при

Міністерстві фінансів, промисловості і економіки. Воно має у своєму складі ряд відділень, які займаються різними видами діяльності і виконують фінансові операції за дорученням держави і місцевих органів влади.

Принципи побудови системи казначейства Франції регулюються бюджетним законодавством і залежать від її адміністративно-територіального поділу. Взаємовідносини між різними складовими казначейської системи визначаються рівнем розвитку демократичних засад у державі.

Державне казначейство Франції складається з Головного управління та його територіальних органів – управлінь на місцевому рівні. У масштабах департаменту операціями Державного казначейства керує Генеральне казначейське управління. У деяких департаментах є додаткова централізуюча ланка у вигляді Управління грошових надходжень. На місцевому рівні базовою ланкою є казначейство. Його дії в сільській місцевості поширюються на кантон. Ця установа є багатофункціональною: вона забезпечує збирання податків, фінансове обслуговування підвідомчих йому громадських організацій, управління боргом та збирання заощаджень. Крім того, бухгалтер є місцевим агентом депозитно-ощадної

каси і національної каси.

У містах відділення Державного казначейства головним чином займаються збиранням податків та штрафів або керують грошовими надходженнями і видатками місцевих органів влади. Відділення Державного казначейства працюють і за кордоном, де вони виконують фінансові операції, що стосуються діяльності Державного казначейства Франції.

Працівники системи Державного казначейства несуть матеріальну відповідальність за виконання ними операцій: збереження грошових фондів і матеріальних цінностей, збирання грошових коштів, оплата рахунків. Ця система щоденно управляє фінансовими потоками шляхом здійснення таких операцій: збирання податків для держави та місцевих органів влади; управління доходами держави; управління грошовими потоками в бюджет місцевих органів влади і місцевих установ публічно-правового сектора; збирання штрафів.

Всього у Франції нараховується 4100 відділень Державного казначейства, загальна чисельність працюючих – понад 57000 чоловік, які підпорядковані завідувачому Управління обліку державних фінансових операцій.

Функції казначейства

На казначейство Франції покладається виконання наступних функцій:

- виробляє і впроваджує політику в галузі заощаджень і сприяє їх спрямуванню на фінансування пріоритетних інвестицій та на підтримку експорту;
- сприяє визначенню основних напрямків державної політики щодо державних промислових чи фінансових підприємств, виступає в ролі держателя акцій (розгляд фінансового стану, операції з капіталом, придбання і продаж

активів, участь у роботі правління та загальних зборів);

- виконує особливі функції щодо питань структурної перебудови підприємств, зокрема через Міжвідомчий комітет промислової реструктуризації, коли йдеться про підприємства, що переживають труднощі;

- виступає як один із учасників міжнародних економічних і фінансових відносин, що відбуваються за багатосторонніми схемами, а його діяльність відображає інтернаціоналізацію економіки, розбудову європейської спільноти і стає дедалі значущою;

- у співпраці з Банком Франції консультує міністра економіки з питань валютної політики, і готує матеріали для переговорів щодо впровадження економічного й валютного союзу, руху міжнародних грошових потоків;

- аналізує і веде портфелі міжнародних ризиків держави, бере участь у прийнятті рішень щодо надання державних гарантій за контрактами та інвестиціями, які французькі підприємства здійснюють за кордоном;

- представляє Францію в організаціях, які надають допомогу в розвитку, керує інструментами фінансової допомоги та веде контроль допомоги, що їх Франція надає країнам, що розвиваються, представляє Францію у відповідних організаціях;

- здійснює функції секретаря або головуючого у деяких міжвідомчих та міжнародних органах (Паризький клуб). У масштабах департаменту Франції вся повнота фінансових повноважень покладається на старшого казначея. Він відповідає також за операції, що здійснює

податкове та митне управління. Старший казначей також контролює різні організації, що фінансуються за рахунок державних фондів.

На місцевому рівні працівники відділень Державного казначейства керують фінансовими коштами місцевих органів влади: вони займаються збиранням грошових коштів, контролюють і оплачують видатки, ведуть бухгалтерський облік.

Багато працівників Державного казначейства виконують функції бухгалтерів в організаціях та установах публічно-правового сектора, іноді працюють за кордоном в адміністративних органах.

Працівники казначейства виконують функції юридичних і фізичних радників при мерах і головах генеральних або регіональних рад. За завданням депутатів місцевих органів влади вони складають фінансові звіти і проводять аналіз фінансового стану.

Казначейські операції

Операціями казначейства вважаються всі переміщення грошових коштів, цінних паперів, депозитних та поточних рахунків, а також операції, що стосуються дебіторської заборгованості та боргів.

Казначейські операції включають:

- забезпечення державних кас грошовими коштами;

- облік та отримання векселів і облігацій, що випущені на користь держави;
- управління коштами, що вкладені кореспондентами, та здійснення операцій по них;
- випуск, конверсію, управління і погашення позик та інших державних зобов'язань. Доходи та видатки по казначейських операціях зараховуються на бюджетні рахунки.

Доходи державних установ включають доходи від податків, мита, митних зборів та інших доходів. Розрахунки здійснюються шляхом внесків готівкою, чеками, банківськими поштовими векселями, а також внесками або переказами на один із рахунків, що відкриті на ім'я державного казначея. Боржники мають право розраховуватися комерційними векселями або облігаціями, що забезпечені дорученням.

Видатки державних установ повинні бути заздалегідь заплановані в бюджеті. Розрахунки по видатках здійснюються внесенням готівки, чеками, поштовим або банківським переказом. Деякі видатки дозволяється сплатити державними цінними паперами, комерційними векселями.

Документи, що забороняють оплату рахунків, повинні бути надані державному казначею, який здійснює видатки. Державний казначей має право призупинити оплату в разі виявлення порушень і інформує про це розпорядника.

Кореспондентами казначейства є установи і приватні особи, що зберігають свої кошти в казначействі і дають дозвіл здійснювати всі операції через бухгалтерів казначейства. Кожен кореспондент може мати в казначействі тільки один рахунок.

Територіальні органи влади і державні установи повинні здати в казну всю готівку.

Роль державних бухгалтерів не обмежується тільки виконанням таких операцій, як отримання доходів, виконання видатків і бухгалтерський облік цих операцій. Особливість функцій, що виконують державні бухгалтери Франції, полягає не тільки в тому, що вони є єдиними виконавцями бухгалтерських функцій, але вони також несуть відповідальність за здійснення контролю як за доходами, так і за видатками. Перевірки здійснюються на регулярній основі і проводяться паралельно з веденням операцій протягом усього року. Ці перевірки включають:

- контроль за доходами;
- контроль у галузі видатків;
- контроль у галузі майна.

У галузі доходів – це контроль за виконанням зобов'язань державної установи і систематичним зниженням і анулюванням доходних ордерів. У галузі видатків для здійснення контролю потрібно, щоб: по-перше, бухгалтер був переконаним, що виплата, яку йому необхідно здійснити, дійсно відповідає

видатку, який систематично перераховується згідно з відповідним розпорядженням. У цьому випадку бухгалтер перевіряє:

- характер розпорядника бюджету або його представника;
- наявність кредитних коштів;
- направленість видатків на статті, які відповідають їх характеру і меті;
- вірогідність боргового зобов'язання.

по-друге, бухгалтер повинен бути певним, що розрахунок має дійсно характер погашення.

У галузі майна контроль повинен забезпечити:

- збереження прав, привілеї іпотечних зобов'язань;
- збереження майна, бухгалтерської звітності, яку ведуть державні

бухгалтери.

Державні бухгалтери готують річний звіт органам фінансової юрисдикції, які перевіряють ці звіти і приймають відповідне рішення про затвердження звіту або про його відхилення. Якщо видатки були перераховані неправильно і без причини не надійшли доходи, то відповідальність несе державний бухгалтер, який компенсує борг за рахунок власних коштів.

Рахунки казначейства

У Франції держава як юридична особа має тільки один банківський рахунок, на який вона зараховує всі свої доходи та витрати.

Банківський рахунок казначейства відкритий у Банк де Франс. Цей рахунок ведеться головним бухгалтером казначейства в Парижі і одночасно – в головному представництві Банк де Франс. Особливістю цього рахунку є те, що ним може користуватися не тільки головний бухгалтер казначейства, а й бухгалтери, що знаходяться в інших місцях, де розташовані філії Банк де Франс. Рух грошових коштів на цьому рахунку часто сягає дуже великих сум, як за доходами, так і за видатками. Вони складають в середньому до 15 млрд. франків за день. Закон від 4 серпня 1993 р. стосовно статусу Банк де Франс і контролю за діяльністю кредитних установ вимагає, щоб цей рахунок постійно знаходився у стані платоспроможності. Тому два рази на день Банк де Франс повідомляє казначейство про стан державного рахунку.

Для визначення загального стану рахунків усі зміни, що сталися на місцях, "централізуються" двома паралельними шляхами:

щоденними повідомленнями, що надходять у центральне відділення від філій банку; щотижневими змінами, що вносяться щочетверга головним бухгалтером казначейства

на основі повідомлень, які одержані від бухгалтерів казначейства.

Кожного четверга здійснюється порівняльне сальдо в центральному агентстві бухгалтерського обліку Державного казначейства, з одного боку, і в Банк де Франс, - з іншого.

Кошти казначейства на поточному рахунку, згідно з угодою між

казначейством і Банк де Франс, приносять доходи за ставками фінансового ринку. Спеціальні рахунки казначейства можуть бути відкриті тільки згідно з законом про державний бюджет. На спеціальні рахунки казначейства заборонено списувати витрати на виплату заробітної плати або компенсації державним службовцям, службовцям громадських організацій, державних установ і підприємств. Спеціальні рахунки включають наступні категорії:

Рахунки спеціальних асигнувань, на які зараховуються операції, які за рішенням уряду фінансуються окремими коштами. Загальна сума видатків по цьому рахунку не може бути більшою за загальну суму доходів по цьому ж рахунку, крім як протягом трьох місяців з моменту його відкриття. Якщо протягом року доходи по рахунку спеціальних асигнувань будуть вищими запланованих, то кредити за рішенням міністра фінансів можуть бути збільшені в межах цього перевищення.

Рахунок торгівлі обслуговує операції промислового і комерційного характеру, що виконуються додатково в державному секторі. По цих рахунках не дозволяється здійснювати операції фінансового інвестування, а також позикові операції.

Рахунки з іноземними урядами. На них зараховуються операції, що здійснюються за міжнародними угодами.

Рахунки валютних операцій відображають доходи і витрати валютного характеру. Для цих категорій рахунків розрахунки очікуваних доходів та витрат не є обов'язковими, але короткострокова позика, що встановлюється по кожному з рахунків, має граничний рівень.

Рахунки авансів, на які записуються позики, які може дозволити міністр фінансів у межах кредитів, відкритих для цієї мети. Рахунок авансів відкривається по кожному дебітору або для конкретної категорії дебіторів. Позики казначейства проносять дохід у вигляді процентів. Аванс видається на строк, що не перебільшує двох або чотирьох років. Якщо позика не виплачена, то залежно від боржника приймається рішення:

- про негайне погашення;
- про консолідацію боргу у вигляді позик казначейства, що супроводжується переказом на рахунок позик;
- про консолідацію можливого збитку.

Рахунки позик реєструють позики, строк яких перевищує чотири роки. Ці кошти надаються державою в межах сум, що відведені для цієї мети або нових операцій, або ж для консолідації.

Державні казначейські операції зараховуються на відповідні окремі рахунки казначейства.

11.3.Державне казначейство США

Розподіл бюджетних повноважень

Бюджетні повноваження у країні поділяються між виконавчою владою і Конгресом. Президентський бюджет складає Адміністративно-бюджетне управління, але кінцевий варіант бюджету подає Конгрес, який упродовж дев'ятимісячного бюджетного процесу стежить за його відповідністю встановленим лімітам асигнувань і контрольним цифрам дефіциту. Елементи та сутність бюджетного законодавства США наведено у табл. 15.1. Адміністративно-бюджетне управління стежить за виконанням відомствами щоквартально, але протягом року воно зобов'язане надати відомствам всю асигновану суму.

Асигнування, що затверджені Конгресом, дають право на прийняття зобов'язань, які потребують видатків у поточному фінансовому році або у наступні роки. Після затвердження асигнувань Адміністративно-бюджетне управління розподіляє між всіма агентствами повноваження із прийняття зобов'язань по кварталах року, а іноді – і на рік, або за видами

діяльності, для того, щоб звести до мінімуму необхідність у додаткових асигнуваннях. Після розподілу бюджетних повноважень відповідальність за використання коштів у рамках бюджету і на затверджені цілі несуть бюджетні міністерства і відомства. Відповідно до прийнятого у 1990 р. Законом про казначейів у найкрупніших федеральних управліннях і агентствах було затверджено посаду казначея, який наділений широким колом обов'язків – від управління бюджетним процесом до управління бухгалтерським обліком і фінансовою діяльністю.

Основним призначенням національного казначейства є сприяння оптимальному фінансовому управлінню державними ресурсами. Казначейство забезпечує своєчасне отримання бюджетними установами необхідних ресурсів для функціонування державних служб при одночасному доведенні до мінімуму видатків на фінансування держави.

Таблиця 15.1. Бюджетне законодавство США

Елементи бюджетного законодавства	Сутність
Розподіл основних обов'язків у бюджетному управлінні	Виконавча влада пропонує бюджет. Законодавча влада має повноваження подавати пропозиції і вносити поправки у пропозиції виконавчої влади в межах сукупних бюджетних обмежень, що встановлені законом.
Підготовка і затвердження бюджету	Бюджетний рік розпочинається з 1 жовтня і завершується 30 вересня. Згідно із законом, необхідним є багаторічне планування – бюджетний рік + чотири роки.
Виконання і коректування бюджету	До видачі коштів казначейство видає накази, але президент не може призупинити або затримувати використання асигнованих коштів без спеціального затвердження Конгресу. Для переказу коштів з одного бюджетного рахунку на інший є необхідним

Урядові позички і кредитування	Щорічно встановлюється ліміт по державному боргу як складова частина бюджетного процесу Конгресу. Видача позик і кредитних гарантій входить у бюджетний процес і координується Адміністративно-бюджетним управлінням і Бюджетним бюро Конгресу
Урядові банківські операції	Казначейство США відповідає за організацію банківського
	обслуговування і здійснює платежі майже за всі федеральні відомства. Казначейство повинно мати рахунки у Федеральному резерві, але може також тримати рахунки у комерційних банках
Бухгалтерський облік, фінансова звітність і аудит	Адміністративно-бюджетне управління контролює виконання бюджету, казначейство веде центральну систему спрощеного обліку і відомства ведуть детальний облік. Відповідальність несуть казначейство, глави департаментів спільно з Головним бюджетно-контрольним управлінням

Функції та завдання державного казначейства

Державне казначейство США (Міністерство фінансів) є системою органів влади, підпорядковане президенту і виконує широке коло економічних і фінансових функцій. До складу казначейства входять Податкове та Митне управління. Принципи побудови системи казначейства США регулюються бюджетним законодавством і залежать від адміністративно- територіального поділу. Характеристику діяльності казначейства США дано у табл. 15.2.

Державне казначейство США виконує такі основні функції:

- розробка фінансової та податкової політики;
- управління фінансовою та податковою системами;
- розробка валютно фінансової політики;
- контроль за виконанням фінансових законів;
- діяльність як агента уряду у сфері міжнародних фінансових відносин

та внутрішньої фінансової політики.

Виходячи з цих функцій, на Державне казначейство США покладено виконання таких завдань:

- формування дохідної частини бюджету за рахунок внутрішніх доходів;
- збір податків та обслуговування платників податків;
- розробка інструкцій та інших нормативних актів з питань оподаткування;
- організація та забезпечення діяльності митних органів;
- збір митних доходів;
- контроль за виконанням митного законодавства та митних правил;
- здійснення контролю за виконанням законодавства з питань реалізації алкогольних напоїв, тютюнових виробів та вогнепальної зброї, а також за надходженням доходів від продажу цих предметів;

- випуск внутрішніх державних позик;
- виготовлення монет, медалей, орденів, грошових знаків, емісія грошових знаків;
- управління внутрішнім і зовнішнім державним боргом;
- контрольна організацією грошового обігу;
- нагляд дозволів за утворенням національних банків;
- переведення банків, які мають статус банків штатів, до категорії національних, об'єднання національних банків, відкриття філіалів національних банків;
- розробка зовнішньої фінансової політики та фінансової стратегії зовнішньої торгівлі США;
- складання платіжного балансу;
- розробка та здійснення політики щодо управління грошовими ресурсами США за кордоном;
- координація іноземних капітальних вкладень в економіку США та американських інвестицій за кордоном.

Таблиця 15.2. Характеристика діяльності казначейства

Вид діяльності	Сутність діяльності
Управління фінансовими активами	Здійснення галузевими департаментами згідно з політикою і нормами, що встановлені Адміністративно-бюджетним управлінням і казначейством; відповідальність за програми удосконалення управління фінансовими активами
Управління готівкою	Контроль усіх надходжень і виплат по генеральному рахунку казначейства, а також контроль банківських рахунків уряду
Короткострокове фінансове планування	Підготовка фінансового плану на 4-6 місяців із розбивкою його по днях і поновлення його щомісяця
Управління державним боргом	Контроль випуску і обліку державних цінних паперів і вирішення питань обсягу, термінів і структури розміщення на аукціонах випусків; використання Федерального резерву для підтримки у проведенні аукціонів; встановлення правил для вторинного ринку казначейських цінних паперів
Виконання бюджету – збір надходжень	Збирання податків та митних зборів і забезпечення централізованого збору плати за використання і послуги для окремих установ; використання для збору надходжень банківської системи. Кошти зберігаються у банківській системі згідно із системою "рахунок федеральних податкових депозитів /казначейських податків і позик та програмою інвестицій"

Виконання бюджету – видатки	Контроль за використанням коштів, що здійснюють галузеві департаменти. Видатки сплачує казначейство згідно із запитом бюджетної установи в межах бюджетних асигнувань. Як платіжний засіб використовуються чеки або електронні перекази. Федеральний резервний банк у Нью-Йорку виступає як агент. Структура асигнувань контролюється як казначейством, так і Адміністративно-бюджетним управлінням.
Бухгалтерський облік	Облік по програмах ведуть галузеві департаменти. Казначейство відповідає за загальний облік, підготовку інструкцій для установ, отримання їх запитів, підготовку місячних і річних фінансових відомостей. Казначейство використовує систему подвійного запису за касовим принципом для грошово-кредитних активів і зобов'язань. Системи галузевих департаментів використовують стандартний план рахунків із системою подвійного запису
Координація між казначейством і Центральним банком	Існують неофіційні комітети, які займаються питанням функціонального взаємозаліку між казначейством і Федеральним резервом. Федеральний резерв із багатьох з цих питань виступає як фіскальний агент казначейства
Координація між казначейством і бюджетним департаментом	Підготовка оцінки бюджетних надходжень і участь у розробці макроекономічної основи. Адміністративно-бюджетне управління готує кошторис видатків і зводить бюджет, який президент надсилає Конгресу.
Державна фінансово-інформаційна система	Контроль роботи центральної системи і системи зв'язку. Адміністративно-бюджетне управління контролює питання обліку на рівні департаменту. Управління потоками готівки і облік боргових зобов'язань здійснюється центральною системою казначейства.

11.4. Державне казначейство Великобританії

Історично головною функцією Державного казначейства Великобританії був контроль за видатками громадських фондів. Однак нині одним із найважливіших завдань є управління економікою таким чином, щоб досягти економічних цілей поставлених Парламентом.

Діяльність казначейства можна розділити на чотири сектори: громадські видатки; фінанси; економіка (народне господарство); державна громадська служба.

Громадські видатки. Традиційною функцією казначейства Великобританії є контроль за громадськими грошовими фондами, тобто за видатками відомств/служб уряду. Жоден із департаментів (відомств) не може звернутися за фондами до парламенту без попереднього узгодження з казначейством. Разом з тим казначейство відповідає не лише за видатками уряду, але й за весь суспільний сектор, включаючи громадські корпорації (в основному націоналізовані) і місцеву владу.

Фінанси. Фінансовий бік діяльності казначейства стосується фіскальної

політики (спільно з Департаментом доходів і надходжень) і фінансових угод, ринків і установ настільки, наскільки це стосується урядової політики. Діяльність казначейства охоплює управління грошовим забезпеченням (грошова пропозиція), процентними ставками, обмінними курсами, урядовим боргом. Ці напрями

діяльності казначейства тісно пов'язані з діяльністю Банку Англії. З іншого боку, діяльність казначейства – це допомога, експорт, комерційна політика, угоди уряду із зарубіжними країнами. У цій сфері казначейство співпрацює зі Службою закордонних справ спільноти, а також з Банком Англії.

Економіка. Сектор економіки (народного господарства) займається коротко-і середньостроковим прогнозуванням і аналізом. Ця діяльність тісно пов'язана з усіма іншими аспектами діяльності казначейства. Багато економістів казначейства зайнято у відділеннях економічної політики і стратегії.

Державна громадська служба. З листопада 1981 року, коли було розпущено Департамент з громадських справ казначейство відповідає за справи у сфері трудових ресурсів, заробітної плати та пенсійних виплат.

Наступні три функції не входять до кожного з перерахованих секторів, але відносяться до компетенції постійного секретаріату. Це: установи, організації, інформації. Разом з тим казначейство покликане розв'язувати питання, які тимчасово виникають, наприклад: випуск приватизаційних паперів, політика ціноутворення на нафту у Північному морі, економічна криза тощо.

Однак центральним обов'язком, що відноситься до урядового розкладу і покладається на казначейство з року в рік, – це бюджет. До моменту складання бюджету вирішуються всі головні питання соціальних видатків, які потім публікуються. Між осіннім звітом і прийняттям бюджету публікуються статистичні дані щодо позичок на рівні суспільного сектора. Таким чином, до часу проголошення бюджету фіскальна політика держави є вже добре всім відомою. Більше того, відомий не лише ймовірний результат поточного фінансового року з припустимо можливою похибкою, але й урядова позиція на наступний рік. Джерелом для цього є середньострокова фінансова стратегія уряду. Поєднуючи ці два вищезазначених аспекти, можна прийти до розумного припущення щодо напрямку податкових змін і їх кількісного аспекту.

Казначейство складає економічні прогнози протягом усього року. Навесні, влітку та восени завершуються три повних прогнозних звіти. Казначейство повинно опублікувати за рік два прогнози; один публікується разом із бюджетом, інший є основою осіннього звіту.

Державне казначейство наділене надзвичайно широкими функціями, основними з яких

є:

- розробка, складання і виконання державного бюджету;
- розробка та здійснення фіскальної політики держави;
- керівництво діяльністю Департаменту внутрішніх податків та

Департаменту мита і акцизів;

- фінансово-економічне прогнозування;
- планування та контроль за громадськими витратами, підтримка балансу бюджету, вчасна та ефективна координація бюджету, складання проекту фінансового та бюджетного звіту і подання його на розгляд парламенту, осіннього звіту і декларації про громадські витрати;
- розробка монетарної політики держави, яку реалізує банк Англії;
- моніторинг та аналіз тенденції валютно-кредитної системи;
- продаж державних зобов'язань громадянам, компаніям та фінансовим закладам як усередині країни, так і за кордоном;
- міжнародна фінансова політика, питання позик, боргів, резервів, закордонної валюти
  - експортна політика, фінансування експорту, гарантія на випадок "політичних ризиків";
  - реалізація політики із Європейським співтовариством;
  - політика надання субсидій сільському господарству, торгівлі, інфраструктурі промисловості, допомоги не досить розвинутим регіонам, що входять до ЄЕС, та регулювання конкуренції;
  - визначення політики зв'язків із МВФ та Світовим банком, Європейським банком реконструкції та розвитку, Організацією з питань економічного співробітництва, яку реалізує Банк Англії;
  - забезпечення економічного прогнозування та макроекономічного аналізу (коротко- та середньотермінового).

Державне казначейство Великобританії тричі на рік проводить огляди провідних напрямів економіки (попит, виробництво, прибуток, витрати, споживання, інвестиції, імпорт, експорт, інфляція, заробітна плата, зайнятість, безробіття, процентні ставки, торговий баланс тощо), прогнозуючи ці показники на 18 місяців.

На основі цих прогнозів розробляється політика в галузі валютних операцій, обмінних курсів, процентних ставок, державних позик, яка переглядається протягом перших трьох місяців кожного року й узгоджується з річним бюджетом навесні. У рамках середньотермінового прогнозування розробляються прогнози на 3-4 роки.

Питання для самоперевірки:

1. Особливості касового виконання бюджетів у сфері муніципального управління.
2. Казначейське співтовариство PEM PAL.
3. Концентрація бюджетних коштів на єдиному рахунку як важлива передумова ефективного управління грошовими потоками держави.

4. Особливості касового виконання бюджетів у сфері муніципального управління.
5. Бюджетна система Російської Федерації та принципи її побудови
6. Участь Державної казначейської служби України у спільних заходах з міжнародними інституціями.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Юнацький М.О. Казначейська справа [Текст] : конспект лекцій / М.О. Юнацький // ДонНУЕТ. - Кривий Ріг, 2017.- 165 с.
2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 №2456-VI. [Електронний ресурс]:сайт Верховної ради України. - Режим доступу - <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/>.
3. Галушка Є. О. Казначейська справа [Текст] : навч. посіб. / Є. О. Галушка, О.В. Охрімівський, І. С. Хижняк. - Чернівці: Книги-XXI, 2012. - 580 с.
4. Опалко К.С. Казначейська справа: навч. пос. / К.С.Опалко - К.: Аграрна освіта - 2014. - 296 с.
5. Попова Л.М. Казначейська справа: [навч. посіб.] / Л.М. Попова, С.М. Попова, В.І. Успенко. - К.: Центр учбової літератури. - 2011. - 164 с.
6. Стоян, В. І. Казначейська система [Текст]: підручник /В. І. Стоян, О. С. Даневич, М. І. Мац; за заг. ред. А. І. Крисоватого.- 3-тє вид., змін, і доповн.- К.: ЦУЛ, 2014.- 868 с.
7. Конституція України від 28.06.1996 №254к/96-ВР. [Електронний ресурс]: сайт Верховної ради України. - Режим доступу - <http://zakon2.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/>.
8. 11. Митний кодекс України від 13.03.2012 №4495-VI. [Електронний ресурс]: сайт Верховної ради України. - Режим доступу - <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/>.
9. Планування, облік, звітність, контроль у бюджетних установах, державне замовлення та державні закупівлі / [Александров В.Т., Ворона О.І., Германчук П.К. та ш.]; за ред. В.Т. Александров. - К.: НВП «АВТ», 2004. - 593 с.
- 10.Юрій С. І. Казначейська система [Текст] : підруч. / С. І. Юрій, В. І. Стоян, М. І. Мац. - Тернопіль, 2002. - 590 с.
- 11.Форкун, І.В. Основи казначейської справи [Текст] : навч. посіб. / І. В. Форкун, Н. Л. Фролова. - 3-тє вид., випр. та доповн. - Львів : "Новий Світ-2000", 2013. - 514с.
- 12.Юнацький М.О. Бухгалтерський контроль: проблеми організації та звітність / М.О. Юнацький // Глобальні та національні проблеми економіки. Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського. – 2016. – Вип.10. – С. 124-136
- 13.Юнацький М.О. Концептуальна основа формування облікової політики підприємства для цілей бухгалтерського обліку / М.О. Юнацький // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2016. – Вип. 6/2016. – С. 159-163

14. Юнацький М.О. Використання дискримінантного аналізу для оцінки ймовірності банкрутства підприємства (на прикладі ПАТ «ЦГЗК») / М.О. Юнацький // Східна Європа: економіка, бізнес та управління : [Електронний ресурс]. – 2018. – Вип. 3 (14). – Режим доступу: <http://www.easterneurope-ebm.in.ua/index.php/13-2018-ukr>
15. Юнацький М.О. Аналіз фінансового стану підприємства роздрібної торгівлі») / М.О. Юнацький // Інфраструктура ринку : [Електронний ресурс]. – 2018. – Вип. 18. – Режим доступу: <http://www.market-infr.od.ua/uk/16-2018>
16. Юнацький М.О. Огляд сучасних методів прогнозування фінансового стану підприємства / М.О. Юнацький // Ефективна економіка : [Електронний ресурс]. – 2018. – Вип. 4. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6232>
17. Юнацький М.О. Огляд фінансових і не фінансових чинників впливу діяльності ТНК на економіку / М.О. Юнацький // Економіка та суспільство : [Електронний ресурс]. – 2018. – Вип. 15. – Режим доступу: <http://economyandsociety.in.ua/index.php/journal-14>
18. Юнацький М.О. Облікова політика казначейства щодо виконання бюджету / М.О. Юнацький // Глобальні та національні проблеми економіки : [Електронний ресурс]. – 2018. – Вип. 23. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/issue-22-2018>

Допоміжна

1. Закон України „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”
2. від 16.07.1999 № 996-ХІУ. [Електронний ресурс]: сайт Верховної ради України. - Режим доступу - <http://zakonl.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/>.
3. Закон України „Про внесення змін до Закону України „Про платіжні системи та переказ грошей в Україні” від 06.10.2004 № 2056-IV. [Електронний ресурс]: сайт Верховної ради України. - Режим доступу - <http://zakonl.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/>.
4. Закон України „Про Національний банк України” від 20.05.1999 №679- ХІУ. [Електронний ресурс]: сайт Верховної ради України. - Режим доступу - <http://zakonl.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/>
5. Закон України „Про платіжні системи та переказ грошей в Україні” від 05.04.2001 №2346-111. [Електронний ресурс]: сайт Верховної ради України. - Режим доступу - <http://zakonl.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/>.
6. Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Порядку подання ^ фінансової звітності” від 28.02.2000 р. №419. [Електронний ресурс]: сайт Верховної ради України. - Режим доступу - <http://zakonl.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/>
7. Постанова Національного банку України „Про затвердження Інструкції про ј у

- безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті,, від 21.01.2004 №22. [Електронний ресурс]: сайт Верховної ради України. - Режим доступу - <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/>.
8. Постанова Правління Національного банку України „Про затвердження Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні" від 15.12.2004 №637. [Електронний ресурс]: сайт Верховної ради України. - Режим доступу - <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/>.
  9. Наказ Державного казначейства України „Про затвердження змін до деяких і 9 нормативно-правових актів з бухгалтерського обліку бюджетних установ" від 28.01.2002 №12. [Електронний ресурс]: сайт Верховної ради України. - Режим доступу - <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/>.
  - 10.Юрій С. І. Казначейська система [Текст] : підруч. / С. І. Юрій, В. І. Стоян, М. І. Мац. - Тернопіль, 2002. - 590 с.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Державної казначейської служби України / Державна казначейська служба України. – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/index>
2. Податковий Кодекс України : Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Бюджетний Кодекс України : Кодекс від 08.07.2010 № 2456-VI [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
4. Офіційний сайт Державної служби статистики / Державна служба статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Офіційний сайт Міністерства фінансів України / Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>

Навчальне видання

Юнацький Мар'ян Олегович

Кафедра фінансів і банківської справи

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ З ДИСЦИПЛІНИ

КАЗНАЧЕЙСЬКА СПРАВА

Формат 60×84/8. Ум. др. арк. 9.

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського
50005, Дніпропетровська обл.,
м. Кривий Ріг, вул. Трамвайна, 16.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4929 від 07.07.2015 р.